جولانەوەی خەلیل خۆشەوی

لە ئەرشیفەکانی بەریتانی و تورکی و عێراقدا

د. بژار عوسمان ئەحمەد & ڕۆژ عەبدوڵڵا عادل

بەرهەمی هاوبەشی

دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان و زانکۆی سۆران

٢٠٢٢

- **ناوی کتێب:** جووڵانەوەی خەنیل خۆشەوی لە ئەرشیفەکانی بەریتانی و تورکی و عێراقیدا
- **نووسینی:** د. بژار عوسمان ئەحمەد & ڕۆژ عەبدوڵڵا عادل
- **هەڵەچنی:** دەستەی ئینسکلۆپیدیای (پ.د.ک.)
- **دیزاینی ناوەڕۆک و بەرگ:** دەستەی ئینسکلۆپیدیای (پ.د.ک.)
- **شوێن و ساڵی چاپ:** هەولێر ٢٠٢٢
- **چاپخانە:**
- **تیراژ:** ٢٠٠٠

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان/ هەرێمی کوردستان ژمارەی سپاردنی (....) ساڵی ٢٠٢١ پێدراوە.

سوپاس بۆ:

خودای گەورە، کە توانا و تەندروستییەکی باشی پێبەخشین، تا ئەم کتێبە بنووسین.

پێشکەشە بە:

- دایک و باوکی خۆشەویستمان
- خوشك و براكانمان

پێرست

- پێشەکی: ٣
- بنەماڵەی خەلیل خۆشەوی و پەیوەندییان لەگەڵ شێخانی بارزان: ٩
- ڕۆڵی خەلیل خۆشەوی لە جوڵانەوەی شێخ ئەحمەدی بارزانیدا: ١٥
- سەرهەڵدانی بزووتنەوەکەی خەلیل خۆشەوی: ٢٥
- کاری هەواڵگری حکومەت بەسەر چالاکییەکانی خەلیل خۆشەوی، لەکاتێکدا بارزانییەکان لەتورکیا بوون: ٢٩
- هەڵوێستی حکومەتی عێراقی بەرامبەر خانەوادەی شێخانی بارزان لە ڕۆژگاری بزووتنەوەی خەلیل خۆشەوی دا: ٣٣
- پێکدادانی نێوان هێزەکانی پۆلیس و لایەنگرانی خەلیل خۆشەوی: ٣٩
- دامەزراندنی پۆلیسی ئانیزامی و پێشنیازی چەکدارکردنی محەمەد ئاغای مێرگەسۆر بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی جوڵانەوەکەی خەلیل خۆشەوی: ٤٩
- هەماهەنگی نێوان حکومەتی تورکیا و عێراق لەدژی خەلیل خۆشەوی و لایەنگرانی: ٥٥
- ڕاگەیاندنی حوکمی عورفی: ٦٥
- پەنابردبردنی خەلیل خۆشەوی بۆ خاکی ئێران: ٧٣
- مەرجەکانی موتەسەریفی موسڵ و قایمقامی زێبار بۆ بارزانییەکان: ٧٧
- دانوستانی خۆبەدەستەوەدان لەنێوان خەلیل خۆشەوی و حکومەتی عێراقیدا: ٨١
- چوونی خەلیل خۆشەوی بۆ ناوچەی هۆزی ڕێکانییەکان و کوژرانی: ٨٣
- چارەنووسی لایەنگرانی خەلیل خۆشەوی و سەرکردە (عەبدوڵلا کرکەمۆیی) لەدوای نەمانی خەلیل خۆشەوی: ٨٩
- ئەنجام: ٩٣

- لستی سەرچاوەکان: ٩٥
- پاشکۆیەکان: ١٠٣
- دەربارەی نووسەران: ------------------------------ ٢٩٥

پێشەكی

هەمیشە گوتومانە مرۆڤ بەر لەوەی كارێك بكات، پێویستە بیر لە ئامانجی كارەكە و ئەنجامەكانی بكاتەوە، ئەگەر هاتوو ئامادەی قبوولكردنی ئەنجامەكان و ئەو پێشهاتانە بوو كە بەهۆی كارەكەیەوە تووشی دەبێت، با ناوی خودای لێ بهێنێت و دەست بە ئەنجامدانی بكات، چونكە زۆر باوەڕمان بەو گوتەیەی زانای گەورەی كورد: مامۆستا سەعیدی كوردی نورسی (بدیع الزمان) هەیە كە دەڵێت: «بسم الله سەرەتای هەموو كارێكی خێرە». بێگومان هەر كارێكیش بە ڕەزامەندی خودای گەورە بێت و بە بسم الله دەست پێ بكرێت، خودای گەورەش بەرەكەت دەخاتە ناو ئەم كارە و پلە و پایەكەی بەرز دەكاتەوە. ئێمەش لە سەرجەم كارەكانی ڕۆژانەماندا، پشتمان بە خودای گەورە بەستووە و هەموو هەوڵە زانستی و لایەنە كانی تری ژیانیشمان بۆ ڕەزامەندی خودای گەورە ئەنجام دەدەین.

لەبارەی ئەم كارەی ئێمەوە كە بە دۆكیۆمێنت و بەڵگەنامە و ڕۆژنامە فەرمییەكانی وڵاتانی عێراق و توركیا و بەریتانیا پشت بەستووە، وایكردووە ئەم كتێبەی خەلیل خۆشەوی لە بواری توێژینەوەی زانستی مێژوویی‌دا، سەنگ و بایەخی زیاتری هەبێت. هەرچەندە هەندێك كەس پێیان وایە كەوا ئەرشیف و بەڵگەنامەكانی وڵاتان هیچ كاریگەرییان لەسەر دەربڕینی ڕاستی مێژووی گەلان بە گشتی و مێژووی كورد بەتایبەتی نییە، بۆ وەڵامی ئەم قسەیە پێمان وایە: ئەم جۆرە بیركردنەوە لە نەزانی و نەشارەزایی لەبارەی نووسینەوەی مێژوو و بەڵگەنامەوە سەرچاوەی دەگرێت، چونكە ئەمە شتێكی ڕوون و ئاشكرایە، هەموو نووسراوێكی نێودەوڵەتی و فەرمانێكی شاهانەیی ئەم یان ئەو وڵاتانە، لەبارەی كوردانەوە نووسراوە، جا هەر لە كۆشكی پاشایەتی و كونسلخانەكان و باڵیۆزخانەكان و باڵیۆز و كونسوڵ و سیخوڕ و دیپلۆماتكارەكانەوە بێت، جێگای گفتوگۆیە، بەڵام دەبێت ڕاست بێ و نابێت هیچ هەڵەیەكی تێدا بێت، چونكە ئەگەر سەیر بكەین زۆربەی ئەو فەرمانبەرانەی لەم شوێنانەدا كاریان كردووە، یاخود كار دەكەن، دەبێت كەسانی باوەڕپێكراو و قبوولكراو بووبن، لەلایەن دەوڵەت و یەكەی هەواڵگری وڵاتەكەوە، دەوڵەتەكان لەسەر بنەمای ئەو ڕاپۆرت و نووسینانەوە، سەبارەت بە كوردستان و هەر شوێنێكی تر سیاسەتی خۆیان دادەڕشت، هەر بۆیە ئەگەر ڕاپۆرت و نووسینەكانیان لەدژی وڵاتەكەی خۆشیان بووایە، دەبوو بەوپەڕی ڕاستییەوە بینووسن و ئاماژەی پێ بكەن، تاكوو دیپلۆماتكار و ڕاوێژكارە گەورەكانی وڵاتەكەی سیاسەتێكی زیرانە دابڕێژن لە ناوچەكە و ئامادەكاری بۆ هەموو پێشهاتێك بكەن و هەمیشە لە هەوڵی ئەوە دا بن، هەموو باروودۆخێك بخەنە خزمەتی

بەرژەوەنـدی وڵاتەکەی خۆیـان، هەر بـۆیە هەر دیپلۆماتکارێـک یـاخود سـیخوڕێک یـاخود فەرمانبەرێک کە لەم شوێنانە کاری کردبێت، دەبێت بەوپەڕی دڵسۆزییەوە کـاری کردبێـت و ڕاسـتییەکان بگەیەنێـتە سـەرووی خـۆی، ئەگەر یـش بچـووکترین کەموکـوڕی و شـێواندن لە بەیانکردنی ڕاستییەکاندا هەبـوو بێـت، ئەوا بە خیـانەتی گەورە هەژمـار کـراوە، چـونکە ئەم شـێواندنە دەبێـتە هـۆی بەهەڵەدا بردنـی وڵاتەکەی، سـەرەنجام وا دەکـات سیاسـەتێکی نـا لۆژیکی و هەڵە دابڕێژن.

هۆکاری نووسینی ئەم کتێبە، دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی تـاکوو ئێسـتا کتێبێکـی بەڵگەنـامەیی لەبـارەی خەلیـل خۆشـەوی نەبیـنراوە، لە کاتێکـدا لەنێـو ئەرشـیفەکانی وڵاتانـدا زۆرتـرین دۆکیۆمێنت و بەڵگەنامە لەبارەی خەلیـل خۆشـەوییەوە هەیە، بەڵام ئەوەی بـۆ ئـێمە گـرنگە بتوانین ڕاستی پێگە و کەسایەتی خەلیل خۆشـەوی و چالاکییەکـانی بـۆ خـوێنەرانی بەڕێـز و ئەوەی دوای خۆمـان بەیـان بکەیـن، چـونکە هەر میللەتێـک مێـژووی خـۆی و خـاکەکەی و مێژووی سەرکردە و قارەمانەکانی نەزانێت، ئەوا لەدەستدانی جوگرافیاکەشی دەبێتە کـارێکی ئاسایی.

کێشەی لێکۆڵینەوەکە:

ئەگەرچـی لێـرە و لەوێ، چەنـد لێکـۆڵینەوەیەک لە نـاو بابەتەکانیانـدا باسـی خەلیـل خۆشــەوییان کــردووە، بەڵام تــاکوو ئێســتا لێکــۆڵینەوەیەکی بەڵگەنــامەیی تــایبەت بەم ســەرکردەیە ئەنجــام نەدراوە، هەنــدێکیش لە لێکۆڵینەوەکــان لەوانەیە بە ئاراســتەیەکی زانستیانە و بێ لایەنانە نەنووسرابن، ئەمەش وایکردووە هەندێک تێڕوانین و بڕیـاری دوور لە ڕاستی ڕووداوەکان لەبارەی خەلیـل خۆشـەوییەوە بـدرێت. بێگومـان کەسـایەتییەکی گرنگـی وەکوو خەلیل خۆشەوی شایەنی لێکۆڵینەوەیەکی بەڵگەنامەیی گرنگە، چونکە هەرکەسێکیش مێژووی خۆی و میللەتەکەی بە باشی نەزانێت، لە بڕیاریدان دا تووشی هەڵە دەبێت.

پرسیارەکانی لێکۆڵینەوەکە:

لە چوارچێـوەی ئەم لێکۆڵینەوەیەمانـدا، هەوڵ دەدەیـن، وەڵامـی ئەم چەنـد پرسـیارەی خوارەوە بدەین:

یەکەم// ئایـا جـووڵانەوەکەی خەلیـل خۆشـەوی بزووتنەوەیەکـی سـەربەخۆ بـوو؟ یـاخود درێژکەرەوەی شۆڕشی یەکەمی بارزان بە سەرکردایەتی شێخ ئەحمەدی بارزان بوو؟

دووەم// پـێگە و مێـژووی خەلیـل خۆشـەوی چییـە، لەنێـو لایەڕەکـانی ئەرشـیفی تورکیـا و

بەریتانیا و عێراق؟

سێیەم// ئایا جوولانەوەی خەلیل خۆشەوی تەنیا کاریگەری لەسەر حکومەتی عێراقی هەبوو؟ یاخود لەسەر وڵاتانی هەرێمی و نێودەوڵەتیش؟

ئامانجەکانی لێکۆڵینەوەکە:

ئەم لێکۆڵینەوەیە بە چەند ئامانجێک ئەنجامدراوە، لە گرنگترینیان:

یەکەم// دەرخستنی جوولانەوەکەی خەلیل خۆشەوی کە درێژەپێدەری شۆڕشی یەکەمی بارزان بە سەرکردایەتی شێخ ئەحمەدی بارزان بوو.

دووەم// پیشاندانی پێگە و مێژووی خەلیل خۆشەوی، لەنێو لاپەڕەکانی ئەرشیفی تورکیا و بەریتانیا و عێراقدا.

سێیەم// ئاماژەکردن بە کاریگەری جوولانەوەی خەلیل خۆشەوی لەسەر حکومەتی عێراقی و وڵاتانی هەرێمی و نێودەوڵەتی.

گرنگی لێکۆڵینەوەکە:

ئەم کتێبە لە چەند ڕێکەوە گرنگە، کە بریتین لە:

یەکەم// یەکەم کتێبی بەڵگەنامەییە تایبەت بە بزووتنەوە و چالاکییەکانی خەلیل خۆشەوی یە، کە هەوڵمان داوە بەوپەڕی زانستی و بێ لایەنانە کاری لەسەر بکەین.

دووەم// ئەم کتێبە بە شێوازێکی زانستی و ئەکادیمییانە و دوور لە هەستی دەمارگیری نەتەوەیی و هۆزایەتی، کەسایەتی خەلیل خۆشەوی پیشان دەدات، ئەویش بە پشت بەستن بە بەڵگەنامە و دۆکیۆمێنتە عوسمانییەکان.

بەربەستەکانی بەردەم لێکۆڵینەوەکە:

هەموو کارێکی زانستی، هەندێک بەربەست و سەختی بۆ دروست دەبێت، ئێمەش لە کاتی نووسینی ئەم پەرتووکەدا، کۆمەڵێک بەربەستمان هاتە پێش، بەتایبەتی نەبوونی سەرچاوەی پێویست لەبارەی خەلیل خۆشەوییەوە، هەروەها زۆربەی ئەرشیفەکان لە بەغدا و ئەنقەرە و لەندەن هەبوون کە بە ئاسانی دەستمان بەو شوێنانە نەدەگەیشت، لەگەڵ کارکردن و خوێندنەوەی بەڵگەنامەکان و جیاکردنەوەیان لەیەکتری بۆ دۆزینەوەی ئەو بەڵگەنامانەی کە ئارگومێنتەکەی ئێمە دەسەلمێنن، کارێکی قورس بوو، دۆزینەوەی کتێب. سوپاس بۆ خودا لە کۆتایی دا توانیمان سەرکەوتوو ببین بەسەر ئەم چالێنجەدا.

میتۆدی لێکۆڵینەوەکە:

سەبارەت بە میتۆدی زانستی ئەم کتێبە، پشتمان بە چەند میتۆدێکی زانستی بەستووە، لەپێش هەموویان میتۆدی مێژوویی و خستنەڕوو و شیکردنەوەی دەقی بەڵگەنامەکانی بەریتانی و تورکی و عێراقی، وەکوو سەرچاوەی یەکەم لەبارەی خەلیل خۆشەوی، هەروەها پشتمان بە بەکارهێنانی سەرچاوە زانستییەکانی تری وەکوو لێکۆڵینەوە زانستییەکان و تێزە ئەکادیمییەکان و کتێبەکان بەستووە کە لێرە و لەوێ باس لە خەلیل خۆشەوی دەکەن، هەروەها پشتمان بە مێتۆدی مێژووی زارەکی، چاوپێکەوتنی کەسانی نزیک لە ڕووداوەکان و شایەتحاڵی بابەتەکان بەستووە.

لە گرنگترین ئەو سەرچاوە سەرەکییانەی لەم بارەوە بە کار هێنراون:

مەسعود بارزانی، بارزانی و بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد ١٩٣١ ١٩٥٨، و: سەعید ناکام، دهۆک، ١٩٩٨، هەروەها کتێبی: هاشم شێروانی، دەڤەرا بارزان (جوگرافیا، دیرۆک، کەلتور)، هەولێر، ٢٠٠٨، ل ٢٦٧ ٢٦٨. کە نموونەی گرنگی ئەم توێژینەوەیەن، هاوکات چەندین سەرچاوەی تریش کە لە لیستی سەرچاوەکاندا ڕیزبەند کراون، لە گرنگترینیان: (أيوب بارزاني، المقاومة الكردية لاحتلال ١٩١٤ ١٩٥٨، دار النشر حقائق المشرف، جنيف، ٢٠٠٢؛ حسن مصطفى، البارزانيون والحركات بارزان (١٩٣٢ ١٩٤٧)، بغداد؛ بەدر ئیسماعیل شیرۆکی، بارزان مایکرۆمۆدیلی کیانێکی سەربەخۆ) کە بەگشتی ئەمانە زانیاری بەسوودیان لەبارەی خەلیل خۆشەوی و بارودۆخی دەڤەری بارزان لەو سەردەمیدا خستووەتە بەردەستی ئێمە.

ئەوەی پێویستە ئاماژەی پێ بدەین، ئەم کتێبە هەوڵێکی زانستیانە و ئەکادیمییانەیە بۆ هەڵدانەوەی هەندێک لاپەڕەی نەبینراو و نەخوێنراوی تایبەت بە خەلیل خۆشەوی و جووڵانەوەکەی، تاکوو لەڕێگەی ئەم دەستنووس و بەڵگەنامانەوە، بتوانین بەشێکی مێژووی بارزان و ناوچەکە لە ماوەی ساڵانی ١٩٣٢ ١٩٣٦ بۆ خوێنەرانی بەڕێز بەیان بکەین، هەروەها ئەم کتێبە بکەین بە سەرەتایەک بۆ گەڕان و دۆزینەوەی زیاتر لەبارەی خەلیل خۆشەوییەوە، تاکو زۆربەی ئەو بەڵگەنامە نەزانراوانەی لەبارەی ناوبراوەوە هەن، بکەین بە وانەیەک بۆ نەوەکانی ڕابردوو.

لە گرنگترین ئەو ئەنجامانەی لە نووسینی ئەم کتێبەماندا پێی گەیشتووین، بریتین لەوەی کە خەلیل خۆشەوی و بنەماڵەکەی پەیوەندییەکی بەهێزییان لەگەڵ شێخەکانی بارزان هەبووە. بەتایبەتی خودی خەلیل خۆشەوی یەکێک بووە لە کەسە هەرە نزیک و متمانە

پێکراوەکانی شێخ ئەحمەدی بارزان. هەروەها خیانەتی (کەلحێ ئاغا) لە خەلیل خۆشەوی بووە هۆی کوژرانی، کە ناوبراو سێ جار خیانەتی لە خەلیل خۆشەوی کردووە، یەکەم: بەڵێنی پێ داوە کچەکەی بداتێ، بەڵام نەیداوە. دووەم: بە هاوکاری حکومەت هێرشی کردووەتە سەر گوندەکانی ژێردەستی خەلیل خۆشەوی لە دەڤەری مزووری باڵا. سێیەم: ئاشکراکردنی شوێنی خۆ حەشاردانی خەلیل خۆشەوی بۆ حکومەتی عێراقی لە پێناو پێدانی بڕێک پارە. هەروەها ئەنجامێکی تری ئەم توێژینەوەیەمان بریتییە لەوەی کە حکومەتی بەریتانی هێندەی گرنگی بە خەلیل داوە بەهۆی کوژرانی پۆلیسێکی ئاشووری، هێندە لەبەر سەرکوتکردنی جووڵانەوەیەکی کوردی لەناو خاکی عێراقی نەبووە. هەروەها ئەم توێژینەوەیە پێمان دەڵێت، جووڵانەوەی خەلیل خۆشەوی درێژەپێدەری شۆڕشی شێخ ئەحمەدی بارزانە و بەڵگەنامەکان پیشانی دەدەن کە هەمیشە بە ڕاسپاردە و ڕێنماییەکانی شێخ ئەحمەد جووڵانەوەکانی لە کوردستانی دیوی تورکیا و عێراق ئەنجام داوە.

لە کۆتاییدا پێویستە بڵێین کە ئەم کارەی تیمەش وەکوو هەر کارێکی تری زانستیانە بەدەر نابێت لە هەڵە و کەموکوڕی، بەڵام هیوادارین توانیبێتمان خزمەتێکی بچووکی مێژووی درەوشاوەی ئەم سەرکردە خەباتگێڕەی کورد بکەین و ڕاستییەکان و کار و چالاکییەکانی بە پشت بەستن بە بەڵگەنامەکان بۆ هەموو کەسێک بەیان بکەین.

د. بژار عوسمان ئەحمەد & ڕۆژ عەبدوڵڵا عادل

٢٠٢٢-٥-٧

بنەماڵەی خەلیل خۆشەوی و پەیوەندییان لەگەڵ شێخانی بارزان:

سەبارەت بە ڕەچەڵەکی بنەماڵەی ناوبراو، خەلیل کوڕی خوشەوی ئاڤدیش عومەر عیسا یە، لە ساڵی ١٩٠٦ لە گوندی (سێلکێ) لە ناوچەی (مزووری باڵا[1] بارزان) لەدایکبووە، ناوبراو جێگای متمانەی هۆزی مزووری باڵا بووە، کەسێکی عەرە نزیکی شێخ ئەحمەد بارزانی بووە، یەکێك بووە لەو کەسانەی کە شێخ پشتی پێ بەستووە.[2] کەسێکی لێهاتوو و چاونەترس بووە لە شەڕکردندا.[3] لە ساڵی (١٩٣٦) لەلایەن دەسەڵاتدارانی بەغداوە لەگەڵ (سەلیم) ی برای دەکوژرێن و سەری خەلیل خۆشەوی لە لاشەی جیا دەکرێتەوە.[4]

ئەگەر ئاوڕێک لە خەباتی بنەماڵەی خەلیل خۆشەوی بدەینەوە، بۆمان دەردەکەوێت ئەم بنەماڵەیە لە سەردەمی (ئاڤدیش عودیش) ی باپیری (خەلیل خۆشەوی)یەوە، چوونە پاڵ بنەماڵەی شێخانی بارزان لە خەباتی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردیدا، باپیری خەلیل (ئاڤدیش) موریدی شێخ محەممەدی باوکی شێخ ئەحمەدی بارزان بووە، سەردانی بارزانی

---

[1] مزووری: عەشیرەتێکی گەورەی کوردین، هەر لە کۆنەوە ڕۆڵی گرنگیان هەبووە لە ناوچەکانی میرنشینی بادینان، تەنانەت ئەولیا چەلەبی لە کتێبەکەیدا (سیاحەتنامە) لە باسی ئاکرێ دا، باسی مزورییەکان دەکات و بە سەنجاقێکی سەر بە میرنشینی بادینان ناوی دەبات. مزوورییەکان بریتین لە دوو بەش، مزووری باڵا و مزووری ژێری، ئەرگۆشییەکانیش سەر بە مزووری باڵان. تەنانەت مەزاری شێخ عدی کوڕی مسافر و شێخ نورالدین بریفکانی لە ناوچەی مزورییەکاندایە، هەندێک سەرچاوە پێیان وایە مزوورییەکان عەشیرەتێکی ئاشوورین بەناوی (میسوری). صدیق الدملوجي، الیزیدیة، (طبع الثاني، ٢٠١٠)، ٥٦٢؛ Evliya Çeleb, Evliya Çeleb, Seyahatnamesi, Topkapı Sarayı Kütüphanesi (Awliya Chalabi Travel Book in the Topkapı Sarayı Library), book IV. (İstanbul: Topkapı Palace), 305.

[2] سەفا جاف، شۆڕشی نیشتمانی و نەتەوەیی ئەیلول و هەیبەتی ئەسعەد خۆشەوی، هەولێر، ٢٠٠٧، ل ٣٧.

[3] زبیر بلال اسماعیل، ثورات بارزان ١٩٠٥-١٩٣٥، أربیل، ١٩٩٨، ص ١٥٤.

[4] سەفا جاف، س.پ، ل٣٧.

کردووە بڕوای تەواوی بە (تەکیە و هزر و بیر و بۆچوونەکانی بارزان) هەبووە، بەتایبەتی لە بابەتەکانی خوداناسی و چاکسازییە کۆمەڵایەتییەکاندا.[1]

لە سەردەمی شێخ عەبدولسەلامی دووەم، کە لەدوای باوکی (شێخ محەممەد) دەسەڵاتی بارزانی گرتووتە دەست، باوک و مامی خەلیل (خۆشەوی و عیسا) پەیوەندییان بە بارزانەوە کردووە و، لەسەر ڕێچکەی باوکی خۆیان بەڵێن و سۆزی خۆیان بۆ بارزان نوێ و دووپات کردووەتەوە، هەر بۆیە خۆشەوی ناوچەی مزوری باڵا بە بارزانەوە دەبەستێتەوە و، ملکەچی خۆی و ناوچەکەی بۆ بارزان پیشان دەدات، هەروەها دەبێتە یەکێک لە فەرماندەکانی هێزی بارزان لە دژی عوسمانییەکان. لە کاتی هێرشی عوسمانییەکان بۆ سەر بارزاندا، خۆشەوی باوکی خەلیل بەرگرییەکی بێ وچان دەنوێنێت، لە یەکێک لە شەڕەکانی عوسمانییەکاندا براکەی خۆشەوی (عیسا) دەکوژرێت.[2]

لە سەردەمی شێخ ئەحمەدی بارزان، کوڕە گەورەکەی خۆشەوی بەناوی (خەلیل) لەپاش کۆچی دوایی خۆشەوییەوە بە پاڵپشتی هۆزەکەی خۆیەوە (مزوری باڵا) دەبێتە سەرۆکی هۆزەکە و دەبێتە کەسێکی دیار و لێهاتوو وەک سەرکردەیەک لەناو ڕیزەکانی شۆڕشگێڕان دژی حکومەتی عێراق و بەریتانیا.[3] دەردەکەوێت کە بنەماڵەی خەلیل خۆشەوی لە زووەوە پەیوەندییان کردووە بە بارزان و شێخانی بارزان، هەروەها بوونەتە جێگای متمانەیان و توانیویانە هۆزی مزووری باڵا ببەستنەوە بە بارزان و ببن بە نوێنەری هۆزەکەیان لەلایەن شێخانی بارزانەوە.

هەر بۆ ئەمەش بەڵگەنامە بەریتانییەکان لەبارەی کەسایەتی خەلیل خۆشەوی و پابەندبوونی بە شێخ ئەحمەدی بارزانەوە پیشان دەدەن، کە دەڵێت:«خەلیل خۆشەوی: ئاغایەکی پێشەنگی هۆزی مزوری باڵایە. بە تەواوی لەژێر کاریگەری شێخ ئەحمەدی بارزان بوو و بەشداری کرد لەو هێرشەی کە کرایە سەر شاری ئامێدی لە ساڵی ١٩٢٣. بە پشتیوانی هۆزی ڕێکانییەکان کەوا حکومەت پاڵپشتی دەکردن، ئەوا زۆرێک لە گوندەکانی مزووری باڵا

---

[1] سیامەند محەمود سێلکی، کاروانی سەرفرازیی، هەولێر، ٢٠٠٦، ل ١٠.

[2] سیامەند محەمود سێلکی، س.پ، ل١٦-١٨.

[3] هـ.س، ل٣٠.

کە سەر بە خەلیل خۆشەوی بوون سووتێنران. خەلیل تەمەنی نزیکەی ٢٠ ساڵ بوو. پەیوەندی باش نەبوو لەگەڵ محەممەدەمین ئاغا، کە سەرۆکێکی تر بوو لە هۆزەکەدا».[1]

لە ڕاپۆرتێکی تری هێزی سەربازی بەریتانیدا ئاماژە بۆ دووبەرەکی نێوان بەرەی خەلیل خۆشەوی و ئاغایەکی تری مزورییەکان بەناوی (محەممەد ئەمین ئاغا) دەکات و ئاماژە بە گوێڕایەڵی خەلیل خۆشەوی بۆ شێخ ئەحمەدی بارزان دەکات، هەروەها چەند زانیارییەکمان لەبارەی هۆزی مزووری بڵاوە پێ دەدات و دەڵێت:

[1] Military report on Iraq. Area 9 (Central Kurdistan) [141r] (286/394), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/L/MIL/17/15/46, p.326.

مزووری باڵا

٥			٦		٧
پیاوی چەکدار			تفەنگ		تێبینی
ئەسپ	پیادە	سەرجەم	نوێ	کۆن بەڵام چاک دەکرێتەوە	
-	٥٠٠	٥٠٠	٣٠٠	٥٠	دانیشتوو و کشتوکاڵ و شوان کاری، ئەوان میوە بەرهەم دەهێنن بە بڕی زۆر. ئایین – سوونی یەکگرتوویی ناوخۆیی – زۆر لاواز، محەممەدەمین ئاغا و خەلیل خۆشەوی دۆستایەتییان نییە لەبەر دوژمنداریيەکی کۆن. تیمار ئاغا و خەلیل خۆشەوی ڕکابەری یەکترن. لەم دەڤەرەدا سەرۆکێکی ڕاستەقینە بوونی نییە چونکە هەموو کەسێک لەژێر فەرمانی شێخ ئەحمەدی بارزان دایە. هەر کاتێک کاریگەری ئەو نەمێنێت محەممەدەمین ئاغا دەبێتە سەرۆک. خەلیل ئەو دڵسۆزترینیانە بۆ شێخ ئەحمەدی بارزان، ئەوانی تر تەنیا لە بەر ترس گوێڕایەڵی ئەو دەکەن. پەیوەندییە دەرەکییەکان – دوژمن داری هەیە لەگەڵ کەلحێ ئاغای هۆزی ڕێکانی هەروەها لەگەڵ هۆزی نێروەیی. هەڵوێستی سیاسی - بەپێی فەرمانی شێخ ئەحمەدی بارزان، ئەگەر بە تەنیا بەجێ بهێڵرێن ئەوا بێدەنگن، بەڵام پێویستە بە دژبەری چاوەڕوانکراو هەژمار بکرێن. توانای شەڕکردن - جەنگاوەری بەناوبانگی باشن لە گردەکان، باش چەکدار کراون بە زەخیرەیەکی بە بڕی مام ناوەند.[1]

[1] Military report on Iraq. Area 9 (Central Kurdistan) [141r] (286/394), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/L/MIL/17/15/46, p.259.

هەرچەندە پێ دەچێت تەمەنی خەلیل خۆشەوی لە (٣٠) ساڵ گەورەتر بوو بێت، چونکە بەگوێرەی سەرچاوەکان (٣٠) ساڵ تەمەنی بووە، بۆیە ناتوانین ساڵی (١٩٠٦) بە ساڵی لەدایکبوونی خەلیل دابنێین، لەبەر ئەوەی ئەنجامدانی کارەکانی خەلیل خۆشەوی لە ڕاپەڕینی (شێخ ئەحمەدی بارزان) دا لە تەمەنەکەی گەورەتر دێنە پێش چاو، جگە لەمەش، ساڵی لەدایکبوونی زۆرینەی بارزانییەکانی ئەو سەردەمە لە پێناسەی کەسێتیاندا بە هەڵەیەوە تۆمارکراون، هۆکاری ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ نەبوونی دام و دەزگای میری لەو سەردەمە لە ناوچەکەیاندا.

ئەگەرچی خەلیل خۆشەوی وەکوو خزمایەتی، هیچ خزماتییەکی لەگەڵ بارزاندا نەبووە، لەدوای کوژرانی خەلیل خۆشەوی، ئەوا براکەی (ئەسعەد خۆشەوی) شوێنی دەگرێتەوە، لە سەردەمی ئەودا خزماتییەک دروست دەبێت لەگەڵ بنەماڵەی بارزان، کچەکەی خۆی (موعتەبەر) دەداتە ئەوەی شێخ عەبدولسەلامی دووەم (عەبدولواحید ئیبراهیم).[1]

ئەم پەیوەندییە لەدوای نەمانی خەلیل خۆشەویش هەر بەردەوام بوو، بەڵکوو دوای ئەوەش کوڕێکی خەلیل بەناوی (خۆشەوی) لەگەڵ وەکوو یەکێک لە بارزانییەکانی تری ئەو کاتە دەچێتە مەهاباد و لە بەرگریکردن لە کۆماری کوردستاندا گیانی دەسپێرێت.[2]

[1] ڕۆژ عەبدوڵڵا عادل، ناوچەی بارزان لەنێوان ساڵانی ١٩٣١-١٩٤٦ (لێکۆڵینەوەیەکی مێژوویی سیاسییە)، ماستەرنامە/ بڵاونەکراوە، زانکۆی صلاح الدین، هەولێر، ٢٠١٠، ل٨١.

[2] ڕۆژنامەی کوردستان (بڵاوکراوەی حیزبی دیموکراتی کوردستان)، ژمارە ٦٢، ٣٦/ رجب/ ١٣٦٥.

رۆڵی خەلیل خۆشەوی لە جووڵانەوەی شێخ ئەحمەدی بارزاندا:

جووڵانەوەکەی خەلیل خۆشەوی درێژکەرەوەی ڕاپەڕینی شێخ ئەحمەدی بارزان[1] بوو، دوای ئەوەی دەسەڵاتدارانی حکومەتی عێراقی بە هاوکاری هێزی ئاسمانی بەریتانیا توانیان (شێخ ئەحمەد) ناچار بکەن لەگەڵ چەند خێزانێکی بارزانییەکان لە حوزەیرانی ۱۹۳۲ دا بەرەو خاکی تورکیا بڕۆن، لە ئەنجامدا حکومەتی عێراقی بە هاوکاری بەریتانیا توانیان کۆتایی بە جووڵانەوەکەی بهێنن.[2] بارزانییەکان بە پێشەوایەتی (خەلیل خۆشەوی) وەک یەکێک لە ناودارترین لایەنگرەکانی شێخ ئەحمەد بەردەوام بوون لە ڕووبەڕووبوونەوەی هێزە حکومییەکان لە ناوچەی بارزان.[3]

لە سەر فەرمانی شێخ ئەحمەدی بارزان، بەر لە ڕۆیشتنی بۆ ناو خاکی تورکیا، هێزێکی (۲۰۰ - ۳۰۰) چەکداری، وەک هێزێکی پێویست لە لایەنگرەکانی خۆی لەسەر سنوور هێشتەوە، لە نێو گوندەکانی هۆزی گەردی دا، کە ئەویش بە سەرکردایەتی سێ سەرکردەی لێهاتوو، لەوانە: (خەلیل خۆشەوی، ئەحمەد نادر[4]، عەبدوڵلا کرکەمویی[5]).[6] هەروەها لە کاتی

---

[1] شێخ ئەحمەدی بارزان: لە ساڵی ۱۸۹۶ لە بارزان لەدایکبووە، ناوبراو لە دوای لەسێدارەدانی شێخ عەبدولسەلامی دووەمی بارزانی دەبێتە جێنشینی برا گەورەکەی و پەرە بە بەهێزکردنی پەیوەندی نێوان عەشیرەتەکانی بارزان و جووڵانەوەی سیاسی کوردی دەدات لە ناوچەکە دا. هەر بۆیە دەبینین بەردەوام حکومەتی عێراقی و دەوڵەتی تورکیا مەترسییان لێی هەبووە. بڕوانە: بژار عوسمان ئەحمەد & ڕۆژ عەبدوڵلا عادل، ئەرگوش لە بەڵگەنامەکانی عوسمانی و بەریتانی دا، هەولێر، ۲۰۲۰، ل۱٦۱.

[2] أحمد محمدأمین قادر، موقف مجلس النواب العراقي في القضية الکردية في العراق ١٩٢٥/١٩٤٥، السليمانية، ٢٠٠٧، ص ١٥٢.

[3] عزيز حسن البارزاني، الحركة القومية الكوردية التحررية في كوردستان العراق ١٩٣٩-١٩٤٥، اربيل، ٢٠٠٢، ص ٤٠.

[4] ئەحمەد نادر: یەکێکە لە سەرکردە بەناوبانگەکانی بارزانییەکان لە هۆزی شێروانی، لە ڕاپەڕینی شێخ ئەحمەد دا بەشداریکردووە، یەکێک بووە لە یاوەرانی شێخ ئەحمەد بۆ ناو خاکی تورکیا، لە پاش لێبوردنی گشتی بارزانییەکان لەلایەن حکومەتی عێراقەوە گەڕاوەتەوە بۆ ناوچەی بارزان، دواتر پەیوەندی بە

جێهێشتنی ناوچەکانی بارزان لەلایەن شێخ ئەحمەدەوە، ئەوا هێڵێکی بەرگری لە دوو بەرەی جیادا لە ناوچەکانی بارزان دانا، تاکوو خێزانە بارزانییەکان بە ناوچەکە دا تێ دەپەڕن بۆ ناو خاکی تورکیا[3]، هەر بەرەیەک لە زیاتر لە (٥٠) چەکدار پێک دەهات، بەرگری بەرەی (مێرگەسۆر ڕواندز)ی دایە دەست (ولی بەگ)، هەروەها بەرگری بەرەی (بارزان ئاکرێ)ی دایە دەست (خەلیل خۆشەوی)، ئەم دوو هێزە زیانێکی زۆریان گەیاندە هێزەکانی سوپای حکومەتی عێراقی لە کاتی بەرەو پێش هاتنی سوپای عێراقی بۆ ناوچەکەیان، دواتر حکومەتی عێراقی هانای بردە بەر هێزی ئاسمانی بەریتانیا بۆ یارمەتیدانیان، چونکە لە بۆسەی ئەم دوو هێزەی بارزانییەکان دەترسان.[4]

بزووتنەوەی خەلیل خۆشەوییەوە کردووە، بووەتە بەرپرسی بەشێک لە هێز و لایەنگرەکانی خەلیل خۆشەوی لە شاخی (گۆڤەند) دا، لەم شاخەدا سەنگەر دادەمەزرێنێت بەرامبەر هێزی تورکی و عێراقی، لە ئەیلولی ساڵی ١٩٣٥ لە شەڕێکی بەرگری هێزی هەر دوو وڵاتدا گیانی لەدەستداوە، لە هەمان شاخ دا بە خاک دەسپێررێت لە لایەن هاوڕێکانییەوە، ئەمانی لە ڕێزی بەرگریدا کاریگەری زۆر دەنوێنێت بەسەر لایەنگرەکانی خەلیل خۆشەوی دا. بۆ زانیاری زیاتری دەربارەی (ئەحمەد نادر) بڕوانە: کافي سلمان مراد الجادري، موقف الحكومة العراقية من القضية الكردية في المرحلة الأولى من عهد الاستقلال، بغداد، ٢٠٠٩، ص ١١٥.

[1] عەبدوڵڵا کرکەمویی: ئەویش یەکێکە لە سەرکردە بەناوبانگەکانی بارزانییەکان لە هۆزی شێروانی، وەک ئەحمەد نادر پەیوەندی بە بزووتنەوەی خەلیل خۆشەوی دەکات بەردەوام دەبێت لە بەرگری کردنی ناوچەی بارزان شان بەشانی خەلیل خۆشەوی تاکوو خەلیل شەهید دەکرێت، دوای خەلیل چەند مانگێک لە کارەکانی بەردەوام دەبێت، تاکوو ٣/ ٧/ ١٩٣٦ خۆی دەداتە دەست هێزەکانی حکومەت. بۆ زانیاری زیاتر دەربارەی (عەبدوڵلا کرکەمویی)، بڕوانە: کافي سلمان مراد الجادري، موقف الحكومة العراقية من القضية الكرديه في المرحلة الأولى من عهد الاستقلال، بغداد، ٢٠٠٩ ، ص ١١٥.

[2] مەسعود بارزانی، بارزانی و بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد ١٩٣١-١٩٥٨، و: سەعید ناکام، دهۆک، ١٩٩٨، ل١٧.

[3] لە ساڵی (١٩٣٠) بە دوا تا دەگاتە کۆتایی ساڵی (١٩٦٣) بارزانییەکان ڕووبەڕووی چەندان هەوڵی پاکتاوکردن و هەڵتەکاندنی ڕیشەیی بەرنامە دار دەبنەوە. ئەگەر پێش ئەم مێژووە، هەوڵەکانی لەناوبردن زێدە تر لۆکاڵی و خێڵەکی بووبن، ئێ لە سەردەمی نوێی پاش داگیرکەریی و دامەزراندنی چوار دەوڵەتی نەتەوەی ڕەگەزیی نەتەوە پەرست و شۆڤێنی بوو. بۆ ئەم بابەتە زیاتر، بڕوانە: بەدر ئیسماعیل شبرۆکی، بارزان مایکرۆمۆدێلی کیانێکی سەربەخۆ، هەولێر: چاپخانەی ڕۆژهەڵات، ٢٠١٨، ل٢٠٢.

[4] زبیر بلال أسماعیل، م. س، ص١٥٥.

هەر لەو بارەیەوە لە بەڵگەنامەیەکی کۆماری تورکیادا لە ڕێکەوتی ٢١ ٥ ١٩٣٢ ئاماژە بـۆ ئەوە دەکات کە لە دوو قـۆڵەوە حکـومەتی عێراقـی ئامـانجی هێرشـکردنە سـەر ناوچەکـانی بارزان و شێخ ئەحمەدی بارزانی هەیە، بەتایبەتی لە کاتی ڕۆیشـتنی شـێخ ئەحـمەد بـۆ نـاو خاکی تورکیا، هەر بۆیە لە بەیاننامەیەکی فەرمی سەرۆکوەزیرانی عێراقی (نووری سەعید) بۆ باڵیۆزی تورکیا لە بەغدا، ئەویـش لەڕێـگەی وەزیـری دەرەوەی تورکـیاوە بە سـەرۆکوەزیرانی تورکیا ڕاگەیەنراوە، جگە لەمەش داوای گەڕاندنەوەی شێخ ئەحمەدی بارزان و لایەنگرەکـانی دەکات. ئەمەش ناوەڕۆکی بەڵگەنامەکەیە: «وێنەیەک لە نووسراوێکی کۆد کـراو (شـیفرەدار) بە ژمـارە ٥٤٦، لە ڕێکەوتـی ٢١ ٥ ١٩٣٢، ئەمـڕۆ سـەرۆکوەزیران (نـووری سـەعید پاشـا) لە بەیاننامەیەکیدا بۆ ئێمە (بـاڵیۆزی تورکیـا)، لەدوای ڕووداوەکـانی بـارزان، لەم چەنـد ڕۆژەی داهاتوودا هەڵمەتێک بە ئاراستەی باکووری ڕۆژهەڵات و باکووری ڕۆژئاوای گونـدی بەرزەوە (بەرزێ) ئەنجام دەدەن، هەروەها لە باکووری ڕۆژهەڵاتی گوندی بـارزانەوە تـاکوو سـنووری تورکیـا کە لە دەوروبەرەکـانی گەڤەنـد (چیـایی گۆڤەنـد) دەیانەوێـت بـپەڕنەوە، بـۆ ئەمەش داوای لێکردووین سنوورەکانمان بەهێزتر بکەین، هەروەها داوای لێکردووین کە ئەگەر (شـێخ ئەحمەد و لایەنگرانی) لە بارزانەوە بە سەرکەوتوویی بپەڕنەوە دیـوی تورکیـا، ئەوا ڕادەسـتی حکومەتی عێراقی بکەینەوە، کە بۆ ئەمەش منەتبـاری دەوڵەتـی تورکیـا دەبێـت.. فەرمـان لە سەرۆکوەزیرانەوەیە».[1]

ئەم هێزانەی بارزانییەکان بوونە مایەی نیگەرانی حکومەتی عێراقـی، چـونکە هەریەک لە (مەلا مستەفا) و براکەی (شێخ محەممەد سدیق) و (وەلی بەگ) لەگەڵ (خەلیـل خۆشـەوی) چالاکیان دەنواند لەنزیک سنووردەوە.[2] لە ناوچەکەیاندا لە بنکەکانی پۆلیسـیان دەدا[3]، کـە ئـەم بنکانەش لەدوای ڕۆیشتنی شێخ ئەحمەد بـۆ تورکیـا، حکومـەتی عێراقـی توانیبـووی دروسـتی بکات.[4]

هەر لەبارەی چالاکییەکانی خەلیل خۆشەوی و مەترسییەکانی بۆ سەر حکومەتی عێراقـی، ئەوا دەبینین بەڵگەنامە تورکییەکان ئاماژە بە براکانی شێخ ئەحمەد بـارزانی (مەلا مسـتەفا و شێخ محەممەد صدیق) وە بە لایەنگرانـی شـێخ ئەحـمەد دەکـات کە هـاتوونەتە نـاو خـاکی

[1] T.C.١٠٠-٧٤١-٣٥٩-٠٠١-٠٠١-٠١١-٠-٠٣١.

[2] حسن مصطفى، البارزانيون وحركات بارزان، ط٣، د.م، ١٩٨٣، ص٤٧-٤٨.

[3] أحمد محمدآمين قادر، م. س، ص ١٥٢.

[4] آمين سامي الغمراوي، قصه الأكراد في شمال العراق، القاهرة، ١٩٦٧، ص ٣٠٢.

تورکیا و لەگەڵ ئەمەش دا لە ناوچەکانی سەر سنوور و لەناو خاکی عێراقدا چالاکی ئەنجام دەدەن و مەترسییان بۆ سەر سنوورەکانی نێوان تورکیا و عێراق دروست کردووە. هەر وەکوو لە ناوەڕۆکی بەڵگەنامەکەشدا دەڵێت:

کۆماری تورکیا

وەزارەتی دەرەوە

دووەمین بەڕێوەبەرایەتی گشتی

دووەمین ژوور

بۆ سەرۆکایەتی ئەنجوومەنی وەزیران

لە ئەلەگراف نامەیەکی باڵیۆزمان (باڵیۆزی تورکیا) لە بەغدا دا، کە لە وەزیری دەرەوەی عێراقەوە چەند زانیارییەکی پێگەیشتووە، لەوانە براکانی شێخی بارزان (شێخ ئەحمەد) و لایەنگرەکانی هاتوونەتە گوندی (خەیلگرانە)، هەندێک لەوانەش ناوە ناوە دێنەوە ناو خاکی عێراق و ئاژاوەگێڕ (ئەشقیایی) ئەنجام دەدەن، هەروەها مەترسی بۆ سەر سنوورەکانی نێوان عێراق و ئێران دروست دەکەن، بۆ ئەمانەش دانیشتووانی ناوچە سنوورییەکانی هەر دوو لا هاوکارییانن، بۆیە وەزیری دەرەوە داوای هاوکاریکردن لە ڕێگریکردنی بارزانییەکانی لێ کردین. بۆ ئەمەش وەزارەتی ناوخۆ و سەرۆکی ئەرکانی هەواڵگری دەوڵەتمان ئاگادار کردووەتەوە.

وەزیری دەرەوە[1]

٤-١-١٩٣٣

خەلیل خۆشەوی و لایەنگرەکانی چەند جارێک بەسەر بنکەکانی پۆلیسی ناوچەی بارزانیان دادا، هەر بۆیە پۆلیسی عێراقی ناچاربوون بنکەکانیان لە بارزانەوە بگوازنەوە بۆ شوێنی تر، هەر وەکوو لە بەڵگەنامەیەکی بەریتانیدا بە کۆدی ('File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294) لە لاپەڕە (٤)دا دەڵێت: «بۆ چەند مانگێک بەڕێوەبەرایەتی لە ناوچەی بارزان برا بۆ ڕێگایەکی داخراو بەهۆی چالاکییەکانی

[1] T.C. 030102589425

خەلیـــل خۆشـــەوی و شـــوێنکەوتووانی، کەوا ســـەلمێنرا کە پـــۆلیس توانـــای مـــامەڵەکردن (ڕووبەڕووبوونەوە)ی لەگەڵیاندا نییە».[1]

هێشتنەوەی ئەم هێزە لەسەر سنوور بە فەرمانی (شێخ ئەحـمەد بـارزانی)، دوور بینـی و تێڕوانینـی ئەو بـووە بـۆ ئاینـدەی خـۆی و بارزانییەکـان لە نـاوچەکەدا، چـونکە بیـری لەوە کردەوە ئەگەر ئەوان بچنە ناو خاکی تورکیـا و، هـیچ هێزێـک نەمێنێـت لە نـاوچەی بـارزان لەبەردەم حکـومەتی عێراقـی بوەسـتێتەوە، ئەوا حکـومەتی عێراقـی زۆر بە ئاسـانی و بە ئارەزووی خۆی خەڵکی ناوچەکە لەناو دەبات، بگرە لە کوشتن و گواستنەوەیان لەسەر زێـدی خۆیان و هێنان و نیشتەجێکردنی خەڵکانێکی تر بۆ ناوچەکەیـان ئەنجـام دەدات، هەر بـۆیە شـێخ ئەحـمەد بیـری لە پێویسـتی هەبـوونی ئەم هێـزە کـاریگەرە کـردووەتەوە کە وەکـوو هەڕەشـەیەک بێـت بـۆ سـنووری هەر دوو وڵات و لە کـاتی پێویسـتدا بەکـاری بهێنێـت. سـەرەنجامیش هەر وای کـرد و ئەم هێـزە ڕۆڵـی خۆیـان بینـی لە ڕووداوەکـانی ئەو کـاتی سنووری تورکیا و عێراقدا.

خەلیل خۆشەوی یەکێـک بـووە لەو کەسـانەی لەگەڵ (شـێخ محەمـمەد سـدیق) لەسـەر داوای حکـومەتی عێراقـی بـۆ دانوسـتان و بە مەبەسـتی چارەسـەرکردنی کێشـەی نێـوان بارزانییەکان و برادۆستییەکان چووبوونە قایمقـامیەتی قەزای زێبـار (بلـێ). ئەم بانگهێشـتنەی شێخ محەممەد سدیق ئەخشە و پیلانـی حکـومەت بـوو دارشـتبوو بە مەبەسـتی چـۆڵکردنی بارزان لە چەکداران، بۆ ئەوەی فەرمان داری سوپای عێراقی (عەقید بەرقـی بەگ) بە ئاسـانی دەست بگرێت بەسەر بارزان و شێخ ئەحـمەد دەسـتگیر بکـات، بەڵام حکـومەت نەگەیشـتە ئامانجەکەی خۆی، بەڵکوو لەبەرامبەردا (شێخ محەممەد سدیق) کاتێـک بە هێرشـکردنە سـەر گوندی بـارزانی زانـی، بەپەلە هێزێکـی لەبەردەم سـنووری برادۆسـتییەکان بە سـەرکردایەتی (حەسو محەمـمەد ئەمـین بێرسـیاڤی) دانـا و تـوانی قایمقـامی قەزای زێبـار لەگەڵ هەشـت پۆلیس دەست بەسەر بکات و لەگەڵ خۆی بهێنێتەوە بارزان، لە کاتی هێنانیـان بەرەو بـارزان یەکێـک لە پۆلیسـەکانی قایمقـام لەنزیـک گونـدی (بێـدارون) هەوڵـی ڕاکردنـی دا، لەلایەن بارزانییەکان تەقەی لێ دەکرێت و لە ئەنجامدا گیانی لەدەست دەدات، ئەم پۆلیسـەش تـاکە پۆلیس بوو لەناو پۆلیسەکانی دەست بەسەر کرا و بە ئایین مەسـیحی (ئاشـووری) بـوو، هەر بۆیە بەریتانیا لەبەرامبەر ئەمەدا داوای ئەوەی کرد (خەلیل خۆشەوی) ڕادەسـتیان بکرێـت و

---

[1] File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.4.

تاوانبار کرا بەوەی کە بە ئەنقەست پۆلیسە مەسیحییەکەی کوشتووە.[1] بۆ ئەمەش بەڵگەنامە بەریتانییەکان ئاماژە بە کوژرانی پۆلیسێکی ئاشووری دەکەن و خەلیل خۆشەوی بەم کوشتنە تاوانبار دەکەن، خودی بەڵگەنامەکەش دەڵێت: «حکومەتی عێراق ئاگاداری خەلیل خۆشەوی و شوێنکەوتووە یاخیی بووەکانی کردەوە کەوا ئەوان ئامادەن بۆ بەخشینی دەخاڵەت بۆ هەریەکە لە خەلیل خۆشەوی و شوێنکەوتووەکانی. سەرەڕای ئەمەش خەلیل خۆشەوی ئاگادار کراوەتەوە کەوا ژیانی پارێزراو دەبێت. تاکوو ئێستا وەڵامەکەی زانراو نییە. بە بیرمان دێتەوە کەوا خەلیل خۆشەوی دوور خراوەتەوە لە مەرجەکانی ئەو خۆبەدەستەوەدانەی کە خراوەتە ڕوو بۆ سەرکردەکانی بارزان لە ساڵی ١٩٣٢ و ١٩٣٣، چونکە ئەو پۆلیسێکی ئاشووری کوشتووە کەوا دیل بووە لە دەستی ئەودا».[2]

تەنانەت بەڵگەنامە بەریتانییەکان ئاماژە بە ڕۆڵی خەلیل خۆشەوی لە جووڵانەوەکەی شێخ ئەحمەدی بارزان دەکەن، کە لە پێکدادانێکدا برایەکی خەلیل خۆشەوی و سێ لایەنگری کوژراون، هەر وەکوو بەڵگەنامەکە دەڵێت «دوای بە دوادا گەڕانی درێژخایەنی خەلیل خۆشەوی، لەگەڵ دوا کەسە ماوەکانی لە هێزەکان، کەوا لە ساڵی ١٩٣٢ کۆیانی کردبووەوە لەژێر دروشمی شێخ ئەحمەدی بارزان، لە بە یەک دادانێکدا لەگەڵ پۆلیسی عێراقی، خەلیل لە ڕێکەوتی ٣ی ئادار تەقەی لێ کرا، بەمەش لە ئەنجامدا برایەکی خەلیل لەگەڵ سێ کەسیتر کوژران، هەروەها شەش کەسیتر دەستگیر کران. ئەم سەرکەوتنە دەرەنجامی جووڵە هەماهەنگ کار یەکان بوو کە ئەنجامدران لەلایەن هێزە سنوورە عێراقی و تورکەکان، کەوا کۆتایی هێنا بە مانۆڕە دڵخوازەکەی خەلیل لە جووڵە کردن بە خێرایی لە دیوێکی سنوورەوە بۆ دیوەکەی تر».[3]

لێرەدا بۆمان دەردەکەوێت کە خەلیل خۆشەوی و بنەماڵەکەشی هاوسۆزی تەواوی بڕیار و فەرمانەکانی شێخ ئەحمەدی بارزان بوونە، هەر وەکوو بەڵگەنامەکانی پێشووش ئاماژە بۆ ئەوە دەکەن ناوبراو دۆستێکی نزیکی شێخ ئەحمەدی بارزان بووە، خودی ئەم

[1] مەسعود بارزانی، س. پ، ل ٣٧.

[2] File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.١١.

[3] Coll 17/17 'FO Annual Reports, 1932-1938, 1947. Annual review of events 1939-1942. Political Review 1943-1944' [95v] (190/483), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/L/PS/12/2877, p. 16.

جووڵانەوانەشی بە ڕاسپاردەی شێخ ئەحمەد ئەنجام داوە، هەر بۆیە لە دواتریشدا شێخ ئەحمەد متمانەی تەواوی پێ دەبەخشێت و پاڵپشتییەكی تەواوی خەلیل خۆشەوی دەكات.

ئەوەی زیاتر بووە مایەی ڕق و كینەی حكومەتی بەریتانیا لەبەرامبەر خەلیل خۆشەوی، لێدانی گورزێكی تری هێزەكانی حكومەت بوو لە (٢٠ی ئایاری ١٩٣٢) لەلایەن خەلیل خۆشەوییەوە لە ڕێگای نێوان (بازێ بارزان) كە لیژنەیەكی حكومی پێك دەهات لە (قایمقامی زێبار و بەڕێوەبەری پۆلیسی ئاكرێ) لەگەڵ ئەندازیارێك و پێنج پۆلیس، كە بە مەبەستی دروستكردنی بنكەی پۆلیس لە گوندی (بازێ)ی نزیك گوندی بارزان هاتبوونە ناوچەكەوە، لەم كاتەدا دەكەونە ناو بۆسەی خەلیل خۆشەوی و پیاوەكانی، لە ئەنجامدا قایمقام و بەڕێوەبەری پۆلیسی ئاكرێ و دوو پۆلیس دەكوژرێن، ئەندازیار و سێ پۆلیسەكەی تریش بریندار دەبن.[1] هەروەها عەقید ڕوكنی خانەنشین كراو (حەسەن مستەفا) كە زیاتر لە (لیوا حەسەن نەقیب) ناسرابوو، لەكتێبەكەیدا (البارزانیون) هەمان چالاكی خەلیل خۆشەویمان بۆ پشت ڕاست دەكاتەوە و، ڕێكەوتی چالاكییەكە بە ١٩٣٢/٥/٢٠ بۆ هەژمار دەكات.[2]

لێرەدا بەدیار دەكەوێت (بۆسە) دانانەوەی بارزانییەكان بۆ سوپای عێراقی كاریگەرییەكی زۆری هەبووە لەسەر سوپای زەمینی حكومەت، تەنانەت وای كردووە بە ترسەوە لە ناوچەكەدا جووڵانەوە بەهێزەكانی خۆی بكات، نەوەك بكەونە ناو بۆسەی بارزانییەكان، بەتایبەتی ڕۆڵی (خەلیل خۆشەوی) لەم بوارەدا دوای ڕووداوەكەی گوندی (بازێ) و كوشتنی قایمقام و بەڕێوەبەری پۆلیسی ئاكرێ، بۆیە ناچار دەبێت داوای یارمەتی لە هێزی ئاسمانی بەریتانیا بكات. حكومەتی عێراقی لەسەر داواكردنی خەلیل خۆشەوی بەردەوام بوو بەهۆی كوشتنی پۆلیسە مەسیحییەكە[3]. ئەم داوایەی حكومەتیش دەستی بەریتانیا لەپشت بوو.[4] بووبووە داوای تایبەتی بەریتانیا.[5]

---

[1] هاشم شێروانی، دەڤەرا بارزان (جوگرافیا، دیرۆك، كەلتور)، هەولێر، ٢٠٠٨، ل ٣٦٧-٣٦٨.

[2] حسن مصطفى، البارزانیون والحركات بارزان (١٩٣٢-١٩٤٧)، بغداد، ١٩٨٤، ص ٤٠.

[3] مەسعود بارزانی، س. پ، ل٤٤.

[4] نعمان عیسى، ذكریات الشهید الخالد خوشفي خلیل بطل معركة (مێڤەرۆ)، جریدة خەبات، العدد ٣٢٧، ١٩٦٠/٥/٢٦، ص٣.

[5] پی رەش، العراق دولة بالعنف، جنیف، ١٩٨٥، ص٧٢.

هەر بۆیە لە ڕێکەوتی ١٨ / ١٢ / ١٩٣٢ حکومەتی عێراقی بڕیاریدا هەموو ئەو کەسانەی بەشدارییان لە ڕاپەڕینی شێخ ئەحمەددا کردووە چاوپۆشییان لێ بکرێت و سزا نەدرێن، جگە لە خەلیل خۆشەوی نەبێت، کە دەبێت بەبێ مەرجی پێشەکی ڕادەستی حکومەتی عێراقی بکرێتەوە.[1] هەروەها لە ڕێکەوتی ١٧/ ١/ ١٩٣٣ حکومەتی عێراق داوای لە حکومەتی تورکیا کرد ئەو بارزانیانەی پەنایان بردووتە بەر دەوڵەتی تورکیا، ئەوا بیانگەڕێنێتەوە بۆ عێراق و بیداتەوە حکومەتی عێراقی، یاخود لە سنوورەکەی دوورییان بخاتەوە، تاکوو لێبوردنی گشتی بۆیان دەردەکرێت، جگە لە خەلیل خۆشەوی کە ئەم لێبوردنە نایگرێتەوە.[2]

لەگەڵ ئەمەشدا لە ڕێکەوتی ٢٠ی شوباتی ١٩٢٣ جارێکی تر حکومەتی عێراق بەپێی نووسراوێکی وەزارەتی دەرەوە کە ئاراستەی وەزارەتی ناوخۆی کردووە، تێدا جەختی لەوە کردووە کە هەموو پەنابردووە بارزانییەکان بەر لێبوردنی گشتی دەکەون، تەنیا خەلیل خۆشەوی نەبێت.[3]

لە لایەکی تریشەوە لە دانیشتنی (١ی نیسانی ١٩٣٣) ئەنجوومەنی وەزیران، بە بڕیاری ژمارە (٢) بەکارکردنیان لەسەر نووسراوی وەزارەتی ناوخۆ ژمارە (٤٧٢٣) لە ڕێکەوتی ١٩/ ٣/ ١٩٣٣، لێبوردنی گشتی بۆ بارزانییەکان دەرکرا، لە ماددەی یەکەمدا هاتووە مەلیک بۆی هەیە لێبوردنی گشتی دەربکات بۆ بارزانییەکان کە یاخیبوونیان نواندووە دژی حکومەتی عێراقی و چەکیان هەڵگرتووە، لە ماوەی ٩/ کانوونی یەکەم/ ١٩٣١ تا کۆتایی مانگی شوباتی ١٩٣٣، تەنیا خەلیل خۆشەوی بەر لێبوردن ناکەوێت، وە تییدا هاتووە حکومەت بۆی هەیە فەرمان بدات بە نیشتەجێکردنیان لە هەر شوێنێک لەناو سنووری عێراقدا، وە لە ماددەی سێیەمی ئەم یاسایەدا هاتووە ئەم یاسایە جێبەجێ دەکرێت لە ڕۆژی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی، وە هەریەک لە وەزیری ناوخۆ و وەزیری داد ئەم یاسایە جێبەجێ دەکەن.[4] دواتر بڕیاری لێبوردنی گشتی لە (١٣ / ٥/ ١٩٣٣) بۆ بارزانییەکان دەرکرا.[5]

---

[1] عبدالعزیز انعقیلي، تاریخ حرکات بارزان الأولى ١٩٣٢، بغداد، ١٩٥٥، ص٨٩.

[2] م.ن، ص٩٠.

[3] د. ك. و، الدیوان الملکي، کتاب من وزارة الخارجیة إلى وزارة الداخلیة(سري و مستعجل)، الرقم ١٢٢٠، ٢٠ شباط ١٩٢٣.

[4] لائحة قانون أعلان العفو العام عن البارزانیین، انقرار (٢) من قرارات مجلس الوزراء، في جلسة ١/نیسان/ ١٩٢٣، و(١٠)، ص(٣٢).

[5] عبدانعزیز العقیلي، م.س، ص٢٠٧.

لە سەرەتای حوزەیرانی هەمان ساڵدا بڵاو کرایەوە، خەلیل خۆشەوی بەر لێبووردن ناکەوێت، بۆیە خەلیل لەگەڵ چەند کەسێک ناچار بوو دوور بکەوێتەوە لە دەسەڵاتی ناوەندی و پەنا دەباتە بەر شاخ.[1]

ئەگەر حکومەتی عێراق نەکەوتایە ژێر داوای بەریتانیا لە داواکردنی خەلیل خۆشەوی، ناوبراویش وەک سەرکردەکانی تری بارزانییەکان (وەلی بەگ و ئەحمەد نادر... هتد) بەر لێبوردن بکەوتایەتە، ئەوا لەوانە بوو بزووتنەوەی خەلیل دروست نەبووایا، چونکە خەلیل لە ناچاری پەنای بردەوە بەر شاخ، لە هەمان کاتدا ناتوانین پشت بەم بۆچوونە ببەستین، چونکە کاری حکومەت لە دامەزراندنی بنکەکانی پۆلیس لە ناوچەکەدا، هێنانە ژوورەوەی سوپا بۆ ناوچەکە ئەم بارودۆخەی هەر دروست دەکرد ئەگەر (خەلیل)یش نەبووایە، یەکێکی تر دروست دەبوو، چونکە بارزانییەکان حوکمی کەسانێک بەسەر خۆیان و ناوچەکەیان بەئاسانی قبووڵ ناکەن.

[1] زبير بلال أسماعيل، م. س، ص ١٥٦.

سەرهەڵدانی بزووتنەوەکەی خەلیل خۆشەوی:

لەدوای ڕۆیشتنی شێخ ئەحمەدی بارزان بۆ تورکیا و کۆتایی هاتنی ڕاپەڕینی یەکەمی بارزان، هەروەها بە دامەزراندنی بنکەکانی پۆلیس و هاتنە ژوورەوەی هێزەکانی حکومەت لە گوندە جیاجیاکانی ناوچەی بارزاندا کۆتایی پێ نەهات.[1]

بەڵگەنامەیەک لە ئەرشیفی کۆماری تورکیا دا، ئاماژە بە جووڵانەوەکەی شێخ ئەحمەدی بارزان و هاتنی بۆ ناو خاکی تورکیا دەکات، کە بۆ ئەمەش بەبەردەوامی حکومەتی تورکیا چاودێری تەواوی بارزانییەکانی کردووە و بڕیاریانداوە هیچ هاوکارییەکی شێخ ئەحمەد نەکەن، خودی بەڵگەنامەکەش لە دوو لایەڕە پێک دێت کە دەڵێت:

وەزارەتی ناوخۆ - وەکالەتی فەرماندەی گشتی جەندرمە

ئەنقەرە ٢٦ کانونی یەکەمی ١٩٣١

ژمارە: ٣٧٩٠٩

بۆ سەرۆکی ویلایەت (پارێزگار)

١ ڕاپۆرتێک لەبارەی شێخی بارزان شێخ ئەحمەد کە لە خاکی عێراقەوە هاتووەتە سنوورەکەمان لە ناوچەیەکی نزیکی ویلایەتی هەکاری کە ڕاپۆرتێکی شفرە دار لە بەرواری (٢٠ ١٢ ١٩٣١) بە ژمارە (٢٠٤٦ ٣ ٢٢٠٣) هاتووە.

٢ سەرۆکایەتی ویلایەت، بەشی دەرەکی (M. M.) لە ویلایەت وە (B.E. RS) پێشکەش کراوە.

وەکیل وەزیری ناوخۆ

٢٧-١٢-١٩٣١

---

[1] عبدالرزاق الحسني، تاريخ الوزارات العراقية، ج ٤، بيروت، ١٩٨٢، ص ١٤١.

هەر لە لاپەڕەی دووەمی بەڵگەنامەکەدا هاتووە:

وێنەیەک لە ڕاپۆرتی یەکەمی بەرواری (٢٠ ١٢ ١٩٣١) بە ژمارە (٢٠٤٦ ٣ ٢٣٠٣)

١ لە نامەی هاتوو لە ویلایەتی هەکاریدا لەبارەی شێخی بارزان شێخ ئەحمەد کە لە ناوچەیەکی نزیکی ویلایەتی هەکاریدا لە خاکی عێراقەوە هاتووەتە سنووردکەمان. نامەکە باس لەوە دەکات کە ناوبراو ئامادەیە خزمەتی دەوڵەتمان بکات، لە بەرامبەر ئەوەی ڕێکەوتنێک لەنێوانیان دا بکرێت.

٢ ویلایەت ئاگادارکراوە کە بە هیچ جۆرێک ڕێکەوتن لەگەڵ شێخی بارزان شێخ ئەحمەد دا نەکرێت.

٣ ناوبراو بەردەوام لە سنوورەکەمانە، لە هەموو بارودۆخێکدا چاودێری دەکرێت. لەوانەیە لەو سنوورەی ئێمەدا لە شوێنێک بمێنێتەوە. لەبەر خراپی کەش و هەوا و داپۆشینی ناوچەکە بە بەفر، بواری جووڵانەوەی شێخ ئەحمەد بارزانی قورس دەبێت، لەگەڵ ئەمەشدا بۆ هەر بارودۆخێکی لەناکاو وە بۆ هەر جووڵەیەکی ناوبراو لەلایەن دەوڵەتەوە بە وردی چاودێری دەکرێت.

٤ هەر لەو کاتەی هاتووەتە ناوچەکەوە لە هەموو جووڵەیەکی لە بارودۆخی گونجاو یاخود لە وەرزێکی تر دا، بەردەوام چاودێری دەکرێت.

٥ لە هەموو بارودۆخەکاندا لەلایەن (پەیدەرپەی) لەبارەی شێخ ئەحمەدەوە زانیاریتان پێ دەدرێت.[1]

حکومەت هەوڵیدا سەرکردە بارزانییەکان بە شێوازی فێڵ و بەڵێن پێدانی دوور لە ڕاستی دەستبەسەر بکەن، بارزان بووبووە جێگای مەترسی حکومەت و بە بەردەوامی بە چاوی ترسەوە سەیری بارزان و ناوچەکەیان دەکرد، لەم هەوڵەدا حکومەت توانی (ولی بەگ) ی سەرکردە لەگەڵ چەند بارزانییەک بگەڕێنێتەوە، ئەویش لە بەرامبەر دابینکردنی کار بۆیان و مووچە پێدانیان، مەبەستی حکومەت تەنیا بریتی بوو لەوەی واز لە کاری چەکداری بهێنێت.[2] بەڵام بێ ئومێدی بارزانییەکان لە بەڵێنەکانی حکومەت سەبارەت بە ئاوەدانی و بووژانەوەی ناوچەکەیان، وە سەختی و دژواربوونی بارودۆخی دانیشتووانی ناوچەکە بە

[1] T.C.3010.1137676.

[2] هاشم شێروانی، س. پ، ل ل ٣٦٨- ٣٧٠.

ئابەتی لە ڕووی ئابووری و کۆمەڵایەتییەوە، جگە لە گەمارۆدانی سەربازی ناوچەکەیان.[1] وای کرد بارزانییەکان لە دەوروبەری (خەلیل خۆشەوی) کۆببنەوە و دەستیان کرد بە جووڵانەوە.[2] بەمشێوەیە لەمەیدانی بەرگریکردندا مانەوە.[3] گرووپە چەکدارەکانی پێکهێنان و دەستیان کرد بە لێدانی بنکەکانی پۆلیس لە ناوچەکەدا.[4] بارزانییەکان بەر لە ڕۆیشتنیان بۆ ناو خاکی تورکیا، بە فەرمانی شێخ ئەحمەد ژمارەیەک لەو چەکدارانەی کە خۆیان شاردبووەوە لە ناوچەکانی سەرسنوور، خەلیل خۆشەوی و لایەنگرەکانی سوودیان لێ وەرگرت کاتێک پەنایان بردە بەر شاخ.[5] ئەوانیش بە شێوەیەکی پارتیزانی دژایەتی هێزەکانی حکومەتی عێراقیان دەکرد و ڕۆڵێکی باشیان بینی لە تۆقاندن و ترس نواندن لە دڵی هێزە حکومییەکان، هەر لە ناوچەی بارزان تاکوو ناوچەی بەرواری ژوور پۆلیسی خستە ترس و دڵەڕاوکێ.[6]

دەتوانین بڵێین هۆکارێکی تری سەرهەڵدانی ئەم بزووتنەوەیەی خەلیل خۆشەوی، جگە لە داواکردنی خەلیل خۆشەوی لە لایەن دەسەڵاتدارانەوە و بێ ئومێدی بارزانییەکان لە بەڵێنەکانی حکومەت، هەروەها ئاوارەبوون و سووتانی گوندەکانیان بە پاڵپشتی هێزی ئاسمانی بەریتانیا، بارودۆخێکی یەکجار سەختیان بۆ دروست کردبوو، ئەمەش وای کرد بیر لەوە بکەنەوە بە هێزی خۆیانەوە ناوچەی خۆیان پاکبکەنەوە لە پاشماوەکانی سوپا، بگەڕێنەوە بارودۆخی جارانی خۆیان و لەسەر زێدی خۆیان گوزەران بکەن. خەلیل خۆشەوی یەکێک بووە لەو کەسانەی خزمایەتی لەگەڵ بنەماڵەی بارزاندا هەبووە، کاتێک بارزان ئاڵای

---

[1] مستەفا جوندیانی، هەڵدانەوەی چەند لاپەڕەیەک لەڕاپەڕینەکەی خەلیل خۆشەوی، کۆنگرەی یادەوەری سەد ساڵەی بارزانی نەمر، ئامادەکردنی: مومتاز حەیدەری و د. کوردستان موکریانی و د. دلێر ئیسماعیل حەقی شاوەیس، ب ٣، هەولێر، ٢٠٠٣، ل ١١٦٣.

[2] لازاریف، مێژووی کوردستان، و: وشیار عەبدوڵلا سەنگاوی، هەولێر، ٢٠٠٨، ل ٢٨١.

[3] دانا ئادامز شمیدت، سەفەرێک بۆناو پیاوە ئازاکانی کوردستان، و: ئەبوبەکر سالح ئیسماعیل، هەولێر، ٢٠٠٨، ل ٣٩٢.

[4] سەعدی عوسمان، بزاڤی ڕزگاریخوازی کوردی (سەرهەڵدان و قۆناغەکان و نموونەیەک)، هەولێر، ٢٠٠٦، ل٧٩-٨٠.

[5] پی رەش، م. س، ص٧١-٧٢.

[6] شاکرو خدو محوی، المسألة الكوردية في العراق المعاصر، ت: د. عبدي حاجي، دهوك، ٢٠٠٨، ص ٩٣؛ نەجمەدین یوسفی، ئەسعەد خۆشەڤی نموونی خەبات وبەرخودانێ بوو، گوڤاری مەتین، ژ:٧٨، ١٩٩٨، ل ١٥.

ڕزگاری میللەتی کوردی بەرز کردەوە[1]. ئامانجی بریتی بوو لە بەدیهێنانی مافی ئۆتۆنۆمی بۆ باشووری کوردستان.[2] بزووتنەوەی کوردی لە سالآنی سییەکانی سەدەی ڕابردوو بزووتنەوەیەکی بەهێز نەبووە، تەنیا لە شوێنە جیاجیاکاندا بەدی دەکرا، شێوە و مۆرکی ناوچەگەرییان بە خۆوە گرتبوو[3].

لێرەدا ناتوانین بڵێین بزووتنەوەی خەلیل خۆشەوی بزووتنەوەیەکی نەتەوەیی بووە، ئەمەش ئەوە ناگەیەنێت لە پێگە و کەسایەتی خەلیل خۆشەوی کەم بکەینەوە، چونکە دەبێت ئەوە لەبەر چاو بگرین کە هەموو شۆڕش و ڕاپەڕینێک لە شوێنێکی بچووکەوە دەست پێ دەکات و گەورە دەبێت و دەبێتە شۆڕش، بەڵام خەلیل خۆشەوی کەسێک بووە هەر زوو خولیای نەتەوایەتی بووە و خەبات و بەرگری لە خۆی و ناوچەکەی کردووە، بزووتنەوەکەی وەک هێزێکی چەکداری گەڕۆک وا بوو، لە گوندێکەوە بۆ گوندێکی تر، یان لەو بەری سنووری عێراقەوە بۆ ئەو بەری سنووری تورکیا و ئێران هاتووچۆی دەکرد، گورزی خۆیان لە هێزەکانی حکومی دەوەشاند لە ناوچەکەدا، کە ئەمەش وەک درێژکەرەوە بۆ ڕاپەڕینی یەکەمی بارزان دێت.

[1] سەعدی عوسمان، س. پ، ل ١١٠.

[2] لازاریف، س. ث، ل ٢٨١؛ شاکرۆخدو محوی، م. س، ص ٩٣.

[3] شاکرو خدو محوی، ص ٨٨.

کاری هەواڵگری حکومەت بەسەر چالاکییەکانی خەلیل خۆشەوی ئەوکاتەی بارزانییەکان لە تورکیا بوون:

دەردەکەوێت کە حکومەت ئاگاداری چالاکییەکانی خەلیل خۆشەوی بوو بێت، لەو کاتەی شێخ ئەحمەد و بارزانییەکان لەناو خاکی تورکیادا بوون، بەپێی نووسراوێکی وەزارەتی ناوخۆی عێراقی لە شوباتی ١٩٢٣ بە پشت بەستن بە زانیارییەکانی وەزارەتی بەرگری، وەزارەتی دەرەوەی ئاگادار کراوەتەوە کەوا خەلیل خۆشەوی لەگەڵ (٢٠) بیست چەکدار لە گوندی (هەرکێ[1])ی نێو خاکی تورکیان، بۆیە داواکارین کەوا لەنێو ئەو داواکارییەی دەدرێتە حکومەتی تورکی بۆ دوورخستنەوەی بارزانییەکان لە سنوور ئاماژەی پێ بکرێت.[2]

لە نووسراوێکی تری وەزارەتی ناوخۆ بۆ وەزارەتی دەرەوە بە پشت بەستن بە بروسکەی هێزی بارزان، هەریەک لە (حەکیم پێندرۆیی و خەلیل خۆشەوی) لەگەڵ هەژدە چەکدار هاتوونەتە گوندی (ئەودێل) کە دەکەوێتە ناوچەی کانی ڕەش، بەپێی نووسراوەکە لە هەوڵی ئەوە دابوون پارە لە موختاری گوندی ناوبراو وەربگرن، بەڵام لەگەڵ نزیک بوونەوەی هێزێکی پۆلیس لە گوندەکە، ئەوان ناچاربوون ڕابکەن و بپەڕنەوە ناو خاکی تورکیا.[3]

خەلیل خۆشەوی لە بەهاری ساڵی ١٩٢٣ وەک سەرکردەیەک بە فەرمانی شێخ ئەحمەد و مەلا مستەفا لەگەڵ چەند جەنگاوەرێک لەناو گوندەکانی هۆزی گەردی لەسەر سنووری تورکیا و عێراق مابوونەوە، ناوە ناوە خۆیان دەپەڕاندەوە ناو خاکی عێراق (ناوچەی بارزان)

---

[1] هەرکێ: گوندێکە دەکەوێتە سەر سنوور نێوان عیراق - تورکیا، بەشێکی دەکەوێتە ناوخاکی عیراق بەشێکیش دەکەوێتە ناو خاکی تورکیا، بۆیە لە نووسراوەکەدا هاتووە (هەرکێ)ی ناو خاکی تورکیا، مەڵبەندی هۆزی هەرکییەکانە.

[2] د. ك. و، الديوان الملكي، صورة كتاب من وزارة الداخلية إلى وزارة الخارجية(الموضوع/ خليل خوشوى)، ع: س/٤٢٥، ٢٧ شباط ١٩٢٣، و(٣٨)، ص(٨٩).

[3] د. ك. و، الديوان الملكي، (٣١١/١١٤٧)، كتاب من وزارة الداخلية إلى وزارة الخارجية(العصاة البارزانيون)، ع: س/٤٢٨، ٢٨/٢٧ شباط ١٩٢٣، و(٣٤)، ص(٨٣).

و دەگەڕانەوە ناو سنووری تورکیا، دواتر لە کۆتایی هاوینی هەمان ساڵ گەڕانەوە بارزان.[1] لە ڕێکەوتی ١١ /١٩٣٣/٦ هێزێکی پۆلیس لەگەڵ (ئەشقیاکان)[2]ی بارزان (خەلیل خۆشەوی) تووشی شەڕ و پێکدادان هاتن لە (گەلیی سیلێ[3] گەلی سولی)، لە ناوچەی بارزاندا لە ئەنجامدا (مفوض/ کۆمیسەر جەمیل ئەفەندی سوڵتان) لە هێزی حکومەت دەکوژرێت، بە پێی سەرچاوەکە ئەشقیاکان بەرەو سنوور ڕایان کرد، پاش ئەوەی چەند بریندار و کوژراویکیان لەدوای خۆ بەجێ هێشت.[4]

لەسەر فەرمانی شێخ ئەحمەد، بۆ ماوەیەک خەلیل خۆشەوی لە گوندی (ببانا)[5] نیشتەجێ دەبێت، لە شوباتی ساڵی ١٩٣٤، بۆ ئەوەی حکومەت پێی نەزانێت.[6] پاش تێپەڕبوونی ماوەیەک دوو پۆلیس لە بارزانەوە ڕۆیشتن بەرەو گوندی (ببانا) بەمەبەستی کۆکردنەوەی دار، لەناو گوندی ناوبراو چاویان بە خەلیل خۆشەوی دەکەوێت، بەرەو ئەو خانووە دەڕۆن کە تێدا نیشتەجێیە و داوای لێ دەکەن خۆی بدات بەدەستەوە، خەلیل وا هەست دەکات گوند لەلایەن هێزەکانی حکومەتەوە گەمارۆ دراییت و بە مەبەستی گرتنی ئەو هاتوون، لە ئەنجامدا خەلیل ڕووبەڕوویان دەبێتەوە و یەکێک لە پۆلیسەکان دەکوژێت، پۆلیسەکەی تر بەرەو ناو گوند ڕادەکات و لەلایەن خەڵکی گوندەوە دەکوژرێت، بەڵام بۆ سەلامەتی گوندەکە بە حکومەت ڕادەگەیەنن گوایە خەلیل هەر دوو پۆلیسەکەی کوشتووە، دواتر گوندی بەجێهێشتووە.[7] دوو پۆلیسەکە کاتێک گەمارۆی ئەو خانووەیان دابوو کە (خەلیل)ی تێ دا نیشتەجێ ببوو خەلیلیان نەناسیبووەوە، تەنیا وایان زانیبوو ئەشقیایەکە، پێش ئەوەی بکوژرێن داوایان لە موختاری گوند کردبوو کە بنکەی پۆلیسی بارزان ئاگادار بکاتەوە بۆ ئەوەی هێزیان بۆ بنێرێت تاکوو دەست بەسەری بکەن، بەڵام هێزی بارزان وەڵامیان دایەوە،

---

[1] مستەفا جوندیانی، س. پ، ل ١١٢٠.

[2] لەو ڕۆژنامە حکومیانەی کە سوودمان لێ وەرگرتووە، ناوی شۆڕشگێڕانی بە (الأشقیاء، متمرد، عصاة... هتد) هێناوە.

[3] گەلیی سیلێ: دەکەوێتە نێوان گوندی (هوستان- بێدیال) لە ناوچەی بارزان دا. (توێژەر)

[4] جریدة العمال، في منطقة بارزان، ع: ١٤٠، بتاریخ ٦/١٥/ ١٩٣٣.

[5] گوندی ببانا : دەکەوێتە بناری چیای شیرین، نزیك گوندی بارزان. (توێژەر)

[6] پی ڕەش، م. س، ص ٩٠ ؛ هاشم شێروانی، س. پ، ل ٣٦٨.

[7] مستەفا جوندیانی، س. پ، ل ١١٢١-١١٢٢.

هەرچی زووە بگەڕێنەوە و گوتبوویان: «ئەوانمان ناردووە بۆ کۆکردنەوەی دار، نەک بۆ گرتنی ئەشقیاکان»، ئەوەبوو بەر لە گەیشتنی وەڵام بۆیان دوو پۆلیسەکە دەکوژرێن.[1]

لەمەوە بۆمان دەردەکەوێت، شێخ ئەحمەد ویستوویەتی خەلیل خۆشەوی لە ناوچەکەدا لە هێزەکانی حکومەت و بەریتانیا بشارێتەوە، وە لە هەمان کاتدا ویستوویەتی خەلیل خۆشەوی لە خۆیەوە نزیک بێت، بۆیە لە گوندی بیانای داناوە کە زۆر نزیکە لە بارزان، تاکوو بە بەردەوامی هەماهەنگی یەکتر بکەن، لە ئەنجامدانی چالاکی نواندنیان دژی هێزە حکومییەکان، ئەمەش ئەوە دووپات دەکاتەوە کە خەلیل کەسێکی نزیکی شێخ ئەحمەدی بارزان بووە، هەروەها دەردەکەوێت کە خەلیل کوشتنی هەر دوو پۆلیسی گوندی بیانای خستبێتە ئەستۆی خۆی، تاکوو حکومەت هیچ کاردانەوەیەک ئەنجام نەدات بەرامبەر دانیشتووانی گوندەکە، لە ڕاستیشدا حکومەت هیچ کارێکی بەرامبەر گوندەکە ئەنجام نەدا سەبارەت بەم ڕووداوە.

---

[1] هاشم شێروانی، س. پ، ل ٣٦٩.

هەڵوێستی حكومەتی عێراق بەرامبەر خانەوادەی شێخانی بارزان لە ڕۆژگاری بزووتنەوەی خەلیل خۆشەوی دا:

حكومەتی عێراقی لە ساڵی ١٩٢٤ئەواوی خانەوادەی بنەماڵەی بارزانی گواستەوە بۆ شاری مووسڵ، بە بەڵێن پێدانی دوور لەراستی ڕای كێشان بۆ مووسڵ، لەوێ دەست بەسەركران و جێنشینی بە زۆر بەسەریاندا سەپێندرا.[1] بە تۆمەتی ئەوەی یارمەتی خەلیل خۆشەوی دەدەن و هانی دەدەن لە كاری ئەشقی بوونی دژی حكومەت.[2] لە یەكەمین ساڵی دوورخرانەوەیان بۆ شاری مووسڵ، خانەوادەی بارزانی جۆرە سەربەستییەكیان پێ درابوو، بەڵام لە كاتی زیادبوونی چالاكییەكانی بزووتنەوەی خەلیل خۆشەوی، بار و گوزەرانیی ئەوانیش گۆڕانی بەسەرداهات و سەربەستییەكەیان وەک خۆی نەما، موتەسەریفی مووسڵ (حسام الدین جمعة) چاودێری توندی خستە سەر خانەوادەیان، هەر وەكوو لەبارەی بارزانییەكانەوە دەڵێت: «ئەو شێخانەی كە فەرمانی نیشتەجێبوونیان لە مووسڵ بەسەردا سەپێنراوە لەژێر چاودێرییەكی توندان، هەناسەیان لێ دەرناچێت»، لەو كاتەدا شاری مووسڵ بنكەی ئەو هێزانە بوو كە بۆ دامركاندنەوەی ڕاپەڕینەكان ڕەوانە دەكران، لە هەمان كاتدا بریندارەكان و كوژراوەكانی سوپا و پۆلیس و بەكرێ گیراوە كوردەكان دەهێنرانەوە نەخۆشخانەی مووسڵ.[3]

دواتر موتەسەریفی ناوبراو خانەوادەكانی بارزان تاوانبار دەكات كە لە مووسڵەوە ڕێنمایی بۆ خەلیل خۆشەوی و لایەنگرەكانی دەنێرن، لەبەر ئەوەی لە ڕاپۆرتێكی حكومی دا دەڵێت «لە و كاتەی حكومەت سەرقاڵی ڕێكخستن و دارشتنێكی بەهێز بوو، بۆ بەهێزكردنی هێزی حكومەت لە ناوچەی بارزان بۆ ئەوەی دەسەڵاتی تەواو بگرێتە دەست لە ناوچەكەدا،

[1] بۆ زیاتر زانیاری بڕوانە: عبدالفتاح علی یحی البوتانی، وثائق عن الحركة القومية الكوردية التحررية، أربيل، ٢٠٠١، ص ٥٢٧.

[2] پی ڕەش، م. س، ص ٩١.

[3] عبدالفتاح علی یحیی البوتانی، م. س، ص ٥٢٩ - ٥٣٠.

شێخ ئەحمەد و براکانی لە مووسڵەوە کاریان بۆ ئەوە دەکرد پەیوەندی بە (ولی بەگ)ەوە بکەن لە گوندی (ڕێزان) بە شێوەیەکی نهێنی لەڕێگەی ئەوەوە پەیوەندی بە خەلیل خۆشەوییەوە بکەن، لە ئەنجامی ئەمەدا چالاکییەکانی خەلیل خۆشەوی و پیاوەکانی زیادبوون و لە بەهێزبووندا بوون، توانیان هێرش بکەنە سەر گوندەکان و ئارامی ناوچەکەیان شڵەژاند، هۆکاری چالاکییەکانی خەلیل دەگەڕێتەوە بۆ نائومێد بوونی کەسایەتی خەلیل کە بەر لێبووردنی گشتی نەکەوتووە و تاوانبارە لەلایەن دەسەڵاتدارانی حکومەتەوە، وە لە هەوڵی ئەوەدان بنەماڵەی شێخانی بارزان ببینن و بگەڕێنەوە بۆ گوندی بارزان، حکومەت لەبەرامبەردا بۆ ئەوەی پەیوەندی خەلیل و خانەوادەی بارزان لە مووسڵەوە بپچڕێنن، خانەوادەی بارزانییەکان لە مووسڵەوە بۆ باشووری عێراق[1]، بۆ شاری ناسریە لە مانگی تشرینی دووەمی هەمان ساڵدا دەگوازنەوە»[2].

دەردەکەوێت دوورخستنەوە و دەستبەسەرکردنی شێخەکانی بارزان لەلایەن حکومەتەوە، کاردانەوەی زۆری دروست کردبێت لەسەر خەلیل و لایەنگرەکانی بەتایبەتی و خەڵکی ناوچەکە بەگشتی، چونکە نا ڕەزاییان زیاد بووە لەبەرامبەر حکومەت و لە ئەنجام دا چالاکیان زیاد بووە لە لێدانی هێزە حکومییەکان، چونکە دەبێت ئەوە بزانین کە خەڵکی ناوچەکە دڵسۆزییەکی لە ڕا دە بە دەریان بۆ شێخەکانی خۆیان هەیە، ئامادەن گیانی خۆیان بەخت بکەن لەپێناویان.

خەلیل خۆشەوی کاری بۆ گەڕانەوەی خانەوادەی بارزان و دەرکردنی هێزی چەکداری لە ناوچەی بارزان دەکرد، تا لە زوڵم و زۆرداری حکومەتی پادشایی و ڕزگاربوونی خەڵکەکە دەکرد، لەپێناو خۆبەدەستەوەنەدانی هیچ کەس و لایەنێک پەنا دەباتە بەر شاخ لەگەڵ چەند کەسانێکی نزیک لە خۆی و لە خزم و دۆستانی، بەتایبەتی دوای ڕووداوی گوندی بیابا و کوشتنی دوو پۆلیسەکە، دواتر ئەو سەرکردە بارزانیانەی کە لە ڕەشبگیری حکومەت ڕزگاربوون لە ساڵانی ١٩٣٣ ،١٩٣٤، وەک (ئەحمەد نادر، ولی بەگ، عەبدوڵڵا کرکەموویی) کە (سێ) سەرکردەی نزیکی شێخ ئەحمەد بوون، لەگەڵ ژمارەیەک لە بارزانییەکان بەو پەڕی شانازییەوە چوونە پاڵ بزووتنەوەکەی خەلیل خۆشەوی، بەتایبەتی دوای ئەوەی زانییان

[1] م. ن، ص ٥٢٠ - ٥٢١.

[2] بی ڕەش، م. س، ص ٩١.

خەلیل خۆشەوی بە فەرمانی شێخ ئەحمەد و مەلا مستەفا كار دەكات، ژمارەیان زۆر زیاتر بوو، تا لە كۆتایی ساڵی (١٩٢٤) ژمارەیان گەیشتە (٧٠٠) كەس.[١]

ئەگەرچی بەڵگەنامەیەكی بەریتانییەكان پێی وایە (مەلا مستەفا) لە دژی خەلیل خۆشەوی لەگەڵ حكومەتی توركیا رێك كەوتبێت، بەڵام پێ دەچێت ئەمە تەكتیك و رێكەوتنی نێوان شێخەكانی بارزان و خەلیل خۆشەوی بووبێت، چونكە بەڵگەنامەكان ئاماژە بە جووڵانەوەكانی خەلیل خۆشەوی دەكەن لە هەر دوو دیوی عێراق و توركیادا، بەڵام هەر خودی بەڵگەنامەكەش ئاماژە بە هەبوونی هەماهەنگی و پەیوەندییەكی باش لەنێوان خەلیل خۆشەوی و شێخانی بارزان دەكەن، تەنانەت براكانی شێخ ئەحمەدی بارزان (مەلا مستەفا و شێخ محەممەد سدیق) هەمیشە لە هەماهەنگی هاوكاری و پەیوەندی دابوون لەگەڵ خەلیل خۆشەوی، زیاتر لەوەش هەمیشە كاغەز و نامەگۆڕینەوە لە نێوان شێخ ئەحمەد و خەلیل خۆشەویدا هەبووە هەر بۆیە شێخ ئەحمەد گوایە گوازرابێتەوە بۆ (حلـلە)، هەر وەكوو بەڵگەنامەكەش دەڵێت: «میللەتی كورد... بارزان.. لە كاتێكی زووی ساڵەكەدا، بارودۆخی ئاشتییانەی ناوچەی بارزان شێوێنرا لەلایەن گرووپی یاخیبووی خەلیل خۆشەوییەوە، كە سەركردەیەكی پێشووی شوێن كەوتەی شێخ ئەحمەد بارزانییە. وەك دژە رێكارێك، حكومەت خانەوادەكەی دەستگیركرد و لە مووسڵ زیندانی كران، مەلا مستەفا (برای شێخ ئەحمەد) هەوڵیدا رێكبكەوێن لەسەر پلانێك لەگەڵ دەسەڵاتدارانی سنووری توركیا بۆ رێگری كردن لە خەلیل خۆشەوی.. هەرچەند بۆردوومانە چڕ و پڕەكان بەردەوام بوون لەدژی گرووپەكانی خەلیل. لە مانگی تشرینی دووەم خەلیل خۆشەوی دوو موختاری تری گوندی كوشت، بۆ خۆدوورگرتنیش لە ڕاوەدوونان، دووبارە ڕای كرد بۆ توركیا. لە كۆتایی ساڵەكەدا ئەو هێشتا ئازادبوو و واش دیاربوو كەوا بەبێ هاوكارییەكی زیاتری كارا لە لایەنی توركیاوە شتێك لە ئارادا نەبوو جگە لە دەرفەتێكی كە ئەگەری ئەوەی هەبوو كە چالاكییەكانی بوەستێنێت.. ماڵی شێخ ئەحمەدی بارزانی لە مووسڵ پشكنرا لەلایەن پۆلیسەوە لە مانگی تشرینی دووەم و بەڵگەیەك دۆزرایەوە كەوا ئەو لە پەیوەندیدا بوو

[١] مستەفا جوندیانی، س. پ، ل ١١٢٣-١١٢٤.

لەگەڵ خەلیل خۆشەوی، هەر بۆیە ئەو (شێخ ئەحمەد) و پێنج کەسی تری دەستبەسەرکراوی بارزانی گوازرانەوە بۆ شاری حللە».[1]

بەشێک لەو بارزانییانەی چوونە پاڵ بزووتنەوەکەی خەلیل خۆشەوی، لە ئەنجامی هاتنی سوپا و پۆلیس بوو بۆ ناوچەکەیان، هەروەها خەلیل و خۆشەوی و لایەنگرەکانی پەیوەندییان لەگەڵ شێخ ئەحمەد دا هەبووە و بێگومان بە فەرمانی ئەو بووە کە بەردەوام بن لە کاری چەکداری تاکوو مەلا مستەفا یان شێخ محەممەد سدیق پەیوەندییان پێوە دەکات.[2]

چەکدارانی خەلیل خۆشەوی بۆ پاراستنی ناوچەکە، هێزەکانی خۆیان بۆ دوو بەش دابەش کرد، بەشێکیان بە سەرکردایەتی خەلیل خۆشەوی سەنگەری بەرگری دادەمەزرێنن لە چیای (ڕەش).[3] بەشەکەیتر بە سەرکردایەتی ئەحمەد نادر لە چیای (گوڤەند ـ زویل)[4] سەنگەری بەرگرییان دانا.[5] لێرەدا ئەوەی جێگای سەرنجە بەڵگەنامە بەریتانییەکان ئاماژە بۆ ئەوە دەکەن هێزەکانی خەلیل خۆشەوی بۆ سەر سێ بەرە دابەش بوون، هەروەکو دەڵێت: «وا دیارە کە یاخی بووە کان دابەش بوون بەسەر سێ گرووپی سەرەکی، کەوا واڕاگەیەنراوە کە شوێنیان و هێزیان و سامانیان بەم شێوەیەی خوارەوە بێت: گرووپی یەکەم، کە پێک دێت لە نزیکەی ٥٠ پیاوی چەکدار لەژێر سەرکردایەتی مەلکۆی ژاژوک (١ (SD/NW. 10.c) کە کەسایەتییەکی دیاری هۆزی شێروانییە کەوا چووە پاڵ خەلیل خۆشەوی لە مانگی تشرینی یەکەمی ١٩٣٤، چوو بۆ ناوچەی بیاو (ڕۆژئاوای مێرگەسۆر و ڕۆژهەڵاتی ڕووباری زێی گەورە). بەهەرحاڵ، لە ئەنجامی چالاکی پۆلیس لە سووتاندن و چۆڵکردنی گوندەکان لەم

---

[1] Coll 17/17 'FO Annual Reports, 1932-1938, 1947. Annual review of events 1939-1942. Political Review 1943-1944' [95v] (190/483), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/L/PS/12/2877, p.22-23.

[2] آیوب بارزانی، المقاومة الكردية لاحتلال ١٩١٤-١٩٥٨، دار النشر حقائق المشرق، جنيف، ٢٠٠٢، ص ١٦٥.

[3] چیای ڕەش: چیایەکی سەختە، دەکەوێتە سەر سنوری تورکیاو عیراق سنوورەکان لێک جیا دەکاتەوە، دەکەوێتە ناو خاکی هۆزی گەردی دا.

[4] چیای گوڤەند/ زویل: بەهەمان شێوەی چیای ڕەش چیایەکی سەختەو سەر سنوورە و تورکیاو عیراق لێک جیا دەکاتەوە، بناری چیایەکی گوندەکانی هۆزی گەردی وەهەرکی ومزوری باڵا دەگریتە خۆی، شاخێکی بێ درەختە (سادەیە) تەنها بەشێکی کەم لە لایالی پشتەوەی هەندێک دار بەدی دەکرێت لەلای گوندی (کەلێت) لەهۆزی گەردی لەو دیوی سنووری عیراق.

[5] هاشم شێروانی، س. پ، ل ٣٧٠.

ناوچەیە (وەک ئەوەی کە باسکراوە لە بڕگەی ١٠٧)، هەر زوو ئەم گرووپە دووچاری سەختی بوونەوە لە دەستکەوتنی پێداویستییەکان. بۆیە مەلکۆ لەگەڵ ٢٥ شوێنکەوتوو (١٤ لەوان چەکدار بوون) سەردانی (ڕێزان) ی کرد و داوای لە ولی بەگ (تولیابەگ) کرد کە هەڵبستێت بە ڕێکخستنی دەخالەت بۆیان لەگەڵ حکومەت. هێزی زەبر وەشێنی پۆلیس ڕازی بوو بە پەسەندکردنی دەخالەتیان بەو مەرجەی کە تفەنگەکانیان ڕادەست بکەنەوە. لە سەرەتادا مەلکۆ دوودڵ بوو، بەڵام دواتر چەکەکانیان ڕادەست کردەوە. لەوە تێدەگەین کەوا ئولی بەگ (ولی بەگ) وەک گەرەنتیەک خۆی دەنوێنێت بۆ ڕەفتاری باشی مەلکۆ.. گروپێکی تر (گرووپی دووەم) کە پێک هاتبوو لە نزیکەی ٥٠ پیاوی چەکدار لەژێر سەرکردایەتی (ئەحمەد نادر)، کەسایەتی ناوداری هۆزی شێروانی ناوچەی بارزان، کەوا هاتە پاڵ خەلیل خۆشەوی لە مانگی حوزەیرانی ١٩٣٤، لە ناوچەی مێرگەسۆر. بڕوا وابوو کە ئەوان پێداویستییەکان بەدەست دینن لەڕێگەی هاوکاریکردنی ئەحمەد ئاغای مێرگەسۆر، کەوا خزمی ئەحمەد نادرە و بەم دواییە لە سۆران ژیاو (1. D/NW. 16.c) ئێستا ئەحمەد ئاغا فەرمانی پێکراوە کە بجووڵێت بۆ گۆڕە توو (1. D/NW. 10.c) کە یەکێکە لەو گوندانەی کە بە پۆلیسی تایبەت پاسەوانی کراوە (بڕگەی ١٠٧)، هیواش وایە کە ئەم گرووپەش بە هەمان شێوە زوو بە سەختی پێداویستیان دەست بکەوێت. بەهەرحاڵ، دەنگ و باسێکی پشتڕاست نەکراوە لە سەرچاوەیەکی دژبەر بە فارس ئاغای زێباری باسی لەوە کرد کەوا ئەحمەد نادر لەگەڵ ٢٦ شوێنکەوتووی یاخیبووی پەنا دراون وەک پەنابەر لەلای فارس ئاغا و نیشتەجێ کراون لە ناوچەی هۆزی زێباری بەبێ ئەوەی کە دەسەڵات (حکومەتی عێراقی) زانیاری هەبێت..گرووپی سێیەمیش کە پێک هاتبوو لە ٨٠ بۆ ١٠٠ پیاوی چەکدار لەژێر سەرکردایەتی خەلیل خۆشەوی و براکەی سەلیم خۆشەوی و عەبدوڵڵا کرکەمۆیی، کە کەسایەتییەکی شێروانییە دەکەوێتە ناوچەی مزووری باڵا. لە ٢٩ی ئازار کەتیبەیەک لە نزیکەی ٥٩ پیاوی هێزی زەبر وەشێنی پۆلیس ڕووبەڕووی بەشێک لەم گرووپە بووەوە لە دەوروبەری گوندی بێدیال (1. D/NW. 2.d) ڕاگەیەنرا کەوا قوربانییەکان بریتی بن لە کوژرانی یەک پۆلیس و کوژرانی شەش یاخی بوو و، دوو یاخی بوو بریندار بوون، کە یەکێکیان دەستگیر کراوە.[1]

[1] File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.9-10.

لە دواتـردا حکـومەتی عێراقـی لێبـوردنی بـۆ گشـت خەڵکـی بـارزان دەکـرد و ئەوانەی دەسـتگیرکرابوون وە ئەوانەی ڕاگوێزرابـوون توانیـان بگەڕێـنەوە بـۆ زێـدی خۆیـان، ئەمەش بەهۆی ڕۆژی لەدایکبوونی مەلیک غازییەوە بوو، هەر وەکـوو بەڵگەنـامە بەریتانییەکـان لەم بارەوە دەڵێن: «لە ٢١ی ئادار بەبۆنەی ڕۆژی لەدایکبوونی غازی پاشا (مەلیک غازی)، هەموو ئەوانەی کەوا دوور خرابوونەوە لە نـاوچە سـەخت و ئاڵۆزەکـان لەمـاوەی تۆپەراسـیۆنەکانی دژی خەلیل خۆشەوی ڕێگەیـان پـێ درا بگەڕێـنەوە بـۆ زێـدی خۆیـان، هەروەهـا لە مـانگی تشرینی دووەم هەموو ئەو بارزان یانەی کەوا زیندانی کرابوون لەڕێگەی حوکم دانی دادگای ئەحکامی عورفی ئازاد کران بەپێی لێبوردنێکی گشتی کە لەلایەن حکـومەتەکەی (حـیکمەت سلێمان)ەوە ڕاگەیەنرا».[1]

ئەوەی پێویستە دیسـان ئامـاژەی پـێ بکەیـن ئەوەیە، کە لێـرەدا دەردەکەوێـت پابەنـدی بارزانییەکان بە بڕیاری شێخەکان، وای کردووە ژمارەی چەکدارانی بزووتنەوەکە زیادبن، بەڵام پـێ ناچێـت ژمارەیـان بگـاتە نـزیکەی (٧٠٠) چەکـدار، چـونکە ئەو ژمـارە زۆرە لە و نـاوچە سـەختەدا کـاریگەری زیـاتری دەنوانـد بەسـەر هێزەکـانی حکومەتـدا، هەروەهـا لێهـاتوویی سەرکردە بارزانییەکـان لە دابەشـکردنی هێزیـان بۆسـەر دوو نـاوچەدا بەدیـار دەکەوێـت کە بیریـان لەوە کـردووەتەوە شـوێنی هەسـتیار و سـەخت هەڵبژێـرن لەسـەر سـنووری هەردوو وڵاتدا، وە هەستیان بە مەترسییەکانی تورکیا کردووە و بیریـان لەوە کـردووەتەوە دوو بەرەی بەرگـری دابمەزرێـنن بـۆ ئەوەی حکومەتەکـان بەئاسـانی جەخـت نەکەنە سـەر نـاوچەی بەرگرییانـدا، وە لە دوو بەرەدا دەتـوانن یـارمەتی یەکـتر بـدەن لە کـاتی شـەڕدا و بە هانـای یەکترەوە بچن.

[1] Coll 17/17 'FO Annual Reports, 1932-1938, 1947. Annual review of events 1939-1942. Political Review 1943-1944' [95v] (190/483), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/L/PS/12/2877, p.63.

پێکدادانی نێوان هێزەکانی پۆلیس و لایەنگرانی خەلیل خۆشەوی:

لە ئەنجامی بەرتەسکبوونەوەی سنووری جوگرافیای خەلیل خۆشەوی و لایەنگرەکانی لەلایەن پۆلیسەوە، ئەوا ناچار ڕووبەڕووی چەند پێکدادانێک بوونەوە، بەڵگەنامە بەریتانییەکان ئاماژە بە چەندین پێکدادان دەکەن، لەوانە: «دۆخی کوردستان لە سەرەتای ساڵەکەدا زۆر جێگای نیگەرانی بوو و گرووپە لەیاسادەرچووەکان دانیشتووانیان دەترساند لە هەریەکە لە ناوچەکانی سلێمانی و مێرگەسۆر، لە سلێمانی بەتالیۆنی دووەمی سنوور شەڕێکی سەرکەوتووانەی پەرپا کرد لەگەڵ ڕێگرەکان لە مانگی ئازار و دەستیان بەسەر دۆخەکەدا گرت، بەڵام لە مێرگەسۆر کوردێک بە ناوی خەلیل خۆشەوی گرووپێکیی کۆ کردەوە کە دەگوترا زیاتر بوون لە ٢٠٠ کەسی بەهێز. هەر بۆیە ڕێ و شوێنی کارا گیرانە بەر لەدژی ئەوان و خاڵەکانی پۆلیس لە ناوچەی بارزان لەلایەن سوپاوە وەرگیران و ڕێکارەکان گیرانە بەر بۆ هاوکاری کردن لەگەڵ هێزەکانی تورکیا لەو بەری سنوور. لەگەڵ ئەوەشدا تاکوو مانگی٧ (ئاب) هێزێک لە سێ بەتالیۆن کۆکرایەوە و ئەحکامی عورفی ڕاگەیەنرا بۆ بەدیهێنانی هەر سەرکەوتنێک. پۆلیسی چەکدار لە چەند ڕووبەڕووبوونەوەدا سەرکەوتنیان بەدەست هێنا بەسەر یاخیبوونەکاندا و لە مانگی ئەیلول ئەوە ڕاگەیەنرا کەوا خەلیل خۆشەوی ڕای کرد بۆ ناو خاکی ئێران و زۆربەی شوێنکەوتووانی زیندانی کران».[1] هەروەها بەڵگەنامەکان ئاماژە بە چەند ڕووداوی تر دەکەن، لەوانە: «ئۆپەراسیۆنەکانی پۆلیس دژی خەلیل خۆشەوی و شوێنکەوتووانی بە شێوەیەکی جێگیر بەردەوام بوون. ژمارەی ئەو گوندە تایبەتانەی کە پێویستە دانیشتووانی ناوچەکەیان بۆ بگوازرێنەوە، بەو شێوەیەی کە ڕوون کراوەتەوە لە بڕگەی ١٠٧ ی کورتەی دوا مانگ، زیاد بوون بۆ حەفدە، لە ئێستاشدا چۆڵکردنی هەموو گوندەکان لە تەواوی ناوچەکەدا جێبەجێ دەکرێت.. لەگەڵ ئەمەشدا لە

[1] Coll 17/17 'FO Annual Reports, 1932-1938, 1947. Annual review of events 1939-1942. Political Review 1943-1944' [95v] (190/483), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/L/PS/12/2877, p.55.

٩ی نیسان هێرش کرایە سەر کەتیبەیەک، کە بریتی بوو لە نزیکەی ٣٠ پیاو لە هێزی زەبر وەشێنی پۆلیس، بەپێی ڕاپۆرتێکی فەرمی کە ئەمانە ٧٠ یاخیبووی سەر بە گرووپی خەلیل خۆشەوی بوون، لەژێر سەرکردایەتی سەلیم خۆشەوی لە نزیک پێندرۆ (1. C/SW. 32.a) لە هەمان کاتدا قوربانییەکانی پۆلیس بریتی بوون لە کوژرانی یەک پۆلیسی نیزامی و یەکێکی نا نیزامی و برینداربوونی یەک پۆلیسی نیزامی و یەکێکی نا نیزامی. یەک یاخی بوو کوژرا و گوترا کەوا هەندێکیان بریندار بوون.. هەروەها دواتر چەند پێکدادانێک ڕوویدا لەنێوان کەتیبەیەکی هێزی زەبروەشێنی پۆلیس کە لە ٢٠ پیاو پێکهاتوو لەگەڵ ٥٠ یاخیبووی لایەنگری خەلیل خۆشەوی لە (دەری چەل) لە ناوچەی کانیەڕەش (1. C/SW. 36.c) یەک پۆلیسی نیزامی کوژرا و یەکێک بریندار بوو و دوو چەکداری نانیزامی برادۆستی کوژران و یەکێکیش بریندار بوو. قوربانییەکانی یاخی بووان نەزانراوە.. هەر لەم بارودۆخانەشدا لەمیانی مانگەکەدا تەنیا (١٤) یاخیبووی تری خۆشەوی و ٢ پیاوی هۆزی گەردی تورکیا بە شێوەیەکی تاکە کەسیانە ڕادەستی دەسەڵات کران و دەگوترێت کەوا یەک یاخیبووی تری لایەنگری خەلیل خۆشەوی ڕادەستی هێزەکانی تورکیا کرابێت لە ٢٤ی نیسان».[1]

لە ڕێکەوتی ١٧ای نیسان پاشماوەی بەتالیۆنی سێیەمی سنوور (بۆ ئەوەی کۆی گشتی ژمارەیان بکاتە ٤٠٠ پیاو) گوازراوە لە دیاناوە (لەو شوێنەی کەوا پێشوازیان پێکرا لەلایەن بەتالیۆنی حەوتەمی پیادە) و ئێستا سێ پۆستی پۆلیسیان وەرگرتووە، هەروەها بەتالیۆنی یەکەمی سنوور لە بلێ زیاتر لە چوار پۆستی پۆلیسیان وەرگرتووە. (سەیری بڕگەی ١٠٠ و ١٠٦ای کورتەی دوا مانگ بکە). بەمەش ئەو حامیانەی پۆلیس کە هەڵوەشێنرانەوە چوونە پاڵ هێزە زەبروەشێنەکانی پۆلیس. لەبەر ئەوەی کە هەریەکە لە هێزە سەربازییەکان و پۆلیس ئێستا بەشداری دەکەن لە ئۆپەراسیۆنەکاندا، زەعیم ئەحمەد ڕەشید، لە کەرتی سەربازی ڕۆژهەڵات (کەرکوک)، لە سەرکردایەتی باڵا دانرا لەگەڵ بارەگاکەی لە شێروان مەزن (1. D/NW. 3.a)و عەبدوڵڵا عەونی بەگ (فەرماندەی پۆلیس، مووسڵ) کەوا ئەفسەری فەرماندەی هێزی زەبر وەشێنی پۆلیس بوو، بە سیفەتی ڕاوێژکار کاردەکات[2].. لەدواتردا دوای ڕووبەڕووبوونەوەیەك لەنێوان پۆلیس و شوێنکەوتووانی خەلیل خۆشەوی لە تەنگەبەری

---

[1] File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.9-10.

[2] File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.9.

گەلی سولی (1 D/NW 8.a) لە ١٧ی کانونی دووەم، بۆ ماوەیەکی کاتی وەستاندنێکی چالاکیەکان هەبوو لە لایەنی یاخیبووەکانەوە لە ناوچەی بارزان تاکو سەرەتای مانگی ئادار، دەکرێ بەهۆی سەرمای زستانەوە چالاکییەکانیان ڕاگرتبێ. لەمیانی ئەو ماوەیەدا پۆلیس بەدوای ئەسپەکانی هەندێک شوێن کەوتەی دیاریکراوی شێخ ئەحمەد لە دەوروبەری گوندی بارزان دا گەڕان (1. D/NW 1.d) دەرەنجام دەستیان گرت بەسەر ٢٣ تفەنگی لایەنگرانی خەلیل خۆشەوی. لەو ئان و ساتەدا، حکومەت سەرقاڵ بوو بە داڕشتنی پلان و ئامادەکارییەکان بۆ کۆکردنەوەی دەرچووان لە یاسا هەر کاتێک توانای دووبارە جووڵەکردن هەبێت بە پێوەرێکی ڕێکخراو، کەوا بە زۆری بەرەو کۆتایی مانگی ئازارە[*].. دەسەڵاتی سوپا لە بەغداد ستافی ڕێکخست بۆ یەکەم بەتالیۆنی سنوور لە بلێ (1 D/NW 7.d) بۆ ئەوەی ئامادەبێت بۆ گرتنەئەستۆی ئەرکەکانی پۆلیس لە بارزان و ڕێزان (1 D/NW 8.d)، هەروەها بەتالیۆنی سێیەمی سنوور لە دیانا (1 D/NE 19.d) بۆ ئەنجامدانی هەمان شت لە خێرۆزۆك (1 D/NW 4.d) و مێرگەسۆر (1 D/NW 16.b) لەپێناوی هەڵوەشاندنەوەی حامیەکانی پۆلیس هەرکاتێك دەستپێکردنی تۆپەراسیۆنەکان لە دژی خەلیل خۆشەوی لە ئان و ساتدا بێت.. لەکۆتایی مانگی شوباتدا، دەسەڵاتەکانی موسڵ کەوا جاربەجار داوایان لە مودیری گرانا (1 C/SW 33.b) و قایمقامی (دزێ)ی گەوەڕ (1.C.B.2) سەر بە تورکیا دەکرد کە خۆشەوی دەربکەن لە ناوچەی گەردی تورکیا، کەوا باسکراوە لەلایەن دەسەڵاتدارانی تورکیا لە شاری وانەوە یەك بەتالیۆنی پیادە و یەکێکی جەندرمە نێردرابوون بۆ ناوچەی بێرۆخ (1 C/SW 33.b) بۆ دەرکردنی خۆشەوی لە خاکی تورکیا.. وەك هەنگاوێکی دەستپێکی بۆ تۆپەراسیۆنە پێشنیازکراوەکانیان، دەسەلاتە شارستانیەکانی عێراق، هەستان بە گواستنەوەی خەڵکی ناحیەی مێرگەسۆر کە سەر بە قەزای ڕواندز بوو، بەشێوەیەکی کاتی لە لیوای هەولێرەوە بۆ لیوای مووسڵ، ئەم بڕیارەش لە ١ی ئادار جێبەجێ کرا، عبداللە عونی بەگ (فەرماندەی پۆلیسی موسل) پۆستی فەرماندەیی هێزی زەبروەشێنی پۆلیسی وەرگرت لە علي سعید بەگ (فەرماندەی پۆلیس، هەولێر).. لەکاتێکدا کە درکیان بەوە دەکرد کەوا ڕێکارە سزاییەکان بە تەواوی ئامادەکاریەکانەوە لەدژی خەڵکی ناوچەکە و چەکدارانی خەلیل خۆشەوی بوون، لەمکاتەدا گروپێکی شوێنکەوتووانی خۆشەوی هێرشیان کردە سەر بنکەی پۆلیسی شێروان مەزن (1 D/NW 3.a)، بەڵام سەرکەوتنیان بەدەست نەهێنا و

[*] File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.12.

بەهەمان شێوە بە بێ هیچ قوربانییەك لە هەردولایانەوە یاخیبووەکان گەڕانەوە شوێنی خۆیان. بەمەش دەسەڵاتدارانی عێراقی ڕاستەوخۆ پشتگیریان بۆ ناوچەکە نارد کە بریتی بوو لە ٦٠ پۆلیس لە شاری موسل بۆ شێروان مەزن و ٢٥ پۆلیس لە قەزاکانی زاخۆ و ئامێدی بۆ قەزای زێبار. هەر لەم سەروبەندەدابوو ڕیزێك لە هێزەکانی تورکی دەگیرا، کە دەگوترا ژمارەیان نزیکەی ٢٠٠ پیاو دەبوون گەیشتە شاپەتا.[١] بەڵام چالاکییەکانی خەلیل خۆشەوی و لایەنگرەکانی لەناوچەکەدا بەردەوام بوو، هەروەکو بەڵگەنامە بەریتانییەکان دەڵێن: "دووەمین گروپی لادێ نشینەکان هێرشیان کردە سەر گوندێکیتر لە ناحیەی مێرگەسۆر و چوارکەسی گوندەکەیان کوشت بە پاساوی ئەوەی قبوڵیان نەکردووە ببنە لایەنگری فەرماندەکەیان (مەبەست لێی خەلیل خۆشەوییە). هەروەها لە ڕێکەوتی ١٥ی مارت سێ کەس لە هۆزی (خەلونی) لەنێوان گەروەبیر و هاودیان دەستبەسەرکران لە لایەن گروپێکی ٢٠ کەسی لە چەکدارانی خەلیل خۆشەوی کە دەستیان بەسەر پارە و حەوت باری ئێستر لە کەل و پەل داگرت.." ئەم بارودۆخە بەمشێوەیە بەردەوامبوو، هیچ ڕێکەوتێك دیاری نەکرابوو بۆ دەسپێکردنی هەڵمەتی پۆلیس لە دژی خەلیل خۆشەوی، هەڵپەساردنی پرۆسەکە لە لایەن حکومەتی عێراقییەوە بەهۆی هاتنی وەرزی بەهار بوو لە ناوچەکەدا، بەڵام بە ڕوانین لە چالاکییەکانی پێشووی بەشێك لە لایەنگرەکانی خەلیل خۆشەوی، ئەوا ناچار بوون ئامادەکارییەکان بۆ هەڵمەتی پۆلیس و هێزە سەربازییەکان تەواو بکەن. لە ڕێکەوتی ١١ی مارت بەتەلیۆنێکی ١٠٦ کەسی لە هێزی سێیەمی سنور لە ژێر سەرکردایەتی ئەیس ئەمین ڕەواندوزی ناوچەکانی دیانا (سۆران) بەجێهێشت و لە ڕێکەوتی ١٦ی مارت گەیشتنە مێرگەسۆر. دواتر پۆلیس ڕایگەیاند کەوا مێرگەسۆریان دەستبەسەرداگرتووە، لە هەمانکاتدا چەند کەسانێك بە پۆلیسیان ڕاگەیاند ناوچەکانی هێزی یەکەمی پۆلیس لە بارزان دەستیان بەسەر (بلێ) داگرتووە.. بارەگاکانی هێزی پۆلیس چەند ڕێنماییەکیان دەرکردووە، کە هەموو دانیشتوانی گوندەکانی ناحیەی مێرگەسۆر لەگەڵ خێزانەکانیان بەکۆمەڵ بگوازنەوە بۆناو مێرگەسۆر یاخود بۆ خەیروزۆك، یاخود دەتوانن بچن بۆ ئەم گوندانە: گۆرەتو، پیران، شانەدەر. کە لەو شوێنانەدا بنکەی پۆلیس بۆ پاسەوانیان بە شێوەیەکی کاتی دامەزرێنراوە، ئەمەش بە پاساوی ئەوەی خەلیل خۆشەوی بڕیاریداوە کە هەرکەسێك بەرهەڵستی جوڵانەوەکەی ئەو بکات و نەچێتە ناو جوڵانەوەکەی، ئەوا دەکوژرێت و

[١] File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.13.

گوندەکەشی دەسوتێنرێت. هەمان ئەو هەڕەشانە لە گوندەکانی ناوچەی شێروان مەزن ڕوویدابوون. ئەو ڕێنماییانە دەریدەخەن کە لە ئەنجامی ئەو شکایەتە گشتیانەوە بووە کە لەهەردوو ناوچەدا لە خەلیل خۆشەوی کراوە. لە بەرامبەر ئەمەشدا بەیاننامەیەکی تری بنکەی پۆلیس هاتووە کە هەرکەسێك هاوکاری گروپەکەی خەلیل خۆشەوی بدات یاخود پەنایان بدات، ئەوا لەناو دەچێت.. هەروەها ڕاگەیەنراوە کەوا بنکەیەکی پۆلیس لە شانەدەر لەگەڵ ٢٠ پیاو (پۆلیس) دامەزرێنراوە. هەروەها ڕاگەیانروی تری بچوك (لاوەکی) هەبوون کەوا لە گوندەکانی دەوروبەری شانەدەریش بنکەی پۆلیس دامەزرێن.. تیمی بەرەنگاربوونەوەی خەلیل خۆشەوی ڕایانگەیاند کە سەرکەوتوون لە هێرشکردنە سەر بنکەکانی پۆلیس، لەهەمان کاتدا هێزە زەبروەشێنەکەی پۆلیسی عێراقی چەندین گوندیان لەناوچەکانی مزووری و شێروان سوتاندووە بە پاساوی ئەوەی پەنای خەلیل خۆشەوی و چەتەکانی داون و هاوکاریی و پێداویستیان بۆ دابین کردوون. لەکاتێکدا بەشێك لە لایەنگرانی خەلیل خۆشەوی کە خۆیان ڕادەستی حکومەتی عێراقی دەکردەوە یاخیبووەکان ڕایانگەیاندووە کەوا توشی ماندو بوون و دەردەسەری هاتوون لە پەیداکردنی شوێنی حەوانەوە ئەویش بەهۆی چۆڵکردنی گوندەکان و هێنانی خەڵکەکانیان بۆ ئەو گوندانەی کە پاسەوانی پۆلیسی لێدانراوە. هەر لەبەر ئەمەش دەگوترێ کە زۆربەی چەکدارەکان گوتویانە پێویستە ناوچەکانی شێروان و مێرگەسۆر چۆڵ بکەن و بەرەو باکوری کانی ڕەش هەڵکشێن. بۆ ئەمەش بەمەبەستی ڕێگەگرتن لە چەکدارانی خەلیل خۆشەوی بۆ بەدەستهێنانی خۆراك و پێداویستییەکانیان لە هۆزی برادۆست، ئەوا هەموو دانیشتوانی ناوچەکە لە شانەشا و کانی ڕەش ئاگادارکراونەتەوە کە ناوچەکانیان بەجێبهێڵن بۆ ئەو ناوچانەی کە بە هێزی پۆلیس پاسەوانی دەکرێن[1].. وریایی زیاتر، پۆستێك (پارێزراو لەلایەن دەسکۆ و ١٠٠ پۆلیسی نانیزامی) دامەزراوە لە شانەشا لەپێناوی ڕێگریکردن لە یاخیبووان لە ڕاکردن بەرەو ناوچە تورکیەکان.. ئەوەی جێگای سەرنجە کۆی گشتی ژمارەی ئەو پۆلیسانەی کە بەشداریان پێکرا لە ئۆپەراسیۆنەکاندا زانراو نیە، بەڵام وا مەزەندە دەکرێت کەوا بە هەژمارنەکردنی ئەو پۆستانەی کە وەرگیراون لەلایەن سوپاوە، ئێستا لە ناوچەکەدا نزیکەی ٨ پۆستی پۆلیسی هەمیشەیی و ٧ی کاتی هەن، لەگەڵ نزیکەی ١١٥ پۆلیسی نیزامی و ١٠٠ پیاوی هۆزەکان (ناونووسکراون وەك پۆلیسی نانیزامی) بەکارخراون بۆ پاراستنیان، هەروەها کەوا هێزی

[1] File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.14.

زەبروەشێنی پۆلیس پێکدێت لە نزیکەی ٢٠٠ پۆلیسی نیزامی و ١٠٠ پیاوی هۆزەکان وەك پۆلیسی نانیزامی. لەبەرامبەر ئەمەشدا ژمارەی شوێنکەوتووانی خەلیل خۆشەوی زانراو نەبوو، بەڵام بەشێوەی جیاواز باسیان کراوە لە ١٠٠ بۆ ٢٠٠. بەهەر حاڵ، بڕوا وایە کەوا ژمارەیان لەنێوان ٨٠ و ١٠٠ دایە، بە هەژمارنەکردنی شوێنکەوتووەکانی محمەدەمین لە گەردیەکانی تورکیا، ئەوانەی کە لەوانەیە لە ناوچەی خۆیان مابن.. دەنگۆی ئەوە هەیە کەوا دەسەڵاتی تورکیا خانەوادەکانی شوێنکەوتووانی خەلیل خۆشەوی گواستۆتەوە لە بێرۆخ بۆ دزێ (1.C.B.2)، هەروەها حکومەتی تورکیا هەموو موختاری گوندە گەردیەکانی تورکیای دەستگیر کردووە، بەتایبەتی ئەوانەی لە ڕابردوودا پەنای خۆشەوی و دەستەکەی داون.. لە ڕۆژهەڵاتی دوور، چالاکیەکانی خەلیل خۆشەوی بەشێوەیەك دەسەڵاتی شەرمەزار کردووە کەوا تاڵانکردنی پچڕ پچڕی گوندەکانی ئاشوریەکان لە بەرواری ژێری و زێبار بەبێ سزادان تێپەڕیون. بڕوا وایە کەوا خورشید ئاغا و شوێنکەوتووە زێباریەکانی فارس ئاغا بەرپرسیار بوون لەو خراپەکاریانە و ئاشوریەکانیش بڕوایان پێهێنراوە کەوا لەبەر بوونی حکومەت توانای دابینکردنی پاراستنی نیە بۆیان. ڕاپۆرتێك کە تاکو ئێستا پشتڕاست نەکراوەتەوە، دەری دەخات کەوا لە دەرەنجامدا شەماشە سەیفۆ ی گریبش (137 P/NE 18.b) و شەماشە تالو ی دوواریا (137 P/NE 11.d) و ڕەیس نیسان ی کورتکا (137 P/NE 16.a.4.9. نیشانە نەکراو) سەردانی فارس ئاغایان کردووە و داوایان لێی کردووە کە پاراستنی ئاشوریەکانی ناوچەی زێبار بخاتە ئەستۆی خۆی لە بەرامبەر پێدانی (شایستەکانی پلەی ئاغا) پێی، هەروەها خەڵك وای تێدەگەن کەوا ئەو شایستانە سەربارن بۆ کرێ و باجەکانی ئیستیحقاق (بەرهەمهێنان) و باجی کۆدا (ئاژەڵ) کە پێشتر دراون بە حکومەت"[1].

لە بەردەوامیی بڕگەی ٣٦٣ی کورتەی هەواڵگەری بۆ مانگی کانونی یەکەمی ١٩٣٤، خەلیل خۆشەوی بەردەوامە لە چالاکیەکانی لە باکور، شوێنکەوتوانی بەشێوەیەکی فەرمی ڕاگەیەنراوە کە گوایە نزیکەی ١٠٠ کەس بن.. هەربۆیە لەناوچەکەدا چەند هێرشێکی بچووك ئەنجام دراون لەدژی گوندەکان لەلایەن گروپە بچووکەکانی شوێنکەوتووانەوە لەژێر فەرمانی سەرکردە ژێردەستەکانی، بەڵام لە کۆتایی مانگی کانونی یەکەم گوندی خەلان (1.D/NW. 18.c.) هێرش کرایەسەر و چوار لە دانیشتووانی گوندەکە کوژران و هەندێك لە ماڵەکان سوتێنران. دوای ئەمە گروپێك لە ٤٠ کەسی سەر بە یاخیبووانی خۆشەوی چوونە ناو

[1] File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.15.

گوندی ئەشکەفتە (1.D/NW. 18.c) و داوی تالانکردنی گوندەکە، هەندێ کرێکاریان کۆکردەوە کەوا لەوێ مابوونەوە و چواریان لێ کوشتن و یەکێکیشیان بریندار کردن. دواتر دوو دانە لەو یاخیبووانە لەلایەن گەڕانێکی پۆلیسەوە دەستگیرکران لە دەوروبەری پیران (1.D/NW. 11.a) و، بەڕێکران بۆ ڕواندز. هەر لەم سەروبەندەدابوو دەوریەیەکیتری پۆلیس تەقەی لێکرکرا لەسەر ڕێگای کانیەلنج و یەك پۆلیس بریندارکرا. بۆ ئەمەش ڕێگەیەنرا کە هێشتان خەلیل خۆشەوی گوندی بێڕۆخی تورکیا کردبێتە بارەگای خۆی لەکاتێکدا کە شوێنکەوتووانی لە گوندەکانی سەروکانی گەردی (1.C/SW. 34.c) و نهاوا (1.D/NW. 4.d) سەر بە تورکیا جێگیر بووبن.. بەڕێوەبەری پۆلیس و فەرماندەی پۆلیس لە لیوای موسل لە سەرەتای مانگدا سەردانی هەولێری کرد بۆ تاوتوێکردنی شێوازەکانی ئەو ڕێکارانەی کە دەگیرێنەبەر سەبارەت بە مەترسیەکانی خەلیل خۆشەوی. درك بەو ڕاستیە کرا کەوا ئەو جێگیرکردنەی ئێستای هێزی پۆلیس لە ناوچەکە وەك و پێویست نیە بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ دۆخەکەدا و بڕیاردرا کە ٢٠٠ پیاوی ئەسپ سواری نانیزامی هۆزەکان چەکدار بکرێن بۆ ئەوی بەهاوبەشی کاربکەن لەگەڵ پۆلیسی نیزامی، هەروەها کار بکرێ بۆ بەرزکردنەوەی ئەو نانیزامیانە لە هۆزی شیروان هەنە. درك بەوە کرا کەوا بەکارخستنی هێزێکی چەکداری بچووك بەهەمان شێوە لەژێر تاوتوێکردندایە، بەڵام پێناچێت کە هیچ ڕێ و شوێنێك کە سروشتی جیددەیەتی هەبێت گیرابێتەبەر لەدژی خۆشەوی تاکو وەرزی بەهار، کاتێك بارودۆخ بۆ ئۆپەراسیۆنەکان زیاتر گونجاو دەبن"[1].

ئەم شەڕ و پێکدادانەی خەلیل خۆشەوی لەگەڵ پۆلیسی عێراقی وایکردن خەلیل لایەنگری زیاتری بۆ پەیدا ببێت، لەمکاتەدا کەسانێکیتر لەناوچەکانیترەوە دەهاتنە ناو جوڵانەوەکەی، بۆنمونە بەڵگەنامە بەریتانییەکان ئاماژە بەناوی (خۆیکە مەجید) دەکەن کە چوبێتە ناو بزوتنەوەکە، هەروەکو لە بەڵگەنامەیەکی بەریتانیدا ئاماژە بۆ ئەم رووداوە دەکات و دەڵێت: «گوتراوە کەوا خۆیکە مەجید جووڵەی کردبێت بۆ باکوور بۆ ناوچەی بارزان بۆ چوونە پاڵ خەلیل خۆشەوی، بەڵام ئەم دەنگۆیە پشتڕاست نەکراوە»[2].

[1] File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.7.

[2] File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.8.

لەگەڵ ئەمەشدا بەڵگەنامە بەریتانییەکان ئاماژە بۆ ئەوە دەکەن پێکدادانەکانی خەلیل خۆشەوی لەگەڵ هێزی پۆلیس لە قۆناغەکانی دواتریشدا بەردەوامی هەبووە، هەروەکو ئاماژە پێدەکات:

P. Z.
207

ئەم بەڵگەنامەیە مولکی حکومەتی خاوەن شکۆی بەریتانی یە

ڕۆژهەڵات (عێراق) **١٩٣٥/١٢/٣٠**

نهێنی **بڕگەی ١**

[E 7553/433/93]

گەورەم ئا. کلارك کێر بۆ گەورەم ساموێل هۆرس (وەرگیرا ٣٠ی کانونی یەکەم)

(ژمارە: ٦٥١) بەغداد، ١٩٣٥/١٢/١٦

گەورەم،

ئاماژە بە شاند کردنی بەڕێز بێتمان ژمارە: ٥١٢ لە ٢٦ی تەیلوول ی ڕابردوو، شەرەفمەندم کە ڕابگەیەنم کەوا خەلیل خۆشەوی دووبارە هێرش دەکاتەوە لە ناحیەی برادۆست.. وا دیارە کە هەر کە وەرزی زستان هەر دوو حکومەتی عێراق و تورکیا ناچار دەکات بە کشانەوە یان کە ئەو هێزانە لەبەرچاو ون بکەن کە جێگیریان کردوون بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی ناوبراو، ئەو گەڕاوە بۆ گوندی زێت (ڕاستەوخۆ لە باشووری چیای گۆڤەند) لەگەڵ کۆمەڵێک لە شوێنکەوتووانی کە مەزەندە دەکرێن بە نزیکەی شەست پیاو. لەم بنکەیەوە ئەو سەرلەنوێ دەستی کردووە بەو تاڵانکاریە نەریتەکانی. گوندە گەورەکان لەلایەن پۆلیسەوە دەپارێزرێن، بەڵام ئەوان توانای ئەوەیان نییە کە جووڵە بکەن بۆ ڕاوەدوونانی.. لەم سەروبەندەدا، پیاوانی هۆزەکان و گوندییەکان لە دۆخێکی ناهەمواردان. تاڵانکاریەکانی خەلیل خۆشەوی و بوونی هێزی گەورەی سەربازی و پۆلیس لەم کەرتە بۆ چەند مانگێک و گواستنەوەی زۆرەملێی خەڵکانێکی زۆر لە گوندەکانیان، خەڵکە ماوەکە لە جووتیار و بەخێو کارانی مەڕ و ماڵات کە ئامرازی گوزەرانیانن، بە شێوەیەکی مەترسیدار دڵتەنگ کردووە، هەروەها لەم زستانەدا ئەوان بەدەست هەژارییەکی زۆر و نەبوونیەوە دەناڵێنن.. من وێنەکانی ئەم شاندکردنە

دەنێرم بۆ باڵیۆزی خاوەن شکۆ لە ئەستەنبوڵ و بۆ خاوەن شکۆ هەڵسوڕێنەری کارەکان لە تاران.. لەگەڵ ڕێزم.. ئارچیباڵد کلارک کێر.[1]

تێکستی ناو بەڵگەنامەکان زانیاری زیاترمان لەبارەوە پێ دەدەن، هەر وەکوو بەڵگەنامەیەکی بەریتانی دەڵێت:

P. Z.
436

ئەم بەڵگەنامەیە مولکی حکومەتی خاوەن شکۆی بەریتانی یە

ڕۆژهەڵات (عێراق) **١٩٣٥/١٢/٣٠**

نهێنی **برگەی ١**

[E 7553/433/93]

گەورەم ئا. کلارک کێر بۆ گەورەم ساموێل هۆرس (وەرگیرا ٣٠ی کانوونی یەکەم)

(ژمارە: ٦٥١) بەغدا، ١٩٣٥/١٢/١٦

گەورەم،

١. ئاماژە بە شاند کردنی بەڕێز بێتمان ژمارە: ٥١٢ لە ٢٦ی ئەیلوول ی ڕابردوو، شەرەفمەندم کە ڕابگەیەنم کەوا خەلیل خۆشەوی دووبارە هێرش دەکاتەوە لە ناحیەی برادۆست.

٢. وا دیارە کە هەر کە وەرزی زستان هەر دوو حکومەتی عێراق و تورکیا ناچار دەکات بە کشانەوە یان کە ئەو هێزانە لەبەرچاو ون بکەن کە جێگیریان کردوون بۆ مامەڵەکردن لەگەڵی، ئەو گەڕاوە بۆ گوندی زێت (ڕاستەوخۆ لە باشووری چیای گۆڤەند) لەگەڵ کۆمەڵێک لە شوێنکەوتووانی کە مەزەندە دەکرێن بە نزیکەی شەست پیاو. لەم بنکەیەوە ئەو سەرلەنوێ دەستی کردەوە بەو تاڵان کاریە نەریتیەکانی. گوندە گەورەکان لەلایەن پۆلیسەوە دەپارێزرێن، بەڵام ئەوان توانای ئەوەیان نیە کە جووڵە بکەن بۆ ڕاوە دوو نانی.

---

[1] Coll 17/10(1) 'Internal: political situation; relations with HMG' [148r] (300/982), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/L/PS/12/2860.

٢. لەم سەروبەندەدا، پیاوانی هۆزەکان و گوندییەکان لە دۆخێکی ناهەموارداں. تالانکاریەکانی خەلیل خۆشەوی و بوونی هێزی گەورەی سەربازی و پۆلیس لەم کەرتە بۆ چەند مانگێک و گواستنەوەی زۆرەملێی خەڵکانێکی زۆر لە گوندەکانیان، خەڵکە ماوەکە لە جووتیار و بەخێو کارانی مەڕ و ماڵات کە ئامرازی گوزەرانیانن، بە شێوەیەکی مەترسیدار دڵتەنگ کردووە، هەروەها لەم زستانەدا ئەوان بەدەست هەژارییەکی زۆر و نەبوونییەوە دەناڵێنن.. ئارچیباڵد کلارک کێر.[1]

لە کۆتاییدا هەموو ئەو بەڵگەنامە بەریتانییەکان پیشانمان دەدەن کە هێزەکانی پۆلیس لە ڕووبەڕووبوونەوەی خەلیل خۆشەویدا چەند زەرەر و زیانیان پێگەیشتووە. هەر بۆیە حکومەتی عێراقی هەموو هەوڵێکی خۆی بەکار دەهێنێت بۆ ڕووبەڕوو بوونەوەی گرووپەکەی خەلیل خۆشەوی، بەتایبەتی لە ڕووی پێکدادانی سەربازی و برینی سەرجەم سەرچاوەکانی گەیشتنی هاوکاری ئازووقە و زانیاری بۆ خەلیل خۆشەوی.

---

[1] Coll 17/10(1) 'Internal: political situation; relations with HMG' [148r] (300/982), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/L/PS/12/2860.

دامەزراندنی پۆلیسی نا نیزامی و پێشنیازی چەکدارکردنی محەممەد ئاغا ی مێرگەسۆر بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی جووڵانەوەکەی خەلیل خۆشەوی:

هێزەکانی پۆلیسی نیزامی، سەرەڕای هاوکارییەکانی سوپای تورکیا و هێزە ئاسمانییەکانی بەریتانیا، ئەوا نەیاندەتوانی کۆنترۆڵی ناوچەکە بکەن و پێویستیان بە هاوکاری خەڵکی ناوچەکە هەبوو، تاکوو لەو ڕێگایەوە بتوانن بە شێوەیەکی باشتر جووڵانەوەکەی خەلیل خۆشەوی کۆنترۆڵ بکەن و ڕێگای چالاکییەکانی لێ بگرن، بۆ ئەمەش لە چەندین هۆز و خەڵکی گوندی ناوچەکانی بارزان خەڵکیان بۆ پۆلیسی نا نیزامی دامەزراند، هەر لەمبارەیەوەش لە بەڵگەنامەیەکی بەریتانیدا، لە ڕاپۆرتێک دا بە کۆدی (' File 8/5 Monthly Military) بەناونیشانی هێزی سەربازی (Intelligence Summaries, Iraq' [26r] (56/268 Forces) کە باس لە تۆمارکردنی ئەندامانی عەشیرەتە عەشائیرییەکان دەکەن و بە پۆلیسی نانیزامی (Irregular Police) لە ساڵی ١٩٢٤ دادەمەزرێترێن، لە لاپەڕە (٥)دا دەڵێت «پۆلیسی نا نیزامی.. سیاسەتی حکومەت بۆ ناونووس کردنی پیاوانی هۆزەکان وەک پۆلیسی نا نیزامیی بۆ بەهێزکردنی ئەو هێزەی پۆلیس کە بەشداریان پێ دەکرێت لە ئاسایشی سنوورەکان ڕەخنەی لێ دەگیرا لە بڕگەی ١٧٩ی کورتەی هەواڵگری بۆ مانگی حوزەیران ١٩٢٤، لەسەر بنچینەی ئەوەی کە ئەو دەسەڵاتە دەدات بە پیاوانی هۆزەکان و سەرکردەکانیان، کە بە سروشتیان بێ یاسان و کەم سەرپەرشتیان لەسەر دەکرێت، کە ڕەفتار بکەن لەسەر بنەمای دەستپێشخەریان لەگەڵ بوونی دەسەڵاتی حکومەت لە پشتیان. لەبەر ئەوەی کە هۆزە جیاوازەکان، هەروەها تەنانەت خانەوادەکانیش لە تاکە هۆزێکدا، بە زۆری دژایەتی زیانەکانی سیاسەتەکە دەکەن دەکرێت ستایش بکرێت. لەگەڵ ئەوەشدا کە حکومەت دوویات لەوە دەکاتەوە کە نەخشەکە نەخشەیەکی جێگای ڕەزامەندییە، چونکە پیاوانی هۆز هەردەم بەکار دەخرێن لە تێکەڵکردنیان لەگەڵ پۆلیسی نیزامی و نەک بە شێوەی سەربەخۆ، ڕەخنەگرتنەکە بە شێوەیەکی تایبەت پاساوی بۆ دەهێنرایەوە بەو ڕاستییەی کەوا ئەو پۆلیسە نا نیزامیانەی کە ناونووس کران لە ناوچەی کانی ڕەش (1. C/SW. 36.c) و دامەزران لە دووری چەند میلێکی کەم لە ناوچەی مێرگەسۆر (1. D/NW.

16.b.)پێویست بوو بگەڕێنرێنەوە بۆ ناوچەکانی خۆیان، بەهۆی ئەو ئاڵۆزیانەی کە ئەوان بوونە هۆکاریان لەنێو توخمە هۆزگەراییەکان (بڕگەی ٣٦٦ی کورتەی هەواڵگری بۆ مانگی کانونی یەکەمی ١٩٢٤)».[1]

هەروەها لە خاڵی (٢٨) لە هەمان لاپەڕەدا دا باسی دامەزراندنی ٣٠ کەس لە عەشیرەتە کوردییەکان وەکوو پۆلیسی نا نیزامی دەکات بۆ ئەوەی بگەڕێنەوە گوندەکانی خۆیان و ڕێگە بگرن لە جوولانەوەی خەلیل خۆشەوی و ڕێگە نەدەن خەلیل خوشەوی لە ناوچەکانی ئەرگوش هاوکاری بکرێت و بمێنێتەوە، هەروەکو ناوەڕۆکی بەڵگەنامەکە دەڵێت: «سی (٣٠) پیاو لە عەشیرەتەکانی هەرکی بنەجێ لە گوندەکانی ئەرگوش و بەنان (١. ,C/SW. 27. a and 26. d) وەکوو پۆلیسی نا نیزامی دامەزرێنراون، بۆ ئەوەی بچنە گوندەکانی ناوچەکانی خۆیان و تاکوو دڵنیایی بدەن لەوەی، کە لە کاتەکانی دواتردا دانیشتووانی ناوچەکە (واتە گوندی ئەرگوش و بەنان) پەنای خەلیل خوشەوی و هاوەڵانی نەدەن تاکوو لە ناوچەکەدا بمێنێتەوە».[2]

ئەوەی جێگای ئاماژەیە، ژمارەیەکی کەم لە خەڵکی ئەرگوش هاوکاری سوپای عێراقییان کردووە لەدژی جوولانەوەکەی خەلیل خۆشەوی، لەم بارەیەوە سەعیدی کوڕی خەلیل خۆشەوی دەڵێت: «بەڵێ پۆلیسەکان بۆ دژایەتیکردنی خەلیل خۆشەوی دامەزرێترابوون، ئەنانەت ڕاسپێر درابوون کە بەرهەمی هەموو درا و درەختەکانی ناوچەکە هەیە لێی بکەنەوە، تاکوو چەکدارانی خەلیل خۆشەوی لە دواتردا لە بەرهەمی دارەکان سوودمەند نەبن»[3]، ئەمە لە کاتێکدایە کە خودی بەڵگەنامەکەش گەواهی ئەوە دەدات کەوا خەڵکی ئەرگوش هاوکاری جوولانەوەکەی خەلیل خۆشەوییان کردووە. لە لایەکی تریش دا، ئەرگوشییەکان لە هەموو شۆڕش و ڕا پەڕینەکانی ناوچەی بارزان بەشدارییان کردووە و ڕۆڵیان بینیوە، پێ دەچێت سروشت و سەختی ناوچە شاخاوییەکەی گوندی ئەرگوش، هەروەها هەڵکەوتەی جوگرافی (چیای گۆڤەند) هۆکاری یارمەتیدەر بێت بۆ بەشداری ئەوان

[1] File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.5.

[2] File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.5.

[3] چاوپێکەوتن لەگەڵ سەعید خەلیل خۆشەوی، ٢٦-٥-٢٠٢٢. بۆ بینینی وێنەی سەعید خەلیل خۆشەوی، بڕوانە پاشکۆ.

لەم جووڵانەوانە، تەنانەت لە زۆربەی جووڵانەوەکانی بارزاندا، بارزانییەکان بۆ پەڕینەوە بۆ تورکیا و هەروەها بۆ بەدەست هێنانی هاوکاری جۆراوجۆر بۆ جووڵانەوەکانیان، ئەوا چیای گۆڤەندیان وەکوو دەروازەیەک بۆ کارەکانیان بەکارهێناوە. جگە لەمەش پابەندبوونی ئەرگوشییەکان بۆ (فیدراسیۆنی بارزان) پێ دەچێت هۆکاری سەرەکی بێت تۆ ئەوەی بەشداری هەموو جووڵانەوەکانی بارزان و شێخانی بارزان بکەن.

لە هەمان کاتدا حکومەت پێشنیازی چەکدارکردنی محەممەد ئاغای مێرگەسۆر و لایەنگرانی دا، تاکوو ڕووبەڕووی خەلیل خۆشەوی و لایەنگرەکانی بوەستنەوە، بەڵام هەر وەکوو دەردەکەوێت کە محەممەد ئاغای مێرگەسۆر ئەمەی ڕەتکردووەتەوە. بۆ ئەمەش هەمان بەڵگەنامە لە هەمان لاپەڕەدا دەڵێت: «حکومەت بە هەمان شێوە پێشنیازی چەکدارکردنی محەممەد ئاغا ی مێرگەسۆر (1. D/NW. 16.b.) و شوێنکەوتووانی کرد بۆ پاراستنی ناوچەی بیاو (لەنێوان مێرگەسۆر و ڕووباری زاب) لە تاڵان کاری خەلیل خۆشەوی. لەگەڵ ئەوەشدا، پێشنیازەکە دەبووایە لا ببرێت بەهۆی ڕەتکردنەوەی محەممەد ئاغا لەلایەن سەرکردەکانی هۆزەکەوە وەک پۆلیسی نا نیزامی، ئەوانەی کە لە ناوچەکە دوور خرابوونەوە، وەک ئەوەی کە باسکراوە لە بڕگەی ٣٧ی سەرەوە.. سەرەڕای بوونی ناڕەزایی لەسەر دامەزراندنی پیاوانی هۆز وەک پۆلیسی نا نیزامی لەسەر بنەمای ئەوەی کە هێز جارێکی تر ڕادەستی ئاغاکان دەکرێتەوە بەم ڕێگایە، مەترسی ئەوە هەیە کەوا یە یەک دادان لەگەڵ ڕێگرەکان کوشتنی پیاوانی هۆزی لێ بکەوێتەوە، لەوانەیە ببێتە هۆی دوژمن داری و خوێن ڕشتن».[1]

بەڵگەنامە بەریتانییەکە لەبارەی هێزەکانی مانەوەی هێزەکانی پۆلیسە و باروودۆخی ئاشوورییەکان بەردەوام دەبێت لە پێدانی زانیاری، کەوا گشت مەخفەرە کاتییەکان (جگە لە یەک دانە لە هەر قەزایەک) هەر ئێستا کێشراونەتەوە و پۆلیسە پاسەوانەکانیان (کە بە هەموویان ٢٠ کەسن) نێرراون بۆ گوندی هۆستان (1. D/NW. 2.c) بۆ هاوکاریکردن لەدژی یاخیبوونەکانی خۆشەوی لە ناوچەی بە ڕۆژ.. لە سایەی باروودۆخە نا ئاساییەکان، ئەم نەهێشتنە کۆتاییەی مەخفەرە کاتییەکانی پۆلیس لەلایەن حکومەتەوە بووبووە زنجیرە کارێکی ژیرانە بۆ کەمکردنەوەی چاودێرییەکان و نەبوونی ڕێژەی کێشە و گرفت لەم ناوچەیەدا بۆ ماوەی نزیکەی ساڵێک. هەرچەندە هەل و مەرجەکان ئاسایی نین. لە هەمان

[1] File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.5.

کاتیشدا شـڵەژانی ئەو ئاشـووریانە لەو نـاوچەیەدا جێگیـر کـراون بە کەمـترین ئاسـتیش کەم نەبوودتەوە، سیاسەتی لایەنی مار شەمعون بریتی بوو لە هێشتنەوەیان لە بارێکی نیگەرانـی و ناڵاندنیان بەدەست دزی و هێرشەوە بەبێ چاکسازی بەهۆی بـاش چەکـدارکردنی ڕێژەیـی ئاشـوورییەکان لە قەزای ئامێـدی، هەروەهـا بـێ یاسـایی (کە بە هـۆیەوە کـورد بە هەمـان شێوەی ئاشـوورییەکان بـوون بە قوربـانی) لە قەزای زێبـار، زێـدەڕۆیی تێـدا کـراوە بـۆ ئەم مەبەسـتە. ئاشــوورییەکان زۆر کەم چەکیــان هەیە و دەژیــین لەنێــو کــوردە بــاش چەکـدارکراوەکان، کەوا هەسـت بە ناخۆشـی نـاکەن کە ببیـنن لە گونـدەکانیان دەترسـێن، کشانەوەی مەخفەرەکانی پۆلیسیش دەکرێت سەلمێنەری هاندەرێک بووبێت بۆ دزیـی سـادە و بێ یاسایی لەم ڕوانگەیەوە، چونکە حکومەت نیازی وابوو کە ڕێکارە سزاییەکان بگـرێتەبەر لە بەهـار لە دژی یـاخیبوونی خۆشـەوی لە نـاوچەی بەرۆژ، کشـانەوەی ئەو مەخـفەرانەی پۆلیسیش بە شێوەیەکی ئۆتۆماتیکی بەهـۆی ئەو تەنـگ و چەڵەمەیەوەیە کە لە نـاوچەکەدا دروست دەکرا لەلایەن خەلیـل خۆشـەوییەوە، هەروەهـا حکـومەتیش پێویسـتی بە پۆلیسـی زیاتر بوو بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی خەلیل خۆشەوی، لە کاتێکدا ژمارەی ئەو پۆلیسـانەی دابـین کـران کە ژمارەیـان تەنیـا (٢٠) بـوو، بەهـۆی کشـانەوەی بنکەکـانی پـۆلیس لە نـاوچەکەدا، هەرچۆنێــک بێــت، مەترســییەکان زۆر کەم بــوو بە بەراورد لەگەڵ ئەو مەترســییەی کە لە کشاندنەوەیان دەکەوێتەوە، کە ئەمەش ئەوە دەردەخات کەوا بەرپرسان یان ئەم نائارامەیـان بە هەند وەرناگرن کە هەستی پێ دەکرێـت لەلایەن ئاشـوورییەکانەوە، یـانیش وایـان دانـاوە کەوا ئەو گەڕانەوەی یاسایە لە قەزای زێبار کاردانەوەیەکی وەکـوو پێویسـتی دەبێـت لەسـەر ناوچەکانی تر».[1]

هەروەها لە لایەڕە (١٠)ی هەمان بەڵگەنامەدا ئاماژە بۆ دامەزراندنی هێـزی تـر دەکـات لە ناوچەی ئاکرێ، کە ژمارەیان (٢٠٠)دەبێت، هەر وەکوو دەڵێت: «هێزێک لە نـزیکەی ٢٠٠ پیاوی هۆزەکـانی هۆزەمـاری و ڕێکـانی و هەرکـی (بەشـی ئـاکرێ) بەم دووایـیانە نـاونووس کراون بۆ چەکدارکردن وەک پۆلیسی نا نیزامی. پیـاوانی هەر دوو هـۆزی ڕێکـانی و هەرکـی نێرابـوون بـۆ نـاوچەی گەلـی بالنـدا (137. O/SE. 53.c)کەوا ڕێ نمایـان پـێ درابـوو کە ناوچەکە زۆر بە وردی کێوماڵ بـکەن، چـونکە بـڕوا وابـوو کەوا هەنـدێ لایەنـی یـاخیبووانی خۆشەوی خۆیان لەو نـاوچەیەدا حەشـارداوە. بەشـی هـۆزی هۆزەمـاری لەژێـر فەرمانـدەیی

[1] File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.7.

سدیق ئاغا بەڕێکەوتن بۆ بلێ. بەڵام گەیشتنیان فارس ئاغای نیگەران کرد، کەوا یەکسەر پیاوانی خۆی کە سەر بە هۆزی زێباری بوون کشاندەوە لە بلێ و گەڕاوە بۆ هوکە (١٢٧ P/NE. 12.a) ئەگەری ئەوە هەبوو کە فارس ئاغا بێزار بوویێت لە بوونی پیاوانی هۆزی هۆرەماری لە بلێ، چونکە ئەو بە بەردەوامی کۆششی دەکرد کە هەژموونی خۆی لەم ناوچەیە زیاد بکات. باس کرا کەوا هۆزی هەرکی کەرتی (بەشی ئاکرێ) لەژێر سەرکردایەتی سەید خان مامەڵەی لەگەڵ کرا بۆ ئەوەی دواتر سەیری بەڵێنەکەیان بکرێت بۆ یارمەتیدانی هێزەکانی حکومەت، هەروەها بۆ ئەوەی بگەڕێنرێنەوە بۆ زەوییە پاوانە زستانەکانیان».[١]

لەمەوە بۆمان دەردەکەوێت دامەزراندنی هێزە نا نیزامییەکان و هاوکاری هێزە نیزامییەکان وە هەماهەنگی و هاوکاری حکومەتی ئێران و تورکیا و بەریتانیا لەدژی جووڵانەوە کە خەلیل خۆشەوی دەرخەری ئەو ڕاستییەیە کە جووڵانەوە کە لەسەر ئاستی هەرێمی و دەرەکیدا کاریگەری لەسەر حکومەتی عێراق هەبووە و بووەتە کێشەیەکی گەورە بۆ حکومەتی عێراقی.

[١] File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.١٠.

هەماهەنگی نێوان حکومەتی تورکیا و عێراق لەدژی خەلیل خۆشەوی و لایەنگرانی:

بەڵگەنامە بەریتانی و تورکی و عێراقییەکان پیشانمان دەدەن کە هەر لە زووەوە تورکیا هاوکاری حکومەتی عێراقی کردبێت بەمەبەستی لەناوبردنی شۆڕشگێڕان، ئەنجامدانی هەر کارێک دژی چەکدارانی خەلیل خۆشەوی و لایەنگرەکانی ئەستەم بوو، کە بە یاخیبوون و لە یاسا دەرچوون لە قەڵەم دەدران.

بەڵگەنامە بەریتانییەکان ئاماژە بۆ ئەوە دەکەن کە حکومەتی عێراقی داوایان لە تورکیا کردووە بۆ دەرکردنی خەلیل خۆشەوی و لایەنگرەکانی لە گوندی (بێرۆخ) لە خاکی تورکیادا، کە بۆ ئەمەش دەڵێت: «لە کۆتایی مانگی شوبات، دەسەڵاتەکانی مووسڵ کەوا جار بە جار داوایان لە بەڕێوەبەری گرانا (1. C/SW 33.b)و قایمقامی دزێ ی گەوەڕ (1. C.B.2) سەر بە تورکیا دەکرد کە خۆشەوی دەربکەن لە ناوچەی گەردی تورکیا، کەوا ڕاگەیەنراوە لەلایەن دەسەڵاتدارانی تورکیا لە وان کەوا یەک بەتالیۆنی پیادە و یەکێکی جەندرمە نێرابوون بۆ ناوچەی بێرۆخ (1. C/SW 33.b)بۆ دەرکردنی خەلیل خۆشەوی لە خاکی تورکیا».[1]

زیاتر لەوەش هەر لە کاتی مانەوەیدا لە تورکیا، ئەوا بەڵگەنامەیەکی تری بەریتانی ئاماژە بۆ ئەوە دەکات کەوا خەلیل خۆشەوی هاتووەتە گوندی گەردییەکانی دیوی تورکیا و لەوێ ماوەتەوە بۆ ماوەیەک، هەروەکو ناوەڕۆکی بەڵگەنامەکەش دەڵێت: « ناوچەی بارزان... لەکۆتاییەکانی مانگی ئایار خەلیل خۆشەوی ڕووی کردە یەکێک لە گوندەکانی گەردیەکانی تورکیا بۆ خۆ حەشاردان و ئەگەری ئەوە هەیە کە هێشتا لەوێ بێت. لە ماوەی هەر دوو مانگی ئایار و حوزەیراندا ئەو و شوێنکەوتووەکانی بە بێدەنگی مانەوە. لەوانەیە ئەمە بەهۆی بەردەوامبوونی گوشار بێت لەلایەن هێزەکانی حکومەتەوە، کەوا ئێستا شوێن گۆڕینیان نیمچە ئەستەم بووە بۆ یاخیبووەکان بۆ جووڵەکردن لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکیتر. لەگەڵ ئەوەشدا ڕاگەیەنرا کەوا یاخیبووەکان هەموو پاوانەکانیان سووتاندووە لە ناوچەی

[1] File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.13.

باكووری شێروان مەزن. بەهۆی ژمارەیەک لەو یاخیبووانەی كەوا ڕازیبوون بە خستنەڕووی حكومەت "دەخالەت" (برگەی ١٦٧ ی كورتەكەی نیسان) بڕوا وابوو كەوا كۆی گشتی ژمارەی ئەو یاخیبووانەی كە هێشتا ماونەتەوە لەگەڵ خەلیل خۆشەوی دەگاتە نزیكەی تەنیا ٤٠ پیاو».[1]

ئەمانە دەری دەخەن كە خەلیل خۆشەوی باكووری كوردستانی هەم بۆ مانەوەی خۆی و هەمیش بۆ دووبارە پلاندانان و ئەنجامدانی چالاكی بەكارهێناوە، هەروەها بە دەردەكەوێت كە هۆزە كوردییەكانی باكووری كوردستان لەسەر سنووری عێراق توركیا هاوكار و هاوسۆزی خەلیل خۆشەوی بوونە.

لە دواتردا بەپێی ڕاپۆرتێكی بەریتانی، كە لە بەغداوە لەلایەن (سێر ف. همفری) نووسراوە ڕەوانەی لەندەن كراوە بۆ (سێرجۆن سیمون) لە ڕێكەوتی ١/٩/ ١٩٣٥ تێدا ئاماژەی بەوە كردووە كە خەلیل خۆشەوی و پیاوەكانی لە كاری تێكدەرانە لەناوچەی بارزاندا بەردەوامن بەدرێژایی مانگەكانی تشرینی دووەم و كانوونی یەكەمی ساڵی ١٩٣٤، خەلیل و لایەنگرەكانی لەناو خاكی توركیادا هێرش دەكەنە سەر گوندەكان و پێنج موختاریان كوشتووە، وە چەند گوندنشینێكیان بریندار كردووە. بەپێی ڕاپۆرتەكە ژمارەیان (٧٠ ٨٠) كەس دەبن بەباشی خۆیان چەكدار كردووە و بارەگایان گوندی (بێروخ)[2]ە لە ناو خاكی توركیا، لە درێژەی ڕاپۆرتەكەدا باس لە هەڵوێستی توركیا دەكات بەرامبەر بە بزووتنەوەی خەلیل خۆشەوی و دامركاندنەوەی بە هاوبەشی حكومەتی عێراقی، ئاماژە بە ڕۆڵی بەرپرسی توركی دەكات كە بەرپرسی ئەو ناوچەیە بە كە خەلیل و لایەنگرەكانی ڕوویان تێ كردووە، لەگەڵ بەڕێوەبەری پۆلیسی مووسڵ سەردانی ناوچەی بزووتنەوەكەی كردووە بە مەبەستی هاوكاری سەربازی نێوانیان، لە هەمان كاتدا ئاماژە بەوە دەكات سەردانی بەرپرسی توركی بێ سوودە، چونكە كرداری سەربازییەكەی توركیا بەرامبەر خەلیل و لایەنگرەكانی جێگای نیگەرانی توركیایە لەبەر هاوكاری كردنی هۆزی گەردی بۆ خەلیل خۆشەوی و پیاوەكانی، لەبەر ئەمە پێویستە بەڕێوەبەری پۆلیسی مووسڵ بەتەواوی پشت بە هێزەكانی خۆی ببەستێت، كە ئەمەش كارێكی گرانە، دواتر هێزێک لە هەولێر و ڕواندزەوە بەرەو ناوچەكە دێت بۆ مەبەستی لەناوبردنی چەكدارانی خەلیل خۆشەوی، بەڵام ئەم بێ سوود بووە، چونكە خەلیل

[1] File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.12.

[2] بێرۆخ: دەكەوێتە ناوخاكی كوردستانی باكوور، یەكێكە لەگوندەكانی هۆزی گەردی.

خۆشەوی لە ١٩٣٤/١٢/٢٦ هەڵی کوتاوەتە سەر بنکەی ئەشغال لەنێوان دیانا و مێرگەسۆر، ئەو ناوچەیە (٨٠) میل لە بارەگای کونسوڵخانەی ئێمە (واتە: کونسوڵخانەی بەریتانیا) دوورە لە دیانا. هەر لەو ڕاپۆرتەدا باس لە کەسایەتی خەلیل خۆشەوی دەکات و دەڵێت تاکوو ئێستا وەک ڕێبەرێکی میللی نەبووە، باوەڕ ناکرێت بۆ بەرژەوەندییەکانی خۆی ئەم کارانە ئەنجام بدات».[1]

ئەگەر ورد ببینەوە لەدوایین ڕستەی ئەم بەڵگەنامەیەی سەردوە، ئەوا بۆمان دەردەکەوێت کە خەلیل خۆشەوی بە پێی ڕێنماییەکانی کەسێک جووڵاوەتەوە و چالاکی کردووە، کە ئەویش شێخ ئەحمەدی بارزانە. لەگەڵ ئەمەشدا دەردەکەوێت تورکیا لەوە ترساوە کاری چەکدارانی بزووتنەوەکەی خەلیل خۆشەوی پەرە بسەنێت و هەستی بەو مەترسییە کردووە کە ئەم ئاگردی خەلیل خۆشەوی نەپەڕێتەوە بۆ ناو خاکی تورکیا، ئەویش بەهۆی هاوکاری و هاوسۆزی و لایەنگری هۆزی گەردی لە دیوی تورکیا بۆ خەلیل لایەنگرەکانی.

بەڵگەنامە بەریتانییەکان ئاماژە بۆ ئەوە دەکەن کە خێزانی خەلیل خۆشەوی، هەروەها خودی شێخ ئەحمەد و لایەنگرانی لە لە تورکیاوە تەسلیمی حکومەتی عێراق کراون، دواتریش دەگوترا شێخ ئەحمەد بە بیانووی هاندان و هەبوونی پەیوەندی لەگەڵ خەلیل خۆشەوی لە ڕێکەوتی ٢٣ ١١ ١٩٣٤ لە مووسڵەوە ڕەوانەی ناسریە کراوە، هەر وەکوو بەڵگەنامە بەریتانییەکە دەڵێت:«خانەوادەی یاخی بووەکان، ئەوانەی کە دەگوترا کە لە بنەڕەتدا کە لەلایەن دەسەڵاتدارانی تورکیاوە ڕاگوێزرابنەوە بۆ دزار گەوەڕ (بڕگەی ١١١ لە کورتەی مانگی ڕابردوو)، ئێستا ڕاگەیەنراوە کەوا لەلایەن خودی یاخی بووەکانەوە گوازرابنەوە بۆ "ناوچەی عێراقی بەرمشکا (1. C/SE. 27.a.28)خانەوادەی خودی خەلیل خۆشەوی دەستگیر کراون لە بیابان "(1. D/NW. 1.d) لەلایەن دەسەڵاتدارانی عێراقی و گوازرانەتەوە بۆ ناو عێراق لە مانگی ئازاری ١٩٣٤ (بەپێی ئەوەی کە ڕاگەیەنرا لە بڕگەی ٩١ی کورتەی مانگی نیسانی ١٩٣٤) باس دەکرێ شێخ ئەحمەدی بارزان، کە گوازرابووەوە لە مووسڵەوە بۆ ناسریە لە ١٩٣٤/١١/٢٣ بە تۆمەتی ئەوەی کە پەیوەندی لەگەڵ خەلیل خۆشەوی هەیە هەستاوە بە هاندانی خەلیل خۆشەوی و کۆمەڵەکەی لەدژی حکومەت،

[1] ئایوب بارزانی، م. س، ص ١٦٧-١٦٨.

شێخی ناوبراو ئێستا ڕێگەی پێ دەدرێت لە ناسرییەوە لەگەڵ خانەوادەکەی بگەڕێنەوە بۆ بەغدا».[1]

لە هەمان کاتدا ئەو کێشە و گرفتەی حکومەتی عێراقی بە ناپاسایی لەگەڵ خەلیل خۆشەوی تووشی بووە زۆر خراپتر بووە لەو تاوانەی کە بنکەکەی لە خاکی تورکیایە و دەسەڵاتدارانی تورکیاش هیچ هەوڵێکیان نەداوە بۆ گرتنەبەری ڕێوشوێنی پێویست دژ بە خەلیل خۆشەوی، بەڵام ئەگەری ئەوەی هەیە کەوا ئەمە بەهۆی هیچ نیاز خراپییەکەوە نەبێت لە لایەنی حکومەتی تورکیاوە، بەڵام بەهۆی ئەو ڕاستییەی کەوا دەسەڵاتە خۆجێکانی تورکیا لەسەر سنوورەکان ڕێکەوتنێکیان هەبوو لەگەڵ خەلیل خۆشەوی کە بەپێی ڕێککەوتنەکە ئەوان بەشی خۆیان وەردەگرن لە هەر تاڵانێک کە لە عێراق بەدەست هاتبێت.[2]

بە هۆی ئەو بەفرە زۆرەی کە هەموو ڕێگاکانی گرتبوو، لە کۆتایی مانگی ئاداری ١٩٣٥ حکومەتی عێراقی توانی وا لە دەسەڵاتدارانی تورکیا بکات کە ڕێ و شوێنی توند بگرنە بەر بۆ لەناو بردنیان، لە ئەنجام دا تورکیا (٢٠٠) پیادەی تورکی نارده سەر سنوور نزیک (بێروخ).[3] وە حکومەتی عێراقی هێزێکی پێک هێنا کە لە (سێ) فەوج پێک دەهات، لەوانە: فەوجی (بلێ، ڕواندز، هەولێر) بەناوی هێزی (شێرباز)، لەگەڵ (٢٤) مەفرەزەی پۆلیس و ئەو هۆزانەی کە لایەنگری حکومەتیان دەکرد ناسراو بوون بە (چەتە)، لە دژایەتی کردنی خەلیل و پیاوەکانی.[4] سەرکردەی ئەم هێزە لیوا (محەممەدەمین زەکی پاشا) بوو.[5] بەپێی ڕۆژنامەی (البلاغ) حکومەتی تورکیا کارێکی باش و چالاک ئەنجام دەدات بۆ سەرکوتکردنەوەی هەر ئاژاوەیەک کە ئەشقییەکانی کوردی هەوڵ دەدەن لەسەر سنوورەکان ئەنجامی بدەن، بەپێی زانیارییەکانی ڕۆژنامەی ناوبراو هێزێکی سوپای تورکیا نێرراوە بۆ ویلایەتی (هەکاری) بۆ

---

[1] File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.١١.

[2] Coll 17/17 'FO Annual Reports, 1932-1938, 1947. Annual review of events 1939-1942. Political Review 1943-1944' [95v] (190/483), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/L/PS/12/2877, p.16-17.

[3] العراق في الوثائق البريطانيه سنه ١٩٣٦، ت: نجده فتحي صفوة، البصرة، ١٩٨٣، ص ١٢١.

[4] فؤاد عارف، مذكرات، تقديم وتعليق: د. كمال مظهر أحمد، ج ١، دهوك، ١٩٩٩، ص ١٢٨.

[5] م. ن، ص ١٣٠.

دەرکردنی یاخی بووە کوردەکان کە لە سنووری عێراقەوە دەپەڕینەوە ناو سنووری تورکیا، بە پێی زانیارییەکانی ڕۆژنامەی (خلق سسی) ی تورکی کە لە ماردین دەردەچوو، سێ پێکدادان لە نێوان هێزی تورکی و یاخی بووە کوردەکان دروست بووە، ئەم شەڕانە کاردانەوەی هەبوو لەسەر یاخی بووە کوردەکان کە خۆیان بدەن بەدەستەوە، لەجیاتی ئەوەی لەژێر ئاگری تۆپی سەربازەکان بن لە عێراق و تورکیا دا، ئەم کارە هاوبەشەی نێوان (عێراق و تورکیا) یارمەتیدەر بوو بۆ لەناوبردنی هەر بزووتنەوەیەکی یاخی بوو لە وڵاتدا[1]. هێزەکانی حکومەت داوایان لە خەلیل و لایەنگرەکانی کرد واز بهێنن، وە ماوەیان پێدا تاکوو ڕۆژی ١٩٣٥/٥/٢٩ خۆیان بدەن دەستەوە، بەڵام خەلیل و لایەنگرەکانی بەم داوایەی حکومەت ڕازی نەبوون، لەبەرامبەردا بەرپرسی مەفرەزەی پۆلیس لە باکووردا فەرمانیدا بە زووترین کات ئۆپەراسیۆن بۆ دەستگیرکردنیان ئەنجام بدرێت[2]. دواتر دوو کەس لە لایەنگرەکانی خەلیل خۆشەوی بەناوی (سەلیم عەبدوڵڵا سێلکی و عەبدوڵڵا حەسەن) خۆیان ڕادەستی هێزەکانی حکومەت کرد، بەپێی ی ئامر مەفرەزەکان ژمارەیان کەمە هەوڵ دەدەین دەستگیریان بکەین[3].

بەڵگەنامە بەریتانییەکان لەبارەی هاوکاری تورکیا و ناردنی هێزی پیادە بۆ سەرکوتکردنی خەلیل خۆشەوی زانیاری جیاوازمان پێدەدەن، هەروەها لەبارەی ڕووداوەکانەوە زانیاری وردتر دەخەنەڕوو، کە دەڵێت: "بە درێژایی وەرزی زستان ناوچەی بارزان بە بەردەوامی گێچەڵی پێ دەکرا لەلایەن گروپەکانی یاخیبووی لە یاسا دەرچوو خەلیل خۆشەوی و دژە ڕێکارەکانیش ئەستەم بوون بەهۆی بەفری زۆرەوە کەوا گشت ڕێگاکانی دادەپۆشی لەو کاتەی ساڵدا. هەرچۆنێك بێت بەرەو کۆتایی مانگی ئازار حکومەتی عێراق سەرکەوتوو بوو لە هاندانی دەسەڵاتدارانی تورکیا بۆ گرتنەبەری ڕێکاری توندتر. دواتر ٢٠٠ کەس لە هێزی پیادەی تورکی نێردران بۆ سنور نزیك بێرۆخ و لە دیوی عێراقیشەوە هێزێکی گەڕۆك لە ٥٠٠ پۆلیس و دوو بەتالیۆنی سنوری سوپای عێراق پێکدەهات، ئەوا جێگیر کران لە هەردوو ناوچەی بارزان و برادۆست. لە ئاکامدا ژمارەیەك بەیەکدادانی بچووك ڕوویاندا کە تیایاندا لەوانەیە خەلیل خۆشەوی نزیکەی ٢٠ تا ٣٠ پیاوی لەدەستدابێت لە کوژراو بریندار. ئەوەش وایکرد خەلیل خۆشەوی زیاتر بێهێز بوو بە وازهێنانی زۆرێك لە پیاوانی کەوا خۆیان

[1] جریدة البلاغ، أخبار ترکیا تأدیب العصاة في ترکیة، ع: ٣٧٧، ١٩٣٥/٤/٢٨.

[2] جریدة البلاد، إنذار خلیل خوشوی، ع: ٥٤٩، ١٩٣٥/٥/١٧.

[3] جریدة البلاد، نهایه عصابه خلیل خوشوی، ع: ٥٧٨، ١٩٣٥/٥/٢٧.

ڕادەستی دەسەڵاتە تۆجییەکان کرد بە مەرجی تاسان. لە مانگی نیساندا لەبەر ئەوەی کە ڕێگریکرا لە ڕاکردن بۆ شوێنە نەریتیەکانی حەشاردانی خۆی لە سنور لە دیوی تورکیا، ئەوا خەلیل خۆشەوی ڕایکرد بۆ زنجیرە چیاکانی نزیك (دالامبەر داغ)، ئەو شوێنەی کە سنورەکانی تورکیا و ئێران و عێراق بەیەك دەگەن. بۆ ماوەیەك بە حەشاردراوی مایەوە، بەڵام لە دوایی مانگی حوزەیران جارێکیتر ئەو هێرشی کرد و تاڵانی گوندەکانی کرد لە عێراق. بەمەش حکومەتی عێراق دووبارە هێزەکانیان بەهێز کردەوە و حکومەتی تورکیاش هێزە سنوریەکانی توند و تۆڵ کردەوە بە بەکارهێنانی دوو بەتالیۆن لە هێزی پیادە و ۲۰۰ سواری شمشێر هەڵگر. ئەحکامی عورفی لە ناوچە ئاڵۆزەکە ڕاگەیەنرا و ژمارەیەك لەو گوندانەش چۆڵکران لە لایەن دانیشتوانیانەوە کە خەلیل خۆشەوی و گروپەکەی خۆراك و تالیکی تازەیان لێیان دەست دەکەوت، ئەویش بە فەرمانی فەرماندەی هێزە عێراقیەکان. ئۆپەراسیۆنە هەماهەنگ کارەکانی هێزەکانی تورکی و عێراقی تا ئاستێکی باش سەرکەوتوو بوون. بە ڕەتکردنەوەی پێداویستیەکان شوێن کەوتووانی خەلیل خۆشەوی زۆر زوو کەم بوونەوە بۆ نزیکەی ۲۰ پیاوی گێچەڵ پێکراو و شەکەتبوو. لە سەرەتای مانگی ئەیلول هەواڵ لە خەلیل خۆشەوی درا، کەوا ڕایکردووە بۆ ئێران و لە میانی دووا حەفتەی مانگی تشرینی یەکەم سەردەمی یاسای ئەحکامی عورفی کۆتایی پێهێنرا. بەمەش لە ئەنجامدا نزیکەی ٦٢ کەس لە شوێنکەوتووانی خەلیل خۆشەوی حوکم دران بەرامبەر دادگا سەربازیەکان و بە ماوەی جوداجودا لە زیندانیکردن حوکم دران و هەشت کەسیش لە سێدارە دران.. دواتر ئەمە وایکرد هەرزوو کە زستان هات کەش و هەوا ئەو هێزە تورکی و عێراقیانەی لە دژی ئەو کۆکرابوونەوە ناچار بە کشانەوە کرد، خەلیل خۆشەوی گەڕایەوە بۆ مۆڵگە کۆنەکەی کە (چیای گۆڤەند) بوو، لە نزیکەی ناوەڕاستی مانگی تشرینی دووەم ئەو دووبارە گێچەڵی دەکرد بە باکوری قەزاکانی بەرۆژ و برادۆست"[1].

هێزەکانی حکومەت بە بەردەوامی لە هەوڵی ئەوە دابوون خەلیل و لایەنگرەکانی گەمارۆ بدەن لە قەزای زێبار، بە پێی سەرچاوەکە شوێنی هەندێك لە لایەنگرەکانی دۆزیوەتەوە، یەکێکیشیان لێ کوشتووە و ئەوانیتر ڕایانکردووە، وە ئاماژە بەوەش دەکات، کە خەلیل خۆشەوی (ئەشقی) زۆر جار ئامادەیی خۆی پیشانداوە و خۆی تاکوو خۆی بەدەستەوە

[1] Coll 17/17 'FO Annual Reports, 1932-1938, 1947. Annual review of events 1939-1942. Political Review 1943-1944' [95v] (190/483), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/L/PS/12/2877, p.55.

بدات، کاتێك ئەو ماوەی دەستنیشانکردووە بۆ خۆبەدەستەوەدان تەواو دەبێت، خەلیل چەند بیانوییەك دەدۆزێتەوە لە دەسەڵات و دادپەروەری حکومەتی عێراقی و خۆی بە دەستەوە نادات. حکومەت ڕادەگەیێنێت هەرچەندە ماوەی دەستگیرکردنی درێژ بێت چارەنووسی وەك ئەشقی و ڕێگرەکان دەبێت، وە ڕادەگەیێنێت بەپێی زانیارییەکان کۆتایی خەلیل خۆشەوی نزیك بووەتەوە و لە ماوەیەکی کەم دا دەکەوێتە دەست هێزەکانمان کە هەستاون بە دەرکردنیان لە ناوچەکەدا، بە تایبەتی دوای ئەوەی دوو دڵی خۆی نواندووە لە خۆبەدەستەوە دان[1]. خەلیل خۆشەوی بیری لە خۆ بەدەستەوە دانی خۆی بۆ حکومەت کردبۆوە، وە داوای کردبوو خودی خۆی بە بەر لێبوردن بکەوێت، وە خانەوادەکانی بارزان بۆ گوندی بارزان بگەڕێنێتەوە. هەروەکو بەڵگەنامەیەکی بەریتانی لە بارەی ئەمەوە دەڵێت: ((حکومەتی عێراق ئاگاداری خەلیل خۆشەوی و شوێنکەوتووە یاخیبووەکانی کردەوە کەوا ئەوان ئامادەن بۆ بەخشینی دەخالەت بۆ هەریەکە لە خۆی و شوێنکەوتووەکانی. سەرەڕای ئەمەش خەلیل خۆشەوی ئاگادار کراوەتەوە کەوا ژیانی پارێزراو دەبێت. تاکو ئێستا وەڵامەکەی زانراو نیە. بەبیرمان دێتەوە کەوا خەلیل خۆشەوی دوورخراوەتەوە لە مەرجەکانی ئەو خۆ بەدەستەوەدانەی کە بۆ سەرکردەکانی بارزان لە ساڵی ١٩٣٢ و ١٩٣٣ خراوەتەڕوو، چونکە ئەو پۆلیسێکی ئاشوری کوشتووە کە دیل بووە لەلای))[2].

بەڵام هەریەك لە حکومەتەکان (عێراق تورکیا) هەماهەنگی و هاوکارییەکی تەواویان کرد لەسەر لەناوبردنی بزووتنەوەکە، پاش بەدواکەوتنی هێزەکانی عێراقی (ئەشقییەکان) ناچار بوون پەنا ببەنە بەرخاکی تورکیا، لەوێ هەستاون بەئەنجامدانی کاری تاڵان و کوشتنی خەڵکی گوندەکانی ئەوێ، خەڵکەکە لێ یان بێزارن[3].

لەمەوە بۆمان دەردەکەوێت خەلیل خۆشەوی چەند جارێك باسی خۆ بەدەستەوە دانی خۆی کردبێت لەگەڵ حکومەت، بەڵام مەبەستی ئەوە نەبووە خۆی ڕادەست بکات، چونکە خەلیل لەوە تێگەیشتبوو ئەگەر بێتو خۆی ڕادەستی حکومەتی عێراقی بکات، ئەوا چارەنووسی لەناوچوون و کوشتن دەبێت، چونکە بڕیاری لێبووردن بۆ بارزانییەکان دەرچوو، بەڵام (خەلیل) لێی بەدەر بوو بەڵکو پێدەچێت مەبەستی ئەوە بووە خۆی نوێ بکاتەوە و

[1] جریدة البلاغ، الشقي خليل خوشوي وقتل احد أفراد عصابته، ع: ٢٨٩، ١٩٣٥/٦/٩.

[2] File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.١١.

[3] جريدة البلاغ، عصابه الشقي خليل خوشوي، ع: ٣٩٥، ٣ تموز ١٩٣٥.

حکومەت لەخشتە ببات، تا (شوێن و چەك و ئازووقە) بۆ خۆی ولایەنگرەکانی دابین بکات. لەگەڵ ئەمەش دا بۆمان دەردەکەوێت کە حکومەت ویستوویەتی لە لایەکەوە ورەی لایەنگرانی خەلیل خۆشەوی بڕوخێنێت و لە لایەکی ترەوە بۆ ئەوەی بووبێت هێز و شانی خۆی پیشانی جەماوەر بدات، بۆ ئەم مەبەستەش ڕایگەیاندووە کە: ((ژمارەی لایەنگرەکانی خەلیل کەم بووتەوە، لەماوەیەکی کەم دەستگیریان دەکەین و لەناوی دەبەین)). لەگەڵ ئەمەش دا حکومەتی تورکیا بۆ ئەم مەبەستە هێزەکانی خۆی ڕەوانەی ناوچە سنوورییەکان کردۆتەوە کە پێشتر هاتبوونە ناو خاکی عێراق بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی خەلیل خۆشەوی، هەر بۆیە تورکیا هاوکار و هاوتەبا دەبێت لەگەڵ هێزەکانی عێراقی بۆ لەناو بردن و کۆتایی پێ هێنانی (ئەشقییەکان) ئاواتە خواز دەبێت[1]. لە کاتێکدا حکومەتی عێراقی بە درێژایی سنوورەکانی خۆی هێزی دانابوو تاکو دەرفەت لە بەردەم گەڕانەوەیان نەڕەخسێت بۆ ناو خاکی عێراق، ئەمەش گفتوگۆی حکومەتەکانی لێکەوتەوە لە سەر ئابلوقەدان و لە ناو بردنیان[2].

لە ئەنجامدا حکومەتی تورکیا هێزەکانی خۆی گەڕاندەوە سەر سنوور و بەگەیشتنی هێزەکانیان هاوکارییەکی تەواوی سوپای عێراقیان کرد[3]. لە ئەنجامدا ئەو هاوکارییەی نێوان حکومەتەکان لە بەرامبەر یاخیبووان بووەتە مایەی کەم بوونەوەی ژمارەیان لە (٢٠٠) کەسەوە بۆ(١٠٠) کەس[4]. پێش هاتنی هێزەکانی تورکیا بۆ سنوور لە بەرنامەی هەر یەك لە موتەسەریفی لیوای هەولێر و مووسڵ و کەرکوك لەگەڵ ئەمیر ناوچەی باکوور و ئەمیری ناوچەی ڕۆژهەڵات دا بوو کۆبوونەوەیەك ئەنجام بدەن بۆ باسکردن و گفتوگۆکردن سەبارەت بە دانانی پلانێکی توکمە و گونجاو، وە ئەنجامدانی کاری پێویست بۆ لە ناو بردنی ئەشقییەکانی خەلیل خۆشەوی، بەڵام بەستنی ئەم کۆبوونەوەیە ڕاگیرا بەهۆی هاتنی سوپای تورکی بۆ سنوور و دەربڕینی هاوکاری خۆی بۆ حکومەتی عێراقی))[5].

---

[1] جريدة العالم العربي، قوات الحكومتين العراقية والتركية، ع: ٣٤٧٦، بغداد، ١٢ تموز ١٩٣٥.

[2] جريدة البلاغ، م. س.

[3] جريدة البلاغ، قوات الحكومتين العراقية والتركية تتعاون على مطاردة عصابه خليل خوشوي، ع: ٣٩٧، ٩ تموز ١٩٣٥.

[4] ن، ص ٣ ؛ جريدة العالم العربي، م. س.

[5] جريدة البلاغ، توحيد الخطط للقضاو على عصابة الشقي خليل خوشوي، ع: ٤٠٠، ١٩ تموز ١٩٣٥؛ جريدة العالم العربي، توحيد الخطط للقضاء على عصابه الشقي خليل خوشوي، ع: ٣٤٨٤، ٢١ تموز ١٩٣٥.

لە ئەنجامی هاتنی هێزەکانی تورکیا بۆ سنوور و هاوکاریکردنی سوپای عێراقی لە ئابلۆقەدانی یاخیبووان و دانانی پلانێکی توکمەی هاوبەشی نێوانیان دەتوانین بڵێین کۆتایی هاتنی کردەوەکانی جوڵانەوەکەی خەلیل خۆشەوییە[1]، چونکە تورکیا تەنها بە هاتنە سەر سنوور نەوەستاوە، بەڵکو لەو هاوکاریکردنەدا هاتوونەتە ناوخاکی عێراق، تەنانەت سەرکردەی هەردوو هێزەکانی تورکیا و عێراق لە ناحیەی (شێروان مەزن) کۆبوونەوە، پاش ئاوتوێکردن و ئەنجامدانی کاری پێویست بڕیاریان دا هەردوو هێزەکان بەهاوکاری (بێتەل و بروسك)ەوە پێکەو ببەسترێنەوە، ئەویش بەمەبەستی ئاسانکردنی پەیوەندی لە نێوان هەردوولا دا، پاش جێبەجێکردنی ئەم پێکەوە بەستنەی هێزەکان لەدوای دابینکردنی هاوکاری پێویست، هێزەکان نەخشەوپلانی هاوکاریان دانا بۆ دەستپێکردن بە کرداری گەمارۆ دانی ئەشقییەکانی خەلیل خۆشەوی.[2]

[1] جريدة البلاغ، قرب أجل عصابة الشقي خليل خوشوي، ع: ٤٠١، ٣٢تموز ١٩٣٥.

[2] جريدة البلاغ، أتفاق القوتين العراقية والتركية على تطويق عصابة الشقي خليل خوشوي، ع: ٤٠٤، ٣/ ٨/ ١٩٣٥؛ جريدة البلاد، تدابي حكمة لانفاء القبض على عصابة خليل خوشوي، ع: ٦١٥، ٤/ ٨/ ١٩٣٥.

ڕاگەیاندنی حوکمی عورفی:

لە مانگی ئابی ساڵی (١٩٣٥) هێزەکانی حکومەتی عێراقی وەك هێزێکی ئەمنی کردن کاریان کرد بۆ سەرکوت کردن و دامرکاندنەوەی بزووتنەوەی خەلیل خۆشەوی، بەمەش سنوورەکانی خۆیان داخست وە هەڵسان بە دەرکردنی حوکمی عورفی لە ناحیەکانی (مزوری باڵا، بارزان، مێرگەسوور) سەر بە لیوای مووسڵ و کانی رەش و ناوچەی برادۆست سەر بە لیوای هەولێر، لەم ناوچانەدا هێزی سەربازی (شێرباز) بەرپرس بووە تاکو ناوچەکە دەگەڕێتەوە بارودۆخی جارانی خۆی و ئاسایش تیایدا بەرقەرار دەبێت، کارگێری ناوچە ناوبراوەکان کارگێرییەکی سەربازی تەواو بووە، هەر یەك لە (رەشید عالی گەیلانی وەزیر ناخۆ /بریکاری وەزارەتی داد) و(یاسین هاشمی سەرۆك وەزیران/ بریکاری وەزارەتی بەرگری) سەرپەرشتی کارەکانی ناوچەکەیان کردووە[1]. بیانووی حکومەت لە ڕاگەیاندنی حوکمی عورفی، پاك کردنەوەی ناوچەکە بوو لە ئەشقیەکان[2]. لە کاتێکدا ماوەی حوکمی عورفی لە ٥/ ئابی/ ١٩٣٥[3] تا ٢٠ ی تشرینی یەکەمی ١٩٣٥بوو[4]. ئەنجوومەنی حوکمی عورفی سەربازی پێکدەهات لە (موقەدەم ئیسماعیل حەقی ئاغا)، سەرۆکی یەکەمی (فەخری ئەمین) و سەرۆك (عەبدولقادر یاسین) وەکو دوو ئەندامی سەربازی، لەگەڵ حاکم (مەحەمەد سدیق عەبدوڵلا) و حاکم (سدیق تاهیر) وەك ئەندامی داد[5]. ئەم دوو حاکمەی ناوبراو بە ڕەگەز کورد بوون[6]. ئەنجوومەنی حوکمی عورفی ئەنجومەنێکی گەڕۆك بوو لە نێوان (ئاکرێ و زێبار و

[1] عبدالرزاق الحسني، م. س، ص١٤٢.

[2] أحمد محمدآمين قادر، م. س، ص ١٥٢.

[3] عەلائەدین سەجادی، شۆڕشەکانی کورد و کۆماری عێراق، چاپخانەی ئەتڵەس، تاران، ٢٠٠٥، ل ١٦٦؛ کافی سلمان مراد الجادري، م. س، ص١١٨.

[4] عبدالرزاق الحسني، م. س، ص١٤٢.

[5] م. ن، ص ١٤٢.

[6] مەسعود بارزانی، س. پ، ل٤٧ ؛ عەلائەدین سەجادی، س. پ، ل ١٦٦.

موسل) بۆ ئەنجامدانی کارەکانی بۆ ماوەی سێ مانگ[1]. حکومەتی عێراقی لەو ماوەیەدا چەند کەسێکی ناوچەکەیان دەستگیرکرد، هەندێك لەوانە هیچیان لەسەر نەبوو، بێ تاوان بوون، بەبێ ئەوەی ڕەچاوی تاوانبار و بێ تاوان بکەن خەڵکیان دەگرت و فەرمانی خنکاندنیان بەسەردا دەسەپاند وەك (عومەر کورانی، مەحمود، مەحەمەد مەحمود، فارس عەلی، مەلا زادە إسماعیل، عەزیز هۆستانی)[2]. کۆی ئەو کەسانەی درانە دادگا لە ماوەی حوکمی عورفیدا (٦٣) کەس بوون، وە لە لایەنگرەکانی خەلیل خۆشەوی (٩) کەس لە سێدارەدران[3]. ئەگەرچی بە پێی هەندێك سەرچاوە (٨) کەس لە سێدارە دراون[4]. هەروەها خێزانی خەلیل خۆشەوییان گواستەوە باشوور[5].

واپێدەچێت کاری ئەنجوومەنی حوکمی عورفی لەگرتنی خەڵکی بێ تاوان، بۆ ئەوە بوو بێت هاوڵاتیانی ناوچەکە بترسن، پەیوەندی بە ڕێزەکانی چەکدارانی خەلیل خۆشەوییەوە نەکەن، وە گواستنەوەی خێزانی خەلیل خۆشەوی بۆ خوارووی عێراق بۆ ئەوە بووبێت تاکو خەلیل واز لەکارەکانی خۆی بهێنێت.

هەریەك لە سەرۆك وەزیران (یاسین هاشمی) و وەزیری ناوخۆ (ڕەشید عالی گەیلانی) ڕووبەڕووی ڕەخنەکانی نوێنەران بوونەوە، (مەعروف الرساقی ١٨٧٥ ١٩٤٥) بە ڕەچەڵەك کورد ڕایگەیاند حوکمی عورفی لە ناوچەی بارزاندا بە پێچەوانەی بەڵێنەکانی حکومەت لەقەڵەم دا، چونکە حکومەت بە تەمابوو لێبوردنی گشتی دەربکات، بەڵام وەزیری ناوخۆ لەوەڵامی دا دەڵێت حوکمی عورفی هەندێك ناوچەی کوردی دەگرێتەوە، لێبوردنیش بۆ بزووتنەوەکانی (دیوانیە و منتفك) دەبێت، لە درێژەی قسەکانیدا گووتی حکومەت لەگەڵ ئەوەدا نییە حوکمی عورفی ڕابگەیێنێت لە ناوچەی بارزان، بەڵام چەند هۆیەك هەن پێویستی وایکردووە کە حکومەت ئەم کارە ئەنجام بدات وەکو کارەکانی خەلیل خۆشەوی و پیاوەکانی لە ئاژاوە نانەوەی ناوچە سنوورییەکاندا، وە ستایشی ڕۆڵی حکومەتی تورکیا کرد لە ناردنی هێز بۆ سەر

---

[1] عبدالرزاق الحسني، م. س، ص ١٤٢.

[2] مەسعود بارزانی، س. پ، ل٤٧.

[3] محسن محمد المتولي، كرد العراق منذ حرب العالمية الاولى عام ١٩١٤ - حتى سقوط الملكية في العراق عام ١٩٥٨، الدار العربية للموسوعات، بيروت، ٢٠٠١، ص٣٢٢؛ حامد محمود عيسى، المشكلة الكردية في الشرق الأوسط، بورسعيد-مصر، ١٩٩٢، ص ١٦٢.

[4] أحمد محمد آمين قادر، م. س، ص ١٥٣؛ نجدة فتحي صفوة، م. س، ص ١٢١.

[5] مەسعود بارزانی، س. پ، ل٤٧.

سنوور وەك بەربەستێك لە بەردەم یاخی بووان، گەیلانی بەرگری لـە حـوکمی عـورفی کـرد بـۆ ئەوەی هـەرچی زووە بزووتنـەوی خـەلیل خۆشـەوی لـەناو ببات و یارمـەتییان لـێ ببڕێـت، هەروەها حەوانەوەیان لە لایەن گوندەکانی ناوچەکە لێ قەدەغە بکرێت، کە هەنـدێك گونـد یارمەتییان دەدان بە پارە و نـان و چـەك، دواتـر هەریـەك لـە ئەندامـەکانی ئەنجوومـەن لـە نوێنەری سلێمانی (عـەلی کـەمال) و نوێنـەری بەغـدا (عەبدولعـەزیز قەسـاب) ڕەخنـەیان لـە دەرکـردنی حـوکمی عـورفی گـرت، عـەلی کـەمال لـە ئاخاوتنـەکانی خۆیـدا گـووتی: ((پێویسـتە یاخیبووەکان بگیرێن، وە لێبوردن بۆ خەڵکی ناوچەکە دەربکـەن، خـەڵکی ناوچەکـە خـەڵکێکی هەژار و کـەم دەرامـەتن))، هەروەهـا عەبدولعـەزیز قەسـاب نوێنـەری بەغـدا ڕەخنـەی لـە کارەکانی ئەنجوومەنی عورفی گرت هەندێك کەسی ناوچەکەیان لە سێدارە داوە کە شـایانی ئـەم سزادانە نەبوون، جگە لەمـەش دوورخسـتنەوە و دەسـت بەسـەر کـردنی مـاڵ ومـوڵکی چەنـد کەسانێکی تر، لە وەڵامی ئەمانـەدا یاسین هاشـمی سـەرۆك وەزیـران بـە نوێنـەری سـلێمانی گووت خەلیل خۆشەوی و لایەنگرەکانی بەرپرسن لە دەرکردنی ئەم حوکمە، دواتـر لـە وەڵامـی نوێنەری بەغدا هاشمی ڕاگەیانـد هۆکـاری پێکـدادان و شـەڕ لـە ناوچـەی بـارزان پێشـتریش هەبووە، ئەمەشی گەڕاندەوە بۆ نەبوونی هێزێکی سـەربازی لـە ناوچەکـەدا، وە ئامـاژەی بـەوە کرد نـاردنی هێـزی سـەربازی لـە لایـەن حکومەتـەکانی تـری پێشـوو بـۆ ئـەم ناوچەیـە هـیچ ئەنجامێکی باشی نەبووە، بۆیە لێرەدا ئێمە داوامان لـە حکومـەتی تورکیـا کـرد بـۆ ڕاوەدوونـانی یاخیبووان تا کۆتایی پێ هێنانیـان، دواتـر حـوکمی عـورفی بـە بـاشی لـە قەڵـەم دا، گـووتی لـە ئەنجامی ئەم حوکمە دا زۆرێك لە چەکدارەکانی خـەلیل خۆشـەوی خۆیـان داوە بـە دەسـت هێزەکانمان، وە لە ئەنجامی ئەم حوکمە خـەلیل خـاکی عێراقـی بـە جێهێشـت و بـەرەو خـاکی تورکیا ڕۆیشت[1]. حکومەتی عێراقی لـەو ماوەیـەدا زۆر گـۆڕانی بـە خۆیـەوە بینـی، لـە مـاوەی ڕۆیشتنی شێخ ئەحمەد و بارزانییەکان بۆ ناوخاکی تورکیا تـاکۆ سـەردەمی خـەلیل خۆشـەوی (٩) جار وەزارەت لە حکومەتدا گۆڕانکاری پێ کرا[2].

دواتر بەرپرسانی حکومەت لە ڕێکەوتی ١٩٣٥/١٠/٣٠ سەرۆك وەزیران (یاسین هاشـمی) وەزیـری نـاوخۆ (ڕەشـید عـالی) وەزیـری بـەرگری (جەعفـەر عەسـکەری) حـوکمی عـورفی هەڵوەشاندەوە، هۆکاری ئەمەشی بۆ ئەوە گەڕاندەوە کە ئاسایش و ئـارامی گەڕاوەتـەوە ئـەو

---

[1] أحمد محمدأمین قادر، م. س، ص ص ١٥٢- ١٥٥.

[2] عەلائەدین سەجادی، س. پ، ل ١٦٥.

ناوچانانە کە بە بەر حوکمی عورفی کەوتبوون[١]. لە بۆچوونێکی تردا، هۆکاری هەڵوەشانەوەی دەگەڕێتەوە بۆ کارەکانی ئەنجوومەنی حوکمی عورفی کە خەڵکی بێ تاوانی سزاداوە، بە بڕیاری مەلیك هەڵوەشاوەتەوە[٢].

پێدەچێت هۆکاری هەڵوەشانەوەی حکومەت لە حوکمی عورفی بگەڕێتەوە بۆ لاوازی شۆڕشگێڕان، چونکە لە ئەیلوولی (١٩٣٥) سەرکردەی بەرەی گوڤەند (ئەحمەد نادر) دەکوژرێت ئەمەش کاردانەوەی لەسەر چالاکییەکانی چەکدارانی خەلیل خۆشەوی دەنوێنێت، چونکە کەوتبوونە بارودۆخێکی گران لە هەردوو لادا (تورکیا عێراق) هێزیان دەنارده سەریان، وە بەتووندی سنوورەکانیان لێ داخستبوون.

حکومەت لە دوای ئەهێشتنی حوکمی عورفی چەند هەنگاوێکی تری ئەنجامدا، کە بووبونە مایەی بارگرانی و برسییەتی بە سەر چەکدارانی خەلیل خۆشەوی وەك چۆڵکردنی زۆربەی زۆری گوندەکانی ناوچەکە و کۆکردنەوەیان لە چەند گوندێکی دیار و ژێر دەستیان، وە هاتوچۆی نێوان گوندەکان لە گوندێکەوە بۆ گوندێکی تر قەدەغەکرد، تەنها دەبێت بە پرسی حکومەت هاتوچوو بکرێت، واتە بەبێ ڕێگەدانی حکومەت هەموو هاتوچۆیەك قەدەغە بوو، جگە لەمە حکومەت لە بەیانیدا سەرژمێری مەڕومالاتی گوندییەکانی دەکرد بەر لەوەی بچنە شاخ، لەکاتی گەڕانەوەیان لە ئێوارەدا جارێکیتر سەرژمێریان دەکردەوە، ئەوەك بە پێدانی مەڕومالات هاوکاری خەلیل خۆشەوی و لایەنگرەکانی بکەن، وە چاودێری ئەوانەی دەکرد کە لە گوند دەردەچوون و بۆ ناو باخ و کێڵگەکانیان دەچوون، کە تەنیا بەشی خۆیان خواردن لەگەڵ خۆیان ببەن، ڕێگەیان پێ نەدەدرا زیاتر لەگەڵ خۆیان ببەن تەوەك بیدەن بە چەکدارانی خەلیل، وە لەکاتی پێگەیشتنی میوە لە وەرزی هاوین، حکومەت چەند کەسێکی دەستنیشان دەکرد بۆ لێکردنەوەی بەرووبوومەکان[٣]. تورکیاش لەسەر سنووری خۆیانەوە لە ناوچەی (هۆزی گەردی) سوپایان دامەزراند کە هاوسنووری ناوچەی بارزانە، هەڵسان بە ئەنجامدانی چەند هەنگاوێك بۆ بڕینی یارمەتی خەڵکی ناوچەکە لە خەلیل خۆشەوی و لایەنگرەکانی کە نان و خواردنیان بۆ دابین دەکردن[٤]. ئەم ئابلۆقە سەربازی و ئابوورییەی تورکیا و عێراق گرفتی زۆری بۆ خەلیل و پیاوەکانی دروستکرد، چونکە وایکرد برسێتی زۆریان

---

[١] عبدالرزاق الحسني، م. س، ص ١٤٢.

[٢] زبير بلال أسماعيل، م. س، ص ١٦٠.

[٣] پی رەش، م. س، ص ٩٦.

[٤] م. ن، ص ٩٥-٩٦.

بـۆ بهێنێـت[1]. لـه ئەنجامـدا لەبـەر نـەبوونی خـۆراك نزیكـەی (٢٠) پیـاوی لایـەنگری خـەلیل خۆشـەوی لـە شـاخ دا دابـەزین[2]. تـا وایـان لێهـات هەنـدێ جـار لەبەر برسـێتی گژوگیایـان دەخوارد[3].

هەر لە بارەی برسێتی هێزەكان و كـاریگەری خەلیـل خۆشـەوی لەسـەر نەمـانی ژیـان لە ناوچەكانی بارزانـدا، بەڵگەنـامە بەریتانییەكـان دەڵـێن: ((پیـاوانی هۆزەكـان و گوندنشـینانی سـەراپای نـاوچەی بـارزان ئێسـتا دووچـاری هەژاری و پێویسـتیەكی گەورە بـوونەتەوە. هێرشەكانی خەلیل خۆشەوی ژیانی كشتوكاڵ و شوانكارییانی پەك خستووە، هەروەها بوونی دامەزراوەی گەورەی هێزەكان و پۆلیس لە ناوچەكەیان بۆ ماوەی چەندین مانگ بووە هـۆی بێبەش بوونیان لە كەل و پەلی پێویستی ژیان. لە میانی وەرزی زستانی سـاڵانی ١٩٣٥ ١٩٣٦ ئەوانەی كە مانەوە زۆر گرفتار ببوون، چونكە زۆربان ڕایانكرد بۆ شوێنەكانی تر))[4].

لەمەش بۆمـان دەردەكەوێـت كە ئەم جـوڵانەوەیە كـاریگەری خسـتۆتە سـەر خەڵكـی ناوچەكە، هەروەها دەشكرێ ئەمە بە جۆرێكیتر لێكدانەوەی بۆ بكەین كە حكومەتی عێراقـی سیاسەتی برسیكردنی خەڵكی ناوچەكەی گرتۆتەبەر تـاكو لە ژێـر نـاوی ڕێگـرتن لە هاوكـاری خەلكـی نـاوچەكە بـۆ خەلیـل خۆشـەوی، ئەوا حكـومەتی عێراقـی بەربەسـتیان بـۆ خەڵكـی ناوچەكە و بژێوی ژیانیان دروستكردووە تاكو بتوانن هەنگاوێك نزیكتر ببـنەوە لە سـەركەوتن بەسـەر جـوڵانەوەكەی خەلیـل خۆشـەویدا. ئەم ڕاسـتیانەش بە ڕوونـی لە نێـو لاپەڕەكـانی ئەرشیفی بەریتانیدا بۆمان دەردەكەوێـت، هەروەكو لە ڕاپۆرتێكی تایبەتد باڵیۆزی بەریتانیـان لەگەڵ كاربەدەستانی حكومەتی عێراقی دا ئاماژە بۆ سیاسەتی چۆڵكردنی گوندەكان دەكات، كە خـودی ئەمەش بەواتـای سیاسـەتی برسـیكردنی خەڵكـی نـاوچەكە و بەشـداربووانی جووڵانەوەكەی خەلیل خۆشـەوی دێـت، هەروەكو بەڵگەنـامە بەریتـانییەكەش لەمبارەیەوە دەلێت: ((لە گفتوگۆیەكدا بەم دووایيانە، یاسین پاشـا پێـی گـوتم كەوا سیاسـەتی چـۆڵكردنی

[1] أیوب بارزانی، م. س، ص ١٦٩.

[2] نجدة فتحي صفوة، م. س، ص ١٢١.

[3] پ. ڕەش، م. س، ص ٩٦.

[4] Coll 17/17 'FO Annual Reports, 1932-1938, 1947. Annual review of events 1939-1942. Political Review 1943-1944' [95v] (190/483), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/L/PS/12/2877, p.30.

گوندەکان لە دەوروبەری ئۆپەراسیۆنەکانی خەلیل گۆڕا بۆ ئەوەی سەرکەوتنێکی تەواو بێت. ئەمە ئەوی پێبەش کردووە لە زانیاری و پێداویستی زۆر پێویست و لە دەرەنجامیشدا ئەو تا ڕادەیەکی زۆر دەورەدراوە لەلایەن ئەو یەکە عێراقی و تورکیانەوە کە بەیەکەوە کاردەکەن کاتێك مەزەندەی ئەو زاڵ بوو بە سەر ئازایەتی ئەودا و بازیدا بۆ وڵاتی فارس. بەڕێزیان ئەوەشی گوت کەوا هەماهەنگی هێزە عێراقی و تورکیەکان کەمی هێشتۆتەوە لەوەی کە جێگای ئارەزووە)).[1]

لەگەڵ ئەمەشدا حکومەت ڕایگەیاند هەر کەسێك خەلیل خۆشەوی دەست بەسەر بکات، بیدات بە دەست حکومەتەوە چ بە زیندوویی یان بە مردووی، لەلایەن حکومەتەوە بڕی (٥٠٠٠) دینار خەڵات دەکرێت[2]. زیاتر لەمەش حکومەت هەڵسا بە ئاگادارکردنەوەی هۆزەکانی دەورووبەری ناوچەی بارزان کە یارمەتی خەلیل و پیاوەکانی نەدەن، بەڵکو هاوکاری حکومەت بکەن بۆ لەناوبردنیان[3]. دواتر حکومەت چەند کەسێکی (سیخوڕ) لە خەڵکی ناوچەکە دانا تاکو بتوانێ زانیاری زیاتر لەبارەی خەلیل خۆشەوییەوە بە دەست بهێنێت[4].

خەلیل خۆشەویش لە بەرامبەر سیخورەکان هەڵسا بەدانانی هێزێکی (٣٠) کەسی لێهاتوو و دەست نیشانکراو لە پیاوەکانی خۆی بە سەرکردایەتی هەریەك لە (ئەحمەد نادر، سەلیم خۆشەوی (برای خەلیل خۆشەوی)، مەلکۆ ژاژۆکی) بۆ لەناوبردنی ئەو کەسانەی دەبنە لایەنگری حکومەت وەك سیخور، لە ئەنجامدا ئەم هێزە توانی چەند لایەنگرێکی حکومەت بکوژن، دواتر حکومەتی عێراقی ڕێگایەکیتری گرتە بەر ئەویش دانانی موختار بوو لە گوندەکان، ئەو موختارەی دەبوو بە لایەنگری حکومەت، ئەوا لەلایەن ئەم هێزەی (خەلیل خۆشەوی)ەوە دەکوژران[5].

لە مانگی ئایی ساڵی ١٩٢٥ دا، لایەنگرانی خەلیل خۆشەوی لە لایەن هێزەکانی تورکیا و عێراق لە شاخی (گوڤەند) گەمارۆ درابوون، مەفرەزەکانی تورکیا بەدواداچوون و چاودێری

---

[1] Coll 17/10(1) 'Internal: political situation; relations with HMG' [148r] (300/982), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/L/PS/12/2860.

[2] مەسعود بارزانی، س. پ، ل ٤٧.

[3] سیامەند مەحمود سێلکی، س. پ، ل٣٠.

[4] آیوب بارزانی، م. س، ص، ١٦٥.

[5] پی رەش، م. س، ص ٩١.

تەواوی ناوچەکەیان دەکرد[1]. لە هەمان مانگدا هێزەکانی حکومەتی عێراقی ڕایانگەیاند لە ئۆپەڕاسیۆنێکی تایبەتدا گەڕاون بەدوای شوێنی یاخیبووان، بەڵام هیچ شوێنێکیان نەدۆزیتەوە، وە بەپێی زانیارییەکانی خۆیان ئاماژە بەوە دەکات کە هێزەکانی تورکیا لەگەڵ یاخیبووان تووشی پێکدادان هاتوون لەناو خاکی تورکیادا، هێزی تورکیا توانیویانە کەسێک لە لایەنگران خەلیل خۆشەوی دەست بەسەر بکەن لەگەڵ چەند خێزانێکی یاخیبووی بارزانییەکان، دواتر پەیوەندی دەکرێت لەنێوان عێراق و تورکیا بۆ گەڕانەوەی خێزانەکانیان، وە بۆ دانەوەی یاخیبووی دەستبەسەر کراو لەلایەن هێزی تورکیاوە بەدەسەڵاتی عێراقی تاکو بدرێتە دادگای سەربازی[2].

کاری حکومەت لە ڕاگەیاندنی حوکمی عورفی و دادگای سەربازی لە ناوچەکەدا کاریگەرییەکی زۆری هەبوو، ببوە مایەی ترس بۆ خەڵکی ناوچەکە، بۆ ئەو کەسانەی یارمەتی یاخیبووانی دەدا لەخۆراک و حەوانەوە و شاردنەوەدا لەگەڵ پێدانی زانیاری، چونکە دادگای ناوبراو کەسێکی ناوچەکەی دوورخستبووە بۆ خوارووی عێراق (بەسرا)، ئەم دابڕانە بارودۆخی ئابووری خەلیل و لایەنگرەکانی خراپ کرد، وە لەشاخی گوڤەندا گەمارۆ درابوون لەلایەن هێزی تورکی و عێراقی هەموو ڕێگاکانی چیایەکە بەدەست هێزەکانەوە کۆنترۆڵ کرابوون، لایەنگرانی خەلیل خۆشەوی لەبەر نەبوونی هیچ خواردن و نەهاتنی هیچ هاوکارییەک ناچار بوبوون پەنا ببەن بۆ خواردنی (بەڕوو)[3].

لە ئەیلوولی هەمان ساڵدا لە شاخی ناوبراودا، سەرکردە (ئەحمەد نادر) لە شەڕێکی هێزی تورکیادا کوژران[4]. هەر لەوێ لەلایەن پێشمەرگەکانی خۆیەوە لەهەمان شاخدا نێژرا و جەمەدانییەکی سور بەسەر گۆڕەکەی ڕاخرا[5]. نەمانی ئەحمەد نادر لە ڕێزەکانی بەرگریکاران دا کاریگەرییەکی زۆری خستە سەر هاوخەباتکارانی خۆی[6]. تورکەکان لەم شەڕەدا سوودێکی زۆریان لە سیخوڕەکان بینی کە چەند کەسێک لەگوندی (کەلێت) لە هۆزی گەردی بوون، بە

[1] جریدة البلاغ، عصابة خليل خوشوى تلوذ بجبل گاوەند، ع: ٤٠٨، ٢٠ آب ١٩٢٥.

[2] جریدة البلاغ، الحاله في الزيبار، ع: ٤١١، ٣٠/آب / ١٩٢٥.

[3] جریدة البلاغ، الحاله في قچاو الزيبار، ع: ٤١٢، ٣ أيلول ١٩٢٥.

[4] مەسعود بارزانی، س. پ، ل٤٧.

[5] هاشم شێروانی، س. پ، ل ٣٧٢.

[6] مەسعود بارزانی، س. پ، ل٤٧.

ئەو پارەتی هێزی تورکییان دەدا لە بۆردمانکردنی شوێنی چەکداران، وە لەگەڵ بەیانییەکی زوودا شەڕ دەستی پێدەکرد[1].

[1] ئەیوب بارزانی، م. س، ص ١٧٧.

پەنابردبردنی خەلیل خۆشەوی بۆ خاکی ئێران:

لە ئەنجامی پاڵەپەستۆیەکی زۆر بەسەر خەلیل خۆشەوی و لایەنگرەکانی، لە یەکتر پەرت و بڵاوە بوون، بوونەتە گروپ گروپ لەشاخەکاندا، هەوڵی ڕزگار بوون دەدەن، چونکە لە بارودۆخێکی دژوار و برسێتی سەخت دا دەژیان، نەیاندەتوانی چیتر پشت بە خواردنی (بەڕوو) ببەستن، بە پێی شارەزایان خەلیل خۆشەوی و هاوخەباتکارانی لە لەناوچوون نزیک بوونەتەوە، ئەو ماوەیە چەند بێت مانگێکیتر درێژە ناکێشێت[1]. لە ناچاریدا خەلیل لەگەڵ هەشت کەس لە خزمەکانی پەنایان بردبووە بەر خاکی ئێران، لە ئەنجامی پاڵەپەستۆ و ڕاوەدوونانی هێزی تورکی و عێراقی، حکومەتی عێراقی لەو کاتەدا ڕایگەیاند ئەو کەسانەی خۆیان داوەتە دەست هێزی حکومەتەوە بە بەر لێبوردن کەوتوون، وە ئەوەی ئێستاش دەگەڕێتەوە لێبوردنی بۆ دەردەچێت، دواین کەس لە لایەنگرانی خەلیل خۆشەوی کە خۆی داوەتە دەست، دوو تفەنگی لە هاورێیەکانی دزیبوو، لە شوێنێکی شاخ دا شاردبوویانەوە، بەڵام لەکاتی خۆ بەدەستەوەدانی شوێنەکەی بۆ هێزەکانی حکومەت ئاشکرا کردووە، کە لەو بڕوایە دابوو کارێکی باش دەکات و دەبێتە کەسێکی خۆشەویست لەلایەن دەسەڵاتدارانەوە، هەردوو تفەنگی شاراوە لەگەڵ تفەنگی خۆی و دەمانچە و دووربینی ئەو کەسەی خۆی ڕادەست کردووە، ئەوا دەست بەسەر کران، وە حکومەت ڕایگەیاند باخی بووان شوێنیان نەماوە لە ناو خاکی عێراق دا، هەموویان پەنایان بردووەتە بەر خاکی ئێران و تورکیا[2].

بەڵگەنامەکانی بەریتانی ئاماژە بۆ ئەوە دەکەن کە ژمارەی لایەنگرانی خەلیل خۆشەوی کەم بۆتەوە، ناوبراویش ناچاربووە ڕووی لە ئێران کردووە، هەروەکو دەڵێت:

---

[1] جريدة البلاغ، تثتيت عصابه خليل خوشوى وهيام أفرادها في الجبال، ع: ٤١٦، ١٧ أيلول ١٩٣٥.

[2] جريدة البلاغ، إلتجاء (الخليل خوشوى) إلى الأراضي الإيرانيه، ع: ٤١٧، ٢٠ أيلول ١٩٣٥. . بڕوانە پاشکۆی ژمارە (٧).

<u>ئەم بەڵگەنامەیە مولکی حکومەتی خاوەن شکۆی بەریتانی یە</u>

<u>ڕۆژهەڵات (عێراق)</u> **<u>١٩٣٥/١٠/٧</u>**

<u>نهێنی</u> **برگەی ٢**

[E 6011/433/93]

بەڕێز بێتمان بۆ گەورەم ساموێل هۆرس (وەرگیرا ٧ی تشرینی یەکەم)

(ژمارە: ٥١٢)

گەورەم، بەغداد، ١٩٣٥/٩/٢٦

ئاماژە بە شاند کردنم ژمارە: ٤٧٥ لە ٥ی ئەیلول ی ڕابردوو، شەرەفمەندم کە پێتان ڕابگەیەنم کەوا خەلیل خۆشەوی ڕایکردووە بۆ ناو خاکی وڵاتی فارس (ئێران) لەگەڵ ٢٠ پیاو لە شوێنکەوتووە ماوەکانی. خانەوادەکەی دەستگیرکراوە، هەروەها کۆی ٦٣ کەس لە شوێنکەوتووانی حوکم دراون لەلایەن دادگای سەربازیەوە. تاکو ئێستا تەنها هەشت کەسیان حوکم دروان بە مردن و لە سێدارەدراون. ئەوانەی کە ماون حوکم دراون بە ماوەی جیاجیای زینداینکردن و نێردراون بۆ زبڵدانە ناخۆشەکانی باشوری عێراق.. لە گفتوگۆیەکدا بەم دوواییانە، یاسین پاشا پێی گوتم کەوا سیاسەتی چۆڵکردنی گوندەکان لە دەوروبەری ئۆپەراسیۆنەکانی خەلیل گۆڕا بۆ ئەوەی سەرکەوتنێکی تەواو بێت. ئەمە ئەوی بێبەش کردووە لە زانیاری و پێداویستی زۆر پێویست و لە دەرەنجامیش دا ئەو تا ڕادەیەکی زۆر دەورەدراوە لەلایەن ئەو یەکە عێراقی و تورکیانەوە کە بەیەکەوە کاردەکەن کاتێک مەزەندەی ئەو زاڵ بوو بەسەر ئازایەتی ئەودا و بازیدا بۆ وڵاتی فارس. بەڕێزیان ئەوەشی گوت کەوا هەماهەنگی هێزە عێراقی و تورکیەکان کەمی هێشتۆتەوە لەوەی کە جێگای ئارەزووە.. لەگەڵ ڕێزم.. **سی ئێچ بێتمان.**[1]

لەگەڵ ئەمەش دا ڕۆژنامەی (فتی العراق) زانیاری جیاوازترمان لە بارەی ژمارەی لایەنگرانی خەلیل خۆشەوی و پەڕینەوەیان بۆ دیوی ئێران دەدەت، کە ئاماژە بۆ ئەوە دەکات: خەلیل خۆشەوی لەگەڵ (١٢) کەس لە پیاوەکانی پەنایان بردووەتە بەر خاکی ئێران، ئەوان لە دەست هێزەکانی تورکی و عێراقی ڕایانکردووە، چونکە لە دەرکردنیدا بەردەوام

[1] Coll 17/10(1) 'Internal: political situation; relations with HMG' [148r] (300/982), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/L/PS/12/2860.

بوون، هەروەها ئاماژە بەوە دەکات ٢٥ کەس لە لایەنگرەکانی خەلیل خۆیان ڕادەستی هێزی حکومەتی عێراقی کردووە و، بە بەر لێبوردن کەوتوون وە حکومەت ڕایگەیاندووە کە دەرفەت بۆ ئەوانیتریش هەیە ئەگەر خۆیان بدەن بەدەستەوە، لێبوردنیان بۆ دەردەکات[1].

پاش ڕۆیشتنی خەلیل و چەند کەسانێکی خۆی بۆ ناو خاکی ئێران، لە سەرچاوەیەکی باوەڕ پێکراودا هاتووە: خەلیل خۆشەوی پێش چەند ڕۆژێك لە ناو خاکی تورکیادا لەگەڵ ٢٥ کەس لە لایەنگرەکانی بینراوە، بە پێی سەرچاوەکە (٣٠) کەسیتری لە لایەنگرانی خەلیل خۆیان بە دەستەوە داوە و وازیان لە چەکداری هێناوە، ئەوانیتریش لە شاخ دا بڵاوبوونەتەوە و هەوڵدەدەن خۆیان بدەن بە دەستەوە، بۆ ئەم مەبەستەش تورکیا سەر لەنوێ لەسەر سنوور خۆی ڕێکخستتەوە[2]. لە ئەنجامی زۆر خراپ بوونی بارودۆخەکە، لایەنگرانی خەلیل خۆشەوی بە بەردەوامی خۆیان بە دەستەوە داوە، ڕۆژانە دوو یان سێ کەس دێنەوە لای حکومەت و خۆیان بەدەستەوە دەدەن، وە لە ڕێکەوتی ١٩٣٥/١٠/١ مەفرەزەیەکی هێزی تورکی لەگەڵ پیاوەکانی خەلیل ڕووبەڕووی یەکتری بوونەتەوە و، لە ئەنجام دا تورکەکان توانیویانە دوو کەسیان لێ بە دیل بگرن وە یەکێکیان بریندار بکەن و، لە گەمارۆ کردنیان بەردەوام بن، ئەم گەمارۆیەی حکومەتی عێراقی و تورکی وایکردووە هیچ ڕێگایەك لە بەردەمیان نەمێنێت جگە لە دوو بژاردە نەبێ (یان خۆیان بدەن بە دەستەوە، یان پەنا ببەنە بەر خاکی ئێران)، لەو کاتەش دا دەسەڵاتدارانی ئێران داوایان کرد کە ئاگادار بکرێنەوە لە هاتنە ژوورەوەی خەلیل خۆشەوی بۆ ناو خاکەکەی تاکو هێزێك بنێرێت دەستگیری بکات و بە دەسەڵاتدارانی عێراقی بداتەوە، بەم شێوەیە خەلیل و پیاوەکانی لەنێوان سنور و هێزی دەوڵەتانی (عێراق تورکیا ئێران) دا لەگەمارۆدان بوون، ناچار دەبن خۆیان بدەنە دەست لە پاش نەمانیان ئارامی دەگەڕێتەوە بۆ ناوچەکە[3].

جارێکی تر لە ڕێکەوتی ١٩٣٥/١٠/١٠ پێنج شەممە، ٢٠ کەس لە لایەنگرەکانی خەلیل خۆشەوی خۆیان دا بە دەست حکومەتی عێراقی لە قەزای زێبار، بەمەش بەردەوام ژمارەی پیاوەکانی خەلیل خۆشەوی لە کەمبوونەوە دابوون، ئەوانەی مابونەوە سوودیان لە سەختی شاخەکانی سەرسنوور وەردەگرت و پەنایان دەبردە بەر خاکی تورکیا، حکومەتی تورکیاش لە ڕاوەدونانیان بەردەوامبوو، وە هەوڵی دەستگیرکردنی ئەوانی دەدا، جگە لە تورکیا، ئێرانیش

[1] جريدة فتى العراق، إلتجاء (الخليل خوشوى) إلى الأراضي الإيرانية، ع: ١٦١، ٣٢ أيلول ١٩٣٥.

[2] جريدة البلاغ، الحكومة التركية تستقدم قوات جديدة إلى حدود، ع: ٤١٩، ٢٧ أيلول ١٩٣٥.

[3] جريدة البلاغ، دنو أجل الشقي خليل خوشوى وفلول عصابته، ع: ٤٢١، ٤ تشرين الأول ١٩٣٥.

ئامادەیی خۆی پیشان دا بۆ دەستگیر کردنیان، هەر بۆیە کاتێک خەلیل خۆشەوی و هاوڕێکانی پەنایان بردە بەر خاکی ئێران، ئەوا ئێران ئامادە دەبێت بۆ دەستگیر کردنیان و دانەوەیان بە دەسەڵاتدارانی عێراقی[1].

لەم بارودۆخەدا لە خاکی عێراقدا (ناوچەی زێبار) ئەشقییە بارزانییەکان نەمابوون، ناوچەکە پاک کراوەتەوە لێیان وە ئەوەی مابونەوە لە چیای گوڤەند بوون لەو دیوی سنووری عێراق، واتە لەناو خاکی تورکیا دا بوون، ئەوانیش ژمارەیەکی کەمن گەمارۆدراون، هیچ ڕێگایەکیان لەبەردەمیان نەماوە تەنها ئەوە نەبێت خۆیان بەدەستەوە بدەن، یاخود لە برسان بمرن، یانیش پەنا بیەنە بەر خاکی ئێران، لە هەر سێ هەڵبژاردەدا چارەنووسیان ماندوو بوون و لەناوچوون بوو، لە ئەنجامی کۆتایی هاتنی کارەکانی هێزی حکومی لە سەرکوت کردن و پاککردنەوەی ناوچەکە لە ئەشقیەکان و لەناو بردنی ئەو کەسانەی یارمەتیان دەدان، شتێکی چاوەڕوان کراوبوو پاش چەند ڕۆژێکی کەم بەکۆتایی هاتنی کارە سەربازییەکان، حکومەت هەڵوەشانەوەی حوکمی عورفی ڕابگەیێنێت[2].

[1] جريدة البلاغ، عشرون من عصابة خليل خوشوى يسلمون أنفسهم دفعة واحدة، ع: ٤٢٣، ١١ تشرين الاول ١٩٣٥ الجمعة.

[2] جريدة البلاغ، قرب الغاء التدابير العسكرية في منطقة الزيبار بعد أستئصال، ع: ٤٢٥، ١٨ تشرين الأول ١٩٣٥.

مەرجەكانی موتەسەریفی موسڵ و قایمقامی زێبار بۆ بارزانییەكان:

لە دوای كۆتایی هاتنی كاری تەمبێكردن، ئەوا حكومەتی عێراقی لە ڕێگای موتەسەریفی مووسڵ و قایمقامییەتی زێبارەوە چەند مەرجێكی بۆ بارزانییەكان دانا، لەوانە:

١ دەبێ بارزانییەكان سەرۆكەكانیان بدەنە دەست حكومەت بۆ دادگایی كردنیان، واتە سەرۆكەكانیان بەر لێبوردن ناكەون.

٢ بارزانییەكان نابێ چیتر جەمەدانی سوور لەسەریان ببێچن، دەبێ لە جیاتی ڕەنگی سور جەمەدانی ڕەنگ شین ببەستن.

٣ سزای ئەوكەسانەی هەڵاتوون، لە دەستی عەدالەت و دادپەروەری بدرێت[1].

بەپێی زانیارییەكان خەلیل خۆشەوی و هەندێك لە پیاوەكانی هاتوونەتە گوندی (كەلێت) لە ناو خاكی توركیا دا، حكومەتی توركیاش فەرمانەكانی خۆی توندتركردبوو لەسەر ئەو هێزانەی كە بەدوای ئەشقییەكانی گوندی ناوبراو دا كەوتوون، بە پێی فەرمانەكان پێویستە هێزی توركی هەموو تواناكانی خۆیان بخەنە گەڕ بۆ دەستگیركردنیان، لە ئەنجام دا هێزە توركییەكە پاڵەپەستۆیەكی زۆر دەخەنە سەر خەلیل خۆشەوی و هاوڕێیەكانی، تاكو لەكۆتاییدا ناچار دەبن چوار كەس لە پیاوەكانی خەلیل خۆیان بدەن بە دەست هێزی توركی، لە هەمان كاتدا ناتوانن بگەڕێنەوە ناو خاكی عێراق لەبەر ئەوەی حكومەتی عێراق بە باشی هێزی داناوە لەسەر سنوور[2].

لێرەوە دەتوانین بڵێین سیاسەتی خراپ و ناخۆشی حكومەت لەدوای نەمانی حوكمی عورفی بەرامبەر خەڵكی ناوچەكە لە ماوەی حوكمی عورفی زیاتر نەبێ كەمتر نەبووە، هەڵساوە بە ئابلۆقەدانی ئابووری و سەربازی بەسەر ناوچەكە و باروودۆخی گوندەكانی ناخۆشتر كردووە بۆ پەیوەندی و هاتوچۆكردن، سەرژمێری مەڕوماڵاتیان و سیخوڕ.. هتد، بۆ ئەوەی

---

[1] عبدالرزاق الحسني، م. س، ص ١٤٢.

[2] جريدة البلاد، الحكومة التركية تشدد الأوامر للقبض على خليل خوشوى، ع: ٤٦٢، ٩ كانون الثاني، ١٩٣٦.

شۆڕشگێڕان خۆیان بدەن بەدەستەوە و، واز لە کرداری چەکداری بهێنن، وە سەرەڕای تورکیا و عێراق لە دژایەتیکردن دا دەوڵەتی ئێران دوژمنایەتی خۆی بەرامبەر بزووتنەوەکەی خەلیل خۆشەوی دەربڕی، ئەمەش وایکرد بەرگری شۆڕشگێڕان کارێکی گران بێت، چونکە لە سێ لاوە بە هێزی دەوڵەتان ئابلۆقەی سەربازی و ئابووری درابوون، وە پاش کۆتایی هاتنی کاری حکومەت لە ئەمانی شۆڕشگێڕان، مەرجی گرانیان سەپاند بەسەر بارزانییەکان وەك نەبوردنی سەرکردەکانیان، وە پێدەچێت گۆڕینی ڕەنگی جەمەدانیان لە هەموو کارێك بۆیان گرانتر بووبێت، چونکە ڕەنگی سور بە هێمای ئایەتی خۆیان دەزانن.

بە پێی زانیارییەکانی ناوچەی زێبار کە ئاماژە بە ڕۆڵی حکومەتی تورکیا دەکات، بە بەردەوامی بەدوای تەشقییەکانی خەلیل خۆشەوی دەگەڕان، کە ژمارەیان (٦٠) کەس دەبوو، بوونەتە سەرچاوەی تێکدانی ئاسایشی خاکی تورکیا و کاری تێکدەرانەیان ئەنجامداوە، هێزی تورکی بۆ دۆزینەوەی شوێنیان پشتیان بە پاشماوەی شوێن پێیەکانیان دەبەست لە هاتوچوونیان لەشوێنێکەوە بۆ شوێنێکیتر، چونکە کاتی بەفرباڕین بوو لە ناوچەکەدا[1]. حکومەتی عێراقی ڕادەگەیێنێت پێش چەند ڕۆژێك هێزەکانمان لە ڕووبەڕوو بوونەوەی لایەنگرەکانی خەلیل خۆشەوی توانیویانە دووکەسیان لێ بریندار بکەن وە یەکێکیان لێ بکوژن، دواتر (٣) کەس لە ١٩٣٦/١/٢١ ڕۆژی سێ شەممە خۆیان داوە دەست بنکەی پۆلیسی هێزەکانمان لەگوندی (زێت)، وە بەپێی زانیارییەکان لە ١٩٣٦/١/٢٠ مەفرەزەیەکی تورکی لەگەڵ تەشقییەکان تووشی پێکدادان هاتوون، لە ئەنجامدا دووکەسیان لێ کوشتوون، وە سێ کەسیان لێ بریندار کراون و بەردەوامە لە بەدواگەڕان و دەرکردنیان[2]. لە ئەنجامی پاڵەپەستۆی هێزەکانی تورك بەسەر خەلیل و پیاوەکانیدا، هەوڵیانداوە بگەڕێنەوە ناو خاکی عێراق، بەڵام هێزەکانی عێراقی ڕووبەڕوویان بوونەتەوە، ناچاربوونە خۆیان حەشاربدەن لە ناو ئەشکەوتەکان، کە ئەوکاتە ژمارەی چەکدارانی خەلیل خۆشەوی (٦٠) کەس بوونە، لە دواتردا هێزەکانی تورکی گەمارۆیان داون لە گوندەکانی (بێگور، شەروێنا، کەلێت، هەرکشك، ئێنەدار) لە باکوری کوردستاندا، لەگەڵ ئەمەش دا هێزەکانی تورکیا و عێراق هاوکاری یەکتریان لە سەر ڕاوەدوونانیان ئەم هاوکاری یە باشترین ئەنجامی لێکەوتەوە بۆ ئەوانەی کە

---

[1] جريدة البلاغ، فلول عصابه خليل خوشوى، ع: ٤٥٠، ١٧ كانون الثاني ١٩٣٦.

[2] جريدة البلاغ، تسليم ثلاثه أشقياء وقتل أثنين وجرح ثلاثه من فلول عصابه الشقي خوشوى، ع:٤٥٢، ٢٤ كانون الثاني ١٩٣٦.

دەبنە مایەی تێکدانی ئاسایش و ئارامی[1]. حکومەتی عێراق ڕایدەگەیەنێت بە پێی زانیارییەکان لایەنگرەکانی خەلیل خۆشەوی توانای بەرگری کردنیان نەماوە و دەکرێت بگوترێت بەتەواوی نەمابن یاخود هەڵاتوون بۆ ناحیەی (چال)[2] لەقەزای (بیت شباب)[3] لە تورکیا[4].

بەپێی گوتەی هێزەکانی تورکی چەند کەسێك لە ئەشقییەکان بینراون کە بڵاوبوونەتەوە لە چیاکانی نزیك قەزای ئامێدی و زاخۆ، وە هێزەکانی تورکیا هەوڵیان داوە دەستگیریان بکەن[5]. هەر ئەمەش وایکردووە بەرپرسی مەفرەزەیەکی تورکی لەگەڵ (٥٠) کەس لە سنووری قەزای زێبارەوە هاتوون بۆ بنکەی پۆلیسی (شێروان مەزن) بۆ گفتوگۆکردن لەگەڵ بەرپرسانی مەفرەزە عێراقییەکان بە مەبەستی دانانی پلانێکی پێویست بۆ دامرکاندنەوەی چەکدارانی خەلیل خۆشەوی کە بەهاوکاری هەندێك هۆزی تورکی لە ١٩٣٦/٢/٢٧ خاکی تورکیایان بەجێهێشتووە و پەڕینەتەوە ئەودیوی سنووری نزیك قەزای زاخۆ، خەلیل خۆشەوی و هاوکارانی هەوڵدەدەن ڕێگایەك بۆ خۆیان بدۆزنەوە[6]. ئەشقییەکان لە ئەنجامی کاری هێزە حکومییەکان لە یەکتری پەرت و بڵاوبووبوون، ژمارەیەکیان لە هاوسنووری ئامێدی (بالندە) کۆبوبوونەوە، مەفرەزەی هەر دوو حکومەت (عێراق وتورکیا) گەمارۆیان دابوون، چوار جار هێرشیان کردۆتە سەر خەلیل خۆشەوی و چەکدارانی لە ڕۆژانی ٨ و٩ و١٠و ١١ ی مانگی ئازاری ١٩٣٦، هەر لەم مانگەدا (١٢) یان لێ کوشتوون، یەکێکیان بریندار کردووە، وە (شەش) کەسیان لێ گیراون، وە دووکەس لەمانە خۆیان داوەتە دەست. یەکێك لە کوژراوەکان کوڕی خالی خەلیل خۆشەوییە بە ناوی (شاکر مەحەمەد)، هەروەها مەفرەزەکان دەستیان گرتووە بەسەر (٧) تفەنگ دا، ئەوانەی خۆیان داوەتە دەست ڕادەگەیێنن کە ئەشقییەکان پەرت و بڵاون لە یەکتر هەر یەکێکیان چوونەتە ناوچەیەك، هێزەکانیش لەگەڕان بەدوایاندا بەردەوامن[7].

---

[1] جريدة البلاد، عصابه خليل خوشوى تتألف الآن ٦٠ شقيق محاصرة القوات التركيه لبعض أفراد هذه العصابه، ع: ٩٥٧، ٩ شباط ١٩٣٦.

[2] چال: دەکەوێتە ناوخاکی تورکیا ناوی ئیستای تورکی (چەقورچە)، کورد پێ ی دەڵێت (چەلێ).

[3] بیت شباب: دەکەوێتە ناوخاکی تورکیا ناوی ئیستای تورکی (ئەلکی) یە، سەر بەناوچەی شەرناخە.

[4] جريدة البلاغ، هل انحلت عصابة خوشوى، ع: ٤٥٩، ١٨ شباط ١٩٣٦.

[5] جريدة البلاغ، انحلال العصابه المعلومه، ع:٤٦٠، ٢١ شباط ١٩٣٦.

[6] جريدة البلاغ، أجتماع أمر المفرزة التركيه بأمر المفارز العراقية في شيروان مازن، ع: ٤٦٢، ٢٨ شباط ١٩٣٦.

[7] جريدة البلاغ، مقتل ١٢ شخص من العصابه والقبض على سته وتسليم أثنين، ع: ٤٦٥، ١٢ آذار ١٩٣٦.

لە ئەنجامی سەختی زستانی ناوچەکە، بەر لە هاتنی وەرزی بەفرباری (خەلیل خۆشەوی) بیری لەوە کردووتەوە خۆی بگەیێنێتە ناو خاکی سوریا، کە ئەوکات سوریا لە ژێر دەستی فەرەنسا بوو، وەك پەناهەندەیەك وەریبگرن، لەو بڕوایە دابوو فەرەنسییەکان لەگەڵ بەریتانییەکان ناکۆکن، بۆیە ئەگەر بگەنە لایان دەیان حەسێنتەوە و هاوکاریشیان دەکەن، هەربۆیەخەلیل بە هاورێیەکانی خۆی ڕادەگەیێنێت ڕێگامان دوورە وە لە هەموو لایەك دەورە دراوین بە هێزی دوژمن، هەموو کەسێك ئازادە لەگەڵمان بێت یان خۆی بداتەوە هێزەکانی حکومەت، دەچنە ناوچەی (دوسکی) و (هورەمارییەکان)، لە ئەنجامی ڕووبەروو بوونەوەی هێزەکانی هەردوو حکومەت لە چەند شەرێك دا لە ناوچەی دوسکییەکاندا دەمێنەوە، لە هەمانکاتدا سەرما زۆریان بۆ دەهێنێت و بەفریش سەری شاخەکان دەپۆشێت، لە ئەنجامی بەفر بارین دا بۆی دەردەکەوێ گەیشتن بە خاکی سوریا کارێکی گرانە[1]، لە ڕۆژانی بەفر بارینێکی زۆر دا شۆڕشگێڕان (لیان)[2] بۆ ڕۆیشتن بەکار دەهێنا[3].

---

[1] سیامەند مەحمود سێلکی، س. پ، ل ٣٥-٣٦.

[2] لیان: لە تەنکە دارێکی تەخت پێك دێت، بەگوێرەی گەورەیی و بچووکی پێ بە بنی پێلاوەوە دەبەسترێت، بۆ ئەوەی بە ئاسانی بە سەر بەفردا تێپەڕن، زۆر بە ناو بەفر دا ناچێتە خوارەوە، وە لە کاتی بارینی بەفر دا شوێنی پێ یان زوو پڕ دەبێتەوە.

[3] ئایوب بارزانی، م. س، ص ١٨١.

دانوستانی خۆبەدەستەوەدان لە نێوان خەلیل خۆشەوی و حکومەتی عێراق دا:

لە ڕێکەوتی ١٧/ ١/ ١٩٢٣ حکومەتی عێراق داوای لە حکومەتی تورکیا کرد ئەو بارزانیانەی پەنایان بردوەتە بەر دەوڵەتی تورکیا، ئەوا بیانگەڕێنێتەوە بۆ عێراق و بیداتەوە حکومەتی عێراقی، یاخود لەسنوور دووریبانبخاتەوە، تاکو لێبوردنی گشتی بۆیان دەردەکرێت، جگە لەخەلیل خۆشەوی، کە ئەم لێبوردنەی ناگرێتەوە.[1] بۆ ئەمەش بەڵگەنامە بەریتانییەکان لەچەند شوێنێکدا ئاماژە بە دانیشتن و دانوستانی نێوان خەلیل خۆشەوی حکومەتی عێراقی دەکەن، کە دەردەکەوێت لێبوردن هەموو چەکدارەکان دەگرێتەوە، تەنها خەلیل خۆشەوی نەبێت، هەروەکو بەڵگەنامەکە دەڵێت "ناوچەی بارزان.. بەم دواییانە خەلیل خۆشەوی پەیوەندی دروستکرد لەگەل پیاوێکی هۆزگەری کە نیشتەجێ بوو لە شێروان مەزن (D/NW. 3. A 1) وە داوای لێکرد کە زانیاری پێبدات لەسەر بارەگاکانی هێزە زەبروەشێنەکانی پۆلیس کەوا بەبێ حساب ئەو ڕێگە دەدات بە ئولیا بەگ (ولی بەگ) (سەیری بڕگەی ١٤٨ی کورتەی هەواڵگەری بۆ مانگی نیسان) بکە بۆئەوەی نێوەندگیری بکات لەنێوان خۆی و حکومەت. خۆشەوی داوای ئەوەی کرد کە گفتوگۆیەك ببەسترێت لەنێوان خۆی و بارەگای هێزی زەبروەشێن لەپێناوی گفتوگۆکردنی مەرجەکانی دەخالەت (خۆڕادەستکردن) بۆ ئەوەی پێی بدرێت. دەسەڵاتدارەکان وەڵامیان دایەوە کەوا ئەو لێبوردنی بۆ دەردەکرێت لەبەر یاخیبوونەکەی لەدژی حکومەت، بەڵام بەبێ هیچ پێشێلکردنێکی هەر ڕێکارێك کە دەکرێ وەزارەتی داد بیەوێت بیگرێتەبەر لەدژی ئەو سەبارەت بە تاوانە شارستانییەکان کە لەلایەن ئەوەوە ئەنجام دراون. لەبەرئەوەی لە بنەڕەتدا خۆشەوی ئەو لێبوردنە گشتیە نەیدەگرتەوە بۆ یاخیبووانی بارزان بەهۆی کوشتنی پۆلیسێکی ئاشوری لەلایەن ئەوەوە لەسەر بەرپرسیارێتی خۆی و لەبەر ئەوەی کە ئەو شوێنکەوتووانی بەرپرس بوون لە کوشتنی نزیکەی حەوت موختاری گوندەکان، ئەگەری ئەوە نەبوو کە ئەو ڕازی بێت بەم مەرجانە... لەکاتێکدا ژمارەیەکی زیاتری یاخیبووانی خۆشەوی بەم دوایانە خۆیان بەدەستەوەداوە بە

[1] م.ن، ص٩٠.

دەسەڵات. ئەوان ئازاد کراون بە گەرەنتیی ڕەفتاری باش، بەڵام تفەنگەکانیان دەستیان بەسەردا گیراوە لەلایەن دەسەلاتەوە".

ئەمەش بۆمان دەردەخات کە خەلیل لە ئەنجامی ئەمانی هیچ چارەیەکیتر ئەم کارەی کردبێت، ئەویش بۆ مەبەستی سەلامەتی گیانی خۆی و سەرجەم لایەنگرانی و خێزانە بارزانییەکانیتر، یاخود هەروەکو لەپێشوتردا باسمان کرد لەوانەیە ئەمەش تاکتیکێک بووبێت تاکو خەلیل لەم ڕێگەیەوە بتوانێ شوێنی حەوانەوە و خۆراك و ئازووقە بۆ لایەنگرانی پەیدابکات و بەردەوامی بەجوڵانەوەکەی بدات، چونکە سیاسەتی برسیکردن و چۆڵکردنی گوندەکان یەکێک بوو لەو چەکە بەهێزانەی دەستی حکومەتی عێراقی بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی جووڵانەوەکەی خەلیل خۆشەوی.

File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.15.

چوونی خەلیل خۆشەوی بۆ ناوچەی هۆزی ڕێکانییەکان و کوژرانی:

لەدوای ئەوەی خەلیل لەناوچەی دوسکییەکان ماوە، بڕیاریدا خۆی وون بکات تاکو هاتنی وەرزی بەهار، بۆ ئەمەش بیری کردەوە بچێتە ناوچەی ڕێکانییەکان، چونکە خاوەن چاکە بوو لەگەڵ سەرۆک هۆزی ڕێکانی (کەلحێ) لەساڵی ١٩٢٣[1]. لەدەست (سیتو ئاغای هورەماری) ڕزگاریکردبوو کە دەیویست پەلاماری ناوچەکانی کەلحێ بدات و بیخاتە ژێر ڕکێفی خۆی، بەڵام خەلیل خۆشەوی بەهانای کەلحێ دەچێت و دەبێتە پاڵپشتی و ڕزگاری دەکات[2]. بەڵگەنامەیەکی بەریتانی، لەبارەی کەحێ ئاغا و پەیوەندی لەگەڵ خەلیل خۆشەویدا چەند زانیارییەکی دەگمەنمان پێدەدەن، کە دەڵێت "کەلحێ ئاغای ڕێکانی.. ئاغا و سەرۆکی هۆزی ڕێکانە، یەکەم ئامۆزای وەهاب (هابی) ئاغایە، کەوا لەلایەن سوتۆ (سیتۆ) ئاغای هۆرەماری لەمانگی ئۆکتۆبەری ساڵی (١٩١٩) کوژرا. کەلحێ بەڵێنی بە خەلیل خۆشەوی دابوو کە کچێکی خۆی پێبدات چونکە خەلیل پێشتر کەلحێی پەنادابوو (لەدەست سیتو ئاغای هورەماری ڕزگاریکردبوو)، بەڵام ئەمەی نەکرد و کچەکەی خۆی لە ڕێکان ئاغا ماردکرد، کە ئەمەش سەری کێشا بۆ بەرپابوونی شەڕ لەنێوان هەردوو هۆزی ڕێکانی و مزوری باڵا. کەلحێ کەسێکی شڵەژاو بوو، بەڵام لایەنگری و ڕێزێکی تەواوی هەبوو بۆ حکومەت. هەربۆیە هێزێکی هۆزگەری (عەشایەری) دروستکرد بۆ یارمەتیدانی قایمقامی ئامێدی لە شۆڕشی ساڵی ١٩٢٢ و چەندین گوندی مزوری بالای ڕوخاند. یەکێک لەوانەش گوندی ڕەزکا بوو"[3].

هەر لەسەر ئەو بنەمای چاکەکردنەی خەلیل خۆشەوی لەگەڵ کەلحێ ئاغا، ئەوا پەیوەندی بە (کەلحێ) دەکات و پێی دەڵێت "لە ناوچەکەتان دوور لەئاواییەکان،

---

[1] مەسعود بارزانی، س. پ، ل٤٧.

[2] سەفا جاف، س. پ، ل ١١٢.

[3] Military report on Iraq. Area 9 (Central Kurdistan) [141r] (286/394), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/L/MIL/17/15/46, p.326.

لەشاخەکاندا ژیان بەسەر دەبەین تاکو وەرزی بەهار دێت، لەئەنجامی بەفریارانێکی زۆر رێگاکان دەگیرێن، کەلحێ بەڵێنی پێ دەدات لەناوچەکەیدا بحەسێنێتەوە تا هاتنی وەرزی بەهار وە بەشی دوو هەفتە خۆراکیان بۆ دەباتە شاخ، لەلایەکیترەوەش حکومەتی عێراقی لە ئامێدی ئاگادارکردۆتەوە سەبارەت بە خەلیل خۆشەوی و هاوڕێکانی لە ناوچەکەدا و هێزی حکومەتی هێنایە سەر شوێنی خۆحەشاردانی خەلیل و لایەنگرەکانی[1]. کە لە ئەشکەوتێک دابوون نزیک گوندی (هرباشك) لە ناوچەی رێکانییەکاندا گەمارۆدران بەهێزی حکومی و بەکرێگیراوان، تا دوا هەناسەیان بەرگرییان کرد، خۆیان بەدەستەوە نەداوە[2]. لە کۆتاییدا خەلیل و (١٢) کەس لەهاورێیەکانی کوژران، سەری (خەلیل و سەلیمی برای و مەحەمەد هوری) لە لاشەیان جیاکردنەوە و سەری خەلیلیان بردە بنکەی پۆلیسی شێروان مەزن، لەوێ هەڵیانواسی[3]. هەروەها لاشەکەشی لەگوندی (کرکەموو) لە ناوچەی شێروان بەخاك سپێردرا[4]. حکومەتیش دایك و خێزانی خەلیل خۆشەوییان هێنایە بنکەی پۆلیسی شێروان مەزن و سەری خەلیلیان پیشاندان، لەمکاتەدا خێزانەکەی خەلیل خەریك بوو لەگریاندا ببوورێتەوە، کەچی دایکی (خەلیل) ئامۆژگاری بووکەکەی کرد لەبەردەم چاوی دوژمنان فرمێسك نەڕێژێت[5]. دواتر حکومەت سەری خەلیلی ڕەوانەی بەغدا کرد[6].

لە نێو سەرچاوەکاندا دوو بۆچوونی جیاواز لەسەر رۆژی کوژرانی خەلیل خۆشەوی بەدیدەکرێت، لە بۆ چوونێکدا، بە ڕێکەوتی ١٩٣٦/٢/٨ دەست نیشان دەکرێت[7]. وە لەبۆچوونێکیتردا ڕێکەوتی ١٩٣٦/٣/١٣ بەرۆژی کوژرانی دەزانرێت[8]. ئەوەی زیاتر بۆچوونی دووەم (١٩٣٦/٣/١٣) پەسەند دەکات رۆژنامەی (البلاغ) ژمارە (٤٦٦)ە کە لە ڕۆژگاری خەلیل خۆشەویدا دەردەچوو کە ئاماژە بەوە دەکات لە ١٩٣٦/٣/١٣ مەفرەزەکانی حکومی لەگوندی (آرشکی/ هرباشك) سەر بەناحیەی نێروە و رێکان لەگەڵ ئەشقیەکان دووچاری پێکدادان

[1] مەسعود بارزانی، س. پ، ل٤٧-٤٨.
[2] پی رەش، م. س، ص ١١٠.
[3] هاشم شێروانی، س. پ، ل ٢٨٥.
[4] پی رەش، م. س، ص ١١٠.
[5] مەسعود بارزانی، س. پ، ل٤٨.
[6] نەجمەدین یوسف، س. پ، ل ٥.
[7] فؤاد عارف، م. س، ص ١٢٧.
[8] عبدالرزاق الحسنی، م. س، ص ١٤٣.

هـاتوون، لەئەنجامـدا سـەرۆکەکەیان (خـەلیل خۆشـەوی) یـان لەگـەڵ سـێ لەهاوەڵـەکانی کوژراون، وە(٦) کەسیشیان لێ دەستگیرکراون[1].

بەڵگەنامە بەریتانییەکانیش پاڵپشتی بۆچوونی دووەم دەکەن و،کوژرانی خەلیل خۆشەوی بە رێکەوتی (١٢ ٣ ١٩٣٦) هەژمار دەکەن:

<u>ئەم بەڵگەنامەیە مولکی حکومەتی خاوەن شکۆی بەریتانی یە</u>

P. Z.

3497

<u>ڕۆژهەڵات (عێراق)</u> **<u>١٩٣٦/٧/١٤</u>**

<u>نهێنی</u> **بڕگەی ١**

[E 1945/201/98]

گەورەم ئا. کلارك کێر بۆ بەڕیز ئیدن (وەرگیرا ١٤ی نیسان)

(ژمارە: ١٤٥)

گەورەم، بەغداد، ١٩٣٦/٣/٢٠

١ ئاماژە بە شاندکردنم ژمارە: ٦٥١ لە ١٦ی کـانونی یەکەمـی ڕابـردوو، شـەرەفمەندم بەپێـی ئەم نـامەیەم بە گواسـتنەوەی وەرگێڕانێکـی بەڵگەنـامەیەکی فەرمـی کەوا بڵاوکـراوەتەوە لە ڕۆژنامەکاندا لە ١٦ی ئـازار، کە سـەرکەوتن بەسـەر خەلیـل خۆشـەوی مردنـی ڕادەگەیـنن لە بەیەکدادانێك کە ڕوویدا لە ١٣ی ئادار..

٢ ئەم سەرکەوتنە لەئەنجامی چەند ئۆپەراسیۆنێکی هاوبەش بـوو کە ئەنجـام دران لەنێـوان هەردوو هێـزی سـنووری تـورکی و عێراقـی، کەوا بە تونـدی گوشـاریان خسـتە سـەر خەلیـل خۆشەوی و کۆمەڵەکەی لە سەرەتای ساڵی نوێوە..

[1] جريدة البلاغ، العصابة تنال مصيرها المحتوم مقتل رئيسها خليل خوشوى و(١٨) مـن رفاقـة، القـبض عـلى (١٨)، ع: ٤٦٦، ١٧ آذار ١٩٣٦.

٣ بەپێی ڕاپۆرتەکانی ڕۆژنامەوانی چوار سەربازی تورکی کە لە دوا بەیەکدادانەکاندا بریندار بوون، هێنران بۆ نەخۆشخانەی موسل بۆ چارەسەرکردن. ئەوان زۆر بەباشی مامەڵەیان لەگەڵدا کرا، هەروەها هەریەکە موتەسەرف و موختار سەردانیان کردن..

٤ نەهێشتنی ئەو باندەی ڕێگری، ئومێدی ئەوەی لێدەکرێ، کە وادەکات کە حکومەت بتوانێت ڕێکاری زۆر پێویست بگرێتەبەر بۆ گەڕاندنەوەی ئاشتی بۆ ناوچەی بەشمەینەتی بارزان.

٥ من وێنەکانی ئەم شاندکردنە دەنێرم بۆ باڵوێزی خاوەن شکۆ لە ئیستەمبۆل و بۆ خاوەن شکۆ هەڵسوڕێنەری کارەکان لە تاران.

لەگەڵ ڕێزم

ئارچیباڵد کلارک کێر

هاوپێچ

پوختەی ڕۆژنامەوانی

(وەرگێڕان)

ئێمە ئەم بەیاننامە فەرمیەمان وەرگرت لە فەرمانگەی بانگەشە و ڕاگەیاندن بۆ بڵاوکردنەوە:

"لە ئەنجامی ئەو ڕاوەدوونانەی کە ئەنجام درا لەلایەن هێزە زەبروەشێنەکان لە کەرتی بارزان لە بەیەکدادانێکدا کە ڕوویدا لە ووچانی سێزدەهەمدا، خەلیل خۆشەوی و سەلیم خۆشەوی و سێ ئەندامی تری کۆمەڵەی خۆشەوی کوژران و، شەش ئەندامیتری کۆمەڵەکە دەستگیر کران. بەپێی ئۆپەرسیۆنەکانی ڕاوەدوونان لەو کەرتەدا لەوانەیە وا دانرابێت کە کۆتایی پێهێنرابێت بە لەناوبردنی ئەم کۆمەڵەیە.[1]

لێرەدا بۆمان دەردەکەوێت کە سەرەڕای هاوکاری تورکیا و ئێران لەگەڵ عێراق، وە سەرەڕای یەککگرتنی کارگێڕی موتەسەریفەکان بەرامبەر بزووتنەوەکە، بگرە لەحوکمی عورفی و سیاسەتی توونـد بەسەر ناوچەکەدا، ڕۆڵی (کەلحێ)ی سەرۆک هۆزی ڕێکانی لەهەمووان

[1] Coll 17/10(1) 'Internal: political situation; relations with HMG' [148r] (300/982), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/L/PS/12/2860.

کاریگەرتربووە، کە شوێنی حەوانەوەی خەلیل خۆشەوی و لایەنگرانی پیشانی حکومەتی داوە، ئەمە لەکاتێکدا خەلیل پێشتر خاوەنی چاکەش بووە لەگەڵی، بەڵام لەبەرامبەر خەلاتێکی کەمی حکومەت، ئەوا خیانەت لە خەلیل و بزووتنەوەکەی کرد. وە پێدەچێت خەلاتی حکومەت ئەوندە بووبێت کە دابەشی کردووە، نەك بڕی (٥٠٠٠) دینار بێت. ئەمەش دەردەکەوێت (کەلحێ ئاغا) سێ جار خیانەتی لە خەلیل خۆشەوی کردووە، یەکەم: بەڵێنی پێداوە کچەکەی بداتێ، بەڵام نەیداوە، دووەم: بەهاوکاری حکومەتی هێرشی کردۆتە سەر گوندەکانی ژێردەستی خەلیل خۆشەوی لە دەڤەری مزووری باڵا، سێیەم: ئاشکراکردنی شوێنی خۆحەشاردانی خەلیل خۆشەوی بۆ حکومەتی عێراقی لە پێناو پێدانی بڕێك پارە..

ئەوەی جێگای سەرنجە بەر لە کوژرانی خەلیل خۆشەوی، ئەوا کەلحێ دوو جاریتریش خیانەتی لە خەلیل خۆشەوی کردووە کە هەم کچەکەی خۆی لێ مارە نەکردبوو کە بەڵێنی پێدابوو، هەمیش بە هاوکاری حکومەتی عێراقی هێرشی کردبووە سەر گوندی مزوورییەکان و سوتاندبووی.. ئەوەی جێگای پرسیارە؛ چۆن خەلیل خۆشەوی دوای ئەم دوو خیانەت متمانەی بە کەلحێ کرد تاکو لەناوچەکانی ئەودا بمێنێتەوە؟ ئایا لەناچاریدا ئەو بڕیارەیدا لەناوچەکەیدا بمێنێتەوە؟ یاخود خەلیل پێشبینی خیانەتی سێیەمی لە کەلحێ نەدەکرد؟!

لەمەوە بۆمان دەدەکەوێت کە خەلیل خۆشەوی ڕاستە سەرکردەیەکی سەربازی لێهاتوو بووە و جێگای متمانەی تەواوی شێخ ئەحمەدی بارزان بووە، خاوەنی چەندین داستان و چالاکی سەربازی بوو، بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا کەسێکی سیاسی زۆر زیرەك نەبووە، چونکە نەدەبوو متمانە بە کەلحێ ئاغا بکاتەوە، لەکاتێکدا پێشتر دوو ئەزموونی لەگەڵیدا هەبووە و دەیزانی کەلحێ بارودۆخی باش بێت و مەترسی هۆز و ئاغایەکانی لەسەر نەبێت، ئەوا لەسەر خەلیل خۆشەوی خۆی ناشیرین ناکات بەرامبەر بە حکومەت.

لەدوای نەمانی خەلیل خۆشەوی، حکومەت خەڵات و پاداشتی بەسەر بەکرێ گیراوەکاندا دابەشکرد، هەریەك لە موتەسەریفی موسڵ و بەڕێوەبەری پۆلیسی موسڵیش سەردانی (قەزای ئامێدی)یان کرد و پاداشتیان بەسەر ئەوکەسانەدا دابەشکرد کە یارمەتیدەری هێزەکانی پۆلیس بوون لە دژی خەلیل خۆشەوی، کە هەر ئەوان ئەوان هاوکاریان بوون لەدەستنیشانکردنی شوێنی خەلیل خۆشەوی و چەکدارەکانیتر. ئەوەی جێگای ئاماژەیە بەشی

هـۆزی هەرکی لەو پاداشتەدا (٢٤) دینار بوو، وە بەشی پاداشتی هۆزی هورەماری و نێـروە و ڕێکان (٣٣١) دینار بووە[1].

[1] جریدة البلاغ، توزیع إكراميات على الذين ساعدوا على انفضاء على العصابة المعروفة، ع: ٤٩٣، ٢٣ حزيران ١٩٣٦.

چارەنووسی لایەنگرانی خەلیل خۆشەوی و سەرکردە (عەبدوڵلا کرکەموویی) لەدوای نەمانی خەلیل خۆشەوی:

لەدوای کوژرانی خەلیل خۆشەوی، چەند کەسێك لە هاورێیەکانی خەلیل بەسەرکردایەتی (عەبدوڵلا کرکەمووییی) مابوونەوە، کە ئەویش بەهۆی لێکدابڕانیان لە خەلیل خۆشەوی بوو پێش کوژرانی[1]. هەروەها هێزە حکومییەکان بە بەردەوامی هەوڵی دەستگیرکردنی پاشماوەی ئەو ئەشقیایانەیان دەدا کە لەژیاندا ماوبوون و ژمارەیان لە (١٠) کەس زیاتر نەدەبوو، حکومەت ئاواتە خوازبوو بەوەی بەزووترین کات بڕیاری چارەنووسیان دیاری بکرێت چ بەکوشتن یاخود بە خۆیەدەستەوە دان، هەربۆیە ڕادەگەیێنێت ژمارەی ئەوکەسانەی کە لەم چەند ڕۆژەی دواییدا کوژراون تەنها (١٩) کەسن، وە ئەوانەی دەستگیرکراون (١٨) کەس دەبن، ئەمە چارەنووسی ئەو ئەشقییانە بوو کە ماوەی سێ ساڵ بوو ئارامی ناوچە سنوورییەکانی ناوچەکەیان تێکدابوو، سەرەڕای ئەوەی ناوچەکە سەخت بوو، حکومەت توانی لەناوچەکەدا دەریان بکات، کە ئەمەش بە هاوکاری هێزی تورکی بوو کەکاریگەرییەکی باشیان هەبوو لە لەناوبردنی ئەشقیەکان[2]. هەروەك لە پێکداداننێك لەگەڵ ئەشقییەکان (٤) نەفسەریان لێ بریندار بوون بەناوەکانی (مەحەمەد دەروێش، عەبدولڕەحمان مستەفا، نیازی عوسمان، تالب ڕەسول) حکومەتی عێراقی ئەوانی گواستنەوە بۆ نەخۆشخانەی مەلەکی لە موسڵ، موتەسەریفی موسڵ سەردانی کردن و، دیاری (پارە)پێشکەش کردن، فەرمانبەرانی نەخۆشخانەی ئاگادارکردەوە چاودێرییەکی باشیان بکەن و هەوڵێکی زۆر بدەن لە چارەسەرکردنیاندا، لە دوای موتەسەریف، سەرۆکی شارەوانی و کۆمەڵێك خەڵکی موسڵ

---

[1] هاشم شێروانی، س. پ، ل ٢٨٦.

[2] جريدة البلاغ، العصابة تنال مصيرها المحتوم مقتل رئيسها خليل خوشوى و(١٨) من رفاقة، القبض على (١٨)، ع: ٤٦٦، ١٧ آذار ١٩٣٦.

سەردانیان کرد چەپکە گوڵیان پێشکەش بە هەریەکێکیان کرد، ئەوانیش بەسوپاسەوە گوڵەکانیان وەرگرتن[1].

بەڵگەنامەکانی بەریتانیش ئاماژە بۆ هەمان ڕووداو دەکەن و دەڵێن "بەپێی ڕاپۆرتەکانی ڕۆژنامەوانی چوار سەربازی تورکی کە لە دوا بەیەکدادانەکاندا بریندار بوون، هێنران بۆ نەخۆشخانەی موسڵ بۆ چارەسەرکردن. ئەوان زۆر بەباشی مامەڵەیان لەگەڵداکرا، هەروەها هەریەکە موتەسەرف و موختار سەردانیان کردن.[2]

هاوڕێیەکی خەلیل خۆشەوی بەناوی (فارس ئاغا حاجی کانی بوتی) بڕیاریدابوو خۆی بدات بەدەست هێزەکانی حکومەتەوە لەگەڵ هەندێك لەهاوڕێیەکانی لە ٤/٤/ ١٩٣٦ لە ڕۆژی شەممە ناوبراو لەگەڵ (١٠) کەس بە چەکەوە خۆیان دا بەدەست هێزەکانی حکومەت لەبنکەی (ڕێزان) لە ناحیەی مێرگەسور، لەمکاتەش دا حکومەت ڕایگەیاند کە هیچ کەسێك لەئەشقییەکان نەماوە، ئەوەی ماوەتەوە (عەبدوڵڵا کرکەموویی)یە، لەگەڵ (٥) کەس، ئەوانیش بەپێ ی زانیارییەکان لەخاکی عێراقدا نین، بەڵکو چوونەتە ناو خاکی تورکیا لەناوچەی شەمدینان[3]. دواتر لە (٢)ی تەمموزی ١٩٣٦ عەبدوڵڵا کرکەموویی و پێنج کەسە هاوڕێیەکەی خۆیان ڕادەستی جێگری قایمقامی قەزای زێبار کەدوا کەسی ئەشقییەکان بوون، بە ئەمانیان ئارامی گەڕاوەتەوە قەزای ناوبراو[4].

پەیوەندی کردنی حکومەتەکان (تورکیا و عێراق) لەهاوکاری هێزەکان و داخستنی سنور، کاری شۆڕشگێڕانی گرانکردبوو[5]. وە پەیوەندی کارگێری و سەربازی نێوان موتەسەریفەکانی

---

[1] جريدة البلاغ، جرح أربعة جنود من المفارز التركية التي أشتركت في مطاردة العصابة التي قضى عليها فاحضروا إلى المستشفى الملكي في الموصل، ع: ٤٦٦، ١٧ آذار ١٩٣٦.

[2] Coll 17/10(1) 'Internal: political situation; relations with HMG' [148r] (300/982), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/L/PS/12/2860.

[3] جريدة البلاغ، تسليم أشقياء آخرين عودة القوات الاضافية في قضائي الزيبار والعمادية، ع:٤٧٢، ٧ نيسان ١٩٣٦.

[4] جريدة البلاغ، قطع دابر الشقاوة من قجاو الزيبار تسليم الشقي كركمو ورفاقه للسلطة العراقيه، ع: ٤٩٦، ٣ تموز ١٩٣٦.

[5] شكيب عقراوي، سنوات المحنة في كردستان: أهم الحوادث السياسية والعسكرية في كردستان والعراق من ١٩٥٨ الى ١٩٨٠، أربيل، ٢٠٠٧، ص ٤١٧.

موسڵ، هەولێر، کەرکوك کاریگەری خۆی نواند بەسەر شۆڕشگێڕان کە لە ناوچەی بارزان دەرنەچێت[1].

بەمجۆرەش کۆتایی بەجوڵانەوەکەی خەلیل خۆشەوی هات کە بە هاوکاری هەردوو دەوڵەتی تورکیا و ئێران ئینجا حکومەتی عێراقی توانی ئەم جوڵانەوەیە کۆتایی پێ بهێنێت کە ماندووبوون و سەرئێشەیەکی زۆری بۆ حکومەتی عێراقی دروستکردبوو لەلایەك لەلایەکیتریشەوە حکومەتی بەریتانیش بەردەوام گرنگی بەم کەیسە دەدا و هاوکاری تەواوی حکومەتی عێراقی دەکرد، چونکە خەلیل خۆشەوی داواکراو و تاوانباربوو بە کوشتنی پۆلیسێکی ئاشوری. هەربۆیە ئەگەر سەیری ئەرشیفەکانی عێراقی و ئێرانی و تورکی و بەریتانی بکەین، ئەوا بۆمان دەدەکەوێت کە خودی خەلیل خۆشەوی و جوڵانەوەکەی جێگای بایەخ و سەرنجی ئەو دەوڵەتانە بووە، هەروەها بەهێزبوون و مانەوەی خەلیل خۆشەویش لەبەرژەوەندی هیچ کام لەو دەوڵەتانەدا نەبووە. هەرچەندە بە کوژران و کپکردنەوەی جوڵانەوەکەی خەلیل خۆشەوی ئەوا بارزان بەتەواوی کۆنترۆل نەکرا لەلایەن حکومەتەوە، بەڵکو دوای کەمتر لە حەوت ساڵ، ئەوا بۆ جارێکیتر شۆڕشی دووەمی بارزان بە سەرکردایەتی مەلا مستەفا بارزانی سەریهەڵدایەوە، کە ئەمەش دەریدەخات هێزی بارزانییەکان وەکو بەشێك لە تەریقەتی نەقشبەندی، گرنگی بەهێزی نەتەوەیی و ئازادی کوردستان داوە، چونکە سەرەتای سەدەی بیستەمەوە تەکیەی بارزان لە هێزی نەتەوەیی و سەربەخۆخوازییەوە بە کردار بەرەو نەتەوەخوازی و سەربەخۆیی کوردستان هەنگاوی دەنا، کە بۆ ئەمەش شۆڕشی دووەمی بارزان و دواتریش کۆماری کوردستان باشترین بەڵگەن.

---

[1] إسماعيل شكر رسول، آربيل دراسه تاريخيه في دورها الفكري والسياسي ١٩٢٩-١٩٥٨، السليمانيه، ٢٠٠٥، ص ٥٤.

ئەنجام:

لەئەنجامی نووسینی ئەم کتێبە و بینینی بەڵگەنامەکانی بەریتانی لەبارەی خەلیل خۆشەوییەوە، ئەوا دەگەین بە چەند ئەنجامێك، لەوانە:

یەکەم/ خەلیل خۆشەوی و بنەماڵەکەی پەیوەندییەکی بەهێزییان لەگەڵ شێخەکانی بارزان هەبووە. بەتایبەتی خودی خەلیل خۆشەوی یەکێك بووە لە کەسە هەرە نزیك و متمانە پێکراوەکانی شێخ ئەحمەدی بارزان.

دووەم/ خیانەتی (کەلحێ ئاغا) لە خەلیل خۆشەوی بووە هۆی کوژرانی، کە ناوبراو سێ جار خیانەتی لە خەلیل خۆشەوی کردووە، یەکەم: بەڵێنی پێداوە کچەکەی بداتێ، بەڵام نەیداوە، دووەم: بەهاوکاری حکومەتی هێرشی کردۆتە سەر گوندەکانی ژێردەستی خەلیل خۆشەوی لە دەڤەری مزووری باڵا، سێیەم: ئاشکراکردنی شوێنی خۆحەشاردانی خەلیل خۆشەوی بۆ حکومەتی عێراقی لە پێداو پێدانی بڕێك پارە.

سێیەم/ حکومەتی بەریتانی هێندەی گرنگی بە خەلیل داوە بەهۆی کوژرانی پۆلیسێکی ئاشوری، هێندە لەبەر سەرکوتکردنی جوڵانەوەیەکی کوردی لەناو خاکی عێراقی نەبووە.

چوارەم/ جوڵانەوەی خەلیل خۆشەوی درێژکەرەوەی شۆرشی شێخ ئەحمەدی بارزانە و بەڵگەنامەکان پیشانی دەدەن کە هەمیشە بە ڕاسپاردە و ڕێنماییەکانی شێخ ئەحمەد جوڵانەوەکانی لە کوردستانی دیوی تورکیا و عێراق ئەنجامداوە.

پێنجەم/ جوڵانەوەکەی خەلیل خۆشەوی کاریگەری و مەترسی لەسەر حکومەتی تورکیاش دروستکردبوو، هەربۆیە هەماهەنگی و هاوکاری تەواوی حکومەتی عێراقییان کرد لە سەرکوتکردنەوەی خەلیل خۆشەوی و لایەنگرەکانی.

شەشەم/ سیاسەتی ڕاگواستنی خەڵکی گوندەکان و برسیکردنی خەڵکەکە یەکێك بوو لە بەهێزترین ئەو چەکانەی کە حکومەتی عێراقی لەدژی جوڵانەوەکەی خەلیل خۆشەوی

بەرکـاری هێنـاوە، چـونکە ئەمە وایکـرد ژمـارەی لایەنگرەکـانی کەمبێـەوە و برسـێتی و ماندووبونێکی زۆربەسەر خەلیل خۆشەوی و لایەنگرەکانی هات.

لستی سەرچاوەکان

بەڵگەنامەکان:

بەڵگەنامەی بەریتانی

- العراق في الوثائق البريطانيه سنه ١٩٣٦، ت: نجده فتحي صفوة، البصرة، ١٩٨٣، ص ١٢١.
- Military report on Iraq. Area 9 (Central Kurdistan) [141r] (286/394), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/L/MIL/17/15/46, p.326.
- File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294, p.4.
- Coll 17/17 'FO Annual Reports, 1932 1938, 1947. Annual review of events 1939 1942. Political Review 1943 1944' [95v] (190/483), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/L/PS/12/2877, p. 16.

بەڵگەنامەی تورکی

- Evliya Çeleb, Evliya Çeleb, Seyahatnamesi, Topkapı Sarayı Kütüphanesi (Awliya Chalabi Travel Book in the Topkapı Sarayı Library), book IV, (İstanbul: Topkapı Palace), 305.
- T.C.١٠ ٧٤١ ٢٥٩ ٠٠٠ ٠٠٠ ٠١٠ ٠ ٠٣٠.
- T.C. 030102589425.
- T.C.3010.1137676.

رۆژنامە و بەڵگەنامە عێراقییەکان:

- د. ك. و، الديوان الملكي، كتاب من وزارة الخارجية إلى وزارة الداخلية(سري و مستعجل)، الرقم ١٣٣٠، ٢٠ شباط ١٩٣٣.
- د. ك. و، الديوان الملكي، صورة كتاب من وزارة الداخلية إلى وزارة الخارجية(الموضوع/ خليل خوشوي)، ع: س/٤٢٥، ٢٧ شباط ١٩٣٣، و(٢٨)، ص(٨٩).
- د. ك. و، الديوان الملكي، (٣١١/١١٤٧)، كتاب من وزارة الداخلية إلى وزارة الخارجية(العصاه البارزانيون)، ع: س/٤٢٨، ٢٨/٢٧ شباط ١٩٣٣، و(٣٤)، ص(٨٣).
- جريدة العمال، في منطقة بارزان، ع: ١٤٠، بتاريخ ١٥/٦/ ١٩٣٣.
- جريدة البلاغ، أخبار تركيا تأديب العصاه في تركية، ع: ٢٧٧، ١٩٣٥/٤/٢٨.
- جريدة البلاد، إنذار خليل خوشوي، ع: ٥٤٩، ١٧/٥/ ١٩٣٥.
- جريدة البلاد، نهايه عصابه خليل خوشوي، ع: ٥٧٨، ١٩٣٥/٥/٢٧.
- جريده البلاغ، الشقي خليل خوشوي وقتل احد أفراد عصابته، ع: ٢٨٩، ١٩٣٥/٦/٩.
- جريدة البلاغ، عصابه الشقي خليل خوشوي، ع: ٢٩٥، ٢ تموز ١٩٣٥.
- جريدة العالم العربي، قوات الحكومتين العراقية والتركية، ع: ٢٤٧٦، بغداد، ١٢ تموز ١٩٣٥.
- جريدة البلاغ، قوات الحكومتين العراقية والتركية تتعاون على مطارده عصابه خليل خوشوي، ع: ٢٩٧، ٩ تموز ١٩٣٥.
- جريدة البلاغ، توحيد الخطط للقضاو على عصابة الشقي خليل خوشوي، ع: ٤٠٠، ١٩ تموز ١٩٣٥؛ جريدة العالم العربي، توحيد الخطط للقضاء على عصابه الشقي خليل خوشوي، ع: ٢٤٨٤، ٢١ تموز ١٩٣٥.
- جريدة البلاغ، قرب أجل عصابة الشقي خليل خوشوي، ع: ٤٠١، ٢٣تموز ١٩٣٥.
- جريدة البلاغ، أتفاق القوتين العراقية والتركية على تطويق عصابة الشقي خليل خوشوي، ع: ٤٠٤، ٣/ ٨/ ١٩٣٥ ؛ جريده البلاد، تدابي حكيمة لالقاء القبض على عصابة خليل خوشوي، ع: ٦١٥، ٤/ ٨/ ١٩٣٥.

- جريدة البلاغ، عصابة خليل خوشوي تلوذ بجبل كاوەند، ع: ٤٠٨، ٢٠ أب ١٩٣٥.

- جريده البلاغ، الحاله في الزيبار، ع: ٤١١، ٣٠ /أب / ١٩٣٥.

- جريده البلاغ، الحاله في قچاو الزيبار، ع: ٤١٢، ٣ أيلول ١٩٣٥.

- جريدة البلاغ، تثبيت عصابه خليل خوشوى وهيام أفرادها في الجبال، ع: ٤١٦، ١٧ أيلول ١٩٣٥.

- جريدة البلاغ، إلتجاء (الخليل خوشوى) إلى الأراضي الإيرانيه، ع: ٤١٧، ٢٠ أيلول ١٩٣٥. . بروانەپاشکۆی ژمارە (٧).

- جريدة البلاغ، الحكومة التركية تستقدم قوات جديدة إلي حدود، ع: ٤١٩، ٢٧ أيلول ١٩٣٥.

- جريدة البلاغ، دنو أجل الشقي خليل خوشوى وفلول عصابته، ع: ٤٢١، ٤ تشرين الأول ١٩٣٥.

- جريدة البلاغ، عشرون من عصابة خليل خوشوي يسلمون أنفسهم دفعة واحدة، ع: ٤٢٣، ١١ تشرين الاول ١٩٣٥ الجمعة.

- جريدة البلاغ، قرب الغاء التدابير العسكرية في منطقه الزيبار بعد أستئصال، ع: ٤٢٥، ١٨ تشرين الأول ١٩٣٥.

- جريدة البلاغ، فلول عصابه خليل خوشوي، ع: ٤٥٠، ١٧ كانون الثاني ١٩٣٦.

- جريدة البلاغ، تسليم ثلاثه أشقياو وقتل أثنين وجرح ثلاثه من فلول عصابه الشقي خوشوي، ع:٤٥٢، ٢٤ كانون اليانى ١٩٣٦

- جريدة البلاد، عصابه خليل خوشوي تتألف الآن ٦٠ شقيێ محاصره القوات التركيه لبعج أفراد هذه العصابه، ع: ٩٥٧، ٩ شباط ١٩٣٦.

- جريدة البلاغ، هل انحلت عصابة خوشوي، ع: ٤٥٩، ١٨ شباط ١٩٣٦.

- جريدة البلاغ، انحلال العصابه المعلومه، ع:٤٦٠، ٢١ شباط ١٩٣٦.

- جريدة البلاغ، أجتماع آمر المفرزه التركيه بآمر المفارز العراقيه في شيروان مازن، ع: ٤٦٢، ٢٨ شباط ١٩٣٦.

- جريدة البلاغ، مقتل ١٢ شخص من العصابه والقبض على سته وتسليم أثنين، ع: ٤٦٥، ١٢ أذار ١٩٣٦.
- جريدة البلاغ، العصابة تنال مصيرها المحتوم مقتل رئيسها خليل خوشوى و(١٨) من رفاقة، القبض على (١٨)، ع: ٤٦٦، ١٧ أذار.
- جريدة البلاغ، توزيع إكراميات على الذين ساعدوا على القضاء على العصابة المعروفة، ع: ٤٩٣، ٢٣ حزيران ١٩٣٦.
- جريدة البلاغ، العصابة تنال مصيرها المحتوم مقتل رئيسها خليل خوشوى و(١٨) من رفاقة، القبض على (١٨)، ع: ٤٦٦، ١٧ أذار ١٩٣٦.
- جريدة البلاغ، جرح أربعة جنود من المقارز التركية التي أشتركت في مطاردة العصابة التي قضى عليها فاحضروا إلى المستشفى الملكي في الموصل، ع: ٤٦٦، ١٧ أذار ١٩٣٦.
- جريدة البلاغ، تسليم أشقياء أخرين عودة القوات الاضافية في قضاتي الزيبار والعمادية، ع:٤٧٢، ٧ نيسان ١٩٣٦.
- جريدة البلاغ، قطع دابر الشقاوه من فچاو الزيبار تسليم الشقى كركمو ورفافه للسلكه العراقيه، ع: ٤٩٦، ٣ تموز ١٩٣٦.
- إسماعيل شكر رسول، أربيل دراسه تاريخيه في دورها الفكري والسياسي ١٩٣٩ ١٩٥٨، السليمانيه، ٢٠٠٥، ص ٥٤.
- جريدة فتى العراق، إلتجاء (الخليل خوشوي) إلى الأراضي الإيرانية، ع: ١٦١، ٢٢ أيلول ١٩٣٥.
- جريدة البلاد، الحكومه التركية تشدد الأوامر للقبض على خليل خوشوى، ع: ٤٦٣، ٩ كانون الثاني ١٩٣٦.
- لائحة قانون أعلان العفو العام عن البارزانيين، القرار (٢) من قرارات مجلس الوزراء، في جلسة ١/نيسان/ ١٩٣٣، و(١٠)، ص(٢٣).
- بەدر ئیسماعیل شیرۆکی، بارزان مایکرۆمۆدیلی کیانێکی سەربەخۆ، هەولێر: چاپخانەی رۆژهەلات، ٢٠١٨، ل٢٠٣.

ڕۆژنامە کوردییەکان:

- ڕۆژنامەی کوردستان (بڵاوکراوەی حیزبی دیموکراتی کوردستان)، ژمارە ٦٢، ٢٦/ رجب/ ١٣٦٥.

سەرچاوەکانیتر:

- زبیر بلال اسماعیل، ثورات بارزان ١٩٠٥ ١٩٣٥، أربیل، ١٩٩٨، ص ١٥٤.
- سەفا جاف، شۆڕشی نیشتمانی و نەتەوەیی ئەیلول و هەیبەتی ئەسعەد خۆشەوی، هەولێر، ٢٠٠٧، ل ٣٧.
- سیامەند مەحمود سێلکی، کاروانی سەرفرازین، هەولێر، ٢٠٠٦، ل ١٠.
- عزیز حسن البارزاني، الحركة القومية الكوردية التحررية في كوردستان العراق ١٩٣٩ ١٩٤٥، اربيل، ٢٠٠٢، ص ٤٠.
- أحمد محمدأمين قادر، موقف مجلس النواب العراقي في القضية الكردية في العراق ١٩٤٥/١٩٢٥، السليمانية، ٢٠٠٧، ص ١٥٢.
- بژار عوسمان ئەحمەد & ڕۆژ عەبدوڵلا عادل، ئەرگوش لە بەڵگەنامەکانی عوسمانی و بەریتانی دا، هەولێر، ٢٠٢٠، ل١٦١.
- ڕۆژ عەبدوڵلا عادل، ناوچەی بارزان لەنێوان ساڵانی ١٩٣١ ١٩٤٦ (لێکۆڵینەوەیەکی مێژوویی سیاسییە)، ماستەرنامە/ بڵاونەکراوە، زانکۆی صلاح الدین، هەولێر، ٢٠١٠، ل٨١.
- مەسعود بارزانی، بارزانی و بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد ١٩٣١ ١٩٥٨، و: سەعید ناکام، دهۆك، ١٩٩٨، ل١٧.
- حسن مصطفى، البارزانيون وحركات بارزان، ط٢، د.م، ١٩٨٣، ص٤٧ ٤٨.
- أيوب بارزاني، المقاومة الكردية لاحتلال ١٩١٤ ١٩٥٨، دار النشر حقائق المشرف، جنيف، ٢٠٠٢، ص ١٦٥.
- أمين سامي الغمراوي، قصة الأكراد في شمال العراق، القاهرة، ١٩٦٧، ص ٢٠٣.
- هاشم شێروانی، دەڤەرا بارزان (جوگرافیا، دیرۆك، کەلتور)، هەولێر، ٢٠٠٨، ل ٢٦٧ ٢٦٨.

- نعمان عيسى، ذكريات الشهيد الخالد خوشفي خليل بطل معركة (ملقەرنى)، جريدة خەبات، العدد ٢٢٧، ١٩٦٠/٥/٢٦، ص٢.
- بی رەش، العراق دولة بالعنف، جنيف، ١٩٨٥، ص٧٣.
- عبدالعزيز العقيلي، تاريخ حركات بارزان الأولى ١٩٣٢، بغداد، ١٩٥٥، ص٨٩.
- عبدالرزاق الحسني، تاريخ الوزارات العراقية، ج ٤، بيروت، ١٩٨٢، ص ١٤١.
- مستەفا جوندیانی، هەڵدانەوەی چەند لاپەڕەیەك لەڕاپەرینەكەی خەلیل خوشەوی، كۆنگرەی یادەوەری سەد ساڵەی بارزانی نەمر، ئامادەكردنی: مومتاز حەیدەری و د. كوردستان موكریانی و د. دلێر ئیسماعیل حەقی شاوەیس، ب ٢، هەولێر، ٢٠٠٣، ل ١١١٣.
- حسن مصطفى، البارزانيون والحركات بارزان (١٩٣٢ ١٩٤٧)، بغداد، ١٩٨٤، ص ٤٠.
- لازاریف، مێژووی كوردستان، و: وشیار عەبدوڵلا سەنگاوی، هەولێر، ٢٠٠٨، ل ٢٨١.
- دانا ئادامز شمیدت، سەفەرێك بۆناو پیاوە ئازاكانی كوردستان، و: ئەبوبەكرسالح ئیسماعیل، هەولێر، ٢٠٠٨، ل ٢٩٣.
- سەعدی عوسمان، بزاڤی ڕزگاریخوازی كوردی (سەرهەڵدان و قۆناغەكان و نموونەیەك)، هەولێر، ٢٠٠٦، ل٧٩ ٨٠.
- نەجمەدین یوسفی، ئەسعەد خۆشەڤی نموونێ خەبات وبەرخودانێ بوو، گوڤاری مەتین، ژ:٧٨، ١٩٩٨، ل ١٥.
- عبدالفتاح علي يحي البوتاني، وثائق عن الحركة القومية الكوردية التحررية، أربيل، ٢٠٠١، ص ٥٢٧.
- فؤاد عارف، مذكرات، تقديم وتعليق: د. كمال مظهر أحمد، ج ١، دهوك، ١٩٩٩، ص ١٢٨.
- كافي سلمان مراد الجادري، موقف الحكومة العراقية من القضية الكرديه في المرحلة الأولى من عهد الاستقلال، بغداد، ٢٠٠٩ ، ص ١١٥.
- عەلائەدین سەجادی، شۆڕشەكانی كورد و كۆماری عێراق، چاپخانەی ئەتڵەس، تاران، ٢٠٠٥، ل ١٦٦

- محسن محمد المتولي، كرد العراق منذ حرب العالمية الاولى عام ١٩١٤ حتى سقوط الملكية في العراق عام ١٩٥٨، الدار العربية للموسوعات، بيروت، ٢٠٠١، ص٢٢٢

- حامد محمود عيسى، المشكلة الكردية في الشرق الأوسط، بورسعيد مصر، ١٩٩٢،ص ١٦٢.

- شكيب عقراوى، سنوات المحنه فى كردستان: أهم الحوادث السياسيه والعسكريه فى كردستان والعراق من ١٩٥٨ الى ١٩٨٠، أربيل، ٢٠٠٧، ص ٤١٧.

- إسماعيل شكر رسول، أربيل دراسه تاريخيه فى دورها الفكرى والسياسى ١٩٣٩ ١٩٥٨، السليمانيه، ٢٠٠٥، ص ٥٤.

چاوپێکەوتن:

- چاوپێکەوتن لەگەڵ سەعید خەلیل خۆشەوی، ٢٠٢٢/٥/٢٥.

پاشکۆیەکان

ماڵباتی بنەماڵەی خەلیل خۆشەوی

بە سوپاسەوە لە ئەرشیفی بەڕێز یاسین فەریق سێلکی وەرگیراوە

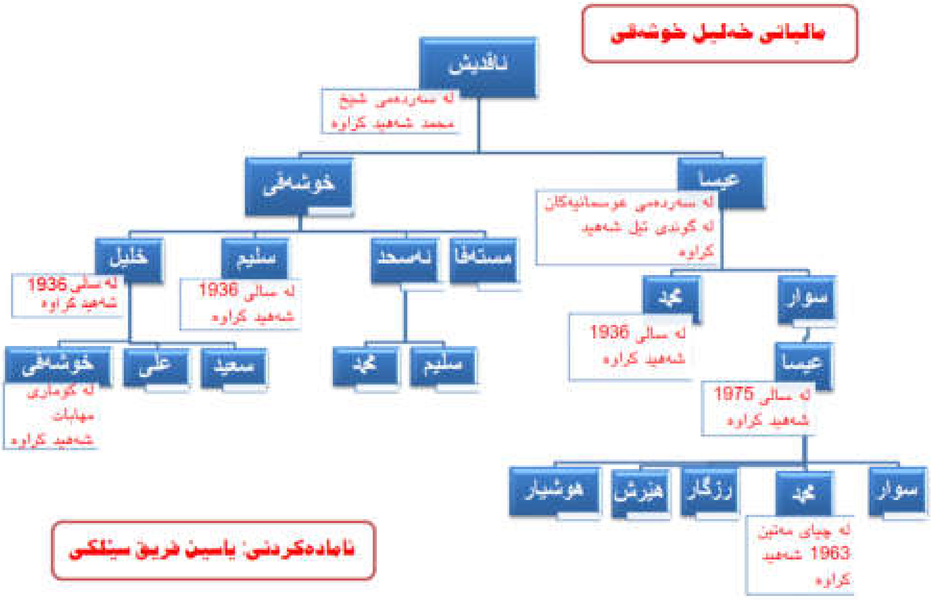

پاشکۆی بەڵگەنامەکان

بەڵگەنامەی تورکی:

هەر لە بەڵگەنامەکەیەکی کۆماری تورکیادا لە ڕێکەوتی ٢١ ٥ ١٩٣٢ ئامازە بۆ ئەوە دەکات کە لە دوو قۆڵەوە حکومەتی عێراقی ئامانجی هێرشکردنە سەرناوچەکانی بارزان و شێخ ئەحمەدی بارزانی هەیە، بەتایبەتی لەکاتی ڕۆیشتنی شێخ ئەحمەد بۆ ناو خاکی تورکیا، هەربۆیە لە بەیاننامەیەکی فەرمی سەرۆکوەزیرانی عێراقی (نوری سەعید) بۆ باڵوێزی تورکیا لە بەغدا، ئەویش لەڕێگەی وەزیری دەرەوەی تورکیاوە بە سەرۆکوەزیرانی تورکیا ڕاگەیەنراوە، جگە لەمەش داوای گەڕاندنەوەی شێخ ئەحمەدی بارزان و لایەنگرەکانی دەکات.

ئەمەی خوارەوەش ناوەرۆکی بەڵگەنامەکەیە؛

وێنەیەك لە نوسراوێکی کۆدکراو (شیفرەدار) بەژمارە ٥٤٦، لە ڕێکەوتی ٢١ ٥ ١٩٣٢

ئەمڕۆ سەرۆکوەزیران (نوسری سەعید پاشا) لە بەیاننامەیەکیدا بۆ ئێمە (باڵوێزی تورکیا)، لەدوای ڕووداوەکانی بارزان، لەم چەند ڕۆژەی داهاتوودا هەڵمەتێك بە ئاراستەی باکوری ڕۆژهەڵات و باکوری ڕۆژئاوای گوندی بەرزەوە (بەرزێ) ئەنجام دەدەن، هەروەها لە باکوری ڕۆژهەڵاتی گوندی بارزانەوە تاکو سنوری تورکیا کە لە دەوروبەرەکانی گەڤەند (چیایی گۆڤەند) دەیانەوێ بیپەڕنەوە، بۆ ئەمەش داوای لێکردین سنورەکانمان بەهێزتر بکەین، هەروەها داوای لێکردین کە ئەگەر (شێخ ئەحمەد و لایەنگرانی) لە بارزانەوە بەسەرکەوتوویی بپەڕنەوە دیوی تورکیا، ئەوا ڕادەستی حکومەتی عێراقی بکەینەوە، کە بۆ ئەمەش منەتباری دەوڵەتی تورکیا دەبێت.

فەرمان لە سەرۆکوەزیرانەوەیە[1]

ئەمەی خوارەوەش دەقی بەڵگەنامەکەیە:

[1] ٠٣٠-٠-٠٦٠-٠٠٠-٠٠٠-٣٥٩-٧٤١-١٠.

Türkiye Cümhuriyeti
Hariciye Vekâleti
Daire Umum Müdürlüğü
Şube

Ankara 19
Hulâsa ....

BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Bağdat Maslâhatgüzarlığından alınan
564 numaralı ve 21/5/1938 tarihli şifre
tel. suretidir .

Reisi nuzzar Nuri Sait Paşa Hazretleri bu gün bana beyanatında Barzanın arkasını çevirmek için bu günlerde Barza köyünün şimalî garbisinden şimali şarkisine doğru bir hareket yapacağını ve Barzan köyünün şimalî şarkisinde ve hudut üzerinde bulunan Gavanda yaylasına firarı muhtemel olduğunu izah ederek bunun meni için tarafımızdan tedabir ittihazını reca etti.

Şayet Barzan bize firara muvaffak olursa kendisinin İrak'a teslimi (İrakı) minnettar edeceğini ilâve eyledi .

Arzolunur efendim .

Tahir .

030	10			259	741	10

Cevabî muharreratın hangi daire ve şube ifadesile yazıldığının ve umumî ve hususî numaralarının dercî mercudur. - 2 -

Fon No: 30 10 0 0 - Kutu No: 259 - Dosya No: 741 - Sıra No: 10

هەر لەبارەی چالاکییەکانی خەلیل خۆشەوی و مەترسییەکانی بۆ سەر حکومەتی عێراقی، ئەوا دەبینین بەڵگەنامە تورکییەکان ئاماژە بە برا و لایەنگرانی شێخ ئەحمەد دەکات کە هاتوونەتە ناو خاکی تورکیا و لەگەڵ ئەمەش دا لەناوچەکانی سەر سنور و لەناو خاکی عێراقدا چالاکی ئەنجام دەدەن و مەترسییان بۆ سەر سنوردکانی نێوان تورکیا و عێراق دروستکرووە. هەروەکو لەناوەڕۆکی بەڵگەنامەکشدا دەڵێت:

کۆماری تورکیا

وەزارەتی دەرەوە

دووەمین بەڕێوەبەرایەتی گشتی

دووەمین ژوور

بۆ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران

لە تەلەگرافنامەیەکی باڵوێزمان (باڵوێزی تورکیا) لە بەغدا دا، کە لە وەزیری دەرەوەی عێراقەوە چەند زانیارییەکی پێگەیشتووە، لەوانە برابەکانی شێخی بارزان (شێخ ئەحمەد) و لایەنگرەکانی هاتونەتە گوندی (خەیلگرانە)، هەندێك لەوانەش ناوەناوە دێنەوە ناو خاکی عێراق و ئاژاوەگێڕ (ئەشقیایی) ئەنجام دەدەن، هەروەها مەترسی بۆ سەر سنورەکانی نێوان عێراق و ئێران دروست دەکەن، بۆ ئەمانەش دانیشتوانی ناوچە سنورییەکانی هەردوولا هاوکاریانن، بۆیە وەزیری دەرەوە داوای هاوکاریکردن لە ڕێگریکردنی بارزانییەکانی لێکردین. بۆ ئەمەش وەزارەتی ناوەخۆ و سەرۆکی ئەرکانی هەواڵگری دەوڵەتمان ئاگادارکردۆتەوە.

وەزیری دەرەوە

٤ ١ ١٩٣٣

ئەمەشی خواردووەش دەقی بەلگەنامەیەکە:

Türkiye Cümhuriyeti
Hariciye Vekâleti
I nci Daire Umum Müdürlüğü
II nci Şube

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Ankara 4 — 1 — 1933

Hulâsa

107

Yüksek Başvekâlete

Bağdat Elçiliğimizden alınan bir telgrafta, İrak Hariciye Vezirinin Barzan şeyhi yanına kardeşlerinin ve bazı etbaının (Hailgirane) köyüne gelip bunlardan bazılarının İrak topraklarına geçerek eşkıyalık yaptıkları ve hududun emniyetini gederdikleri bildirilerek mezkûr mültecilerin hudut civarından tebidini rica eylediği bildirilmektedir.

Keyfiyet Dahiliye Vekâletine ve Büyük Erkânıharbiye Riyasetine bildirilmiş olduğu maruzdur, Efendim Hazretleri.

Hariciye Vekili

Hıfzı
4-1-933

-1- | 030 | 10 | | | 259 | 741 | 25

Cevabî muharreratta hangi daire ve şube ifadesile yazıldığının ve tarih ve numaralarının dercı mercudur. M.N.

وەزارەتی ناوەخۆ   وەکالەتی فەرماندەی گشتی جەندرمە

ئەنقەرە ٢٦ ی کانونی یەکەمی ١٩٣١

ژمارە: ٢٧٩٠٩

بۆ سەرۆکی ویلایەت (پارێزگار)

١ راپۆرتێك لەبارەی شێخی بارزان شێخ ئەحمەد کە لەخاکی عێراقەوە هاتۆتە سنورەکەمان لە ناچەیەکی نزیکی ویلایەتی هەکاری کە راپۆرتێکی شفرەدار لەبەرواری (٢٠ ١٢ ١٩٣١) بە ژمار (٢٠٤٦ ٣٢٠٣) هاتوە.

٢ سەرۆکایەتی ویلایەت، بەشی دەرەکی ((.M. M لە ویلایەت وە ((B.E. RS پێشکەش کراوە.

هەروەها لە بەڵگەنامەیەکیتردا دەڵێت:

وەکیل وەزیری ناوەخۆ

٢٧ ١٢ ١٩٣١

ئەمەش وێنەی بەڵگەنامەکەیە:

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Ankara
26 - B.Kânun931

DAHİLİYE VEKÂLETİ
JANDARMA
UMUM KUMANDANLIĞI
III Ş. I Ks.

Sayı
4. 7 17909

Baş Vekâlete :

Cevap
Ş. Ks.
- - 1931
№

I - Barzan Şeyhi Ahmedin İraktan gördüğü tazyik üzerine hududumuza yakın bir mahalden Hakâri Vilâyetine vakî muracaatı hakkında B. U. Mf.likten mevrut 20/12/931 tarih ve 3046/3303 numaralı şifre sureti ilişik olarak takdim kılındı efendim .

2 - Baş Vekâlete, Hariciye, M. M. Vekâletlerine ve B. E. Rs. arzedilmiştir.

Dahiliye Vekili
S. Kaya

Takdim
27-12-1931

2- | 030 | 10 | | | 113 | 767 | 6

هەر لە لاپەڕەی دووەمی بەڵگەنامەکادا هاتووە:

وێنەیەك لە ڕاپۆرتی یەکەمی بەرواری (٢٠ ١٢ ١٩٣١) بە ژمار (٢٠٤٦ ٣ ٢٣٠٣)

١ لە نامەی هاتوو لە ویلایەتی هەکاریدا لەبارەی شێخی بارزان شێخ ئەحمەد کە لەخاکی عێراقەوە هاتۆتە سنورەکەمان لە ناچەیەکی نزیکی ویلایەتی هەکاریدا.. نامەکە باس لەوە دەکات کە ناوبراو ئامادەیە خزمەتی دەوڵەتمان بکات، ئەویش لە بەرامبەر ڕێکەوتنێك لەنێوانیان دا بکرێت.

٢ ویلایەت ئاگادارکراوە، کە بەهیچ جۆرێك ڕێکەوتن لەگەڵ شێخی بارزان شێخ ئەحمەد دا نەکرێت.

٣ ناوبراو لە سنورەکەماند بەردەوام، لە هەموو بارودۆخێکدا چاودێری دەکرێت. لەوانەیە لەو سنورەی ئێمەدا لە شوێنێك بمێنێتەوە. لەبەر خراپی کەش و هەوا و داپۆشینی ناوچەکە بە بەفر، بواری جولانەوەی شێخ ئەحمەد بارزانی قورس بێت، لەگەڵ ئەمەش دا بۆ هەر بارودۆخێکی لەناکاو وە بۆ هەر جوڵەیەکی ناوبراو لەلایەن دەوڵەتەوە چاودێری وورد دەکرێت.

٤ هەر لەوکاتەوەی هاتۆتە ناوچەکەوە لە هەموو جۆولەیەکی لە بارودۆخی گونجاو یاخود لە وەرزێکیتر دا ، بەردەوام چاودێری دەکرێت.

٥ لەهەموو بارودۆخەکاندا لەلایەن (پەیدەریەی) لەبارەی شێخ ئەحمەدەوە زانیاریتان پێدەدرێت.

ئەمەش دەقی بەڵگەنامەکەیە:

Birinci Umumî Müfettişliğin 20/12/931 tarih ve 3046/3303 numaralı şifresi suretidir :

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

I - Hakâri Vilâyetinden alınan şifrede Barzan Şeyhinin İrakta gördüğü tazyik üzerine hududumuza yakın bir mahalden gönderdiği mektupta hükûmetimize hizmete hazır olduğunu ve bir mukavele dahi yapabileceğinden bahsetmektedir.

2 - Barzanlı Ahmetle hiç bir suretle mukaveleye girişilmemesi Vilâyete yazıldı.

3 - Merkumun toprağımıza karşı alacağı vaziyet ve sureti hareketi ehemmiyetle takip olunmaktadır. hududumuz içinde bir yerde barınması muhtemeldir. havaların gayet fena olması ve tamamile kar kaplaması sebebile Kolorduca kat'î bir hareket yapılmasına imkân görülmemekte ve mahza her ihtimale karşı tarassut yaptırılmaktadır.

4 - Alınacak sağlam malûmat üzerine toprağımıza girdiği anlaşılırsa münasip zamanda veya mevsiminde ansızın tedibine tevessül edilmesi esasında kolordu ile mutabık kalınmıştır.

5 - Vaziyet hakkında peyderpey malûmat arz olunacaktır efendim .

ASLI GİBİDİR .

B. U. Mf.
Tali

030	10			113	764	6

بەڵگەنامەی بەریتانی

بەڵگەنامەی بەریتانی بە کۆدی ') File 8/5 Monthly Intelligence Summaries, Iraq' [9r] (22/268), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/R/15/2/294,

لاپەڕە ٤

ئەوەی کە ئەو خاوەنیەتی، بە ناوی "المبدأ" (بنەما) یەکەم دەرچوون کە لە بەغداد دەرکەوت لە ٢٦ی کانونی دووەم، لەگەڵ ئەوەی کە هێشتان لە یەکەم هێزی پیادەی، یەکەم دەرچوونەکانی ئەم پەڕەیە دەردەخات کە جعفر ابو تمان لە خانەنشینی خۆی دەرکەوت بە جۆش و خرۆشێکی زۆرەوە و ڕەخنەگرتنەکانی لە حکومەت و سیاسەتەکانی و دەستپاکی بەرپرس و نوێنەرایەتیە جیاوازەکانی، بەشێوەیەلی تاکانە بێخەوشە لە ناڕوونی ئاراستەدا. چالاکیە تایبەتەکانی و چالاکەیەکانی گروپەکانی ناسیۆنالیستە توندڕۆکان و هۆزگەراکان کەوا مەیلی ئەوەیان هەیە یەکبگرن لە دوروبەری ئەو، بە بایەیەخەوە سەیر دەکرێن، هەروەها ئەگەری هەیە ستایش بکرێن لەلایەن حکومەتی ئێستاوە.

<u>**نیگەرانیەکانی کورد**</u>

١١. هاوکات لەگەڵ ژیانەوەی چالاکیەکانی شیعە لە هەرێمی فورات، شەرم داگرتنێکی تر بۆ حکومەتی عێراق هاتە ئاراوە لە شێوەی دەنگۆی بێزاری لە کوردستان. کارەساتێکی جیددی بوو بۆ کورد کاتێك ئنتیدابی بەریتانی کۆتایی دێت و ئەوان خۆیان بە پابەند دەبیننەوە بۆ دەسەڵاتی حکومەتێکی عەرەبی کەوا وادیاربوو هەموو هیوایەکی ئۆتۆنۆمی لەبارچوو، ئەوان تا ڕادەیەك بەڵێنیان پێدرابوو کەوا ناوچەکەیان بەڕێوەدەبردرێت لەلایەن بەرپرسە کوردەکانەوە، هەروەها کەوا پێویستە زمانی فەرمی زمانی کوردی بێت، بەڵام حکومەت ئەوەی بە شیاو نەبینی کە پابەندبێت بە بەڵێنەکانی لە هەموو ئەگەرەکاندا، ژمارەیەك لە بەرپرسەکان لە کوردستان هیچ لە زمانی کوردی تێناگەن و عەرەبی ئەو زمانەیە کە لە گشت نووسراوەکاندا بەکاردێت. نیگەرانیەکە دەرکەوت لە چەند نامەیەکی نادیارەوە کە نێردران بۆ ژمارەیەك لە کەسایەتی کوردی سەرەکی ئەوانەی کە لە دامەزراوەکانی حکومەت خزمەتیان کردووە، هەروەها لە چەند ناڕەزایەتیەکەوە لەلایەن قوتابیە کوردەکانەوە لەدژی مامۆستایانی قوتابخانەکانیان، ئەوانەی کە ڕەزامەندیان دەربڕی لەسەر بزوتنەوەی نەتەوەیی

عەرەبی کەوا بەشێوەیەکی سروشتیانە شتێکی بێزارکەر بوو کوردەکان، تاڕادەیەك شتێکی نەویستراو بوو کە ببن بە ئەندامی میللەتی عێراق، ئەوان زیاتر بێزار دەبن بەوەی کە بخرێنە ناو هەر یەکێتیەکی ولآتانی عەرەب. هیچ گومان لەوەدا نیە کەوا شتێکی بەڕێکەوت بێت کەوا ئەم دەربڕینەی نیگەرانی کوردی هاوکات بووە لەگەڵ بوونی گرفت لەنێو شیعەکان، تاڕادەیەك هەردوو کێشەکە وروژێنراون بێگومان لەلایەن دانانی سیاسی حکومەتی ئێستا، بەڵام کوردستان ناوچەیەکە کە کاریگی ئاسان دەبێت کە ناسەقامگیری مەترسیدار بوروژێنی لە هەر کاتێکدا. بۆ چەند مانگێك بەڕێوەبەرایەتی لە ناوچەی بارزان بردرا بۆ ڕێگایەکی داخراو بەهۆی چالآکیەکانی خەلیل خۆشەوی و شوێنکەوتووانی، کەوا سەلمێنرا کە پۆلیس توانای مامەڵەکردنی لەگەڵیان نیە.

لە سلێمانی چەندین باندی ڕێگر بە کەیفی خۆیان مامەڵەیان دەکرد لە کاتێکەوە بۆ یەکێکی تر و تاڕادەیەك بەشێوەیەکی بەردەوام بۆیان شیاوتر بوو کە شەری سووك لەگەڵ پۆلیس هەڵبگیرسێنن. لەنێوان هەردوو درۆیەکەدا ناوچەی بەڕێوەبردراوی پشدەر، کە ئێستا وایێدەچێت کە زیاتر ئەگەری ئەوەی نەبێت کەوا ویستی حکومەت بۆ فراوانکردنی بەڕێوەبەریەتیەکەی بۆ ئەو ناوچەیە بەجێ دەهێنرێت لە ئایندەیەکی نزیکدا. لە سەرتاسەری کوردستان بەڕێوەبردن هەڵپەسێردرا لەلایەن داوە هەرە باریکەکانەوە و تاڕادەیەکی زۆر بەتەواوی پشتی دەبەست بە نیازپاکی ئاغا سەرکردەکان. بەمەش ناکرێ نیشانەکانی نیگەرانی لە کەرتەکانی باکور بەهەند وەرنەگیرێن لەلایەن حکومەتەوە بە هەمان ڕێگا ....

(9)

Page 4.

which he is the proprietor, entitled "Al Mabda" (The Principle) the first issue of which appeared in BAGHDAD on 28th January; although still in its infancy the first few issues of this paper indicate that Ja'afar Abu Timman has emerged from his retirement with increased zeal and his criticisms of the government, its policy and the integrity of its various officials and representatives is singularly devoid of oriental ambiguity. His future activities and the activities of the various ultra-nationalist and tribal groups which will tend to coalesce around him will be watched with interest, and possibly with apprehension, by the present government.

Kurdish Unrest.

11. Simultaneous with the revival of Shi'a activity in the EUPHRATES district came an additional embarrassment to the 'Iraq Government in the form of rumours of discontent in KURDISTAN. It was a serious blow to the Kurds when the British mandate was terminated and they found themselves committed to the rule of an Arab Government with all hope of autonomy apparently gone; they were to some extent appeased by the promise that their area should be administered by Kurdish officials and that the official language should be Kurdish, but the government has not found it possible to fulfil its promise in all respects; a number of the officials in KURDISTAN understand no Kurdish, and Arabic is the language used in all official correspondence. The discontent was manifested by anonymous letters sent to a number of leading Kurds who have served in government appointments and by protests by Kurdish students against their school teachers, who have been expressing approval of the Pan-Arab movement, which is naturally distasteful to the Kurds; somewhat averse to being members of the 'IRAQ nation, they would even more strongly resent being included in any union of Arab states. There is no doubt that it is no coincidence that these manifestations of Kurdish discontent have synchronised with the troubles amongst the Shi'as; both have almost certainly been fomented by the political opponents of the present government, but KURDISTAN is an area in which it would be an easy matter to stir up serious disorder at any time. For some months the administration in the BARZAN area has been brought to a standstill by the activities of Khalil Khoshawi and his followers, with whom the police have proved incapable of dealing. In the SULAIMANI area several gangs of bandits have been disporting themselves from time to time and almost invariably have had the better of it in their brushes with the police. Between the two lies the unadministered PIZHDER area, and it now looks most unlikely that the government's desire to extend its administration to that district will be fulfilled in the near future. Throughout KURDISTAN the administration hangs by the most slender threads and depends almost entirely on the goodwill of the leading Aghas. Thus symptoms of discontent in the northern districts cannot be disregarded by the government in the same way

لاپەڕە ٥

بڵاوکردنەوەی زانیاری هەڵە لە ١٢ی شوبات و کاری بڵاوکردنەوە هەڵپەسێردرا لەلایەن خاوەنەکەیەوە بۆ ماوەی کەم ڕۆژێک، شێوەی قسەکردنەکەی زیاتر نەرێنی بوو لەکاتی دووبارە دەرکەوتنەوەکەی و سەرۆکەکان نووسرابوون لەسەر هێڵە ئاساییەکانی دژە بەریتانی و شوعیەتی ناڕوون. لەکاتی دووبارە هاتنەوەیەوە بۆناو گۆڕەپانی سیاسی سیاسی جعفر ویستی خۆی بچێتە پاڵ ئەو پارتەی کە یاسین پاشا سەرکردەی متمانەپێکراوی بوو، جیاواز لە پێشبینیەکان وەك سەرکردەی ئیلهام بەخشی کۆمەڵگای ئایینزای شیعە.

<u>هێزە سەربازیەکان</u>

<u>پۆلیسی ئانیزامی</u>

٣٧. سیاسەتی حکومەت بۆ ئاونووسکردنی پیاوانی هۆزەکان وەك پۆلیسی ئانیزامی بۆ بەهێزکردنی ئەو هێزەی پۆلیس کە بەشداریان پێدەکرێت لە ئاسایشی سنوورەکان ڕەخنەی لێگیرا لە برگەی ١٧٩ی کورتەی هەواڵگەری بۆ مانگی حوزەیران ١٩٢٤، لەسەر بنچینەی ئەوەی کە ئەو دەسەڵاتە دەدات بە پیاوانی هۆزەکان و سەرکردەکانیان، کە بە سروشتیان بێ یاسان و کەم سەرپەرشتیان لەسەر دەکرێت، کە ڕەفتار بکەن لەسەر بنەمای دەستپێشخەریان لەگەڵ بوونی دەسەڵاتی حکومەت لە پشتیان. لەبەرئەوەی کە هۆزە جیاوازەکان، هەروەها تەنانەت خانەوادەکانیش لە تاکە هۆزێکدا، بە زۆری دژایەتی زیانەکانی سیاسەتەکە دەکەن دەکرێ ستایش بکرێ. لەگەڵ ئەوەشدا کە حکومەت دوویات لەوە دەکاتەوە کە نەخشەکە نەخشەیەکی جێگای ڕەزامەندیە، چونکە پیاوانی هۆز هەردەم بەکار دەخرێن لە تێکەڵکردنیان لەگەڵ پۆلیسی نیزامی و نەك بە شێوەی سەربەخۆ، ڕەخنەگرتنەکە بەشێوەیەکی تایبەت پاساوی بۆ دەهێنرایەوە بەو ڕاستیەی کەوا ئەو پۆلیسە ئانیزامیانەی کە ئاونووس کران لە ناوچەی کانی ڕەش (1. C/SW. 36.c) و دامەزران لە دووری چەند میلێکی کەم لە ناوچەی مێرگەسۆر (1. D/NW. 16.b.) پێویست بوو بگەڕێنرێنەوە بۆ ناوچەکانی خۆیان، بەهۆی ئەو ئاڵۆزیانەی کە ئەوان بوونە هۆکاریان لەنێو توخمە هۆزگەراییەکان (برگەی ٣٦٦ی کورتەی هەواڵگەری بۆ مانگی کانونی یەکەمی ١٩٢٤).

٣٨. سی پیاوی هۆز لە گوندەکانی هەرکی بنەجی سەربە ئەرگوش و بەنان (1. C/SW. 37.a. and 26.d.) دامەزراون وەك پۆلیسی نیزامی بۆ سەردانی گوندەکان لە ناوچەی هۆزی خۆیان لە کاتێکەوە بۆ کاتێکی تر بۆ دڵنیابوونەوە لەوەی کە دانیشتوانی گوندەکان یاخیبووەکانی خەلیل خۆشەوی پەنا نادەن.

٣٩. حکومەت بەهەمان شێوە پێشنازی چەکدارکردنی محەمەد ئاغا ی مێرگەسۆر (1. D/NW. 16.b.) و شوێنکەوتووانی کرد بۆ پاراستنی ناوچەی بیاو (لەنێوان مێرگەسۆر و ڕووباری زاب) لە تاڵانکاری خەلیل خۆشەوی. لەگەڵ ئەوەشدا، پێشنیازەکە دەبووایە لابرێت بەهۆی ڕەتکردنەوەی موحەمەد ئاغا لەلایەن سەرکردەکانی هۆزەکەوە وەك پۆلیسی نانیزامی، ئەوانەی کە لە ناوچەکە دوور خرابوونەوە، وەك ئەوەی کە باسکراوە لە بڕگەی ٣٧ی سەرەوە.

٤٠. سەرەڕای بوونی ناڕەزایی لەسەر دامەزراندنی پیاوانی هۆز وەك پۆلیسی نانیزامی لەسەر بنەمای ئەوەی کە هێز جارێکی تر ڕادەستی ئاغاکان دەکرێتەوە بەم ڕێگایە، مەترسی ئەوە هەیە کەوا بەیەکدادان لەگەڵ ڕێگرەکان کوشتنی پیاوانی هۆزی لێبکەوێتەوە، لەوانەیە ببێتە هۆی دوژمنداری خوێن ڕشتن.

(16)

Page 5.

publishing false information on 18th February and publication was suspended by its proprietor for a few days; its tone was more conventional on its re-appearance and leaders were written on the usual anti-British and vaguely communistic lines. Since his re-entry into the political arena Ja'afar Abu Timman has tended to associate himself with the party of which Yassin Pasha is the accredited leader; contrary to expectations he has not elected to appear in the provincial districts as the inspired leader of the Shi'a community.

MILITARY FORCES.

Irregular Police.

37. The Government policy of enrolling tribesmen as irregular police to strengthen the police engaged on frontier security was criticised in paragraph 179 of the Summary of Intelligence for June 1934, on the ground that it gives the tribesmen and their leaders, who are by nature lawless and little supervised, the power of acting on their own initiative with the authority of the government behind them. As the various tribes, and even families in a single tribe, are often at feud the disadvantages of the policy can be appreciated. Although the government maintains that the scheme is a satisfactory one, as the tribesmen are always employed in conjunction with regular police and not independently, the criticism was speedily justified by the fact that irregular police enrolled in the KANI RASH area (1. C/SW. 36.c.) and employed a few miles away in the MERGASOR area (1. D/NW. 16.b.) had to be returned to their own area owing to the unrest they were causing among the tribal elements (paragraph 366 of the Summary of Intelligence for December 1934).

38. Thirty tribesmen from the HERKI BENAJI villages of ARGOSH and BANAN (1. C/SW. 27.a. and 26.d.) have been employed as irregular police to visit the villages in their own tribal area from time to time to ensure that the inhabitants are not giving refuge to Khalil Khoshawi's rebels.

39. The government also proposed to enrol Muhammed Agha of MERGASOR (1. D/NW. 16.b.) and his followers to protect the BIAN area (between MERGASOR and the ZAB river) from the depredations of Khalil Khoshawi. The proposal had, however, to be dropped owing to the objection to Muhammed Agha on the part of tribal leaders employed as irregular police who had been removed from that area as described in paragraph 37 above.

40. In addition to the objection to employing tribesmen as irregular police on the grounds that power is handed back to the Aghas in this way, there is the danger that an engagement with bandits which involves the death of a tribesman may result in a blood feud.

لاپەڕە ٧

٤٧. هەرچۆنێك بێت، ئێستا گوتراوە کەوا گشت مەخفەرە کاتیەکان (جگە لە یەك دانە لە هەر قەزایەك) هەر ئێستا کێشراونەتەوە و پۆلیسە پاسەوانەکانیان (کە بە هەموویان ٢٠ کەسن) نێردراون بۆ گوندی هۆستان (1 D/NW. 2.c) بۆ هاوکاریکردن لەدژی یاخیبووەکانی خۆشەوی لە ناوچەی بەڕۆژ.

٤٨. لە سایەی بارودۆخە ئاساییەکان، ئەم نەهێشتنە کۆتاییەی مەخفەرە کاتیەکانی پۆلیس لەلایەن حکومەتەوە دەبێتە زنجیرەیەکی ژیرانە بۆ کەمکردنەوەی حامیەکانیان و نەبوونی ڕێژەیی گرفت لەم ناوچەیەدا بۆ ماوەی نزیکەی سالێك. هەرچەندە هەلومەرجەکان ئاسایی نین. شلەژانی ئەو ئاشوریانەی لەو ناوچەیەدا جێگیر کراون بەکەمترین ئاستیش کەم نەبۆتەوە، سیاسەتی لایەنی مار شەمعون بریتی بوو لە هێشتنەوەیان لە بارێکی نیگەرانی و ناڵاندنیان بەدەست دزی و هێرشەوە بەبێ چاکسازی بەهۆی باش چەکدارکردنی ڕێژەیی ئاشووریەکان لە قەزای ئامێدی، هەروەها بێ یاسایی (کە بەهۆیەوە کورد بە هەمان شێوەی ئاشووریەکان ببوون بە قوربانی) لە قەزای زێبار، زیادەڕیی تێدا کراوە بۆ ئەم مەبەستە. ئاشووریەکان زۆر کەم چەکیان هەیە و دەژیێن لەنێو کوردە باش چاکدارکراوەکان، کەوا هەست بە ناخۆشی ناکەن کە ببینن لە گوندەکانیان دەترسێن، کشانەوەی مەخفەرەکانی پۆلیسیش دەکرێ سەلمێنەری هاندەرێك بێت بۆ دزیی سادە و بێ یاسایی لەم ڕوانگەیەوە.

٤٩. حکومەت نیازی وایە کە ڕێکارە سزاییەکان بگرێتەبەر لە بەهار دژی یاخیبووانی خۆشەوی لە ناوچەی بەڕۆژ، کشانەوەی ئەو مەخفەرانەی پۆلیسیش، بەشێوەیەکی ئۆتۆماتیکی بەهۆی ئەو تەنگ و چەڵەمەیەوەیە کە دروست دەکرێن لەلایەن خەلیل خۆشەوی، هەروەها پێویستی بە پۆلیسی زیاترە بۆ مەمەڵەکردن لەگەڵی. ژمارەی ئەو پۆلیسانەی دابین کران کە ژمارەیان بیست کەسە، بەهۆی کشانەوەی ئەو مەخفەرانە، هەرچۆنێك بێت، زۆر کەم بوو بە بەراورد لەگەڵ ئەو مەترسییەی کە لە کشاندنەوەیان دەکەوێتەوە، کە ئەمەش وا دەردەخات کەوا بەرپرسان، یان ئەم ناتارامیەیان بەهەند وەرناگرن کە هەستی پێدەکرێت لەلایەن ئاشووریەکانەوە، یانیش وایانداناوە کەوا ئەو گەڕانەوەی یاسایە لە قەزای زێبار کاردانەوەیەکی وەکو پێویستی دەبێت لەسەر ناوچەکانی تر.

جوگرافیای سروشتی و پەیوەندیکردنەکان

لافاوەکانی ڕووباری دیجلە

٥٠. بەهۆی بارانی بەخوڕ لە گردەکان لەگەڵ توانەوەی زووی بەفر بەهۆی پلەی گەرم بەرزەوە بۆ ئەم کاتەی ساڵ، لە ١٥ی شوبات وا بەدیکرا کەوا ئاوی دیجلە هەستاوە بە ڕێژەیەکی مەترسیدار لە فیشخابوور و لە بەرەبەیانی ١٧ی شوبات ڕووبارەکە لە موسل گەیشتە بەرزترین ئاست هەستانی ئاو کە تۆمارکرابێت لە ساڵی (١٩١٤)وە. ڕووبەرێکی بەرفراوانی زەوی چێنراو لەنێوان فیشخابوور و موسل ژێرئاوکەوتن، هەروەها هەموو شتێك بەدرێژایی ڕووباری دیجلە و ژمارەیەکی گەورە لە ئاژەڵ و دانەوێڵە لەناوچوون و هەندێك گوند زیانیان بەرکەوت و خەڵکێکی کەمیش خنکان. هەموو هاتوچۆی سەر ڕێگاکانی باشور و باشوری ڕۆژهەڵاتی موسل بۆ ماوەی سێ ڕۆژ هەڵپەسێردران.

٥١. ڕووبارەکانی خازر و زێی گەورە و بچووك بەهەمان شێوە ئاویان هەستا. زێی گەورە گەیشتە بەرزترین ئاستی پێوانەیی لافاو و بەلەمەکانی خستە ناو گوێر (137, P/SE, 31.a.) و هەموو مەخلات (137, P/SE, 35.c.) بەشێوەیەکی کاتی بێکار بوون. ئەندازیارەکە لە

(35)

Page 7.

47. It is now reported, however, that all the temporary posts (except one in each Qadha) have just been withdrawn, and their police garrisons (totalling 80 persons in all) have been sent to HAUSTAN village (1. D/NW. 2.c.) to help against the Khoshawi rebels in the BAROSH area.

48. Under normal conditions, this final removal of the temporary police posts by the government would be a logical sequence of the reduction of their garrisons, and of the comparative absence of trouble in this area for nearly a year. Conditions are, however, not normal. The nervousness of the Assyrians settled in this area has not decreased in the slightest; the policy of the Mar Shimun party has been to keep them in a state of unrest and the thefts and raids suffered without redress by the comparatively well-armed Assyrians in the AMADIA Qadha, and the lawlessness (of which Kurds as well as Assyrians have been the victims) in the ZIBAR Qadha, have been exaggerated for this purpose. The Assyrians have very few arms and are living amidst well armed Kurds who would not be sorry to see them scared out of their villages, and the withdrawal of the police posts may prove an incentive to petty theft and lawlessness with that object in view.

49. The government are intending to take punitive measures in the Spring against the Khoshawi rebels in the BAROSH area, and the withdrawal of these temporary police posts is undoubtedly due to the difficulties caused by Khalil Khoshawi and the need for more police to deal with him. The number of police (twenty) made available by the withdrawal of these posts is, however, so negligible compared to the risk involved in their withdrawal, that it appears that the officials either do not appreciate the insecurity still felt by the Assyrians or consider that the restoration of order in the ZIBAR Qadha will have a sufficient reaction on the other areas.

PHYSICAL GEOGRAPHY & COMMUNICATIONS.

TIGRIS Floods.

50. Owing to heavy rain in the hills, combined with early melting of the snow due to high air temperature for the time of the year, on 16th February the TIGRIS was found to be rising on a serious scale at FAISH KHABUR and, by the morning of 17th February the river at MOSUL had reached the highest flood level on record since 1914. Large tracts of cultivated land between FAISH KHABUR and MOSUL were inundated and all along the TIGRIS large quantities of livestock and grain were lost, some villages damaged and a few persons drowned. All traffic on the roads south and south-east of MOSUL was suspended for three days.

51. The Khazir and the Greater and Lesser ZAB rivers also overflowed. The greater ZAB reached the highest flood level on record and put the ferries at GUWAIR (137. P/SE. 31.a.) and AL MAKHLAT (137. P/SE. 35.c.) temporarily out of action. The engineer in

لاپەڕە ٩

لیوای موسل

١٤٤. بەم دووایيانە پۆلیس هەندێك سەرکەوتنیان بەدەست هێنا لەدژی چالاکیەکانی باندی قاچاغچیەکان لە لیوای موسل. لە ٥ی ئازار ئەوان دەستیان گرت بەسەر ٣ فەردە توتن و هێسترێك لە قاچاغچیەکان لە گوندی گەلی هودێیدا (137 P/NW. 23.a) لە قەزای شێخان. لەمیانی حەفتەی یەکەمی مانگی نیسان لە گوندی شێخ ئیبراهیم (137 L/SE. 14.d) قاچاغچیەکان ڕێگریان لێکرا لە گەلی مەسکی (137 L/NE. 12.c) لە قەزای دهۆك. دوو لە قاچاغچیەکان لەگەڵ هەشت فەردەی توتن و دوو هێستر دەستیان بەسەردا گیرا و یەك هێستر کوژرا. لە شەوی ١٣ی نیسان ڕووبەڕووبوونەوە هاتە ئاراوە لەگەڵ قاچاغچیەکان لە شاری موسل و دوای بەرگریکردنێك شەش فەردەی توتن گیران. هەروەها لە ٢٢ی ئازار پۆلیسی ئەلقوشی سەربە قەزای دهۆك ئەشکەوتێکیان بۆردومان کرد نزیك گوندی بۆزان (137 P/NW. 20.b) و شەش گوندیان گرت کەوا بەدیکرا کە مەی دروست دەکەن.

ناوچەی بارزان

١٤٥. ئۆپەراسیۆنەکانی پۆلیس دژی خەلیل خۆشەوی و شوێنکەوتووانی بەشێوەیەکی جێگیر بەردەوام بوون. ژمارەی ئەو گوندە تایبەتانەی کە پێویستە دانیشتووانی ناوچەکەیان بۆ بگوازرێنەوە، بەو شێوەیەی کە ڕوون کراوەتەوە لە بڕگەی ١٠٧ ی کورتەی دوا مانگ، زیاد بوون بۆ حەڤدە، لە ئێستاشدا چۆڵکردنی گوندە ماوەکان لە تەواوی ناوچەکە جێبەجێ دەکرێت.

١٤٦. لە ١٧ای نیسان پاشماوەی بەتالیۆنی سێیەمی سنوور (بۆتەوەی کۆی گشتی ژمارەیان بکاتە ٤٠٠ پیاو) گوازراوە لە دیانا (لەو شوێنەی کەوا پێشوازیان لێکرا لەلایەن بەتالیۆنی حەفتەمی پیادە) و ئێستا سێ پۆستی پۆلیسیان وەرگرتووە، هەروەها بەتالیۆنی یەکەمی سنوور لە بلێ زیاتر لە چوار پۆستی پۆلیسیان وەرگرتووە. (سەیری بڕگەی ١٠٠ و ١٠٦ی کورتەی دوا مانگ بکە). بەمەش ئەو حامیانەی پۆلیس کە هەڵوەشێنرانەوە چوونە پاڵ هێزە زەبروەشێنەکانی پۆلیس.

١٤٧. لەبەرئەوەی کە هەریەکە لە هێزە سەربازیەکان و پۆلیس ئێستا بەشداری دەکەن لە ئۆپەراسیۆنەکاندا، زەعیم ئەحمەد ڕەشید، لە کەرتی سەربازی ڕۆژهەڵات (کەرکوك)، لە

سەرکردایەتی باڵا دانرا لەگەڵ بارەگاکەی لە شێروان مەزن (1 D/NW. 3.a) و عبداللە عونی بەگ (فەرماندەی پۆلیس، موسل) کەوا ئەفسەری فەرماندەی هێزی زەبروەشێنی پۆلیس بوو، بە سیفەتی ڕاوێژکار کار دەکات.

١٤٨. وادیارە کە یاخیبووەکان دابەش بوون بەسەر سێ گروپی سەرەکی، کەوا واڕاگەیەنراوە کە شوێنیان و هێزیان و سامانیان بەم شێوەیەی خوارەوە بێت: یەک گروپ کە پێکدێت لە نزیکەی ٥٠ پیاوی چەکدار لەژێر سەرکردایەتی مەلکۆی ژاژوک (1 D/NW. 10.c) کە کەسایەتیەکی دیاری هۆزی شێروانی یە کەوا چووە پاڵ خەلیل خۆشەوی لە مانگی تشرینی یەکەمی ١٩٣٤، چوو بۆ ناوچەی بیاو (ڕۆژئاوای مێرگەسۆر و ڕۆژهەڵاتی ڕووباری زێی گەورە). بەهەر حاڵ، لە ئەنجامی چالاکی پۆلیس لە سوتاندن و چۆڵکردنی گوندەکان لەم ناوچەیە) وەک ئەوەی کە باسکراوە لە بڕگەی ١٠٧)، هەرزوو ئەم گروپە دووچاری سەختی بوونەوە لە دەستکەوتنی پێداویستیەکان. بۆیە مەلکۆ لەگەڵ ٢٥ شوێنکەوتوو (١٤ لەوان چاکدار بوون) سەردانی (ڕێزان) ی کرد و داوای لە ولی بەگ کرد کە هەڵبستێت بە ڕێکخستنی دەخالەت بۆیان لەگەڵ حکومەت. هێزی زەبروەشێنی پۆلیس ڕازی بوو بە پەسەندکردنی دەخالەتیان بەو مەرجەی کە تفەنگەکانیان ڕادەست بکەنەوە. لە سەرەتادا مەلکۆ دوودڵ بوو، بەڵام دواتر چەکەکانی ڕادەست کردەوە. لەوە تێدەگەین کەوا ولی بەگ وەک گەرەنتیەک خۆی دەنوێنێت بۆ ڕەفتاری باشی مەلکۆ.

Page 9.

MOSUL Liwa.

144. The police have had some successes recently against contraband activities in the MOSUL Liwa. On 8th March they captured three bags of tobacco and a mule from smugglers at GELI HUDHIDAH village (137 P/NW. 22.a) in the SHAIKHAN Qadha. During the first week in April smugglers from SHAIKH IBRAHIM village (137 L/SE. 14.d) were intercepted at GELI MESKI (137 L/SE. 12.c) in the DOHUK Qadha. Two of the smugglers, together with eight bags of tobacco and two mules, were captured and one mule was killed. On the night of 15th April smugglers were encountered in MOSUL town and after a struggle six bags of tobacco were seized. Also on 22nd March the AL QOSH police of the DOHUK Qadha raided a cave near BOZAN village (137 P/NW. 20.b) and seized six villagers whom they found distilling araq.

BARZAN Area.

145. The police operations against Khalil Khoshawi and his followers are steadily progressing. The number of special villages to which the inhabitants of the area must move, as explained in paragraph 107 of last month's Summary, has been increased to seventeen and the evacuation of the remaining villages in the whole area is now being carried out.

146. On 17th April the remainder of the 3rd Frontier Battalion (making a total of about 400 men) moved up from DIANA (where they were relieved by the 7th Infantry Battalion) and are now occupying three police posts, and the 1st Frontier Battalion at BILLEH has taken over four police posts. (See paragraphs 100 and 106 of last month's Summary). The police garrisons thus set free have joined the Police Striking Force.

147. As both troops and police are now taking part in the operations, Zaim Ahmed Rashti, of the Eastern Military District, KIRKUK, has been placed in supreme command, with his headquarters at SHIRWAN-A-MAZIN (1 D/NW. 3.a), and Abdulla Awni Beg (the Commandant of Police, MOSUL), who is Officer Commanding Police Striking Force, is acting as his adviser.

148. The rebels appear to have split into three main groups, whose location, strength and fortunes are reported to be as follows. One group consisting of about 60 armed men under the leadership of Melko of ZARNOK (1 D/NW. 10.c) a prominent Shirwan tribesman who joined Khalil Khoshawi in October 1934, went to the BIAU area (west of MERGASOR and east of the Greater ZAB River). As a result, however, of the police activity in burning and evacuating villages in this district (as described in paragraph 107), this group soon found great difficulty in obtaining supplies. Melko, with 85 followers (14 of whom were armed) therefore visited BARZAN and requested Ulia Beg to arrange for their dakhalah with government. The O.C. Police Striking Force agreed to accept their dakhalah provided that they handed over their rifles. Melko at first demurred, but later handed over the arms. It is understood that Ulia Beg is acting as guarantee for the good behaviour of Melko.

لاپەڕە ١٠

١٤٩. گروپێکی تر کە پێکهاتبوو لە نزیکەی ٥٠ پیاوی چەکدار لەژێر سەرکردایەتی ئەحمەد نادر، کەسایەتی ناوداری هۆزی شێروانی ناوچەی بارزان، کەوا هاتە پاڵ خەلیل خۆشەوی لە مانگی حوزەیرانی ١٩٣٤، لە ناوچەی مێرگەسۆر. بڕوا وابوو کە ئەوان پێداویستیەکان بەدەست دێنن لەڕێگەی هاوکاریکردنی ئەحمەد ئاغای مێرگەسۆر، کەوا خزمی ئەحمەد نادرە و بەم دووایە ژیاوە لە سۆران (1 D/NW. 16.c). ئێستا ئەحمەد ئاغا فەرمانی پێکراوە کە بجوولێت بۆ گۆڕەتوو (1 D/NW. 10.c)، کە یەکێکە لەو گوندانەی کە بە پۆلیسی تایبەت پاسەوانی کراوە (بڕگەی ١٠٧). هیواش وایە کە ئەم گروپەش بەهەمان شێوە زوو بە سەختی پێداویستیان دەست بکەوێت. بەهەر حاڵ، دەنگ و باسێکی پشتڕاست نەکراوە لە سەرچاوەیەکی دژبەر بە فارس ئاغای زێباری باسی لەوە کرد کەوا ئەحمەد نادر لەگەڵ ٢٦ شوێنکەوتووی یاخیبووی پەنادراون وەك پەنابەر لەلای فارس ئاغا و نیشتەجێ کراون لە ناوچەی هۆزی زێباری بەبێ ئەوەی کە دەسەڵات زانیاری هەبێت.

١٥٠. گروپی سێیەم کە پێکهاتبوو لە ٨٠ -١٠٠ پیاوی چەکدار لەژێر سەرکردایەتی خەلیل خۆشەوی و براکەی سەلیم خۆشەوی و عبداللە کرکەمۆیی، کە کەسایەتیەکی شێروانی یە دەکەوێتە ناوچەی مزوری باڵا. لە ٢٩ی ئازار کەتیبەیەك لە نزیکەی ٥٩ پیاوی هێزی زەبروەشێنی پۆلیس ڕووبەڕووی بەشێك لەم گروپە بووەوە لە دەوروبەری گوندی بێدیال (1 D/NW. 2.d). ڕاگەیەنرا کەوا قوربانیەکان بریتی بن لە کوژرانی یەك پۆلیس و کوژرانی شەش یاخیبوو و دوو یاخیبوو بریندار بوون، کە یەکێکیان دەستگیر کرا.

١٥١. لە ٩ی نیسان هێرش کرایە سەر کەتیبەیەك کە نزیکەی ٣٠ پیاو لە هێزی زەبروەشێنی پۆلیس بوون، بەپێی ڕاپۆرتێکی فەرمی، ٧٠ یاخیبووی گروپی خۆشەوی بوون، لەژێر سەرکردایەتی سەلیم خۆشەوی لە نزیك پێندرۆ (1 C/SW. 32.a). قوربانیەکانی پۆلیس بریتی بوون لە کوژرانی یەك پۆلیسی نیزامی و یەکێکی نانیزامی و برینداربوونی یەك پۆلیسی نیزامی و یەکێکی نانیزامی. یەك یاخیبوو کوژرا و گوترا کەوا هەندێکیان بریندار بوون.

١٥٢. بەم دووایانە بەرەوڕووبوونەوەیەك ڕوویدا لەنێوان کەتیبەیەکی هێزی زەبروەشێنی پۆلیس کە لە ٢٠ پیاو پێکهاتبوو و ٥٠ یاخیبووی خۆشەوی لە دەری چەل لە ناوچەی کانیە

ڕەش (1 C/SW. 36.c). یەك پۆلیسی نیزامی کوژرا و یەکێك بریندار بوو و دوو چەکداری نانیزامی برادۆستی کوژران و یەکێکیش بریندار بوو. قوربانیەکانی یاخیبووان نەزانراوە.

١٥٣. لەمیانی مانگەکەدا بە هەمووی ١٤ یاخیبووی تری خۆشەوی و ٢ پیاوی هۆزی گەردی تورکیا بە شێوەیەکی کەسیانە ڕادەستی دەسەڵات کران و دەگوترێ کەوا یەك یاخیبووی خۆشەوی ڕادەستی هێزەکانی تورکیا کرابێت لە ٢٤ی نیسان.

١٥٤. هێزێك لە نزیکەی ٢٠٠ پیاوی هۆزەکانی هۆرەماری و ڕێکانی و هەرکی (بەشی ئاکرێ) بەم دواییانە ناونووس کراون بۆ چەکدارکردن وەك پۆلیسی نانیزامی. پیاوانی هەردوو هۆزی ڕێکانی و هەرکی نێردرابوون بۆ ناوچەی گەلی بالندا (137 O/SE. 53.c) کەوا ڕێنماییان پێدرابوو کە ناوچەکە زۆر بە وردی کێوماڵ بکەن، چونکە بڕوا وابوو لەوا هەندێ لایەنی یاخیبووانی خۆشەوی خۆیان لەو ناوچەیەدا حەشارداوە. بەشی هۆزی هۆرەماری لەژێر فەرماندەیی سدیق ئاغا بەڕێکەوتن بۆ بلێ. بەڵام گەیشتنیان فارس ئاغای نیگەران کرد، کەوا یەکسەر پیاوانی خۆی کە سەربە هۆزی زێباری بوون کشاندەوە لە بلێ و گەڕاوە بۆ هوکە (137 P/NE. 12.a). ئەگەری ئەوە هەبوو کە فارس ئاغا بێزار بووبێت لە بوونی پیاوانی هۆزی هۆرەماری لە بلێ، چونکە ئەو بە بەردەوامی کۆششی دەکرد کە هەژموونی خۆی لەم ناوچەیە زیاد بکات. باس کرا کەوا هۆزی هەرکی کەرتی (بەشی ئاکرێ) لەژێر سەرکردایەتی سەید خان مامەڵەی لەغ کرا بۆ ئەوەی دواتر سەیری بەڵێنەکەیان بکرێت بۆ پارمەتیدانی هێزەکانی حکومەت، هەروەها بۆئەوەی بگەڕێنرێنەوە بۆ زەویە پاوانە زستانیەکانیان.

(19)

Page 10.

149. Another group, consisting of about 50 armed men under Ahmed Nadir, a prominent Shirwan tribesman of RAIZAN, who joined Khalil Khoshawi in June 1934, is in the MERGASOR area. They are believed to have been obtaining supplies through the help of Ahmed Agha of MERGASOR, who is a relation of Ahmed Nadir and has been living recently at SORAN (1 D/NW. 16.c). Ahmed Agha has now been ordered to move to GAWRATU (1 D/NW. 10.c), one of the special police guarded villages (paragraph 107), and it is hoped that this group will also soon find it difficult to obtain supplies. However, an unconfirmed report from a source hostile to Faris Agha of ZIBAR states that Ahmed Nadir with 26 rebel followers has taken refuge with Faris Agha and has been settled in the Zibari tribal area without the knowledge of the authorities.

150. The third group, consisting of 80 to 100 armed men under Khalil Khoshawi, his brother Selim Khoshawi and Abdulla Girkhamo, a Shirwani, is located in the MASURI BALA area. On 29th March a detachment of approximately 50 men of the Police Striking Force encountered a portion of this group in the vicinity of BIDYAR village (1 D/NW. 2.d). The casualties are reported to have been one policeman killed and six rebels killed and two rebels wounded, one of whom was captured.

151. On 9th April a detachment of 30 men of the Police Striking Force was attacked, according to an official report, by a party of 70 rebels of the Khoshawi group, under Selim al Khoshawi, near BINDARO (1 C/SW. 32.a). The police casualties were one regular and one irregular killed and one regular and one irregular wounded. One rebel was killed and some are said to have been wounded.

152. Recently an encounter took place between a detachment of 20 men of the Police Striking Force and 50 Khoshawi rebels at DERI CHAL in the KANI RASH area (1 C/SW. 36.c). One regular policeman was killed and one wounded and two Baradosti irregulars were killed and one wounded. The rebel casualties are unknown.

153. During the month altogether 14 more Khoshawi rebels and 2 Turkish Girdi tribesmen have individually surrendered to the authorities and one Khoshawi rebel is said to have surrendered to the Turkish troops on 24th April.

154. A force of approximately 200 Oramar, Raikan and Herki (Aqra Division) tribesmen was recently enrolled as irregular police. The Raikan and Herki tribesmen were despatched to the GELI BALINDA area (137 O/SE. 35.c) with instructions to comb the area thoroughly, as it is believed that parties of Khoshawi rebels are in hiding in this area. The Oramar section under Siddiq Agha proceeded to BILLEH. Their arrival, however, displeased Faris Agha, who immediately withdrew with his Zibari tribesmen from BILLEH and returned to HUKE (137 P/NE. 12.a). It is probable that Faris Agha resents the presence of the Oramar tribesmen at BILLEH because he has been continually endeavouring to increase his own influence in this area. The Herki (Aqra Division) section, under Seiyid Khan are reported

لاپەڕە ١١

١٥٥. خـــــانەوادەی یاخیبووەکـــــان، ئەوانەی کە دەگـــــوترا کە لە پەنەڕەتـــــدا کە لەلایەن دەســـتاڵاتدارانی تورکیــاوە ڕاگــوێزرابنەوە بــۆ دزار گەوەڕ (بــڕگەی ١١١ لە کــورتەی مــانگی ڕابردوو)، ئێستا ڕاگەیەنراوە کەوا لەلایەن خـودی یاخیبووەکـانەوە گـوازراینەوە بـۆ "نـاوچەی عێراقی بەرمشکا (1 C/SE. 27.a,28). خانەوادەی خودی خەلیل خۆشـەوی دەسـتگیر کـراون لە بیابان (1 D/NW. 1.d)" لەلایەن دەستاڵاتدارانی عێراقی و گوازرانەوە بۆ عێراق لە مانگی ئازاری ١٩٣٤ (بەپێی ئەوەی کە ڕاگەیەنرا لە بڕگەی ٩١ی کورتەی مانگی نیسانی ١٩٣٤).

١٥٦. باس دەکرێ کەوا شێخ ئەحمەدی بـارزان کەوا گوازرابـووەوە لە موسـل بـۆ نـاسریە لە ١٩٣٤/١١/٢٢ بەتــۆمەتی ئەوەی کە پەیوەنــدی هەیە بە هانــدانی خەلیـــل خۆشــەوی و کۆمەڵەکەی، ئێستا ڕێگەی پێدەدرێت کە بگوازرێتەوە لەگەڵ خانەوادەکەی بۆ بەغداد.

١٥٧. حکومەتی عێراق ئاگاداری خەلیـل خۆشـەوی و شـوێنکەوتووە یاخیبووەکـانی کـردەوە کەوا ئەوان ئامـادەن بـۆ بەخشـێنی دەخـالەت بـۆ هەریەکە لە خـۆی و شـوێنکەوتووەکانی. سەرەڕای ئەمەش خەلیـل خۆشـەوی ئاگـادار کـراوەتەوە کەوا ژیـانی پـارێزراو دەبێـت. تـاکو ئێسـتا وەڵامەکەی زانـراو نـیە. بەبیرمـان دێـتەوە کەوا خەلیـل خۆشـەوی دوورخـراوەتەوە لە مەرجەکانی ئەو خۆبەدەستەوەدانەی کە خراوەتەڕوو بۆ سەرکردەکانی بارزان لە ساڵی ١٩٣٢ و ١٩٣٣، چونکە ئەو پۆلیسێکی ئاشوری کوشتووە کەوا دیل بووە لە دەستی ئەودا.

<u>**لیوای سلێمانی**</u>

١٥٨. شێخ محمد بچکۆڵە لەگەڵ دەسـتەکەی کە دەگـوترێ نـزیکەی ٣٠ پیـاو بـن، نـاوچەی ئالانی سەربە قەزای شارباژێری بەجێهێشـت لە ٢٣ی ئـازار بە قوڵقـوڵە (2 E/NW. 23.d) دا ڕۆیشـت لە ڕۆژی ٢٦ی ئـازار و شـەوی ٢٧ی ئـازار لە فەیـدال مـایەوە (2 E/NW. 29.b بەهەڵە لە نەخشە پیشاندراوە بە کانی گوران). لێـرە ئەو حەمە عەلـی رۆسـتەم ی هـاتە پـاڵ هەروەهـا کوێخـا مەجیـد بە هەمـان شـێوە، کەوا ڕایکـرد دوای شـەڕکردنی لەگەڵ پـۆلیس چۆڵماک فەتاح لە ٢٢ی ئازار (وەک ئەوەی کە باسکراوە لە بـڕگەی ٩٢ی کـورتەی دوا مانـگ). لە ٢٣ی ئازار ئەوان جووڵەیان کرد بۆ سیتەک (2 E/NE. 25.a) لەو شـوێنەی کە باسـکرا کەوا بچکۆڵە یەکسەر سەردانیکرابێت لەلایەن شێخ جەلال.

١٥٩. لە سیتەکەوە بچکۆڵە نامەیەکی نارد بۆ گوندەکانی باکوری عەربەت (2 E/SE. 1.2) کە تێیدا داوای پارەی کرد بە بڕە جیاوازەکان لە ١٠ تاکو ١٥ دینار بۆتەوەی پێی بدەن لەلایەن هەر گوندێکەوە وەك سەرانەی زەوی. ئەم گوندانە دەکەونە ئەو ناوچەیەی کە کۆنترۆڵ کرابوو و سەرانەی وەردەگیرا لەلایەن بچکۆڵە بەنوێنەرایەتی شێخ مەحمود لە مانگی تشرینی دووەمی ١٩٣٠ و حەمە عەلی ڕۆستەمی دانابوو بۆ داپینکردنی لە ماوەی چالاکیەکانی لە پاییزی ساڵی ١٩٣٤.

١٦٠. دواتر ڕاگەیەنرا کەوا کۆمەڵەکە چووڵەیان کردبێت لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ئەزمەڕ (2 E/NW. 30.d) و قەیوان (2 E/NW. 24.a) بەزۆری تیدەپەڕی لە دەوروبەری قەیوان و سیتەك، هەروەها لە ٣ی نیسان ئەوان کاروانێکیان تاڵان کرد کە پێکهاتبوو لە دوازدە هێستر لە بناوێڵە (2 E/NE. 20.c). چەندین جار پۆلیس دەرچوون بۆ گرتنیان بەڵام نەیاندەتوانی بیاندۆزنەوە.

(11)

Page 11.

to have later reconsidered their promise to assist the government forces and to have returned to their winter grazing grounds.

155. The families of the rebels, who were originally said to have been removed by the Turkish authorities to DIZAR GAWAR (paragraph 111 of last month's Summary), are now reported to have been moved by the rebels themselves into 'Iraqi territory at BERMISHKA (1 C/SE. 27.a.28). Khalil Khoshawi's own family were arrested at BIRAHA (1 D/NW. 1.d) by the 'Iraqi authorities and removed to AQRA in March 1934 (as reported in paragraph 91 of the Summary for April 1934).

156. It is reported that Shaikh Ahmed of BARZAN, who was moved from MOSUL to NASIRIYAH on 12th November, 1934, on account of his being in touch with and encouraging Khalil Khoshawi and his bandits, is now to be permitted to move with his family to BAGHDAD.

157. The 'Iraqi Government has informed Khalil Khoshawi and his rebel following that they are prepared to grant dakhalah both to himself and to his followers. Khalil Khoshawi has furthermore been informed that his life will be spared. His reply is not yet known. It will be remembered that Khalil Khoshawi was specifically excluded from the terms of surrender offered to the BARZAN leaders in 1932 and 1933, as he had murdered an Assyrian policeman who was a prisoner in his hands.

SULAIMANI Liwa.

158. Shaikh Muhammed Pichkola with his gang, believed to be about 30 men, left the ALAN district of the SHAR BAZHER Qadha on 23rd March, passed through QULQULA (2 E/NW. 23.d) on 26th and on the night of 27th March stayed at FEYDAL (2 E/NW. 29.b - wrongly shown on the map as KANI GURAN). Here he was joined by Hama Ali Rustam and also by Koikha Majid, who had escaped after his fight with the police at CHOLMAK FATTAH on 23rd March (as described in paragraph 92 of last month's Summary). On 28th March they moved to SITAK (2 E/NE. 25.a) where Pichkola is reported to have been at once visited by Shaikh Jalal.

159. From SITAK Pichkola sent a message to villages north of ARBET (2 E/SE. 1.d) demanding sums varying from 10 to 15 'Iraqi Dinars to be paid to him by each village as land tax. These villages lie in the area that was controlled and taxed by Pichkola on Shaikh Mahmud's behalf in October 1930 and which kept Hama Ali Rustam supplied during his activities in the Autumn of 1934.

160. The bandits were next reported to be moving in the area east of the AZMER (2 E/NW. 30.d) and the QAIWAN (2 E/NW. 24.a) Passes, usually in the neighbourhood of QAIWAN and SITAK, and on 3rd April they looted a caravan of twelve mules near BINAWELA (2 E/NE. 20.c). The police on several occasions went out to catch them but were unable to find them.

لاپەڕە ١٢

کەرتی سلێمانی ئەگەر ئەو بتوانێت ڕاوێژ بدات بە هەندێك چارەسەری جێگای ڕازیبوون بۆ سەختیەکان سەبارەت بە بچکۆڵە. ئەم پیاوە خزمایەتی هەیە لەگەڵ شێخ محمود و خودی خۆیشی شێخێکی دیارە هەندێك ڕێزی هەیە بەهۆی پەیوەندی لەگەڵ بەرپرسێکی گەورە لە سلێمانی. لەدەرئەنجامدا، دەکرێ حکومەت پێشبینی یارمەتیەکی کەم بکات لە هەوڵەکانیان بۆ مامەڵەکردن لەگەڵی. ئێستا بڕوا وایە کەوا بچکۆڵە دژبەر بێت لەگەڵ شێخ و نیگەرانە لە ئاشتەوایی لەگەڵ حکومەت، دەشکرێ باشتر بێت لەبەر تاوانەکانی ڕابردووی کە لێبوردنی بۆی دەربکرێت بەو هیوایەی کە چالاکیەکانی سەرکردەکانی باندە بچووکەکان لەئەنجامدا سنووردرا بکرێن.

٩٦. ئەوانەیە لێبوردنێك بۆ بچکۆڵە بەهەمان شێوە کاریگەری باشی هەبێت لەسەر عەباسی مەحمود ئاغا، ئەو کەسەی کە ناسراوە بەوەی کە جێگای بایەخە لەلای بەگزادەکانی جاف، بە هاندانی ئەو، ئەو و لایەنەکەی گردبوونەوە و خەڵك هان دەدەن لەدژی ئەو بەرپرسە کارگێڕیە حکومیانەی کە ڕکابەرایەتی سیاسەتی تاخمی سەلیم لە ئاغاکان دەکەن، ئەوانەی کە ناوچەکەیان بەڕێوە دەبەن بە پەیوەندی دۆستانە لەگەڵ بەرپرسەکانی حکومەت.

__قەزای زاخۆ__

٩٧. باش بوونێکی گەورە هاتۆتە ئاراوە لە یاسا و ڕێککاری لە قەزای زاخۆ. هیچ کوشتنێك ڕووینەداوە لە ١٩٣٤/٨/٢٢دوە و ڕێگری تا ڕادەیەکی زۆر باش وەستێنراوە. هەستکردن بە ئارامی لەنێو کریستیانەکان لە قەزاکە، لە دەرەنجامدا زۆر بەهێز بووە. ئەو هۆیانەی کەوا ئەم دۆخە باشەیان هێناوەتە ئاراوە دوو لایەنن. یەکەمیان، هەڵمەتی چەك داماڵینی تورکیا ی ساڵی ١٩٣٤، هاوکات لەگەڵ ئەو ڕێکارە سزاییانەی کە گیراونەتەبەر لەدژی باندەکانی ڕێگری لە تورکیا، کەوا سنوورێکی دانا بۆ ئەو هێرشە هۆزگەراییانەی کە دەکرانە سەر عێراق لە کاتی ئێستادا. دووەمیان، قایمقامی زاخۆ (مەکی بەگ) لێکۆڵینەوە دەکات لە تاوانەکانی ڕابردوو کە ئەنجامدراون لە قەزاکە و تاوانبارەکان دەستگیر دەکات و پێبژاردنیان بەسەردا دەسەپێنێت. ئەو پشتیوانی سالح ئاغا ی دارهاوزان (137 K/SE 28.a) و مەلا جەمالی شەرانش ئیسلام (137 K/SE 23.a) و حاجی بەدریا ی سپیندارۆك (137 K/SE 30.c)ی قۆستەوە کەوا ئەوان وایانکرد کە ئەو زانیاری هەبێت سەبارەت گشت چالاکیەکانی کورد لە

قەزاکە. سیاسەتی هەنووکەیی ئەو پەرتەوازەیی دروستکرد لەنێوان ئاغاکانی کورددا، ئەمەش بووە هۆی لاوازبوونی هێزیان.

٩٨. لە ئەنجامی ئەو ناکۆکیەی کە سەری هەڵدا لەنێوان گوندیەکانی دەرکار (137 K/SE 22.d) ی هۆزی سندی، گوندەکان بێچەك کران لەسەر فەرمانی قایمقام. ئەم ڕێکارە دەنگی دایەوە لەنێو سەرۆك هۆزەکانی کورد لە قەزاکە، چونکە ئەوان ترسیان لەوە هەبوو کە لەوانەیە ئەمە دەستپێکێك بێت بۆ چەك داماڵینی گشتی.

<u>ناوچەی بارزان (کۆنفیدراڵیەتی "دێوانە")</u>

٩٩. دوای ڕووبەڕووبوونەوەیەك لەنێوان پۆلیس و شوێنکەوتووانی خەلیل خۆشەوی لە ئەنگەبەری گەلی سولی (1 D/NW 8.a) لە ١٧ی کانونی دووەم، وەستاندنێکی چالاکیەکان هەبوو لەلایەنی یاخیبووەکانەوە لە ناوچەی بارزان تاکو سەرەتای مانگی ئازار، دەکرێ بەهۆی دۆخەکانی زستان. لەمیانی ئەو ماوەیەدا پۆلیس بەدوای ئەسپەکانی هەندێ شوێنکەوتەی دیاریکراوی شێخ ئەحمەد دا گەڕا لە دەوروبەری گوندی بارزان (1 D/NW 1.d) و دەستیان گرت بەسەر بیست و سێ تفەنگ کە ئەوان دۆزیانەوە. لەو کات و ساتەدا، حکومەت سەرقاڵ بوو بە داڕشتنی پلان و ئامادەکاریەکان بۆ کۆکردنەوەی دەرچووان لە یاسا هەرکاتێك توانای دووبارە جووڵەکردن هەبێت بە پێوەرێکی ڕێکخراو، کەوا بە زۆری بەرەو کۆتایی مانگی ئازارە.

(63)

Page 12.

SULAIMANI district if it could devise some satisfactory solution to the difficulty about Pichkola. This man is related to Shaikh Mahmud and is himself a prominent shaikh and is held in some veneration owing to his connection with the principal mosque in SULAIMANI. Consequently, the government can expect little assistance in their attempts to deal with him. Pichkola is now believed to be hostile to Shaikh Mahmud and is anxious to be reconciled to the government, and it might be advisable for his past misdeeds to be pardoned in the hope that the activities of minor bandit leaders would, as a result, be restrained.

96. A pardon for Pichkola might also have a good effect on Abbas-i-Mahmud Agha, who is known to have been intriguing with the Jaf Begzadas, at whose instigation he and his party have been holding meetings and agitating against the government's administrative officials in opposition to the policy of the Selim faction of the Aghas, who are administering their territory in friendly relations with government officials.

ZAKHO Qadha.

97. There has been a vast improvement in law and order in the ZAKHO Qadha. No murders have occurred since the 22nd August, 1934, and brigandage has almost ceased. The feeling of security among the Christians in the Qadha has in consequence been greatly strengthened. The causes which have brought about this improved situation are twofold. Firstly, the Turkish disarmament drive of 1934, in conjunction with the punitive measures taken against the brigand bands in TURKEY, has put a stop to tribal raiding into 'IRAQ for the time being. Secondly the Qaimmaqam of ZAKHO (Makki Beg) has been investigating past crimes committed in the Qadha and arresting and fining the culprits. He has enlisted the support of Saleh Agha of DARHAURAN (137 K/SE 28.a), Mulla Jamal of SHARANISH ISLAM (137 K/SE 23.a) and Hajji Badria of SPINDAROK (137 K/SE 30.c), who keeps him informed regarding all Kurdish activities in the Qadha. His present policy appears to be to create dissension between the Kurdish Aghas and thus to weaken their power.

98. As a result of a quarrel which broke out recently between the SINDI villagers of DERKAR (137 K/SE 22.d), the village has been disarmed by order of the Qaimmaqam. This action had caused a certain amount of talk among the Kurdish tribal chiefs of the Qadha, as they fear it may be a preliminary to gradual disarmament.

BARZAN Area ("Divana" Confederation).

99. After an encounter between the police and Khalil Khoshawi's followers in the GELI SULI Gorge (1 D/NW 8.a) on 17th January, there was a cessation of activities on the part of the rebels in the BARZAN area until the beginning of March, presumably due to

لاپەڕە ١٣

١٠٠. دەسەڵاتی سوپا لە بەغداد ستافی ڕێکخست بۆ یەکەم بەتالیۆنی سنوور لە بلێ (1 D/NW 7.d) بۆ ئەوەی ئامادەبێت بۆ گرتنەئەستۆی ئەرکەکانی پۆلیس لە بارزان و ڕێزان (1 D/NW 8.d)، هەروەها بەتالیۆنی سێیەمی سنوور لە دیانا (1 D/NE 19.d) بۆ ئەنجامدانی هەمان شت لە خێرۆزۆك (1 D/NW 4.d) و مێرگەسۆر (1 D/NW 16.b) لەپێناوی هەڵوەشاندنەوەی حامیەکانی پۆلیس هەرکاتێك دەستپێکردنی ئۆپەراسیۆنەکان لەدژی خەلیل خۆشەوی لە ئان و ساتدا بێت.

١٠١. لەکۆتایی مانگی شوبات، دەسەڵاتەکانی موسل کەوا جاربەجار داوایان لە مودیری گرانا (1 C/SW 33.b) و قائمقامی دزێ ی گەوەڕ (1.C.B.2) سەر بە تورکیا دەکرد کە خۆشەوی دەربکەن لە ناوچەی گەردی تورکیا، کەوا ڕاگەیەنراوە لەلایەن دەسەڵاتدارانی تورکیا لە وان کەوا یەك بەتالیۆنی پیادە و یەکێکی جەندرمە نێردرابوون بۆ ناوچەی بێرۆخ (1 C/SW 33.b) بۆ دەرکردنی خۆشەوی لە خاکی تورکیا.

١٠٢. وەك هەنگاوێکی دەستپێکی بۆ ئۆپەراسیۆنە پێشنیازکراوەکانیان، دەستەلاتە شارستانیەکانی عێراق، هەستان بە گواستنەوەی ناحیەی مێرگەسۆر کە سەربە قەزای ڕواندز بوو، بەشێوەیەکی کاتی لە لیوای هەولێر بۆ لیوای موسل، کە بڕیارەکە بەرکار بوو لە ١ی ئازار، عبداللە عونی بەگ (فەرماندەی پۆلیسی موسل) پۆستی فەرماندەیی هێزی زەبروەشێنی پۆلیسی وەرگرت لە علی سعید بەگ (فەرماندەی پۆلیس، هەولێر).

١٠٣. لەکاتێکدا کە درکیان بەوە دەکرد کەوا ڕێکارە سزاییەکان بە تەواوی ئامادەکاریەکانەوە لەدژی ئەواندان، گروپێکی شوێنکەوتووانی خۆشەوی هێرشیان کردە سەر بنکەی پۆلیسی شێروان مەزن (1 D/NW 3.a)، بەڵام سەرکەوتنیان بەدەست نەهێنا و بەهەمان شێوە بەبێ قوربانی لە لایەنی ئەوانەوە. دەسەڵاتداران ڕاستەوخۆ پشتگیریان نارد کە بریتی بوو لە شەست پۆلیس لە شاری موسل بۆ شێروان مەزن و بیست و پێنج پۆلیس لە قەزاکانی زاخۆ و ئامێدی بۆ قەزای زێبار.

١٠٤. لە ٨ی ئازار، ڕیزێك لە هێزەکانی تورکی، کە دەگوترا ژمارەیان تا ٢٠٠ پیاو دەبوون گەیشتە شاپەتا.

دووەمین گروپی لادێ نشینەکان هێرشیان کردە سەر گوندێکیتر لە ناحیەی مێرگەسۆر و چوارکەسی گوندەکەیان کوشت بە پاساوی ئەوەی قبوڵیان نەکردووە ببنە لایەنگری فەماندەکەیان (مەبەست لێی خەلیل خۆشەوییە). هەروەها لە ڕێکەوتی ١٥ی مارت سێ کەس لە هۆزی خەلونی لەنێوان گەروەبیر و هاودیان دەستبەسەرکران لەلایەن گروپێکی ٢٠ کەسی لەچەکدارانی خەلیل خۆشەوی کە بەسەر پارە و حەوت باری ئێستر لە کەل و پەل داگرت.

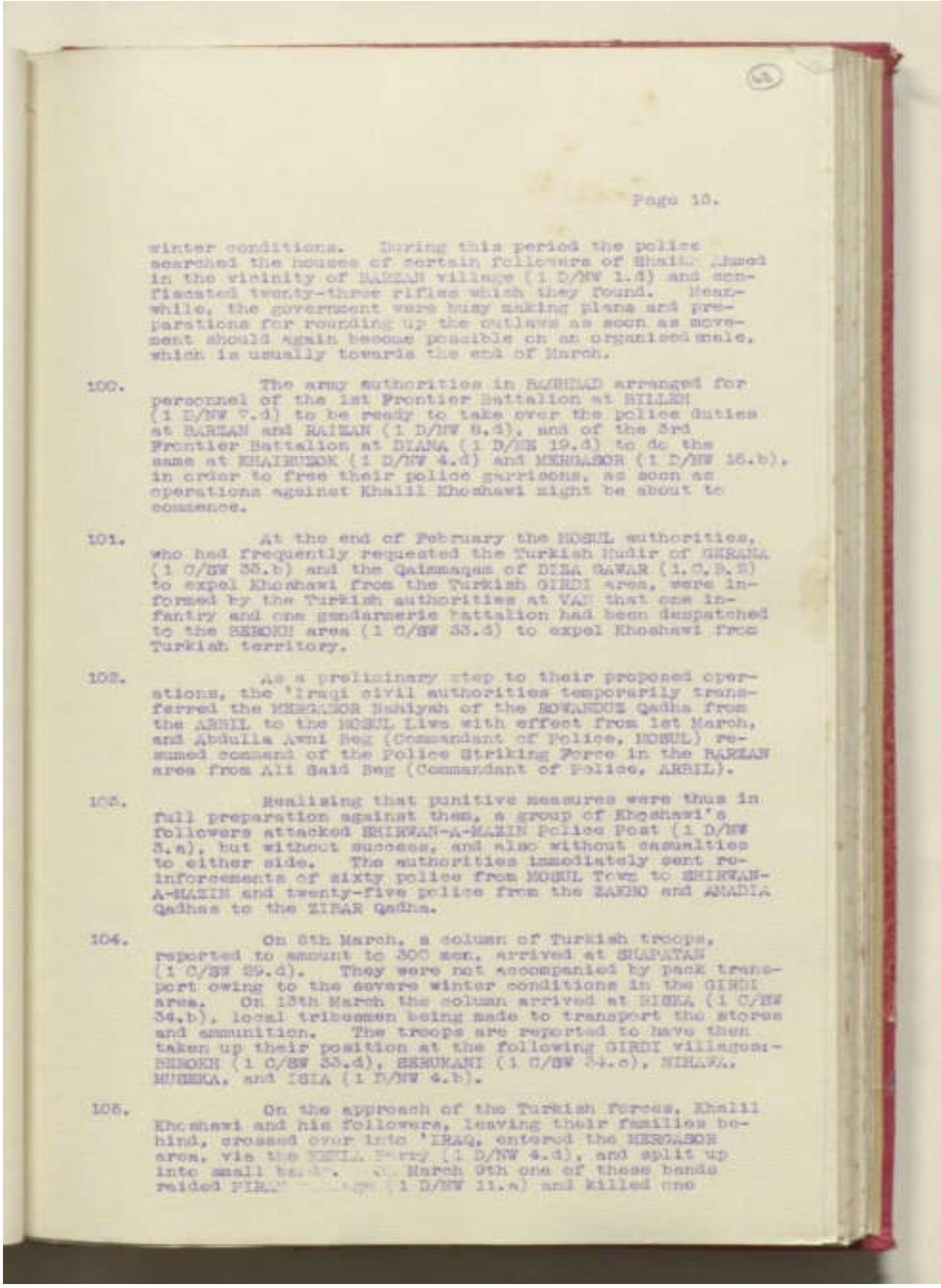

Page 10.

winter conditions. During this period the police searched the houses of certain followers of Shaikh Ahmed in the vicinity of BARZAN village (1 D/NW 1.d) and confiscated twenty-three rifles which they found. Meanwhile, the government were busy making plans and preparations for rounding up the outlaws as soon as movement should again become possible on an organised scale, which is usually towards the end of March.

100. The army authorities in BAGHDAD arranged for personnel of the 1st Frontier Battalion at BILLEH (1 D/NW 7.d) to be ready to take over the police duties at BARZAN and RAIZAN (1 D/NW 8.d), and of the 3rd Frontier Battalion at DIANA (1 D/NE 19.d) to do the same at KHAIRUZOK (1 D/NW 4.d) and MERGASOR (1 D/NW 15.b), in order to free their police garrisons, as soon as operations against Khalil Khoshawi might be about to commence.

101. At the end of February the MOSUL authorities, who had frequently requested the Turkish Mudir of GERANA (1 C/SW 35.b) and the Qaimmaqam of DIZA GAWAR (1.C.B.S) to expel Khoshawi from the Turkish GIRDI area, were informed by the Turkish authorities at VAN that one infantry and one gendarmerie battalion had been despatched to the BEROKH area (1 C/SW 33.d) to expel Khoshawi from Turkish territory.

102. As a preliminary step to their proposed operations, the 'Iraqi civil authorities temporarily transferred the MERGASOR Nahiyah of the ROWANDUZ Qadha from the ARBIL to the MOSUL Liwa with effect from 1st March, and Abdulla Awni Beg (Commandant of Police, MOSUL) resumed command of the Police Striking Force in the BARZAN area from Ali Said Beg (Commandant of Police, ARBIL).

103. Realising that punitive measures were thus in full preparation against them, a group of Khoshawi's followers attacked SHIRWAN-A-MAZIN Police Post (1 D/NW 3.a), but without success, and also without casualties to either side. The authorities immediately sent reinforcements of sixty police from MOSUL Town to SHIRWAN-A-MAZIN and twenty-five police from the ZAKHO and AMADIA Qadhas to the ZIBAR Qadha.

104. On 8th March, a column of Turkish troops, reported to amount to 300 men, arrived at SHAPATAN (1 C/SW 29.d). They were not accompanied by pack transport owing to the severe winter conditions in the GIRDI area. On 13th March the column arrived at BISKA (1 C/NW 34.b), local tribesmen being made to transport the stores and ammunition. The troops are reported to have then taken up their position at the following GIRDI villages:- BEROKH (1 C/SW 33.d), SERUKANI (1 C/SW 34.c), NIHAWA, MUSEKA, and ISIA (1 D/NW 4.b).

105. On the approach of the Turkish forces, Khalil Khoshawi and his followers, leaving their families behind, crossed over into 'IRAQ, entered the MERGASOR area, via the [illegible] Ferry (1 D/NW 4.d), and split up into small bands. On March 9th one of these bands raided PIR[illegible] village (1 D/NW 11.a) and killed one

لاپەڕە ١٤

١٠٦. هیچ ڕێکەوتێک دیارینەکراوە بۆ دەسپێکردنی هەڵمەتی پۆلیس لە دژی خەلیل خۆشەوی، هەڵپەساردنی پرۆسەکە بەهۆی هاتنی وەرزی بەهار لەناوچەکەدا، بەڵام بە ڕوانین لە چالاکییەکانی پێشووی بەشێك لە لایەنگرەکانی خەلیل خۆشەوی ناچارن کە ئامادەکارییەکان بۆ هەڵمەتی پۆلیس و هێزە سەربازییەکان تەواو بووە. لە ڕێکەوتی ١١ی مارت بەئەلیۆنێکی ١٠٦ کەسی لە هێزی سێیەمی سنور لە ژێر سەرکردایەتی ئەیس ئەمین ڕەوانـدوزی ناوچەکانی دیانا (سۆران) بەجێهێشت و، لە ڕێکەوتی ١٦ی مارت گەیشتنە مێرگەسۆر. دواتر پۆلیس ڕایگەیاند کەوا مێرگەسۆریان دەست بەسەرداگرتووە، لەهەمان کاتدا چەند کەسانێك بە پۆلیسیان ڕاگەیاند ناوچەکانی هێزی یەکەمی پۆلیس لە بارزان دەستیان بەسەر (بلێ) داگرتووە.

١٠٧. بارەگاکانی هێزی پۆلیس چەند ڕێنماییەکیان دەرکردووە، کە هەموو دانیشتوانی گوندەکانی ناحیەی مێرگەسۆر لەگەڵ خێزانەکانیان بەکۆمەڵ بگوازنەوە بۆناو مێرگەسۆر یاخود بۆ خەیروزۆك، یاخود دەتوانن بچن بۆ ئەم گوندانە: گەورەتو، پیران، شانەدەر. کە لەو شوێنانەدا بنکەی پۆلیس بۆ پاسەوانیان بە شێوەیەکی کاتی دامەزرێنراوە، ئەمەش بە پاساوی ئەوەی خەلیل خۆشەوی بڕیاریداوە کە هەرکەسێك بەرهەڵستی جوڵانەوەکەی ئەو بکات و نەچێتە ناو جوڵانەوەکەی، ئەوا دەکوژرێت و، گوندەکەشی دەسوتێنرێت. هەمان ئەو هەڕەشانە لە گوندەکانی ناوچەی شێروان مەزن ڕوویداوە. ئەو ڕێنماییانە دەریدەخەن کە لە ئەنجامی ئەو شکایەتە گشتیانەوە بووە کە لەهەردوو ناوچەدا لە خەلیل خۆشەوی کراوە. لە بەیاننامەیەکیتری بنکەی پۆلیس هاتووە کە هەرکەسێك هاوکاری گرووپەکەی خەلیل خۆشەوی بدات یاخود پەنایان بدات، ئەوا لەناو دەچێت.

١٠٨. ڕاگەیەنراوە کەوا بنکەیەکی پۆلیس لە شانەدەر لەگەڵ ٢٠ پیاو (پۆلیس) دەمەزرێنراوە. هەروەها ڕاگەیانرویتری بچوك (لاودکی) هەن کەوا لە گوندەکانی دەوروبەری شانەدەریش بنکەی پۆلیس دامەزرێن.

١٠٩. تیمی بەرەنگاربوونەوەی خەلیل خۆشەوی ڕایانگەیاند کە سەرکەوتوون، هەروەها ئەم هێزە چەندین گوندیان لەناوچەکانی مزووری و شێروان سوتاندووە بە پاساوی ئەوەی پەنای خەلیل خۆشەوی و چەتەکانی داون و هاوکاریی و پێداویستیان بۆ دابین کردوون. هەروەها

یاخیبووەکان رایانگەیاندووە کەوا توشی ماندیبوون و دەردەسەری هاتوون لە پەیداکردنی شوێنی حەوانەوە ئەویش بەهۆی چۆڵکردنی گوندەکان و هێنانی خەڵکەکانیان بۆ ئەو گوندانەی کە پاسەوانی پۆلیسی لێ دانراوە. هەر لەبەر ئەمەش دەگوترێ کە زۆربەی چەکدارەکان گوتویانە پێویستە ناوچەکانی شێروان و مێرگەسۆر چۆڵ بکەن و بەرەو باکوری کانی ڕەش هەڵکشێن. بۆ ئەمەش بەمەبەستی ڕێگەگرتن لە چەکدارانی خەلیل خۆشەوی بۆ بەدەستهێنانی خۆراك و پێداویستییەکانیان لە هۆزی برادۆست، ئەوا هەموو دانیشتوانی ناوچەکە لە شانەشا و کانی ڕەش ئاگادار کراونەتەوە کە ناوچەکانیان بەجێبهێڵن بۆ ئەو ناوچانەی کە بە هێزی پۆلیس پاسەوانی دەکرێن.

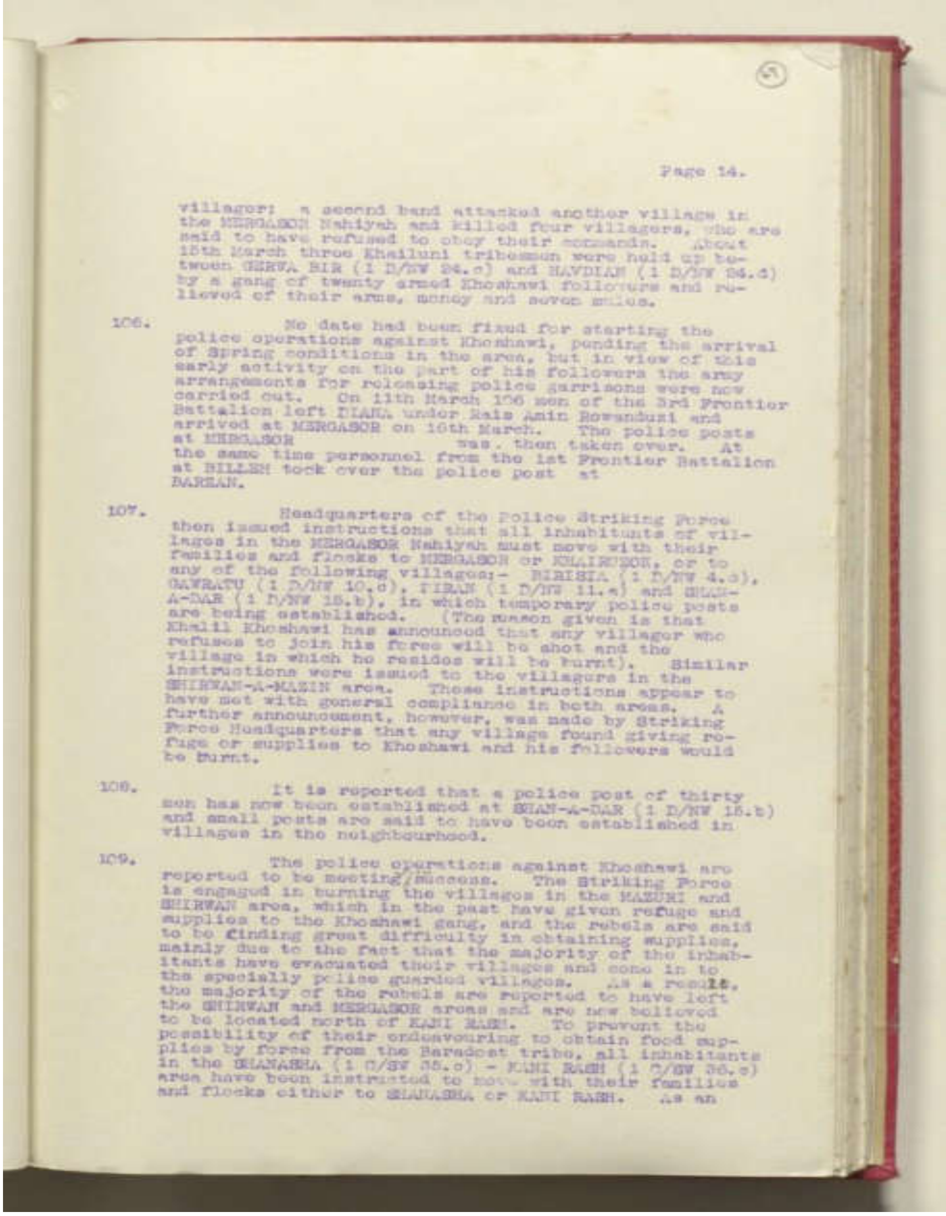

Page 14.

villager; a second band attacked another village in the MERGASOR Nahiyah and killed four villagers, who are said to have refused to obey their commands. About 15th March three Khailuni tribesmen were held up between GERWA BIR (1 D/NW 24.c) and HAVDIAN (1 D/NW 24.d) by a gang of twenty armed Khoshawi followers and relieved of their arms, money and seven mules.

106. No date had been fixed for starting the police operations against Khoshawi, pending the arrival of Spring conditions in the area, but in view of this early activity on the part of his followers the army arrangements for releasing police garrisons were now carried out. On 11th March 106 men of the 3rd Frontier Battalion left DIANA under Rais Amin Rowanduzi and arrived at MERGASOR on 16th March. The police posts at MERGASOR was. then taken over. At the same time personnel from the 1st Frontier Battalion at BILLEH took over the police post at BAREAN.

107. Headquarters of the Police Striking Force then issued instructions that all inhabitants of villages in the MERGASOR Nahiyah must move with their families and flocks to MERGASOR or KHAIRUZOK, or to any of the following villages:- BIRISIA (1 D/NW 4.c), GAWRATU (1 D/NW 10.d), PIRAN (1 D/NW 11.a) and SHAN-A-DAR (1 D/NW 15.b), in which temporary police posts are being established. (The reason given is that Khalil Khoshawi has announced that any villager who refuses to join his force will be shot and the village in which he resides will be burnt). Similar instructions were issued to the villagers in the SHIRWAN-A-MAZIN area. These instructions appear to have met with general compliance in both areas. A further announcement, however, was made by Striking Force Headquarters that any village found giving refuge or supplies to Khoshawi and his followers would be burnt.

108. It is reported that a police post of thirty men has now been established at SHAN-A-DAR (1 D/NW 15.b) and small posts are said to have been established in villages in the neighbourhood.

109. The police operations against Khoshawi are reported to be meeting/success. The Striking Force is engaged in burning the villages in the MAZURI and SHIRWAN area, which in the past have given refuge and supplies to the Khoshawi gang, and the rebels are said to be finding great difficulty in obtaining supplies, mainly due to the fact that the majority of the inhabitants have evacuated their villages and come in to the specially police guarded villages. As a result, the majority of the rebels are reported to have left the SHIRWAN and MERGASOR areas and are now believed to be located north of KANI RASH. To prevent the possibility of their endeavouring to obtain food supplies by force from the Baradost tribe, all inhabitants in the SHANASHA (1 C/SW 35.c) - KANI RASH (1 C/SW 36.c) area have been instructed to move with their families and flocks either to SHANASHA or KANI RASH. As an

لاپەڕە ١٥

وریایی زیاتر، پۆستێك (پارێزراو لەلایەن دەسکۆ و ١٠٠ پۆلیسی نانیزامی) دامەزراوە لە شانەشا لەپێناوی ڕێگریکردن لە یاخیبووان لە ڕاکردن بەرەو ناوچەی تورکیەکان.

١١٠. کۆی گشتی ژمارەی ئەو پۆلیسانەی کە بەشداریان پێکرا لە تۆپەراسیۆنەکاندا زانراو نیە، بەڵام وا مەزەندە دەکرێت کەوا بە هەژمارنەکردنی ئەو پۆستانەی کە وەرگیراون لەلایەن سوپاوە، ئێستا لە ناوچەکەدا نزیکەی ٨ پۆستی پۆلیسی هەمیشەیی و ٧ی کاتی هەن، لەگەڵ نزیکەی ١١٥ پۆلیسی نیزامی و ١٠٠ پیاوی هۆزەکان (ناونووسکراون وەك پۆلیسی نانیزامی) بەکارخراون بۆ پاراستنیان، هەروەها کەوا هێزی زەبروەشێنی پۆلیس پێکدێت لە نزیکەی ٢٠٠ پۆلیسی نیزامی و ١٠٠ پیاوی هۆزەکان وەك پۆلیسی نانیزامی. ژمارەی شوێنکەوتووانی خەلیل خۆشەوی زانراو نیە، بەڵام بەشێوەی جیاواز باس کراوە لە ١٠٠ بۆ ٢٠٠. بەهەر حاڵ، بڕوا وایە کەوا ژمارەیان لەنێوان ٨٠ و ١٠٠ دایە، بە هەژمارنەکردنی شوێنکەوتووەکانی محمد امین لە گەردیەکانی تورکیا، ئەوانەی کە لەوانەیە لە ناوچەی خۆیان مابن.

١١١. دەنگۆی ئەوە هەیە کەوا دەسەڵاتی تورکیا خەنەوادەکانی شوێنکەوتووانی خەلیل خۆشەوی گواستۆتەوە لە بێرۆخ بۆ دزێ (1.C.B.2)، هەروەها هەموو موختارەکانی گوندەکانی گەردیەکانی تورکیای دەستگیر کردوون، ئەوانەی لە ڕابردوودا پەنای خۆشەوی و دەستەکەی داون.

قەزاکانی ئامێدی و زێبار

١١٢. لە ڕۆژهەڵاتی دوور، چالاکیەکانی خەلیل خۆشەوی بەشێوەیەك دەسەڵاتی شەرمەزار کردووە کەوا تاڵانکردنی پچڕ پچڕی گوندەکانی ئاشوریەکان لە بەرواری ژێری و زێبار بەبێ سزادان تێپەڕیون. بڕوا وایە کەوا خورشید ئاغا و شوێنکەوتووە زێباریەکانی فارس ئاغا بەرپرسیار بوون لەو خراپەکاریانە و ئاشوریەکانیش بڕوایان پێهێناوە کەوا لەبەر بوونی حکومەت توانای دابینکردنی پاراستنی نیە بۆیان. ڕاپۆرتێك کە تاکو ئێستا پشتڕاست نەکراوەتەوە، دەری دەخات کەوا لە دەرەنجامدا شەماشە سەیفۆ ی گریبش (137 P/NE 18.b) و شەماشە ئالو ی دوواریا (137 P/NE 11.d) و ڕەیس نیسان ی کورتکا (137 P/NE 16.a.4.9. نیشانە نەکراو) سەردانی فارس ئاغایان کردووە و داوایان لێی کردووە کە پاراستنی ئاشوریەکانی ناوچەی زێبار بخاتە ئەستۆی خۆی لە بەرامبەر دانی "شایستەکانی ئاغا" پێی،

هەروەها خەڵك وای تێدەگەن کەوا ئەو شایستانە سەربارن بۆ کرێ و باجەکانی ئیستیحقاق (بەرهەمهێنان) و باجی کۆدا (ئاژەڵ) کە پێشتر دراون بە حکومەت.

<u>جوگرافیای سروشتی و پەیوەندیکردنەکان</u>

<u>لافاوەکانی ڕووباری دیجلە</u>

سەرەڕای ئەو زیانانەی کە لە بڕگەی ٥٠ تا ٥٤ ی کورتەی هەواڵگەری کۆتا مانگدا باسکراون، ئێستا ڕاگەیەنراوە کەوا پردی ..... (3.d D/NW 1) کەوا تازە دروستکراوەتەوە، ئاو بردوویەتی لە ١٧ی شوبات.

(56)

Page 15.

additional precaution, a post (garrisoned by Dosko and 100 irregular police) has been established at [illegible] in order to prevent the rebels from escaping into Turkish territory.

110. The total number of police engaged in the operations is not known, but it is estimated that, excluding the posts taken over by the army, there are now in the area approximately 3 permanent and 7 temporary police posts, with approximately 115 regular police and 100 tribesmen (enrolled as irregular police) employed to garrison them, and that the Police Striking Force consists of about 200 regular police and 100 tribesmen as irregular police. The number of Khalil Khoshawi's followers is not known either, but is variously reported as anything from 100 to 300. It is believed, however, that they number between 60 and 100, excluding the Turkish GIRDI followers of Muhammed Amin, who have probably remained in their own area.

111. It is rumoured that the Turkish authorities have removed the families of the Khoshawi rebels from the BEROKH area to DIZA [illegible] (1.0.B.S), and have arrested all Mukhtars of Turkish GIRDI villages who have in the past given refuge to Khoshawi and his gang.

AMADIA and ZIBAR Qadhas.

112. Further east, the activities of Khalil Khoshawi have so embarrassed the authorities that sporadic looting of Assyrian villages in B.RVAR-I-ZHER and ZIBAR has gone unpunished. It is believed that Korshid Agha and the ZIBARI followers of Faris Agha were responsible for these offences and the Assyrians are convinced that for the present the government is unable to afford them protection. A report which has not yet been confirmed states that in consequence Shamasha Saifo of GIRBISH (137 P/NE 16.b), Shamasha Talu of DUWWARIA (137 P/NE 11.d) and Rais Noosan of KURTKA (137 P/NE 16.a.4.9. unmarked) have visited Faris Agha and requested him to take the Assyrians in the ZIBAR area under his protection in return for their payment to him of "agha dues", and it is understood that Faris Agha has agreed to do so. If true, it is presumed that these dues are additional to the rent, (Istihlak) (produce) tax, and Koda (animal) tax already being paid to government.

PHYSICAL GEOGRAPHY & COMMUNICATIONS.

TIGRIS Floods.

113. In addition to the damage mentioned in paragraphs 50 to 54 of last month's Intelligence Summary, it is now reported that [illegible] Bridge (1 D/NW 3.d) which has only just been re-built, was washed away on 17th February.

لاپەڕە ٧

هێزە ئاسمانیەکان

هێزی ئاسمانی شاهانەی عێراقی

١٨. حەفت فڕۆکەی هۆکەر پیگاسەس لە هێندی گەیشتن لەمیانی مانگەکەدا، کەوا نێردراون لە بەریتانیاوە بۆ ئەم وڵاتە لەڕێگەی دەریاوە. ئێستا ئەوان بەستراون و پێشبینیکراوە کە هەموویان ئامادە دەبن بۆ فڕین لەمیانی مانگی شوبات دا. ئەمەش کۆی ژمارەی فڕۆکەکانی هۆکەر پیگاسەس ی هێزەکانی ئاسمانی شاهانەی عێراقی گەیەنێتە دوازدە و فڕۆکەی هۆکەر دەگەینێتە قۆناغی دامەزراندن.

ئاسایشی ناوخۆیی

بارزان

١٩. لە بەردەوامیی بڕگەی ٣٦٣ی کورتەی هەواڵگەری بۆ مانگی کانونی یەکەمی ١٩٣٤، خەلیل خۆشەوی بەردەوامە لە چالاکیەکانی لە باکور و تائێستا شوێنکەوتووانی بەشێوەیەکی فەرمیی ڕەگەبەنراوە کە نزیکەی ١٠٠ کەس بن. هێرشی بچووک ئەنجام دراون لەدژی گوندەکان لەلایەن گروپە بچووکەکانی شوێنکەوتووانەوە لەژێر فەرمانی سەرکردە ژێردەستەکانی، بەڵام لە کۆتایی مانگی کانونی یەکەم گوندی خەلان (1.D/NW, 18.c) هێرشی کرابەسەر و چوار لە دانیشتووانی گوندەکە کوژران و هەندێک لە ماڵەکان سوتێنران. دوای ئەمە گروپێك لە ٤٠ کەسی سەر بە یاخیبووانی خۆشەوی چوونە ناو گوندی ئەشکەفتە (1.D/NW, 18.c) و داوی تاڵانکردنی گوندەکە و هەندێ کرێکاریان کۆکردەوە لەوا لەوێ مابوونەوە و چواریان لێ کوشتن و یەکێکیشیان بریندار کردن. دواتر دوو لەو یاخیبووانە لەلایەن گەڕانێکی پۆلیسەوە دەستگیر کران لە دەوروبەری پیران (1.D/NW, 11.a) و بەڕێکران بۆ ڕواندز. دەوریەیەکی تری پۆلیس تەقەی لێکرا لەسەر ڕێگای کانیەلنج و یەك پۆلیس بریندار کرا. ڕیگەبەنرا کە هێشتان خەلیل خۆشەوی گوندی بێڕۆخی تورکیا کردیێتە بارەگای خۆی لەکاتێکدا کە شوێنکەوتووانی لە گوندەکانی سەروکانی گەردی (1.C/SW, 34.c) و نهاوا (1.D/NW, 4.d) سەربە تورکیا جێگیر بووبن.

٢٠. بەڕێوەبەری پۆلیس و فەرماندەی پۆلیس لە لیوای موسل لە سەرەتای مانگدا سەردانی هەولێری کرد بۆ تاوتوێکردنی شێوازەکانی ئەو ڕێکارانەی کە دەگیرێنەبەر سەبارەت بە مەترسیەکانی خەلیل خۆشەوی. درک بەو ڕاستیە کرا کەوا ئەو جێگیرکردنەی ئێستای هێزی پۆلیس لە ناوچەکە وەک و پێویست نیە بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ دۆخەکەدا و بڕیاردرا کە ٢٠٠ پیاوی ئەسپ سواری نانیزامی هۆزەکان چەکدار بکرێن بۆئەوی بەهاوبەشی کاربکەن لەگەڵ پۆلیسی نیزامی، هەروەها چەند بکرێ بۆ بەرزکردنەوەی ئەو نانیزامیانە لە هۆزی شیروان. درک بەوە کرا کەوا بەکارخستنی هێزێکی چەکداری بچووک بەهەمان شێوە لەژێر تاوتوێکردندایە، بەڵام پێناچێت کە هیچ ڕێ و شوێنێك کە سروشتی جیددەیەتی هەبێت گیرابێتەبەر لەدژی خۆشەوی تا وەرزی بەهار، کاتێک بارودۆخ بۆ تۆپەراسیۆنەکان زیاتر گونجاو دەبن.

Page 7.

AIR FORCES.

Royal 'Iraqi Air Force.

18. Seven Hawker Pegasus aircraft arrived at HINAIDI during the month, having been despatched from ENGLAND to this country by sea. They are now being erected and it is expected that all will be ready for flying during February. This brings the total number of Hawker Pegasus aircraft of the Royal 'Iraqi Air Force up to twelve and brings the Hawker squadron up to establishment.

INTERNAL SECURITY.

BARZAN.

19. In continuation of paragraph 363 of the Summary of Intelligence for December, 1934, Khalil Khoshawi continues his activities in the north and his following is now authoritatively stated to be about 100. Minor raids have been carried out against villages by small groups of followers under his subordinate leaders, but at the end of December the village of KHALAN (1.D/NW. 18.c.) was attacked and four inhabitants killed and some of the houses burnt. Following on this a group of 40 Khoshawi rebels entered the village of ISHKAFT (1.D/NW. 18.c.) and after looting the village, assembled together some P.W.D. labourers who were encamped there, killing four of them and wounding one. Two of these rebels were captured later by a police patrol in the vicinity of PIRAN (1.D/NW. 11.a.) and escorted into ROWANDUZ. Another police patrol was fired upon on the KANI LINJ road and one policeman was wounded. Khalil Khoshawi is still reported to be making BEROKH village in TURKEY his headquarters whilst his followers are located in the Turkish Girdi villages of SERHKANI (1.C/SW. 34.c.) and NIHAWA (1.D/NW. 4.d.).

20. The Director General of Police and the Commandant of Police, MOSUL Liwa, visited ERBIL at the beginning of the month, to discuss future action to be taken regarding the apprehension of Khoshawi. It was realised that the present police force establishment in the area was insufficient to deal with the situation, and it has been decided to enlist 200 mounted irregular tribesmen to work in conjunction with the regular police, and to raise these irregulars as far as possible from the Shirwan tribe. It is understood that employment of a small military force is also under discussion, but it is unlikely that any measures of a serious nature will be taken against Khoshawi until the spring, when conditions for operations will be more suitable.

لاپەڕە ٨

لیوای سلێمانی

٢١. لیوای سلێمانی تارادەیەك ئاشتی تێدا بەرقەرار بوو لەمیانی مانگی ڕابردوودا. سەید عەتا و شوێنکەوتووانی، ئەوانەی لە ٢١ی تشرینی یەکەم کاروانێکیان تاڵان کرد و دەستیان گرت بەسەر ١٨ گوێدرێژ بەبارەوە لە نزیك سپیندارە (2.E/NE. 22.b.)، کەوا لەمیانی مانگی ڕابردوودا، ڕاگەیەنرا کە پاتایان بردووە بۆ شاخ لەسەر لالادار (2.I/NW. 21.a.) لەنزیك سنوور، هەروەها کاتێك کەش و هەوا ڕێگە بدات هێرش دەکەنە سەر وولاتی فارس. سەرهەنگ حوسێن خان، کە فەرماندەیە لە مەریوان، بانگەشەی ئەوەی کردووە کەوا دەسەڵاتدارانی پێنجوین لە هاوبەشیدان لەگەڵ سەید عەتا، هەروەها کەوا لە دەرەنجامدا هەر کەسێك بیەوێت بۆی هەیە هێرش ئەنجام بدات بۆناو عێراق. لەژێر ڕۆشنایی سروشتی وڵات و کەس و هەوای سەختی بەم دواییانە، زیاتر ئەگەری ئەوەی نیە کەوا دەسەڵاتدارانی پێنجوین بزانن کە سەید عەتا لە لالادارە.

٢٢. ڕاگەیەنرا کەوا حەمە عەلی ڕۆستەم لە ڕێگا بێت بەرەو باکور بۆ چوونەپاڵ شێخ محمد بچکۆڵە بەرێگەی قزلەر (2.E/NW. 16.d.) و سورداش (2.E/NW. 8.c.) و پۆلیس جووڵەی کرد بۆ دەرەوە لە شەوی ٢٠/١٩ی کانونی دووەم، بەڵام شکستی هێنا لە وەستاندنی و وا باسکرا کەوا ئەو بەناو قانیش (2.E/NW. 11.c.) دا ڕۆیشتبێت کە نزیکەی ٨ کم لە ڕۆژهەڵاتەوەیە. گومانێکی کەم هەیە کەوا ڕێگرەکان زانیاری زۆر باشیان هەیە دەربارەی جووڵەکانی پۆلیس.

٢٣. گوترا کەوا خۆیکە مەجید جووڵەی کردبێت بۆ باکور بۆ ناوچەی بارزان بۆ چوونەپاڵ خەلیل خۆشەوی، بەڵام ئەم دەنگۆیە پشتڕاست نەکراوە.

٢٤. بەپێی ئەوەی کە ڕاگەیەنرا لە برگەی ١١٥ ی کورتەی هەواڵگەری بۆ مانگی ئایاری ١٩٣٤، شەش لە شێخەکانی بەرزنجە لە مانگی نیسانی ڕابردوودا عێراقیان بەجێهێشت و پەڕینەوە بۆ وڵاتی فارس کەوا لەوێ پێشوازیەکی باشیان لێکرا لەلایەن دەسەڵاتەوە و لە مەریوان جێگیر بوون. لە ١٦ای کانونی دووەم لایەنێکی چەکدار کە لە ٢٨ پیاو پێکهاتبوون لە مەریوانەوە هاتن بۆ بەرزنجە و پێداویستیەکانی (شێخ ڕەزا)یان برد و لەهەمان کاتدا ٢٦ سەر ئاژەڵیان بەتاڵان برد.

(13)

Page 8.

SULAIMANI Liwa.

21. The SULAIMANI Liwa has been fairly peaceful during the past month. Saiyid Ata and his followers, who on 21st December looted a caravan and captured 18 loaded donkeys near SPIDARA (S.E/NE. 28.b.) were, during the past month, reported to have taken refuge on the mountain above LALADAR (S.I/NW. 21.a.), close to the frontier, and, when the weather permitted, to be raiding into PERSIA. Sarhang Husain Khan, the commander in MERIVAN, has alleged that the PENJWIN authorities are in partnership with Saiyid Ata and that consequently anyone who wishes may carry out raids into 'IRAQ. In view of the nature of the country and the recent inclement weather, it is most unlikely that the PENJWIN authorities know that Saiyid Ata is at LALADAR.

22. Hama Ali Rustam was reported to be on his way north to join Shaikh Muhammad Pichkola via QIZLAR (2.E/NW. 16.d.) and SURDASH (2.E/NW. 8.c.) and the police moved out on the night 19th/20th January, but failed to intercept him and he was reported to have passed through QAMISH (2.E/NW. 11.c.) about 8 miles further east. There is little doubt that the bandits have very good information about police movements.

23. Khoika Majid is said to have moved north to the BARZAN area to join Khalil Khoshawi, but this rumour has not been confirmed.

24. As reported in paragraph 115 of the Summary of Intelligence for May 1934, six of the Barzinja Shaikhs left 'IRAQ last April and crossed into PERSIA, where they were well received by the authorities and have settled in MERIVAN. On 16th January an armed party of 22 men came from MERIVAN to BARZINJA and took away the goods of Shaikh Riza and at the same time stole 26 head of cattle.

لاپەڕە ١٢

لە سەردەتای مانگی حوزەیران حاجی تاهیر خان کوڕی حاجی ڕەشید بەگی بەردەڕەش (137.O/SW) سەرۆکی هۆزی بەرواری بالا کۆچی دوایی کرد و براکەی شوێنی گرتەوە بەناوی ئەحمەد بەگ، بەڕێوەبەری کاجاتی (D/NW.20.a 1). باوکیان حاجی ڕەشید بەگ یەکێك بوو لە گەورەترین سەرکردە کوردەکان لە کوردستانی ناوەڕاست. ئەو بەشێکی دیاری بەرزایی ئامێدی وەرگرت و دواجار ناچار کرا بە ئاوارەبوون لە تورکیا. لە بەهاری ساڵی ١٩٢٠ ئەو بەبێ مەرج خۆی بەدەستەوەدا و دوای چەند مانگێکی کەم لە موسل دووبارە دانراوە بە سەرۆکی هۆزی بەرواری بالا. لەگەڵ ئەوەشدا ئەو هەرگیز تەواوی کۆنترۆلی بەدەست نەهێناوە بەسەر هۆزەکەیدا. ئەو لە ساڵی ١٩٨٨ کۆچی دوایی کرد و کوڕەکەی تاهیر خان کەوا ئەو توانایەی باوکی نەبوو، بەرەبەرە دەسەڵاتی بەسەر هۆزەکەیدا لەدەستدا. لە ئەنجامدا، هەر لە کاتی کۆچی دوایی باوکیەوە یەکگرتووی نێوخۆیی هۆزەکە زۆر لاواز بوو.

ڕاپۆرتێك باس دەکات کەوا لە سەردەتای مانگی حوزەیران، لازەر ئەفەندی مودیری دهۆك (کەسێکی ئاشوری بوو)، بەیاوەری لەگەڵ عارف ئەفەندی ئەفسەری خانەی بنکەی پۆلیس جولەی کرد بۆ زاویتە (137. P/NW. 9.a) بۆ لێکۆڵینەوە لە ناکۆکیەك لەنێوان گوندیەکان و موختارەکەیان کە سەید محۆ ی مزوری ژێری بوو، دەکاتە برای کەسی پێشتر ئاماژەپێکراو و گوندیەکان داوایان کردبوو لە دەسەڵاتدارانی دهۆك کە موختارێکی نوێ دابنێن، محۆ ڕەتی کردەوە کە پۆستەکەی چۆڵ بکات یان کۆببێتەوە لەگەڵ مودیر، کاتێکیش لیژنەی لێکۆڵینەوە ڕۆیشت هەڕەشەی ئەوەی کرد کە تەقە لە مودیر بکات. دواتر محۆ هات بۆ دهۆك و دەستگیر کرا. دواتر ئەو ئازاد کرا بەڵام تۆمەتبار کرا بە هەڕەشەکردن لە بەرپرسێکی حکومی. دەگوترێ کەوا بەرپرسەکانی تر و کەسایەتیە دیارەکانی دهۆك داوایان لە مودیر کردبێت کە تۆمەتەکە بکێشێتەوە بەڵام بڕوا وابوو کەوا ئەو ئەوەی ڕەت کردبێتەوە. سەید محۆ هەردەم سەرچاوەی گرفت بووە لە ناوچەی زاویتە و لەمیانی ئاڵۆزیەکانی ساڵی ١٩٣٣ دا ڕۆڵێکی دیاری بینی لە تاڵانکردنی گوندەکانی ئاشوریەکان لە قەزای دهۆك.

ناوچەی بارزان

لەکۆتاییەکانی مانگی ئابار خەلیل خۆشەوی ڕوویکردە یەکێك لە گوندەکانی گەردیەکانی تورکیا بۆ خۆحەشاردان و ئەگەری ئەوە هەیە کە هێشتان لەوێ بێت. لەماوەی هەردوو

مانگی ئایار و حوزەیراندا ئەو و شوێنکەوتووەکانی بە بێدەنگی مانەوە. لەوانەیە ئەمە بەهۆی بەردەوامبوونی گوشار بێت لەلایەن هێزەکانی حکومەتەوە، کەوا ئێستا شوێن گۆڕینیان نیمچە ئەستەم بووە بۆ یاخیبووەکان بۆ جووڵەکردن لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر. لەگەڵ ئەوەشدا ڕاگەیەنرا کەوا یاخیبووەکان هەموو پاوانەکانیان سوتاندووە لە ناوچەی باکوری شێروان مەزن. بەهۆی ژمارەیەك لەو یاخیبووانەی کەوا ڕازیبوون بە خستنەڕووی حکومەت "دەخالەت" (بڕگەی ١٦٧ ی کورتەکەی نیسان) بڕوا وابوو کەوا کۆی گشتی ژمارەی ئەو یاخیبووانەی کە هێشتان ماونەتەوە لەگەڵ خەلیل خۆشەوی دەگاتە نزیکەی تەنها ٤٠ پیاو.

لیوای هەولێر

بەهۆی تاڵانی ڕێگای خێرا و بێ یاسایی، قەزای ڕانیە لە باروودۆخێکی ناهەمواردایە و وادیارە کە دەسەڵات کەم کاریگەریان هەبێت لەوێ. دوژمنایەتی دێرینەی نێوان کانەبی ئاغای تیرەی ماندامۆرا ی هۆزی ئاکۆ، کە لە دوگۆمان دەژیا (1 D/SE. 1B.b) و سواراغای پیران کە لە سەرکوما دەژی (1 D/SE. 28.a)، گەیشتە لوتکەی دەسەڵاتی لە مانگی ئایار و لە ئەنجامدا ئەو دوو سەرۆکە یاخیبووە خەریك بوون بە تاڵان و

(117)

Page 18.

291. Early in June Haji Tatar Khan ibn Haji Rashid Beg of DARKHESH (137. O/SW. 22.a), the chief of the Barwari Bala tribe died and has been succeeded by his brother, Ahmed Beg, the Mudir of KANI [illegible] (1 D/[illegible]. [illegible].a). Their father Haji Rashid Beg was one of the ablest Kurdish leaders in Central KURDISTAN. He took a prominent part in the AMADIA Rising and was eventually forced to take refuge in TURKEY. In the spring of 1920 he surrendered unconditionally and after a few months in MOSUL was re-instated as chief of the Barwari Bala. He never, however, regained complete control over his tribe. He died in [illegible], and his son, Tatar Khan, who had not the ability of his father, gradually lost hold over the tribe. As a result, since the father's death, the internal cohesion of the tribe has been poor.

292. A report states that at the beginning of June the Mudir of DOHUK, Lazer Effendi (an Assyrian), accompanied by Arif Effendi, S.H.O. of Police, proceeded to ZAVITA (137. P/NW. 9.a) to investigate a dispute between the villagers and their Mukhtar, Saiyid Muho of the Mazuri Zher, as the latter's brother and the villagers had requested the DOHUK authorities to appoint a new Mukhtar. Muho refused to vacate his post or to meet the Mudir and when the investigation committee was leaving threatened to shoot the Mudir. Later Muho came into DOHUK and was arrested. He was subsequently released but is being charged with threatening a government official. The other officials and the DOHUK notables are said to have asked the Mudir to withdraw the charge but he is believed to have refused to do so. Saiyid Muho has always been a source of trouble in the ZAVITA area and during the 1933 disturbances played a prominent part in the looting of the Assyrian villages in the DOHUK Qadha.

<u>BARZAN Area</u>.

293. Towards the end of May Khalil Khoshawi went into hiding in one of the Turkish Girdi villages and is believed to be still there. During May and June he and his followers have remained quiet. This is probably due to the pressure maintained by the government forces, whose dispositions have now made it almost impossible for the rebels to move from one place to another. It is, however, reported that the rebels have burnt all the grazing in the area north of SHIRWAN-A-MAZIN. Owing to the number of rebels who have accepted the government's offer of "Dakhalah" (paragraph 187 of the Summary for April) it is believed that the total number of rebels still out with Khalil Khoshawi amounts to about 40 men only.

<u>ARBIL Liwa</u>.

294. Owing to highway robbery and lawlessness the RANIA Qadha is in a disturbed state and the authorities seem to exert little influence there. A long standing enmity between Ka Nebi Agha, head of the Mard-amara Section of the Ako, who lives at DUGOMAN (1 D/SE. 18.b), and Sowar Agha of the Piran, who lives at SERKUMA (1 D/SS. 26.a), came to a head in May and as a result these two tribal chiefs have been busy looting and

لاپەڕە ١٥

جوولەکە و مەسیحی و ئێزدی و ئاشوریەکان، دەکرێ ئەوە ببینرێ کەوا ژمارەیان زیاد نابێت و هەروەها کەوا دانیشتوانی ناوچەکە دوورن لە هاوتا بوون. بۆیە دەکرێ ناسیۆنالیزمی کوردی وادابنرێت کە هۆیەکی وونبوو بێت وەك ئەوەی پەعقوبی دوای جێنشینایەتی هانۆڤەریەکان لە بەریتانیا، سەرەڕای ئەوەش دەکرێ "کاتێکی مردنی نازێرانە" بێت. لەوانەیە بگوترێ کە قسەکەرانی تری بزووتنەوەکە کە بە زیندووی بهێڵرێنەوە لەلایەن بەرپرسانی پێشووی دەسەڵاتی بەڕێوەبردنی تورکی و دوای تورکی، لەلایەن "بزووتنەوەی لاوان" لەنێو قوتابیان، هەروەها لەلایەن سەرۆکە گەنج و بچووکەکان، ئەوانەی ئامەزرۆ بوون بۆ کەریگەریەی کە گەورە بایەخدارترەکانیان ڕۆژێك لە ڕۆژان هەیانبوو. ئەوانەی دووایی هیچ بایەخێکیان نیە لەبەرئەوەی کە ئەوان داوایەکی جیددیان نیە بۆ دان پێدانان لەلایەن هۆزەکانەوە.

<u>**لیوای موسل**</u>

٢٢٥. ئەوە ڕاگەیەنرا کەوا لە نزیکەی ١ی ئایار شێخ فاخیر ی زیلکا فاخیر (P/NE. 28.c) کوژرا لە گوندی گر بەدو (P/NE. 33.c). گومانی ئەوە هەیە کەوا ئەم کوشتنە ئەنجامدراوە لەلایەن قادر ئاغای زەنگەنە (P/SE. 3.a) لە هۆزی عەشائر سەبعە. شێخ فاخیر سەرۆکێکی لاوەکی سورچیەکانی ئاکرێ بوو و خاڵی شێخ ئەحمەدی بارزان بوو. جیاواز لە شێخەکانی تری سورچی، ئەو هەردەم بێ گرفت بوو لەگەڵ دەسەڵاتی حکومەت و کەسایەتیەکی ڕێك و پێکی هەبوو. لە ساڵی ١٩٣١ خەڵاتێکی وەرگرت لەلایەن هێزی ئاسمانی شاهانە کە بریتی بوو لە کاتژمێرێکی دەستی زێڕ وەك پێزانینێك بۆ یارمەتیەکەی بۆ هێزی ئاسمانی شاهانە. ئەو کۆچی دوایی کرد لە ڕووداوێکی فڕۆکەدا.

٢٢٦. نزیکەی شەش کەیسی دزی ئەنجامدران لەدژی گوندەکانی ئاشوریەکان و بەم دووایانە دروستکردنی خیوەتگەی ئاشوری ڕوویدا، بەشێوەیەکی سەرەکی لە قەزای شێخان.

<u>**ناوچەی بارزان**</u>

٢٢٧. بەم دووایانە خەلیل خۆشەوی پەیوەندی دروستکرد لەگەڵ پیاوێکی هۆزگەری کە نیشتەجێ بوو لە شێروان مەزن (1 D/NW. 3. A) و داوای لێکرد کە زانیاری پێبدات لەسەر بارەگاکانی هێزە زەبروەشێنەکان کەوا بەبێ حساب ئەو ڕێگە دەدات بە ولی بەگ (سەیری

بڕگەی ١٤٨ی کورتەی هەواڵگەری بۆ مانگی نیسان) بکە بۆتەوەی نێوەندگیری بکات لەنێوان خۆی و حکومەت. خۆشەوی داوای ئەوەی کرد کە گفتوگۆیەک ببەسترێت لەنێوان خۆی و بارەگای هێزی زەبروەشێن لەپێناوی گفتوگۆکردنی مەرجەکانی دەخالەت بۆتەوەدی پێی بدرێت. دەسەڵاتدارەکان وەڵامیان دایەوە کەوا ئەو لێبووردنی بۆ دەردەکرێت لەبەر یاخیبوونەکەی لەدژی حکومەت، بەڵام بەبێ هیچ پێشێلکردنێکی هەر ڕێکارێک کە دەکرێ وەزارەتی داد بیەوێت بیگرێتەبەر لەدژی ئەو سەبارەت بە تاوانە شارستانیەکان کە لەلایەن ئەوەوە ئەنجام دراین. لەبەرئەوەی لە بنەڕەتدا خۆشەوی ئەو لێبووردنە گشتیە نەیدەگرتەوە بۆ یاخیبووانی بارزان بەهۆی کوشتنی پۆلیسێکی ئاشوری لەلایەن ئەوەوە لەسەر بەرپرسیارێتی خۆی و لەبەر ئەوەی کە ئەو و شوێنکەوتووانی بەرپرس بوون لە کوشتنی نزیکەی حەوت موختاری گوندەکان، ئەگەری ئەوە نەبوو کە ئەو قایل بێت بەم مەرجانە.

٢٢٨. ژمارەیەکی زیاتری یاخیبووانی خۆشەوی بەم دواییانە خۆیان بەدەستەوەداوە بە دەسەڵات. ئەوان ئازاد کراون بە گەرەنتیی ڕەفتاری باش، بەڵام تفەنگەکانیان دەستیان بەسەردا گیراوە لەلایەن دەستەلاتەوە.

(96)

Jews, Chaldeans, Yezidies and Assyrians, it can be seen that their numbers do not preponderate and that the population of the area is far from homogeneous. Kurdish nationalism may therefore be considered to be as much a lost cause as was that of the Jacobites after the Hanoverian succession in ENGLAND, though it may be "an unconscionable time a-dying". The remaining sparks of the movement may be said to be kept alive by ex-officials of the Turkish and post-Turkish administration, by the "Youth Movement" among students, and by young and minor chiefs who aspire to the influence that their more important elders once held. These last are of no significance as they have no serious claim to recognition by the tribes.

MOSUL Liwa.

225. It is reported that about 1st May Shaikh Fakhir of ZILKA FAKHIR (P/ME. 20.d) was killed at GIR BEDU village (P/ME. 38.c). It is suspected that this murder was committed by Qadir Agha of ZANGANAH (P/ME. 3.a) of the Ashair Saba'a tribe. Shaikh Fakhir was a minor chief of the Aqra Surchi and an uncle of Shaikh Ahmed of BARZAN. Unlike the remainder of the Surchi chiefs he was always amenable to government control and had a pleasing personality. In 1931 he was presented by the Royal Air Force with a gold watch in recognition of his assistance given to R.A.F. personnel in an aircraft mishap.

226. About six cases of robbery directed against Assyrian villages and Ashuti encampments have occurred recently, mainly in the SHAIKHAN Qadha.

BARZAN Area.

227. Khalil Khoshawi recently got into touch with a tribesman resident at SHIRWAN-A-MAZIN (1 D/NW. 3.a) and requested him to inform Striking Force Headquarters that on no account would he permit Ulia Beg (see paragraph 148 of Summary of Intelligence for April) to act as intermediary between himself and the government. Khoshawi asked that a conference be held between himself and Striking Force Headquarters in order to discuss the terms of dakhalah to be offered to him. The authorities replied that he will be pardoned for his rebellion against government but without prejudice to any action that the Ministry of Justice may wish to take against him with regard to civil crimes committed by him. As Khoshawi was originally excluded from the general amnesty to the Barzan rebels owing to his murdering an Assyrian policeman in his charge and as he and his followers have been responsible since for the murder of about seven village Mukhtars, it is unlikely that he will accept those terms.

228. A further small number of Khoshawi rebels have recently surrendered to the authorities. They have been released on guarantee of good behaviour, but their rifles have been retained by the authorities.

بەڵگەنامەی بەریتانی بە کۆدی

Coll 17/17 'FO Annual Reports, 1932-1938, 1947. Annual review of events 1939-1942. Political Review 1943-1944' [95v] (190/483), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/L/PS/12/2877

لاپەڕە ٢٢

دوابەدوای ئاڵۆزیەکانی هاوینی ساڵی ١٩٣٣، زۆربەی ئەوانە بێکار بوون و پشتیان دەبەست بە یارمەتیە خێرخوازیەکانی کەسانی تر کە خۆشبەختانە دۆخیان لە ئەوان باشتر بوو. هەروەها ئەو ئابوونانەی کە بۆیان بەرزکراوەتەوە بەهۆی ڕسوماتی خزمەت. لە دیانا و دەشتی هەریر (قەزای ڕواندز) ئاشووریەکانیش بە هەمان شێوە لە دۆخێکی سەختدا بوون. هەرچەندە بەتەواوی دەست نەبرا بۆیان بەهۆی ئاڵۆزیەکانی ساڵی ١٩٣٣، ئەوان ڕێگەیاندا بە لەدەست دەرچوونی زۆرێك لەو زەویانەی کەوا پێشتر کشتوکاڵیان لێیان ئەنجام دەدا لە دەستیان بەهۆی بۆچوونێکی بێپاساو کەوا ئەوان زوو وڵات بەجێدەهێڵن. لە دەرەنجامی ئەوەشدا، ئەوان زەویەکی کێڵراوی کەمیان هەبوو یان هەر نەیانبوو بۆ چاندن بۆ وەرزی دروێنەی ساڵی داهاتوو و لەسەر دانەوێڵەی لەئاشدراویان دەژیان. بۆیە ئەگەری ئەوە هەیە بناڵێنن بەدەست سەختیەکی مەترسیدارەوە لە زستانی ساڵی ١٩٣٥ ١٩٣٦. گلەیی لە کەس ناکرێ جگە لە خۆیان نەبێ. ئەوان و گشت نیشتەجێیانی تر بە هەمان شێوە بەشێوەیەکی بەردەوام ئاگادار کراونەتەوە کەوا پێویستە ئەوان بۆ بەرژەوەندی تایبەتی خۆیان بەردەوام بن لە کشتوکاڵ کردنی ڕۆتینی ئاسایی خۆیان تاکو ئەو کاتەی کە پێیان دەگوترێ بوەستن، بەڵام ئەوان بایەخیان دەدا بە پڕۆپاگەندەی زیانبەخش زیاتر لە بایەخدانیان بە ئامۆژگاری خۆیەخشانەی ئەوانەی کە بەڕاستی دەیانویست یارمەتیان بدەن.

١٢٠. تۆمارکردنی سەرژمێری نوێ کە دەستی پێکرد لە مانگی ئەیلول، هەندێ سەختی بچووکی بۆ ئاشووریەکان دروست کرد. لە هەندێ بەشی قەزاکانی ئامێدی و دهۆك و شێخان، گومانەکانیان ڕەوێنرانەوە دوای ئەوەی ئەوە ڕوون کرایەوە کەوا تۆمارکردن ڕێگریان لێناکات لە سوود وەرگرتن لە هەر نەخشەیەك کەوا لەوانەیە پەرەی پێبدرێت لەلایەن کۆمەڵەی وڵاتانەوە بۆ دووبارەنیشتەجێکردنەوەیان لە دەرەوەی عێراق. لە شاری موسل بەهەمان شێوە زۆرینەی ئاشووریەکان فۆرمە پێویستەکانیان تەواو کرد بەبێ ئەوەی لارییان هەبێت، بەڵام هەندێ خانەوادە کە پەنجا خێزانێك دەبوون ئەوەیان ڕەتکردەوە و دوو لە سەردەکانی ئەڵقەی ئەم ڕکابەریەی یاسای سەرژمێری حوکم دران بە پێبژاردنی بچووك.

ڕەتکردنەوەی تۆمارکردن، بەشێوەیەکی سەرەکی، بەهۆی پڕۆپاگەندەی شوێنکەوتووانی پاتریاک بوو، ئەوانەی کە بە پابەندبوون بە تەکتیکە ئاساییەکانیان، دەنگۆی هەڵەیان بڵاوکردەوە دەربارەی ئامانج لە سەرژمێریەکە و دەرەنجامەکانی تۆمارکردنیان تێیدا.

١٢١. مار شەمعون خودی خۆی، بەشی هەرەزۆری ساڵەکەی بەسەربرد بە ژیان لەگەڵ هەندێ لە دۆستانی لە بەریتانیا. لە هەندێ ووتار لە ڕۆژنامەوانی سارد، لە ژمارەیەك لە ئامیلکەکان و لە پەیوەندیە دووبارەبووەوەکاندا بۆ کۆمەڵەی نەتەوەکان، گشت ئەمانە ڕاستیی دۆخی ئاشووریەکانیان لە عێراق بەلاڕیدا برد، ئەو بەردەوام بوو لە پڕۆپاگەندەیەکی کارا دژی حکومەتی عێراق. بەمەش ئەو مەرجەی پێشێل کرد کە فەیسەل پاشا لەسەری ڕازی بوو لە هاوینی ساڵی ١٩٣٢ بۆ پێدانی دەرماڵەیەك بە بڕی ١٦٥£ مانگانە. لە دەرەنجامدا، لە مانگی ئایار، غازی پاشا لەسەر داواکاری وەزیرەکانی فەرمانی دەرکرد بەوەی کە پێویستە ئەم دەرماڵەیە بوەستێنرێت.

١٢٢. ترس لەوە هەیە کەوا ئەو دواکەوتنە دوور و درێژەی کەوا ڕوودەدات لە دۆزینەوەی ماڵێکی نوێ بۆ ئاشووریەکان لە دەرەوەی عێراق هەژمار بکرێت کە بەشێوەیەکی پێچەوانە کاریگەری دروست بکات لەسەر هەریەکە لە نیاز و توانای حکومەتی عێراق بۆ بەشداریکردن لە تێچووی دووبارە نیشتەجێکردنەوە. ئەو کاریگەریە نەخلاقیانەی کە وایان لێکردن کە پەشێمان ببنەوە لەسەر مێزی ئەنجومەن لە مانگی تشرینی یەکەمی ساڵی ١٩٣٣ برتیبوون لە لەدەستدانی دەسەڵات، کاتێکیش کاتی ئەوە دێت کە داوای پابەندبوون بە بەڵێنی یاسین پاشا لە جنێف بکەن، ئەوا گەنجینەی عێراق لە هەموو ئەگەرەکاندا سووردەبێت لەسەر وەستانەوە لەدژی هەر بەشداریکردنێکی جیهانی کە لە عێراق داوا بکرێت، بڕەپارەی زیادبوو بەشێوەیەکی بەردەوام، کەوا پێشتر حکومەتی عێراق لە مانگی تشرینی یەکەمی ساڵی ١٩٣٣ بەوە خەرجی کردووە لە کارەکانی فریاگوزاری لەنێو ئاشووریەکان.

١٢٣. چەند زیاتر کۆمەڵە کات بەسەر بیات بۆ دۆزینەوەی نیشتمانێکی نوێ بۆ ئاشووریەکان، ئەوەندە کەمتر پارە لە عێراق دێت بۆ پڕۆسەی دووبارە نیشتەجێکردنەوە کاتێك لاکۆتاییدا زەویەکی گونجاو دەدۆزرێتەوە.

میللەتی کورد

بارزان

١٢٤. لە كاتێكی زووی ساڵەكەدا، ئاشتی ناوچەی بارزان شێوێنرا لەلایەن گرووپی یاخیبووی خەلیل خۆشەوی، كە سەركردەیەكی پێشووی شوێنكەوتەی شێخ ئەحمەد بارزانی بوو. وەك دژە ڕێكارێك، حكومەت خانەوادەكەی دەستگیر كرد و لە موسڵ زیندانی كران، براكەی مەلا موستەفا (برای شێخ ئەحمەد) هەوڵیدا ڕێك بكەون لەسەر پلانێك لەگەڵ دەسەڵاتدارانی سنووری توركیا بۆ ڕێگری كردن لە خەلیل خۆشەوی لە .....

following the disturbances of the summer of 1933. Most of these were out of work and dependent on the charity of others more fortunately situated than themselves, and on subscriptions raised for them by the serving levies. In Diana and the Harir plain (Rowanduz district) the Assyrians were also in a difficult position. Although quite untouched by the troubles of 1933, they allowed much of the land which they previously cultivated to pass out of their hands, in the unwarranted belief that they would soon be leaving the country. Consequently, they have little or no fallow land to sow for next year's harvest, and are living on their seed grain. They are, therefore, likely to suffer serious hardship in the winter of 1935-36. They will have no one but themselves to blame. They and all others similarly situated have been warned incessantly that they should, in their own interests, continue their normal agricultural routine until told to stop; but they have given more heed to mischievous propaganda than to the disinterested advice of those who really wish to help them.

120. The new census registration, which was begun in September, caused some little difficulty with the Assyrians. In parts of the Amadiyah, Dohuk and Shaikhan districts, their suspicions were overcome after it had been explained that registration would not prevent them from benefiting from any scheme which might be evolved by the League of Nations for their resettlement outside Iraq. In Mosul town, too, most of the Assyrians completed the necessary forms without demur, but some fifty families refused to do so, and two of the ringleaders of this opposition to the Census Law were sentenced to pay small fines. Reluctance to register was, in the main, due to the propaganda of adherents of the Patriarch, who, following their usual tactics, circulated false rumours regarding the purpose of the census and the consequences of inclusion therein.

121. Mar Shimun himself spent most of the year living with friends in England. In articles in the ecclesiastical press, in a number of pamphlets and in frequent communications to the League of Nations, all of which grossly misrepresented the facts of the situation of the Assyrians in Iraq, he carried on active propaganda against the Iraqi Government. He thereby violated the condition on which King Faisal had consented, in the summer of 1933, to make him an allowance of £60 per month. Consequently, in May, King Ghazi, at the instance of his Ministers, gave orders that the payment of this allowance should cease.

122. It is feared that the long delay which is occurring in finding a new home for the Assyrians outside Iraq is calculated to affect adversely both the willingness and ability of the Iraqi Government to contribute towards the cost of resettlement. The moral influences which brought them to contrition at the Council table in October 1933 are losing their power, and, when the time comes to claim fulfilment of the promise made by Yasin Pasha at Geneva, the Iraqi Treasury will in all probability insist on setting against any global contribution demanded from Iraq the steadily increasing sum which the Iraqi Government have already, since October 1933, expended on relief work among the Assyrians.

123. The longer the League take to find a new home for the Assyrians the less money there will be forthcoming from Iraq for the operation of resettlement when a suitable territory is ultimately discovered.

The Kurds.

Barzan.

124. Early in the year the peace of the Barzan area was disturbed by the marauding band of Khalil Khoshawi, a former subordinate leader of Shaikh Ahmad Barzani. As counter-measures, the Government arrested his family, detained in Mosul Mulla Mustafa—Shaikh Ahmad's brother—and endeavoured to concert plans with the Turkish frontier authorities to prevent Khalil Khoshawi from escaping over the border whenever pursued by the Iraqi police. These measures were not effective, and in May Khalil Khoshawi, with a small following, murdered the headmen of three villages who had helped in the operations against him. A striking force of 100 police was moved into the area, and Khalil again withdrew across the border into Turkey. Three times in July and twice in September his bands attacked police detachments and caused several casualties, not, however, without themselves losing four or five men. Fresh police dispositions were made, but, although there were several successful engagements

لاپەڕە ٢٣

لەگەڵ گروپەکانی خەلیل بۆردوومانە چڕ و پڕەکان بەردەوام بوون. لە مانگی تشرینی دووەم خەلیل خۆشەوی دوو موختاری تری گوندی کوشت، بۆ خۆدوورگرتنیش لە ڕاوەدوونان، دووبارە ڕایکرد بۆ تورکیا. لە کۆتایی ساڵەکەدا ئەو هێشتان ئازاد بوو و واش دیاربوو کەوا بەبێ هاوکاریەکی زیاتری کارا لە لایەنی تورکیاوە شتێك لەئارادا نەبوو جگە لە دەرفەتێکی کە ئەگەری ئەوەی هەبوو کە چالاکیەکانی بوەستێنێت.

١٢٥. ماڵی شێخ ئەحمەدی بارزانی لە موسل پشکنرا لەلایەن پۆلیسەوە لە مانگی تشرینی دووەم و بەڵگەیەك دۆزرایەوە کەوا ئەو لە پەیوەندیدا بوو لەگەڵ خەلیل خۆشەوی، ئەو و پێنج کەسی تری دەستبەسەرکراوی بارزانی گوازرانەوە بۆ شاری حلە.

سلێمانی

١٢٦. لە مانگی ئازار تاکو تەمموز ئەمنی لیوای سلێمانی زۆر بێزار کرا لەلایەن ڕێگریەکانی سەید محمد بچکۆڵە، کە مولازمێکی پێشووی شێخ مەحمود بوو. دواتر لە هاوین ئەو کشایەوە بۆ بانە لە وڵاتی فارس و تومێد وابوو کەوا ئەو لەوێ بمێنێتەوە.

١٢٧. حکومەتی عێراقی نەیتوانی بە سەرکەوتوویی دان و ستاندن لەسەر مەرجەکان بکات لەگەڵ حکومەتی فارسی سەبارەت بە کۆچی هۆزی جاف بۆ لەوەڕگا ئاساییەکانی بەسەر سنوورەکانی وڵاتی فارسەوە. لە دەرەنجامدا هۆزی جاف ناچار بوون کە لەگەڵ مێگەلەکانیان بمێننەوە لە ناوچەی پێنجوین بەدرێژایی هاوین. هەروەها ترسی ئەوە هەبوو کە هەریەکە هۆزەکەیان و مێگەلەکانیان دووچاری مەلاریا ببنەوە لە دەرەنجامی ئەم مانەوە زۆرەملێیە.

جوولەکەکان

١٢٨. لە وەرزی پاییز لەمیانی دووبارە ڕێکخستنەوەی وەزارەتی ئابووری و پەیوەندیەکان کەوا بەدوای دانانی ئەرشەد بەگ عومەری دا هات وەك وەزیر، ژمارەیەك لەو پۆستانەی کە لەلایەن جوولەکەکانەوە پڕکرابوونەوە هەڵوەشێنرانەوە و پۆستە بەتاڵەکان پڕ نەکرانەوە بە فەرمانبەر.

١٢٩. ژمارەیەك لەو کەسانە یەکسەر لە دەرەوە بابەتێکیان وورووژاند کەوا ئەوان دوورخراونەتەوە چونکە ئەوان جوولەکە بوون و ئەوان سەرکەوتوو بوون لەوەی کە نیگا

ببەخشن بە ڕۆژنامەگەری ژوولەکە لە بەریتانیا بۆ بڵاوکردنەوەی ژمارەیەک ووتار کەوا حکومەتی عێراقیان تۆمەتبار کرد بە چەوساندنەوەی کەمینەی جوولەکەکان لە عێراق. ئەمەش هەڵمەتێکی توند و تیژی دژە جوولەکەی لە ڕۆژنامەگەری عێراقیدا بەدوای خۆیدا هێنا و حکومەت ناچار بوو کە دەستوەردان بکات بۆ ڕێگریکردن لە هەڵچوونێکی مەترسیداری وورووژانی جەماوەری. دوو ڕۆژنامەی عێراقی هەڵپەسێردران و بەشێوەیەکی کاتیش هاتنەناوەوەی ژمارەیەک لە گۆڤاری جوولەکە بۆ ناو عێراق کە لەسەرەوە چاپ دەکران، قەدەغە کران. بە هەمان شێوە پۆلیس لە جەندین بۆنەدا ڕێ و شوێنیان گرتەبەر بۆ ڕێگریکردن لە خۆپیشاندانی شەقام لەدژی زایۆنیزم. لە کۆتایی ساڵەکەدا هەڵچوونەکە هێور بووەوە و بارودۆخەکە دووبارە ئاسایی بوودەوە.

پەروەردە

١٣٠. لەسەر داواکاری تایبەتی حکومەتی عێراق، بەڕێز نۆوێل سمیث، کە بەڕێوەبەری پێشووی قوتابخانەی شێربۆرن بوو، سەردانی عێراقی کرد لەمیانی پشووەکانی لەدایکبوونی حەزرەتی مەسیح بۆ پێدانی ڕاوێژ بە حکومەتی عێراق سەبارەت بە پرسی دامەزراندنی قوتابخانەیەکی دواناوەندی لەسەر هێلەکانی قوتابخانە گشتیە ئینگلیزیەکان. لە ڕاپۆرتەکەیدا ئەو مەرجانەی نووسیەوە کەوا ئەو بە هەرەپێویستی دەزانین بۆ سەرکەوتنی نەخشەکە. هێشتان هیچ ڕێکارێکی زیاتر لەلایەن حکومەتی عێراقەوە نەگیراونەتەبەر، بەڵام ڕاپۆرتەکەی بەڕێز نۆوێل سمیث بناغەیەکی پێشکەش کرد کەوا دواجار لەوانەیە تومێد هەبێت کە دەست پێبکرێت لەسەر بنەمای ڕاپۆرتەکە.

١٣١. لە مانگی نیسان، لەسەر بانگهێشتی حکومەتی عێراق، د. هێرمان سویدهۆف، بەڕێوەبەری قوتابخانە پیشەییەکان لە ویلایەتی پروسیا، سەردانی عێراقی کرد بۆ ڕاگەیاندنی ڕێنماییەکانی قوتابخانە تەکنیکیەکان و پیشەییە هاوشێوەکانی ئەوانەی کە بوونیان هەیە لە ئەڵمانیا و شوێنەکانی تر لە ئەوروپا. ڕاپۆرتەکەی بڵاو نەکرایەوە، بەڵام وادیاربوو کەوا ئەو ڕاسپاردەی ئەوەی کرد کە کە قوتابخانە تەکنیکیەکان بکرێنەوە لە مۆدێلی ئەڵمانی.

١٣٢. بەئاراستەی کۆتایی ساڵەکە وادیاربوو کەوا حکومەت یاری دەکرد بە بیرۆکەی بانگهێشتکردنی ئەڵمانیێک بۆ وەرگرتنی پۆستێکی هەمیشەیی بەرپرس لە فێرکردنی تەکنیکی. وەها هەنگاوێک، بە ڕای حکومەتی پاشای خاوەن شکۆ، پێچەوانەیە لەگەڵ ناوەڕۆکی پاشکۆی (٣)ی پەیماننامەی ئاشتی ساڵی ١٩٣٠. باڵیۆزی پاشای خاوەن شکۆ بڕوای بە

حکومەتی عێراق هێنا بۆ دەستگرتنیان تاکو ئەو کاتەی دڵنیا دەبنەوە لەوەی کە ئایا کاندیدێکی گونجاو هەیە لە شانشینی یەکگرتوو.

[١١٣١٥]

with Khalil's bands, the marauding raids continued. In November Khalil Khoshawi murdered two more village headmen and, eluding pursuit, again made good his escape to Turkey. At the close of the year he was still at large, and it seems that, without more effective co-operation from the Turkish side, nothing but a chance shot is likely to put a stop to his activities.

125. The house of Sheikh Ahmad Barzani in Mosul was searched by the police in November, and as evidence was found that he was in communication with Khalil Khoshawi, he and five other Barzani detenus were removed to Hillah.

Sulaimani.

126. From March to July the security of the Sulaimani liwa was seriously disturbed by the banditry of a certain Saiyid Muhammad Pichkola, an erstwhile lieutenant of the celebrated Sheikh Mahmud. Later in the summer he withdrew to Banah, in Persia, and hopes are entertained that he will stay there.

127. The Iraqi Government were unable this year successfully to negotiate terms with the Persian Government for the migration of the Jaf tribe to their customary summer pastures across the Persian border. The Jaf were, in consequence, obliged to remain with their flocks in the Panjwin area throughout the summer. It is to be feared that the physique, both of their tribe and of their flocks, will suffer from this enforced stay in the malarial plains.

The Jews.

128. In the autumn, during the reorganisation of the Ministry of Economics and Communications which followed the appointment of Arshad Beg Al Umari as Minister, a number of posts occupied by Jews were abolished and their incumbents were not re-employed.

129. Several of these men at once raised an outcry that they had been dismissed *because* they were Jews, and they succeeded in inspiring in the Jewish press in England a number of articles which accused the Iraqi Government of persecuting the Jewish "minority" in Iraq. A violent anti-Jewish campaign ensued in the Iraqi press, and the Government were obliged to intervene to prevent a dangerous ebullition of popular excitement. Two Iraqi newspapers were suspended and the entry into Iraq of a number of Jewish journals published abroad was temporarily prohibited. The police also took action on several occasions to prevent street demonstrations against Zionism. At the close of the year the excitement had subsided and the situation was again normal.

Education.

130. At the special request of the Iraqi Government, Mr. Nowell Smith, formerly headmaster of Sherborne School, visited Iraq during the Easter holidays to advise the Government on the question of establishing a secondary boarding school on English public school lines. In his report he outlined the conditions which he considered necessary for the success of the scheme. No further action has yet been taken by the Iraqi Government, but Mr. Nowell Smith's report provides a basis on which it may be hoped a beginning will eventually be made.

131. In April, at the invitation of the Iraqi Government, Dr. Hermann Snedhof, Director of Occupational Schools in the State of Prussia, visited Iraq to report on the organisation of technical and occupational schools similar to those existing in Germany and elsewhere in Europe. His report has not been published, but it is understood that he has recommended the opening of technical schools on the German model.

132. Towards the end of the year it seemed likely that the Government were toying with the idea of inviting a German to take up a permanent post in charge of technical education. As such a step would, in the opinion of His Majesty's Government, run counter to the spirit of Annexure 3 to the Treaty of 1930, His Majesty's Ambassador persuaded the Iraqi Government to hold their hand until it was ascertained whether a suitable candidate was available in the United Kingdom.

لاپەڕە ٣٠

١٤٠. پیاوانی هۆزەکان و گوندنشینانی سەراپای ناوچەی بارزان ئێستا دووچاری هەژاری و پێویستییەکی گەورە بوونەتەوە. هێرشەکانی خەلیل خۆشەوی ڕۆتینی کشتوکاڵ و شوانکارییانی پەک خست، هەروەها بوونی دامەزراوەی گەورەی هێزەکان و پۆلیس لە ناوچەکەیان بۆ ماوەی چەندین مانگ بووە هۆی بێبەش بوونیان لە کەل و پەلی پێویستی ژیان. لەمیانی وەرزی زستانی ساڵانی ١٩٣٥ ١٩٣٦ ئەوانەی کە مانەوە زۆر گرفتار ببوون، چونکە زۆریان ڕایانکرد بۆ شوێنەکانی تر.

سلێمانی

١٤١. یاخیبوو لە یاسا (سەید محمد بچکۆڵە) لەگەڵ چەندین ژێردەستەی شوێنکەوتەی هەمان جۆر لەمانگی ئاب خۆیان بەدەستەوەدا. دوای ئەوەی کە بۆ ماوەیەک لە بەغداد دەست بەسەر کران، ئەوان لێخۆشبوونیان بۆ دەرچوو و ڕێگەیان پێدرا بگەڕێنەوە بۆ گوندەکانیان. لەو کاتەوە، ئاسایش لە لیوای سلێمانی زۆر باشتر بوو و ڕێگری مەترسیدار ڕوویان نەدا.

ناسیۆنالیزمی کوردی

١٤٢. ڕێکخەرانی کەمپینی سیاسی لەدژی کابینەکەی عەلی جەودەت بەگ، کەوا لە بەغداد ئەنجامدرا لە وەرزی بەهار چاوپۆشیان نەکرد لە ئەگەری دروستبوونی ئیحراجی بۆ حکومەت لە ناوچەی باکوری کوردی. لەڕێگەی میانگیری گونجاوەوە کار کرا بۆ وروژاندنێک لەسەر هێلە ئاساییەکان. داواکان بۆ پێشکەش کردنی داواکاریەکان بۆ قوتابخانە کوردیە باشترەکان و بەرپرسی زیاتری کورد گشتێنران لەنێو سەرکردەی هۆزەکان و کەسانی خاوەن کاریگەری شارۆچکەکان و ژمارەیەکی گەورە لە واژوو بەدەست هێنران. ڕێکارەکان ڕێکخران بۆ ڕاپرسین سەبارەت بە وەفدەکان لە گشت بەشەکانی کوردستان بۆ سەردانی بەغداد بۆ جەخت کردنەوە لەسەر ئەم داواکاریانە بۆ سەرنج ڕاکێشانی دەسەڵات. بەهەر حاڵ، پرۆگرامی کات وەکو ئەوەی نیاز بوو کاری نەکرد و وەفدەکانی نوێنەرانی کورد، کەوا هێنران بۆ بەغداد بۆ بێزارکردنی عەلی جەودەت هاوڕێیانی، گەیشتنە ئەوێ بە کاتێکی کەم دوای کابینەی یاسین پاشا دامەزرا. سەرۆک وەزیران و وەزیری ناوخۆ بە لێزانیەوە ئەم دەرفەتە ناگونجاوەیان قۆستەوە بۆ بەرژەوەندی خۆیان بە ڕاگەیاندنی ئەوەی کەوا وەفدەکە هاتوون

بۆ دووپاتکردنەوەی پشتگیری تەواوی سوننەکانی باکور بۆ حکومەت لەدژی ئەو شیعانەی کە تەنگ و چەڵەمە بۆ ئاشتی دروست دەکەن لە باشور. لە هەمان کاتیشدا چەندین بەڵێنی لە ڕادەبەدەر دران، دوای ئەوەش کە لەسەر خەرجی پارەی هەواڵگەری بە شێوەیەکی ئازادانە حەوانەوە و خۆش گوزەراندنیان بۆ دابین کرا، ئەوان گەڕانەوە بۆ ماڵەکانیان کە زۆر دڵخۆش بوون بە پشووە ئاسوودەکەیان لە بەغداد.

١٤٣. لە وەرزی پاییز. چەرندین هەواڵ هەبوون لەسەر هەوڵە نوێیەکان بۆ زیندووکردنەوەی بزوتنەوەی ناسیۆنالیزمی کوردی، بەڵام هیچ شتێکیان لێنەهاتە ئاراوە و لە کۆتایی ساڵەکەدا ناوچە کوردیەکان هیچ بزووتنەوەیەکی سیاسی یان نەتەوەپەرستی تێدا نەبوو کە جێگای بایەخ بێت.

ئاشوریەکان

١٤٤. ترس هاتە ئاراوە بەهۆی ڕاپۆرتەکانی عەمیدی جەنەراڵ براون لەکۆتایی ساڵی ١٩٣٤، کەوا هەرێمێکی گونجاو بۆ نیشتەجێکردنی ئاشوریەکان نادۆزرێتەوە لە گیانای بەریتانی، کەوا زووتر دووپات لەسەر ئەوە کرابووەوە لە ساڵی ١٩٣٥ لەلایەن دوا ڕاپۆرتیەوە بۆ لیژنەی ئەنجومەن. لە دانیشتنی تایبەتدا کەوا لە مانگی نیسان بەسترا، بەیامنێرەکە ئەوەی بە ئەنجومەن ڕاگەیاند کەوا لیژنەی نیشتەجێکردنی ئاشوریەکانی عێراق ناچار کراون بە بڕیاردان و بەداخەوە کە ئەخشەی گیانا کردەنی نەبوو، هەروەها بۆیە ئەوان گەڕابوونەوە بۆ بیرۆکەی نیشتەجێکردنی زیاتری ئاشوریەکان لەو زەویانەی کە دەکەونە ژێر ئینتیدابی فەرەنسا لە وڵاتی شام. ئەو هەروەها گوتی کەوا بەپێی ئەو تێبینیانەی کەوا دووپاتکردنەوەی فەرمی دراوە کەوا هیچ بارگرانیەك لەسەر بودجەی فەرەنسا دانانرێت یاخود لەسەر بودجەی وڵاتەکانی ژێر ئینتیدابی ئەو، لەڕووی پرەنسیپەوە حکومەتی فەرەنسا ڕازی بوو لەسەر ئەم پێشنیازە. بەیامنێرەکە زیاتر ڕایگەیاند کەوا هەردوو حکومەتی فەرەنسا و عێراق بانگهێشتی سەرۆکی لیژنەکە (م. لۆیێز ئۆلیڤان) یان کرد بۆ سەردانی سوریا و عێراق بۆ دیراسەکردنی بابەتەکە بە وردەکاریەوە لە ناوچەکە. ئەو پێشنیازی ئەوەی کرد کەوا ئەنجومەن پێویستە ئەم داوەتنامەبە پەسەند بکات کە لەسەری ڕەزامەند بن. جێگای داخە کە ڕاسپاردەکانی بایامنێرەکە کاریان پێکرا و لە ڕێکەوتی ٦ی ئایار بە ڕەزامەندی حکومەتی عێراق م. ئۆلیڤات بە یاوەری لەگەڵ م. ئەرۆکا لە سکرتاریەتی کۆمەڵەکەوە، گەیشتنە بەیروت. دوای ئاوتوێکردنی دەستپێکی لەگەڵ نوێنەری بەرزی فەرەنسی هەروەها لەگەڵ نوری پاشا (کەوا لە بەریتانیا بوو لە ڕێگایدا بۆ جنێف بۆ بەشداریکردن لە دانیشتنی مانگی

ئاياری ئەنجومەنی کۆمەڵە). م. ئۆلیڤان هات بۆ بەغداد کاتێك گەیشتە ئەوێ لە ١١ی ئايار، بەماوەيەکی کورت دوای ئەوە، ئەو سەردانێکی کرد بۆ موسڵ، لەوێ گەڕانێکی کرد بەناو گوندەکانی ئاشوريەکاندا. مەرامی ئەوەبوو کە هەڵسەنگاندن بکات بۆ ژمارەی ئەو ئاشوريانەی کە ئارەزووی چوون بۆ يەکێك لە وڵاتانی شام دەکەن

140. The tribesmen and villagers of the whole of the Barzan area have now been reduced to great poverty and want. The depredations of Khalil Khoshawi have interrupted their agricultural and pastoral routine, and the presence in their country for several months of large bodies of troops and police has denuded it of supplies. During the winter of 1935-36, those who remain—for many have fled elsewhere—will be in a sorry plight.

Sulaimani.

141. The outlaw Saiyid Muhammad Pichkole, with several subordinate associates of the same type, surrendered in August. After having been detained for some time in Bagdad, they were pardoned and permitted to return to their villages. Since then, security in the Sulaimani liwa has much improved, and no serious banditry has occurred.

Kurdish Nationalism.

142. The organisers of the political campaign against Ali Jaudat Beg's Cabinet, which was conducted from Bagdad in the spring, did not overlook the possibility of creating embarrassments for the Government in the southern Kurdish areas. By means of suitable intermediaries, an agitation was worked up on familiar lines. Petitions presenting demands for better Kurdish schools and more Kurdish officials were circulated among the tribal leaders and influential townsmen, and a large number of signatures were obtained. Arrangements were then made for deputations from all parts of Kurdistan to visit Bagdad to press these demands on the attention of the authorities. The time programme did not, however, work out as intended, and the deputations of representative Kurds, which had been brought to Bagdad to harass Ali Jaudat and his colleagues, arrived there shortly after Yasin Pasha's Cabinet had taken office. The Prime Minister and the Minister of the Interior adroitly exploited this inopportune event to their advantage by giving out that the deputation had come to assure the Government of the whole-hearted support of the Sunnis of the north against the Shiah disturbers of the peace in the south. At the same time lavish promises were freely made and, after the deputations had been liberally entertained at the expense of secret service funds, they returned to their homes well pleased with their happy holiday in Bagdad.

143. In the autumn, reports of new efforts to revive the Kurdish Nationalist movement were current, but nothing came of them, and at the end of the year the Kurdish areas were free from any political or racial movements of importance.

The Assyrians.

144. The fears aroused by the reports received from Brigadier-General Browne at the end of the year 1934, that a suitable territory for Assyrian settlement would not be found in British Guiana, were confirmed early in 1935 by his final report to the Committee of the Council. At the special session held in April, the *rapporteur* informed the Council that the Committee for the Settlement of the Assyrians of Iraq had been forced to decide with regret that the Guiana scheme was impracticable, and that they had therefore reverted to the idea of further settlement of the Assyrians in French mandated territory in the Levant. He added that, subject to the reservation that an official assurance was given that no burden would be placed on the French budget or on the budgets of the mandated States, the French Government had agreed, in principle, to this proposal. The *rapporteur* further reported that the French and Iraqi Governments had invited the chairman of the Committee (M. López Oliván) to visit Syria and Iraq to study the matter in detail on the spot. He proposed that the Council should approve of this invitation being accepted. The *rapporteur's* recommendations were unanimously adopted, and on the 6th May, with the assent of the Iraqi Government, M. Oliván, accompanied by M. Arocha from the League Secretariat, arrived in Beirut. After preliminary discussions with the French High Commissioner and with Nuri Pasha (who was in Beirut on his way to Geneva to attend the May session of the Council of the League of Nations), M. Oliván came to Bagdad, where he arrived on the 11th May. Shortly afterwards he visited Mosul, where he made a tour of the Assyrian villages. His purpose was to estimate how many Assyrians would wish to go to one of the Levant States

لاپەڕە ٥٥

٣٠١. لە مانگی ئاب گرفتی بچووك سەریان هەڵدا لەقورنە لیوای المکین سەبارەت بە تۆمارکردنی سەربازی. ڕێکاری ئاسمانی گیرایە بەر و دوو سریەی پیادە لە (بەسرا)وە نێردران بۆ ئەوێ. دوای هەندێ شەڕکردن کەوا لە شەڕەکەدا قوربانی لێکەوتەوە لە هەردوو لایەنەکەوە، هۆزەکان خۆیان بەدەستەوەدا و دۆخی ئاسایی گەڕایەوە.

٣٠٢. دۆخی کوردستان لە سەرەتای ساڵەکەدا زۆر جێگای نیگەرانی بوو و گرووپە لەیاسادەرچووەکان دانیشتوانیان دەترساند لە هەریەکە لە ناوچەکانی سێمانی و مێرگەسۆر. لە سلێمانی بەتالیۆنی دووەمی سنوور شەڕێکی سەرکەوتووانەی پەرپاکرد لەگەڵ ڕێگرەکان لە مانگی ئازار و دەستیان بەسەر دۆخەکەدا گرت، بەڵام لە مێرگەسۆر کوردێك بە ناوی خەلیل خۆشەوی گرووپێکی کۆکردەوە کە دەگوترا زیاتر بوون لە ٢٠٠ کەسی بەهێز. ڕێ و شوێنی کارا گیرانە بەر لەدژی ئەو. خاڵەکانی پۆلیس لە ناوچەی بارزان لەلایەن سوپاوە وەرگیران و ڕێکارەکان گیرانەبەر بۆ هاوکاری کردن لەگەڵ هێزەکانی تورکیا لەوبەری سنوور. لەگەڵ ئەوەشدا تاکو مانگی٧ ئاب هێزێك لە سێ بەتالیۆن کۆکرایەوە و ئەحکامی عورفی ڕاگەیەنرا بۆ بەدیهێنانی هەر سەرکەوتنێك. پۆلیسی چەکدار لە چەند ڕووبەڕووبوونەوەدا سەرکەوتنیان بەدەست هێنا بەسەر یاخیبووەکاندا و لە مانگی ئەیلول ئەوە ڕاگەیەنرا کەوا خەلیل خۆشەوی ڕایکرد بۆ ناو خاکی ئێران و زۆربەی شوێنکەوتووانی زیندانی کران.

٣٠٣. لە مانگی ئەیلول گرفتێکی تر سەبارەت بە یاسای خزمەتگوزاریە نیشتمانیەکان سەری هەڵدا لەنێو ئێزدیەکان لە چیای شنگال، کە لەنێویاندا نزیکەی ٢٠٠ یان ٣٠٠ کەس هەبوون لەژێر سەرکردایەتی سەرۆك هۆزێك بەناوی داود ی داود گوندەکانیان چۆڵ کرد و ڕوویانکردە گردەکان. هێزێکی سزایی کۆکرایەوە لە ٦ی تشرینی یەکەم و بە هاوکاری پۆلیسی چەکدار و هێزی ئاسمانی جووڵەکەیان جێبەجێکرد لە ناوچەی داماڵراو. لە سەرەتادا دووچاری بەرپەرچدانەوەیەکی بەرچاو بوون و هێزەکان نزیکەی چل قوربانیان بەرکەوت لە کوژراو و بریندار. یاخیبووەکانیش دووچاری زیانێکی گەورە بوون، کەوا ژمارەی قوربانیەکانیان بەپێی ڕاگەیاندنی حکومەتی عێراق گەیشتە سەرووی ٢٠٠ کوژراو و ١٢٠ بریندار. لە ١٥ی تشرینی یەکەم سەرکردەکان رادەستی حکومەت کران، جگە لە داود ی داود خودی خۆی کە لەگەڵ ژمارەیەکی کەمی پشتیوانەکانی ڕایانکرد بۆ ئەودیوی سنووری

ســوریا. ئەحکــامی عــورفی کەو لە نــاوچەکەدا ڕاگەیەنرابــوو لە ٢٢ی تشرــینی یەکەم، هەڵپەسێردرا لە ١٤ی تشرینی دووەم.

مەشقکردن

٣٠٤. بەرنامەی مەشقی ساڵەکە بەشێوەیەکی بەرچاو وەستێنرا لەلایەن ئەو ئۆپەراسیۆنانەی کە لەسەرەوە باسکران. مەشقکردنی تاکی هەندێك لە یەکەکان بەشێوەیەکی توند زیانیان بەرکەوەت و ئەمەش بەردەوام بوو تاکو مانگی ئەیلول، کاتێك یەکەکان گەڕێنرانەوە بۆ وێستگەکانی ئاشتی و پیاوەکان گەڕێنرانەوە لە مۆڵەت، کەوا هەموو کۆششێکی جیددی خرایە گەڕ بۆ چارەسەرکردنی کەم و کورتیەکان. مەشقکردنی بەکۆمەڵ دەستی پێکرد لە مانگی تشرینی یەکەم و هەرچەندە ئۆپەراسیۆنەکان لە شنگال دەستوەردانیان کرد لە یەکەکان لە قەزای موسڵ، کەمپەکانی مەشقکردن لە قەرەغان و کەرکوك دانران بۆ فەوجەکانی کەرتەکانی باشور و ڕۆژهەڵات یەك لەدوای یەك. بە هەمان شێوە کەمپێکی ڕاهێنان لەسەر چەکی تۆپ دامەزرا لە قەرەغان و هەرچەندە تەقەکردن تەنها بە پاترییەکان بوو لە هەردوو کەرتی باشور و ڕۆژهەڵات، ژمارەیەك لە ئەفسەرانی تۆپخانە لە کەرتی باکور ئامادە بوون. ستانداردی هەنووکەیی ئەفسەرانی مەشقکردن و پیاوەکان بەرز نیە بەپێی ستانداردەکانی سوپای بەریتانی، کەچی ئۆپەراسیۆنەکان شارەزاییەکی بەرچاویان پێشکەش کرد بە فەرماندەکان و کارمەندان، هەروەها ئەوەیان سەلماند کەوا سوپا وەکو پێویست ئامادەیە بۆ ئەرکەکانی ئاسایشی ناوخۆ.

٣٠٥. هەنـدێ خـولی ڕێـك و پێـك ئەنجـام دران لەمیـانی سـاڵەکەدا لە دامەزراوە جۆراوجۆرەکانی ڕێنماییکردن. چاودێریەکی بەرچاو ئاراستە کرا بۆ مەشق پێکردنی پیاوە گەنجەکان لە لە قوتابخانە دواناوەندیەکان وەك ئەفسەری ڕێپێنەدراو (ضابط صف)، هەروەها ئەفسەرانی سەفی گونجاوی سوپا مەشقیان پێکرا وەك فەرماندەی مەفرەزەکان بۆ پڕکردنەوەی ئەو کورتهێنانە هەنووکەییەی کە لە ئەفسەرەکان هەیە هەروەها بۆ دابینکردنی یەدەکی چاوەڕوانکراو لە ئەفسەرەکان لە کاتی جەنگدا.

٣٠٦. ژمارەی ئەو ئەفسەرانە و ئەفسەرانی سەف کە بە خولی ڕاهێناندا دەڕۆن لە بەریتانیا و هیندستان زیاد بوو، زۆرینەی زیادەی بەرچاوی ئەو ئامادەبووانە ئەوانە بوون کە لە ئەفسەرانی سوپای عێراق بوون لە هەردوو کۆلێژی کامبرلی و ستافی کویتا. هەموو هەوڵێك خرایە گەڕ بۆ ناردنەدەرەوەی کاندیدی گونجاو بۆ خولەکان و ڕێکارەکان گیرانەبەر بۆ

برەودان بە خوێندنی زمانی ئینگلیزی لەنێو ئەفسەرانی سوپادا لەپێناوی فراوانکردنی بواری هەڵبژاردن.

دابینکردنی چەك و تفاق

٣٠٧. پاتریەکی جەنگی چیایی دووبارە دروستکرایەوە بە ٢.٧ ئینج هاوتزەر. تەنها گۆڕانکاری تر لەماوەی ساڵی ١٩٣٥ بریتی بوو لە کشانەوەی دەمانچەکانی لویس لە بەتالیۆنەکانی سنوور و جێگرتنەوەی کاتیان بە دەمانچەکانی هۆچکیس لەچاوەڕوانی ...

301. In August minor trouble arose in the Qurnah liwa at Al Makin over the registration of conscripts. Air action was undertaken and two companies of infantry were despatched from Basra. After some fighting, in which casualties were sustained by both sides, the tribes submitted and the situation was restored.

302. The situation in Kurdistan at the beginning of the year was most unsatisfactory, and bands of outlaws were terrorising the inhabitants in both the Sulaimani and Mergasor areas. In Sulaimani the 2nd Frontier Battalion had a successful affray with the bandits in March, and cleared up the situation, but at Mergasor a Kurd, named Khalil Khoshawi, raised a band reported to be over 200 strong. Active measures were undertaken against him. Police posts in the Barzan area were taken over by the army and arrangements were made to co-operate with the Turkish forces across the border. It was not until August, however, when a force of three battalions was concentrated and martial law was proclaimed, that any success was attained. The armed police then had several successful encounters with the bandits, and by the end of September Khalil Khoshawi was reported to have fled into Iran and the bulk of his followers were imprisoned.

303. In September further trouble in connexion with the National Service Law broke out among the Yazidis in the Jabal Sinjar, of whom some 200 or 300, under a chieftain named Daud-i-Daud, evacuated their villages and took to the hills. A punitive force was concentrated on the 6th October, and in co-operation with armed police and aircraft carried out a drive in the disaffected area. Considerable opposition was met at the outset, and the force sustained some forty casualties in killed and wounded. The rebels suffered severely, their casualties, as reported by the Iraqi Government, amounting to over 200 killed and 120 wounded. By the 15th October the rebel chiefs, with the exception of Daud-i-Daud himself, who escaped with a few of his supporters over the Syrian frontier, had submitted to the Government. Martial law, which had been proclaimed in the area on the 12th October, was suspended on the 14th November.

Training.

304. The training programme for the year was considerably interrupted by the operations mentioned above. The individual training of some units suffered severely, and it was not until September, when units had returned to their peace stations and men had returned from leave, that any serious efforts were made to repair the deficiency. Collective training began in October, and although the operations in the Sinjar interfered with units in the Mosul district, training camps were held at Qaraghan and Kirkuk for the troops of the Southern and Eastern Districts respectively. An artillery practice camp was also held in Qaraghan, and although the firing was confined to batteries of the Southern and Eastern Districts only, a number of artillery officers from the Northern District attended. The present standard of training of officers and men is not high according to British army standards, but the operations provided admirable experience for commanders and staffs, and proved the army to be adequate for internal security duties.

305. Regular courses took place throughout the year at the various instructional establishments. Considerable attention was directed to the training of young men from secondary schools as n.c.o.'s, and suitable army n.c.o.'s were trained as platoon commanders to meet the present shortage of officers and to provide a potential reserve of officers in time of war.

306. The number of officers and n.c.o.'s undergoing courses in England and India increased, the most noticeable addition being the attendance of Iraqi army officers at both the Camberley and Quetta Staff Colleges. Every effort is made to send suitable candidates on courses abroad, and arrangements have now been made to promote the study of English amongst army officers so as to widen the field of selection.

Armament and Equipment.

307. A second mountain battery was rearmed with 3·7-inch howitzers. The only other change during 1935 was the withdrawal of Lewis guns from the frontier battalions and their temporary replacement by Hotchkiss guns pending

لاپەڕە ٢٠

کۆتایی ساڵەکە. دادوەرێکی تری بچووک دەستی لەکار کێشایەوە لە دامەزراندن، بەڵام دەست لەکارکێشانەوەکەی کارا نابێت تاکو بەهاری ساڵی ١٩٣٦.

پرۆپاگەندە

١٣٥. ڕێکارەکان بۆ دووبارە ڕێکخستنەوەی وەزارەتی ناوخۆ، کەوا دەرکرابوون لە مانگی حوزەیران، فەرمانگەیەکی نوێیان دروست کرد بەناوی بانگەشە و پرۆپاگەندە. ئەرکەکانی بەڕێوەبەری ئەم فەرمانگەیە دەستنیشان کرابوون بە: "سەرپەرشتیکردنی بەخشینی مۆڵەت بە ڕۆژنامە و گۆڤار و دەزگاکانی چاپکردن، بۆ دڵنیابوونەوە لە جێبەجێکردنی یاسای بڵاوکردنەوە و چاپکردن، بۆ پشکنینی ئەو کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤارانەی کە دەهاتنە ناو عێراق لە دەرەوە، هەروەها هەموو ئەو کتێبانەی کە لە عێراق چاپ دەکران، دەرکردنی ڕۆژنامەی فەرمی، دابینکردنی زانیاری پێویست بۆ ڕۆژنامەکان، هەروەها ئەنجامدانی بابەتی پێداچوونەوەیەکی مانگانە بە مامەڵەکردن لەگەڵ کاروباری زانستی و کلتوری و ئەخلاقی و ئابوری عێراق، دامەزراندنی ئاژانسێك بۆ هەواڵە تەلەگرافیەکان، ڕێکخستنی وانەکان لە قوتابخانەکان و یانەکان، لەگەڵ دیدگایەك بۆ بەهێزکردنی هەستی نیشتمانی و باشترکردنی ڕەوشت و زانینی وانەبێژەکان، هەروەها وانەکان لەسەر بابەتە ئابوری و کۆمەڵایەتی و مێژووییەکان، هەروەها بۆ بڵاوکردنەوە بەهۆی زانیاریە بێسیمەکان سەبارەت بەو بابەتانەی کە لەسەرەوە باسکران کە لەوانەیە بەسوود بن، هەروەها بۆ هەوڵدان بۆ هاندانی پرۆپاگەندە لەبری عێراق لە دەرەوە".

١٣٦. فەرمانگەکە هێشتان هەموو ئەو ئەرکانەی بەجێ نەگەیاندوون کە پێی سپێردراون. هیچ پێداچوونەوەیەکی مانگانە بڵاو نەکراونەتەوە، هیچ پرۆپاگەندەیەك لە دەرەوە ڕێك نەخراون و هێشتان پەخش کردنی ڕاستەوخۆ لە بەغداد دەستی پێنەکردووە. بەکورتی، سەرەڕای ناونیشانە ئاست بەرزەکەی، فەرمانگەکە کەمێك گۆڕاوە لەو کاتەوە کەوا هێشتان ناودەبرا بە نووسینگەی ڕۆژنامەوانی.

١٣٧. فەرمانگە نوێیەکە دابینکردنی بودجەی سەربەخۆی نیە و خەرجیەکانیشی لە بودجەی وەزارەتی ناوخۆ دەبڕدرێت.

میللەتی کورد

بارزان

١٣٨. بەدرێژایـی وەرزی زسـتان نـاوچەی بـارزان بە بەردەوامـی گێچەڵـی پێـدەکرا لەلایەن گروپەکانی باخیبووی لەیاسا دەرچـوو خەلیـل خۆشـەوی و دژەڕێکارەکـانیش ئەسـتەم بـوون بەهۆی بەفری زۆرەوە کەوا گشت ڕێگاکانی دادەپۆشی لەو کـاتەی سـاڵدا. هەرچۆنێـک بێـت بەرەو کۆتایی مـانگی ئـازار حکـومەتی عێـراق سـەرکەوتوو بـوو لە هانـدانی دەسـەڵاتدارانی تورکیا بۆ گرتنەبەری ڕێکاری توندتر. سێ سەد کەس لە هێزی پیادەی تورکی نێردران بۆ سنور نزیك بێرۆخ و لە دیوی عێراقیشەوە هێزێکی گەڕۆك لە ٥٠٠ پۆلیس و دوو بەتالیۆنی سـنوری سـوپای عێـراق جێگیـر کـران لە هەردوو نـاوچەی بـارزان و برادۆسـت. ژمـارەیەك لە بەیەکدادانی بچووك ڕوویاندا کە تیایاندا لەوانەیە خەلیل خۆشـەوی نـزیکەی بیسـت تـا سـێ پیاوی لەدەستدابێت لە کوژراو بریندار. ئەو زیاتر بێهێز بوو بە وازهێنـانی زۆرێـك لە پیـاوانی کەوا خۆیـان ڕادەسـتی دەسـەڵاتە خۆجێیەکـان کـرد بە مەرجـی ئاسـان. لە مـانگی نیسـان لەبەرئەوەی کە ڕێگری لێکرا لە ڕاکردن بۆ شوێنە ئەریتیەکانی حەشاردانی خـۆی لە سـنور لە دیوی تورکیا، ئەو ڕایکرد بۆ زنجیرە چیاکانی نزیك دالامبەر داغ، ئەو شـوێنەی کە سـنورەکانی تورکیـا و ئێـران و عێـراق بەیەك دەگەن. بـۆ مـاوەیەك بە حەشـاردراوی مـایەوە، بەڵام لە درەنگانێکی مانگی حوزەیران جارێکی تر ئەو هێرشی کرد و تاڵانی گوندەکانی کرد لە عێراق. حکومەتی عێراق دووبارە هێزەکانیان بەهێزکردەوە و حکومەتی تورکیاش هێزە سنوریەکانی توند و تۆڵ کردەوە بە دوو بەتالیۆن لە هێزی پیادە و ٢٠٠ سواری شمشێر هەڵگر. ئەحکـامی عـورفی لە نـاوچە ئـاڵۆزەکە ڕاگەیەنـرا و ژمـارەیەك لەو گونـدانەش چـۆڵ کـران لەلایەن دانیشتوانیانەوە کە خەلیل خۆشەوی و گروپەکەی خۆراك و ئالیکیان لێیان دەسـت دەکەوت، ئەویش بە فەرمانی فەرماندەی هێزە عێراقیەکان. ئۆپەراسیۆنە هەماهەنگکارەکانی هێزەکانی تـورکی و عێراقـی تـا ئاسـتێکی بـاش سـەرکەوتوو بـوون. بە ڕەتکـردنەوەی پێداویستـیەکان شوێنکەوتووانی خەلیل خۆشەوی زۆر زوو کەم بوونەوە بـۆ نـزیکەی بیسـت پیـاوی گـێچەڵ پێکراو و شەکەتبوو. لە سەرەتای مانگی ئەیلول هەواڵی لێدرا کەوا ئەو ڕایکردووە بۆ ئێـران و لەمیانی دوا حەفـتەی مـانگی تشرینی یەکەم سـەردەمی یاسای ئەحکـامی عورفی کۆتـایی پێهێنرا. نزیکەی شەست و سـێ لە شـوێنکەوتووانی خەلیـل خۆشـەوی حـوکم دران بەرامـبەر دادگا سەربازیەکان و بە ماوەی جوداجودا لە زینـدانیکردن حـوکم دران و هەشـت کەسـیش لەسێدارە دران.

١٣٩. بەداخەوە، هەرزوو کە زستان داهات کەش و هەوا ئەو هێزە تورکی و عێراقیانەی کەوا لەدژی ئەو کۆکرابوونەوە ناچار بە کشانەوە کرد، خەلیل خۆشەوی گەڕایەوە بۆ مۆڵگە کۆنەکەی کە چیای گۆڤەند بوو، لە نزیکەی ناوەڕاستی مانگی تشرینی دووەم ئەو دووبارە گێچەڵی دەکرد بە باکوری قەزاکانی بەڕۆژ و برادۆست.

end of the year. A second junior judge resigned his appointment, but his resignation will not take effect till the spring of 1936.

Propaganda.

135. The regulations for the reorganisation of the Ministry of the Interior, which were issued in June, created a new Department of Publicity and Propaganda. The duties of the director of this Department were defined as being: "To supervise the grant of permits to newspapers, magazines and printing presses; to see that the Press and Printing Law is acted upon; to examine books, newspapers and magazines entering Iraq from abroad, also all books printed in Iraq; to publish the *Official Gazette*; to supply the newspapers with necessary information, and to undertake the issue of a monthly review dealing with Iraq's scientific, cultural, moral and economic affairs; to establish an agency for telegraphic news; to organise the lectures in schools and clubs, with a view to strengthening national feeling, improving morals and knowledge of literature; also lectures on economic, social and historical subjects, and to broadcast by wireless information regarding such of the foregoing subjects as may be useful, and to endeavour to encourage propaganda on behalf of Iraq abroad."

136. The Department has not yet undertaken all the duties assigned to it. No monthly review has been published, no propaganda abroad has been organised, and broadcasting from Bagdad has yet to begin. In short, in spite of its new high-sounding title, the Department has changed little since the time when it was still called the Press Bureau.

137. The new Department has no separate budget provision, and its expenditure is debited to the budget of the Ministry of the Interior.

The Kurds.

Barzan.

138. Throughout the winter months the Barzan area continued to be harassed by the bands of the rebel outlaw Khalil Khoshawi, and effective counter-measures were rendered impossible by the heavy snow which covers all the passes at this time of year. Towards the end of March, however, the Iraqi Government succeeded in rousing the Turkish authorities to more vigorous action. Three hundred Turkish infantry were sent to the frontier near Barokh, and on the Iraqi side a mobile force of 500 police and two frontier battalions of the Iraqi army were concentrated in the Barzan and Baradost areas. A number of small engagements took place, in which Khalil Khoshawi probably lost some twenty to thirty men killed and wounded. He was further weakened by the desertion of many men who surrendered to the local authorities on easy terms. In April, being denied escape to his habitual hiding-places on the Turkish side of the border, he fled to the mountain ranges near Dalamber Dach, where the Turkish, Iranian and Iraqi frontiers meet. For a while he remained in hiding, but in late June he was once more raiding and pillaging villages in Iraq. The Iraqi Government again strengthened their forces, and the Turkish Government reinforced their frontier troops with two battalions of infantry and 200 cavalry sabres. Martial law was proclaimed in the disturbed area, and a number of villages, from which Khalil Khoshawi and his bands were accustomed to obtain food and fodder, were evacuated by their inhabitants under the orders of the officer in command of the Iraqi troops. The concerted operations of the Turkish and Iraqi troops were to a large degree successful. Denied supplies, Khalil Khoshawi's following was very soon reduced to about twenty harassed and exhausted men. At the beginning of September he was reported to have fled to Iran, and during the last week of October the reign of martial law was terminated. Some sixty-three of Khalil Khoshawi's followers were tried by the military courts and sentenced to varying terms of imprisonment, and eight were hanged.

139. Unfortunately, as soon as winter forced the withdrawal of the special Turkish and Iraqi forces which had been concentrated against him, Khalil Khoshawi returned to his old haunt, the Goranda plateau, and about the middle of November he was again harassing the north of the Barosh and Baradost districts.

لاپەڕە -١٦-

حکومەت سەرنجی ڕاکێشا بۆ ژمارەیەك لە سەختیەکان کەوا دووچاری دەسەڵاتی ئینتیداب بـوونەوە لە سـووریا سـەبارەت بە نەخشـەی غـاب. هـۆی سـەرەکی ئەمـانە بریتـی بـوو لە نەبوونی زەوی بـۆ نیشـتەجێکردنی کـاتی ئاشـوریەکان لە چاوەڕوانی تەواوبـوونی کارەکـانی ئاوەڕۆ و کارەکانی تری خودی ناوچەی غاب، تێچووە زێدەکیەکانی کـارە ئەنـدازەییەکان کەوا ئاشکرا دەکرێن لەلایەن لێکۆڵینەوەی گشتگیر، تێچووە بەرزاکانی ڕێکارەکانی دژە مەلاریـا کە وا بەدیکرا کە بنچینەیی بێت و ئاڵۆزیە سیاسیەکان کە دروست بوون بەهـۆی پێشـبینیکردنی کۆتایی هاتنی پێش وەختەی ئینتیدابی فەرەنسی لە سوریا. نوێنەری فەرەنسی لە لیژنەکە، لە ڕوونکـردنەوەی تێبینـی حکـومەتی فەرەنسـا، ڕاسـپاردەی ئەوەی کـرد کەوا لەبەر ڕۆشـنایی ئایەتمەندی سەختیەکان کەوا ئاشکرای کردوون، پێویستە واز بهێنرێت لە نەخشەی غاب.

٨٠. لیژنەکە هیچ جێگرەوەیان نەبوو جگە لە ڕازیبوون بە تێچووی پلانەکانیـان، هەروەهـا لە ٤ی کـانونی دووەم ئەنجـومەنەکە، لەسـەر ڕاسـپاردەی لیـژنەکە، تەبەنـی ڕێککەوتنێکـی هەڵوەشاندنەوەیان کـرد بـۆ بەجێهێشـتنی کۆتـایی نەخشـەی غـاب. لە هەمـان کاتـدا ئەوان ڕێنمایی لیژنەکەیان کرد بۆ بەردەوامبوون لەسـەر هەوڵەکانیـان و بە تـایبەتیش ئەنجامـدانی دیراسەکردنێکی گشتی دۆخەکە، هەروەها بۆ ڕاگەیاندن بە ئەنجـومەنەکە لە مـانگی ئەیلـول کە ئایا ئەگەری ئەوە هەیە کە هیچ شوێنێکی تـر بـدۆزرێتەوە کە شـتێکی کردەنـی بێـت کە ئاشووریەکانی عێراقی تێدا نیشـتەجێ بکـرێن، ئەوانەی کە هێشـتان ئـارەزووی بەجێهێشـتنی وڵات دەکەن.

٨١. پرسـیاری دواتـر هـاتە پـێش ئەنجـومەنەکە لە ٢٥ی ئەیلـول. لیـژنەی ئەنجـومەن هـیچ نەخشەیەکی نوێیان نەبوو کە بیخەنەڕوو، بەڵام ئومێـدیان دەکـرد کە بتـوانن ئەمە بـکەن لە کاتێکی دواتـردا. بـودجەی لیـژنەکە بـۆ سـاڵی ١٩٣٧ بەهەمـان شـێوە تـاوتوێ کـرا. خەرجـی مەزەندەکراو بریتی بوو لە ١،٨٨٠،٠٠٠ فرەنکی فەرەنسی بۆ چاکردنەوەی نشینگەی خـابور و ٤٢٠،٠٠٠ فرەنکی فەرەنسی بۆ قەرزە شایستەکان و ٢٥٠،٠٠٠ فرەنکی فەرەنسـی بـۆ هەوڵـی زیـاتر بـۆ دۆزینـەوەی شـوێنێك بـۆ نیشـتەجێکردنی هەمیشـەیی ئاشـوریەکان، کـۆی گشـتی ٢،٥٠٠،٠٠٠ فرەنکـی فەرەنسـی بـوو. لیـژنەکە چاوەڕوانی ئەوەیـان دەکـرد کەوا ١،٥٠٠،٠٠٠ فرەنکی فەرەنسی لەناو دەستیاندا بێت و بالانسی پـارە نـوێیەکە کە دەمێنێـتەوە تەنهـا یەك

ملیۆن فرەنکی فەرەنسی دەبێت. لەم برە، بەشی عێراق کاری تێدا کرد بە نزیکەی ٤،٠٠٠ دیناری عێراقی، کەوا بڕوا بە حکومەت هێنرا بۆ پەسەند کردنی.

ئێزدیەکان

٨٢. داود ی داود، سەرکردەی ئەو ڕاپەڕینەی کە بەرپا بوو لە شنگال لە مانگی ئەیلولی ١٩٢٥، بەدرێژایی ساڵەکە وەك ڕاکردوو لە سوریا مایەوە. بڕوا وابوو کە نزیکەی شەست کەس لە پیاوانی هۆزەکەی لەگەڵی بن. لە ساڵوەگەڕی لەدایکبوونی غازی پاشا نزیکەی بیست و پێنج ئێزدی ئەوانەی کە دوورخرابوونەوە بۆ بەشەکانی تری عێراق ڕێگەیان پێدرا کە بگەڕێنەوە بۆ گوندەکانیان. لە زیندانیکراوەکان بیست و نۆ کەسیان ئازاد کران لەکاتی نزیکبوونەوەی ساڵوەگەڕی غازی پاشا و ١٢٥ نزیکەی مانگێك دواتر و ئەوانەی کە ماون (نزیکەی ٢٠٠ کەس) هەموویان ئازاد کران بەپێی لێبوردنی گشتی لە تۆمەتەکانی دادگای عورفی کە دەرکرا کاتێك کابینەکەی حکمت سلێمان دەسەڵاتی گرتە دەست.

٨٣. لە کۆتایی مانگی نیسان ژمارەیەك لە ئێزدی دەڤەرەکانی ڤیران و سامۆقا لەژێر سەرکردایەتی خدر ئاغا پەڕینەوە بۆ ناو سوریا. وادیاربوو کەوا ئەوان ئومێدی ئەوەیان هەبوو کەوا پەنا بدرێن لەو گوندانەی کەوا چۆڵ کرابوون لەلایەن هەندێك خەڵکی هۆزی جبور کەوا هاتبوون بۆ عێراق. ئەم هەڕەشەیە بۆ ماڵەکانیان نێردرا بۆ هۆزی جبور، ئەوانیش بە پەلە گەڕانەوە بۆ سوریا و بەرپرسانی سنوری عێراقی و فەرەنسی ئەوکات توانیان دان و ستاندن بکەن بۆ گەڕاندنەوەی ئێزدیەکان بە گیانی هاوکاری دراوسێیەتی.

٨٤. لەمیانی زستانی ساڵی ١٩٣٥ ١٩٣٦ ململانێیەك پەرەی سەند لەنێوان شێخ عجێل لە هۆزی شەمەر و دوو لە سەرکردەکانی ئێزدی لەسەر سنوری زەویەکانیان. موتەسەرفی موسل ڕێگری کرد لە سەرهەلدانی کێشە بە بڕیارێکی دادپەروەرانە بۆ هەردوو لایەنەکە، هەروەها ئەو بە هەمان شێوە دەستوەردانی کرد بۆ ڕێگری کردن لە هۆزی شەمەر لە دزەکردن بۆ ناو شنگال بە کڕینی هەندێ پارچە زەوی لە گوندەکانی ئێزدیەکان.

میللەتی کورد

بارزان

٨٥. دوای بەدواداگەڕانی درێژخایەنی خەلیل خۆشەوی، لەگەڵ دوا کەسە ماوەکانی لە هێزەکان، کەوا لە ساڵی ١٩٣٢ کۆیانی کردبووەوە لەژێر دروشمی شێخ ئەحمەدی بارزان، تەقەی لێکرا لە ٣ی ئازار لە بەیەکدادانێکدا لەگەڵ پۆلیسی عێراقی، براکەی لەگەڵ سێ

پیاوی تر کوژران لە هەمان بەیەکداداندا، هەروەها شەش کەسی تر دەستگیر کران. ئەم سەرکەوتنە دەرەنجامی جوڵە هەماهەنگکارەکان بوو کە ئەنجامدران لەلایەن هێزە سنوریە عێراقی و تورکیەکان، کەوا کۆتایی هێنا بە مانۆرە دڵخوازەکەی خەلیل لە جووڵەکردن بە خێرایی لە دیوێکی سنورەوە بۆ دیوەکەی تر.

16

Government drawing attention to a number of difficulties which had been encountered by the mandatory authorities in Syria regarding the Ghab scheme. The principal of these were the lack of land for the temporary settlement of the Assyrians pending the completion of the draining and other works in the Ghab area itself, the additional costs of the necessary engineering works revealed by fuller investigation, the high cost of the anti-malarial measures found to be essential, and the political complications created by the prospect of the early termination of the French mandate in Syria. The French representative on the committee, in explaining the French Government's note, recommended that, in view of the gravity of the difficulties which it revealed, the Ghab scheme should be abandoned.

80. The committee had no alternative but to accept this set-back to their plans, and on the 4th July the Council, on the recommendation of the committee, adopted a resolution agreeing to the final abandonment of the Ghab scheme. At the same time they instructed the committee to continue their efforts, and in particular to undertake a general study of the situation and to report to the Council in September whether it was possible to find any other place in which it would be practicable to settle the Assyrians of Iraq who still wished to leave the country.

81. The question next came before the Council on the 25th September. The Council Committee had no new schemes to put forward, but hoped to be able to do so at a later date. The committee's budget for 1937 was also discussed. The estimated expenditure was 1,800,000 French francs for maintaining the Khabur settlement, 420,000 French francs for outstanding debts, and 280,000 French francs for further efforts to find a place for the permanent settlement of the Assyrians—a total in all of 2,500,000 French francs. The committee expected to have in hand 1,500,000 French francs, leaving a balance of new money to be found of only 1 million French francs. Of this, the Iraqi share worked out at about I.D. 4,000, which the Government were persuaded to accept.

Yazidis.

82. Daud-i-Daud, the leader of the insurrection which took place in the Sinjar in September 1935, remained throughout the year a fugitive in Syria. Some sixty of his tribesmen are believed to be with him. On the anniversary of King Ghazi's birthday about twenty-five Yazidis who had been banished to other parts of Iraq were permitted to return to their villages. Of those imprisoned, twenty-nine were released on the anniversary of King Ghazi's accession, 125 about a month later, and the rest (about 200) were all released under the general pardon of court-martial convicts issued when Hikmat Sulaiman's Cabinet assumed office.

83. At the end of April a number of the Qiran and Sumoqa Yazidis under Khidr Agha crossed into Syria. Apparently they hoped to be accommodated in villages vacated by some of the Jubur who had come into Iraq. This threat to their homes sent the Jubur hurrying back into Syria, and the French and Iraqi frontier officials were then able to negotiate the return of the Yazidis in a spirit of neighbourly co-operation.

84. During the winter of 1935-36 a dispute developed between Sheikh Ajil of the Shammar and two of the Yazidi chieftains about the boundaries of their lands. The Mutasarrif of Mosul prevented trouble by a decision fair to both sides, and he also intervened to prevent the Shammar from penetrating into the Sinjar by buying up plots of land in Yazidi villages.

Kurds.

Barzan.

85. After a protracted pursuit, Khalil Khoshawi, with the last remnants of the forces which, in 1932, had gathered under the banner of Sheikh Ahmad of Barzan, was shot on the 13th March in a skirmish with the Iraqi police. His brother and three other men were killed in the same engagement, and six others were captured. This success was the result of the concerted movements undertaken by Iraqi and Turkish frontier forces, which put an end to Khalil's favourite gambit of moving rapidly from one side of the frontier to the other

لاپەڕە-١٧-

کۆمەڵە پەرش و بڵاوە ماوەکـانی گـروپەکەی زوو دوای ئەوە بەئاسـانی کـۆکرانەوە و ئەمەش لەوانەیە ئومێدی ئەوەی لێ بچڕێتەوە کەوا ئێستا ئاشتی بگەڕێتەوە بـۆ نـاوچەی بـارزان ی زۆر وێرانبوو.

٨٦. لە ٢١ی ئازار بەبۆنەی ڕۆژی لەدایکبوونی غازی پاشا (مەلیـك غـازی)، هەمـوو ئەوانەی کەوا دوورخرابوونەوە لە ناوچە ئاڵۆزەکە لەمـاوەی ئۆپەراسـیۆنەکانی دژی خەلیـل خۆشـەوی ڕێگەیان پێدرا کە بگەڕێنەوە بۆ زێدی خۆیـان، هەروەهـا لە مـانگی تشرـینی دووەم هەمـوو ئەو بارزانیانەی کەوا زیندانی کرابوون لەڕێگەی حوکمدانی دادگـای ئەحکـامی عـورفی ئـازاد کران بەپێی لێبوردنێکی گشتی کە لەلایەن حکومەتەکەی (حکمت سلێمان)ەوە ڕاگەیەنرا.

ناسیۆنالیزمی کوردی

٨٧. لەمیـانی سـاڵی بـابەتی پێـداچوونەوەدا، چـالاکی سیاسـی لە سـلێمانی، کە بەهێزتـرین سەنتەری هەستی نەتەوەیی بـوو، گۆڕانکـاریەکی بەرچـاوی بەخـۆوە بینـی. پیـاوە خـۆجێییە خاوەن کاریگەریەکان، لەبری ئەوەی کە یەکگرتوو بن و تـاکو ئێسـتا وان لەلایەن بە هەسـتی نەتەوەیی هاوبەش، هەرچەنـدە نادیـاریش بێـت، بەرەبەرە ڕاکێشران بۆنـاو تـۆڕی پلانگێـڕی حیزبـی بەغـداد. پەیوەنـدیکردنە باشـتر کراوەکـان وایـانکرد کە هەسـتکردن کـاریگەری پێشـکەوتنی سیاسـی هەنـووکەیی ئاسـانتر بێـت لە ناوچەکـانی باشـوری کـوردی و کەوا سەردەمانێك هیچ شتێك لە ئارادا نەبـوو جـگە لە قسـەکردن لەسـەر کـورد و عەرەب، ئێسـتا کەسـانێکی زۆر هەن کەوا دەدوێـن لەسـەر دڵسـۆزیان بـۆ ئەم یـان ئەو پـارتە سیاسـیە یـان سەرکردەیە لە بەغداد. ئەم گۆڕانکـاریە هـیچ زیـانی نەگەیانـد. لە بـارودۆخی هەنووکەییـدا، ناسیۆنالیزمی کوردی دەکرێ کەمێك چاکە بۆ کـورد بێنێـت، بەشـێوەیەکی گشـتیش وا باشـترە کەوا دەبێـت ئەوان سـەرقاڵ بـن بە گەمەی حـزبیەوە لەوەی کە خەریـك بـن بە خەونـی سەربەخۆیی کوردستان

جووولەکەکان

٨٨. لە درەنگـانی پـاییزدا ململانێـی درێژخـایەنی عەرەبەکـانی فەلەسـتین لەدژی زایـۆنیزم بەرچەکردارێکـی ناخۆشـی ووروژانـد لە عێـراق. سـەرەڕای هەوڵەکـانی حکـومەت بـۆ سـەرکوتکردنی هەر خۆپیشـاندانێك لەدژی جـوولەکە، تـاقمە هەرە دامـارگیرە عەرەبیەکـان

دەستیان كرد بە خستنەڕووی ئامانجەكانی لەدەست دەرچوون. یەكەم ڕووداو كە ڕوویدا لە كۆتایی مانگی ئاب ئیدان بوو بە نیشانەشكێن لە یانەی سەرەكی جوولەكە لە بەغداد. هیچ قوربانیەك نەبوو. هەرچۆنێك بێت، نزیكەی مانگێك دواتر، هاوڵاتیەكی هەرەگرنگی جوولەكە، كە دۆستی كەسی سەرۆك وەزیران بوو، كوژرا لە شەقامی سەرەكی بەغداد. هەرچەندە پۆلیس یەكسەر ڕێ و شوێنیان گرتەبەر بۆ دابینكردنی پاراستنی تایبەت بۆ جوولەكەكان، ئەم كوشتنە ژمارەیەكی تری پێشێلكاری بەدوای خۆیدا هێنا كە تێیاندا بە لایەنی كەمەوە حەوت جوولەكەی تر كوژران، لەوانەش یەكێك لە بەسرا. هەندێك لەم كوشتنانە هیچ پاڵنەرێكی سیاسی ڕاستەوخۆیان نەبوو، بەڵام بە دڵنیاییەوە وادیاربوو كەوا بكوژەكان سوودیان لە دۆخەكە وەرگرت بۆ تۆڵەسەندنەوە لە خۆبەستەملێكراوی زانینی تایبەت لەژێر عەبای ئاژاوەگێڕی سیاسی. حكومەت بەیاننامەیەكی دەركرد كە تێیدا سەركۆنەی ئەو دەستدرێژیانەی كرد و ووشیاری پۆلیسی زیادكرد لە لە گەڕەكی جوولەكەكان. سەرەڕای دەربڕینی متمانە لەلایەن گەورە پیاوی ئایینی جوولەكەكان بە نیازپاكی حكومەت، جوولەكەكان بە توندی ووشیار كرانەوە و لە دوو بۆنەدا كاردكانیان هەڵپەسارد و ئەوانی تریش لە ماڵەكانیان مانەوە بەدرێژایی ڕۆژ. دوای كەوتنی حكومەتی یاسین هیچ ڕووداوی تری لەم شێوەیە ڕوویان نەدا و كۆمەڵگەی جوولەكە دڵخۆشی خۆیان نەشاردەوە لەم گۆڕانكاریە. هۆی ئەمە تەواو ڕوون نەبوو. وادیاربوو كە حكومەتی یاسین چالاكانە كاری دەكرد بۆ ڕێگریكردن لە بڵاوبوونەوەی ململانێی نێوان عەرەب و جوولەكەكان لە فەلەستین. ئەوان كاری چەندین ڕۆژنامەیان هەڵپەسارد ئەوانەی كە هەوڵیان دەدا تووڕەیی خەڵك بورووژێنن لەدژی جوولەكەكان، هەروەها چەندین جار مۆڵەت پێدانیان ڕەتكردەوە بۆ كۆبوونەوە و خۆپیشاندانی دژە زایۆنی. نوری كاتێك لە بەغداد بوو، بەشێوەیەكی تایبەت چالاك بوو لە بەرژەوەندی جوولەكەكان، ئەوانەی بێگومان هیچ گازاندەیەكیان لەدژی ئەو نەبوو. ئەو ڕوونكردنەوەیەی كە لەلایەن خودی جوولەكەكانەوە درا ئەوەبوو كەوا هەرچەندە حكومەت بە گشتی بەشێوەیەكی دروست ڕەفتاری كرد، ئەندامە تاكەكان، بەتایبەتیش وەزیری ناوخۆ، جاربەجار بڕپارەی زۆریان وەردەگرت بە زۆرەملێ لە كۆمەڵگا وەك نرخی پاراستنیان. چیرۆكەكانی لەم جۆرە كە بەئاسانی دەگێڕدرێنەوە، قورسە كە لێكۆڵینەوەیان لەسەر بكرێت و پێویستە بە ووریاییەوە پەسەند بكرێن.

٨٩. لە ساڵی ١٩٢٥ كۆمەڵەی ئینگلیزی جوولەكە میراتێكیان بەدەست هێنا بە بەهای نزیكەی ٤٠،٠٠٠ £ داهاتی ساڵانەی پێویست بوو بەكاربهێنرێت بۆ قوتابیە جوولەكەكانی

جێگای ئومێد لە عێراقەوە بۆ بەریتانیا و شوێنەکانی تر لە ئەوروپا بۆ تەواوکردنی خوێندنیان. لەمیانی ساڵەکەدا کونسوڵی پایەبەرز لە بەغداد، لەسەر داواکاری کۆمەڵەکە، لیژنەیەکی بچووکی پێکهێنا کە پێکهاتبوو لە سێ ئەندامی دیاری کۆمەڵگەی جوولەکە بۆ ئەنجامدانی کاندیدکردنەکان بۆ ئەو زەمالانەی کە فەراهەم دەکرێن بەپێی ئەم ڕاسپاردەیە. دوو گەنجی جوولەکە نێردران بۆ لەندەن بۆ مەشقکردن لەسەر زانستی بنەماکانی پەروەردە، هەروەها بەخشینی دارایی درا بە چەندین کەسانی تر ئەوانەی پێشتر چوبوون بۆ زانکۆکان لە بەریتانیا.

The remaining scattered groups of his band were soon afterwards easily rounded up, and it may be hoped that peace will now return to the much devastated Barzan area.

86. On the 21st March, on the occasion of King Ghazi's birthday, all those who had been banished from the disturbed area during the operations against Khalil Khoshawi were permitted to return to their homes, and in November all Barzanis who had been imprisoned by court-martial sentence were released under the general pardon proclaimed by Hikmat Sulaiman's Government.

Kurdish Nationalism.

87. During the year under review, political activity in Sulaimani, the strongest centre of Kurdish national feeling, has shown a marked change. The local men of influence, instead of being united as hitherto by a common, if vague, national sentiment, have been gradually drawn into the web of Bagdad party intrigue. Improved communications have made it easier for the influence of current political development to be felt in Southern Kurdish areas, and where once there was nothing but talk of Kurd and Arab, there are now many who speak of their allegiance to this or that political party or leader in Bagdad. This change has done no harm. In present circumstances Kurdish nationalism can bring little good to the Kurds, and it is on the whole better that they should be occupied with the party game than with the chimera of Kurdish independence.

Jews.

88. In the early autumn the prolonged struggle of the Arabs of Palestine against Zionism provoked an unpleasant reaction in Iraq. In spite of the efforts of the Government to repress any demonstrations against the Jews, the more fanatical Arab elements began to show signs of getting out of hand. The first incident, which occurred at the end of August, was the sniping of the principal Jewish club in Bagdad. There were no casualties. About a month later, however, a leading Jewish citizen—a personal friend of the Prime Minister—was murdered in the main street of Bagdad. Although the police at once made arrangements to provide special protection for the Jews, this murder was followed by a number of similar outrages in which at least seven more Jews were killed, including one at Basra. Some of these murders had no direct political motive, but it seemed certain that the murderers made use of the situation to avenge private grievances under the cloak of political passion. The Government issued a communiqué denouncing these outrages and increased the police precautions in the Jewish quarter. In spite of an expression of confidence by the Chief Rabbi in the goodwill of the Government, the Jews became greatly alarmed and on two occasions suspended work, remaining shut up in their houses throughout the day. After the fall of the Yasin Government no further incidents of this kind took place, and the Jewish community made no secret of their pleasure at the change. The reason for this was not quite clear. Yasin's Government had apparently acted with energy to prevent the spread to Iraq of the quarrel between the Arabs and the Jews in Palestine. They had suppressed several newspapers which had tried to stir up popular anger against the Jews, and they repeatedly refused permission for anti-Zionist meetings and demonstrations. Nuri, when in Bagdad, had been particularly active in favour of the Jews, who certainly had no complaint against him. The explanation given by the Jews themselves was that although the Government as a whole had acted correctly, individual members, particularly the Minister of the Interior, had frequently extorted large sums of money from the community as the price of their protection. Stories of this kind are easily put into circulation, are difficult to investigate and must be accepted with reserve.

89. In 1935 the Anglo-Jewish Association came into possession of a bequest to the value of about £40,000, the annual income of which was to be used for sending promising Jewish students from Iraq to England and elsewhere in Europe to finish their education. During the year His Majesty's consul at Bagdad, at the request of the association, set up a small committee composed of three prominent members of the Jewish community to make nominations for the scholarships made available under this bequest. Two young Jews were sent to London for training in pedagogy, and grants of money were made to several others who had already entered universities in England.

[14956] B 9

ئەو کێشە و گرفتەی حکومەتی عێراقی بە ناپاسایی لەگەڵ خەلیل خۆشەوی تووشی بووە زۆر خراپتر بووە بەوەی کە بنکەکەی لە خاکی تورکیایە و، دەسەڵاتدارانی تورکیاش هیچ هەوڵێکیان نەداوە بۆ گرتنەبەری ڕێوشوێنی پێویست دژ بە خەلیل خۆشەوی...

at Bagdad North, which had been specially constructed for the occasion, and all the arrangements for their entertainment, which were modelled on the ceremonial of the Court of St. James, were admirably carried out. The Royal party stayed for a few days in Bagdad on their return from Persia on the 27th November. This second visit was informal and was spent mostly in the exploration of the more interesting archæological sites in Iraq.

Syria.

91. At the end of May, a Syrian delegation visited Bagdad in order to discuss with representatives of the Iraqi Government a number of incidents which had occurred on the Iraq-Syria frontier during the past year. Agreement was reached on one or two minor matters, but the most important result of the meetings was the decision that a more formal conference should take place at Palmyra on the 11th October to settle once and for all outstanding tribal disputes on the frontier. This conference was duly held with, it is understood, satisfactory results. His Majesty's Embassy had not, before the end of the year, been able to obtain a copy of the proceedings.

92. In July, when the Iraqi Government were pressing the French Government to receive in Syria the dependents of those Assyrians who were already interned there, the French tried to make it a condition that Iraq should undertake to hold an economic conference with Syria in the winter with a view to the conclusion of commercial and "bon-voisinage" agreements between the two countries; and a draft "bon-voisinage" agreement was communicated to the Iraqi Ministry for Foreign Affairs by the French Chargé d'Affaires at Bagdad. When M. Lépissier reverted to this subject in the autumn, the Iraqi Minister for Foreign Affairs replied that, while in the interests of peace and good order he was prepared to enter into temporary local or departmental agreements, he would not negotiate any instrument which would have to be submitted to Parliament unless and until France honoured her undertakings made publicly on various occasions to grant independence to Syria. In the opinion of His Majesty's Government in the United Kingdom this attitude is unjustifiable—

(*a*) because the French authorities are the actual administrators of Syria and any agreement regarding Syria must necessarily, under existing circumstances, be concluded with them or under their auspices; and

(*b*) because the proposals of the League Commission for the determination of the Syria-Iraq frontier, which were embodied in the Council's resolution of the 3rd October, 1932, included a recommendation that the authorities concerned should conclude special agreements for the regulation of frontier relations. Moreover, when that resolution was adopted the heads of a "bon-voisinage" agreement, drawn up under the auspices of His Majesty's Government in the United Kingdom, had already been signed by Nuri Pasha, and an announcement to that effect had been made to the Council.

93. At the end of the year His Majesty's Ambassador was instructed to use his influence to dissuade Nuri Pasha from continuing his previous policy towards the French mandatory authorities, and to encourage him to proceed with the negotiation at an early date of a "bon-voisinage" agreement, which would be in accordance with what was the evident intention of the signatories of the heads of agreement of 1932.

Turkey.

Commercial Treaty.

94. The ratifications of the Turco-Iraqi Commercial Treaty, signed at Angora on the 10th January, 1932, were exchanged on the 8th May by the Iraqi Minister for Foreign Affairs and the Turkish Minister Plenipotentiary at the Ministry for Foreign Affairs, Bagdad.

Barzan.

95. The trouble caused to the Iraqi Government by the outlaw Khalil Khoshawi was considerably aggravated by the fact that his base was in Turkish territory and the Turkish authorities made no attempt to take measures against

لاپەڕە ١٧

ئەو یان بە هەر ڕێگـایەك بـۆ ئەنجامـدانی هەر چـالاکیەك. بەڵام ئەگەری ئەوەی هەیە کەوا ئەمە بەهۆی هیچ نیازخراپیەکەوە نەبێت لە لایەنـی حکـومەتی تورکیـاوە، بەڵام بەهـۆی ئەو ڕاسـتیەی کەوا دەسـەڵاتە خۆجێیەکـانی تورکیـا لەسـەر سـنوورەکان ڕێککەوتنێکیـان هەبـوو لەگەڵ خەلیـل خۆشـەوی کە بەپێـی ڕێککەوتـنەکە ئەوان بەشـی خۆیـان وەردەگـرن لە هەر تالانێك کە لە عێراق بەدەست هاتبێت.

سەردانی وەزیری کاروباری دەرەوەی عێراق بۆ ئەنکەرە

٩٦. لەمیـانی کۆتـا ڕۆژەکـانی سـاڵەکەدا، وەزیـری کاروبـاری دەرەوەی عێـراق سـەردانی ئەنکەرەی کـرد لە ڕێـگەی بـۆ جنێـڤ. هەردوو ئامـانجی سـەردانی نـوری پاشا بـۆ ئەوروپـا بریتیبـوون لە: (١) نـوێنەرایەتی کردنـی عێـراق لە پـێش ئەنجـومەنی کـۆمەڵە پەیوەسـت بە ناکۆکی سنووری عێـراق و وڵاتـی فـارس، و (٢) بـۆ واژووکـردن لە ڕۆمـا لەسـەر پەیمانـنامەی دۆسـتایەتی لەنێـوان عێـراق و ئیتالیـا. گفتوگۆکـانی لەگەڵ وەزیـرە تورکەکـان بەشـێوەیەکی سەرەکی پەیوەست بوون بەم دوو پرسە.

٩٧. سەبارەت بە ناکۆکی سـنووری لەگەڵ وڵاتـی فـارس، تورکەکـان پابەنـد نەبـوون بەباشـی، بەڵام پێدەچێت کە نوری پاشا کاریگەر بووبێت بە هەستی دژە ئیتـالی کەوا لە ئەنـکەرە بـاو بوو (سەیری بڕگەی ٥٤ ی سەرەوە بکە).

وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا

پەیماننامەی ڕادەستکردنەوەی تاوانباران

٩٨. پەیمانـنـامەیەکی ڕادەسـتکردنەوەی تاوانبـاران لەنێـوان عێـراق و وڵاتە یەکگرتووەکـانی ئەمریکـا واژوو کـرا لە وەزارەتـی کاروبـارای دەرەوەی عێـراق لە ڕۆژی ٧ی تەممـوز لەلایەن وەزیری کاروباری دەرەوەی عێراق و وەزیری ئەمریکی لە بەغداد.

ئەو پەیماننامانەی واژووکران یاخود پەسەند کران لەنێوان عێراق و وڵاتە بیانیەکان لەمیـانی ساڵی ١٩٣٤

٩٩. پەیماننـامەی دۆسـتایەتی لەنێـوان عێـراق و ئەفغانسـتان کە واژوو کـرا لە ١٩٣٢/١٢/٢٠، پەسەند کرا لە تاران لە ١٩٣٤/٩/١١ *.

پەیماننامەی بازرگانی تورکی عێراقی، واژوو کرا لە ئەنکەرە لە ١٩٣٢/١/١٠. پەسەند کرا لە بەغداد لە ١٩٣٤/٥/٨.

پەیماننامەی ڕادەستکردنەوەی تاوانباران لەنێوان عێراق و وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا واژووکرا لە ١٩٣٤/٦/١١. تاکو ئێستا پەسەند نەکراوە.

ڕێککەوتننامە و پەیماننامە نێودەوڵەتیەکان

١٠٠. ئەو یاسایانەی کە ڕێگە بە حکومەتی عێراق دەدەن کە بچنە پاڵ ئەم ڕێککەوتننامە نێودەوڵەتیانەی خوارەوە لەو ڕێکەوتانەی لەخوارەوە ئاماژەیان پێکراوە:

ڕێکەوتی یاسای ڕێگە پێدان	
١٩٣٤/١/٢٩	(١) ڕێککەوتننامەی نێودەوڵەتی بۆ سنووردارکردنی دروستکردن و ڕێکخستنی بڵاوبوونەوەی دەرمانە هۆشبەرەکان (جنێڤ، تەمموز/ ١٩٣٩)
١٩٣٤/١/٢٩	(٢) ڕێککەوتنی نێودەوڵەتی بۆ دروستکردنی ئۆفیسێکی نێودەوڵەتی تەندروستی گشتی (ڕۆما، کانونی یەکەم/ ١٩٠٧) ....
١٩٣٤/٤/٣٠	(٣) پرۆتۆکۆڵەکانی ڕێکەوتی ١٩٢٩/٦/١٥ و ١٩٢٩/١٢/١١، پەیوەست بە هەموارکردنەوەی ماددەکانی ٣ و ٥ و ٧ و ١٥ و ٣٤ و ٣٧ و ٤٢ هەروەها ماددەکانی ٣٤ و ٤٠ یەك لەدوای یەك لە پەیماننامەی بەڕێوەبردنی هاتوچۆی ئاسمانی ١٩١٩/١٠/١٣.... ....
١٩٣٤/٨/٦	(٤) ڕێککەوتننامەی نێودەوڵەتی پەیوەست بە باشتر کردنی بارودۆخی برینداران و نەخۆشانی سوپاکان لە مەیدانەکان (جنێڤ، تەمموز/ ١٩٢٩)
١٩٣٤/٨/٣٠	(٥) ڕێککەوتننامەی نێودەوڵەتی بۆ چارەسەرکردنی دیلەکانی جەنگ (جنێڤ، تەمموز/ ١٩٢٩) ... .

حکومەتی عێراق بە هەمان شێوە چووە پاڵ ڕێککەوتننامەی نێودەوڵەتی و یاسا (کە واژوو کراوە لە جنێڤ لە مانگی تەمموزی ساڵی ١٩٢٧) بۆ دامەزراندنی یەکێتیەکی فریاگوزاری نێودەوڵەتی. چوونەپاڵیان تۆمارکرا لە جنێڤ لە ڕێکەوتی ١٩٣٤/٦/١٢.

* لە دوا ڕاپۆرتی ساڵانەدا، بەهەڵە دیارکراوە کەوا ئەم ڕێککەوتننامەیە پەسەند کراوە لە ڕێکەوتی ١٩٣٣/٥/١٣. ئەمە تەنها ڕێکەوتی یاسای ڕێگەپێدانی پاشای عێراقە بۆ پەسەندکردن.

[11315]

B 9

him or in any way to curtail his activities. But it is probable that this was due not to any ill-will on the part of the Turkish Government, but to the fact that the local Turkish authorities on the frontier had an agreement with Khalil Khoshawi whereby they received a share of any loot obtained in Iraq.

Visit of Iraqi Minister for Foreign Affairs to Angora.

96. During the last days of the year the Iraqi Minister for Foreign Affairs paid a visit to Angora on his way to Geneva. The two objects of Nuri Pasha's visit to Europe were (1) to represent Iraq before the Council of the League in connexion with the Iraqi-Persian frontier dispute, and (2) to sign at Rome a treaty of friendship between Iraq and Italy. His discussions with Turkish Ministers were mainly concerned with these two questions.

97. As regards the frontier dispute with Persia, the Turks were carefully non-committal, but Nuri Pasha appears to have been impressed by the anti-Italian feeling which prevails at Angora (see paragraph 54 above).

United States of America.

Extradition Treaty.

98. An extradition treaty between Iraq and the United States of America was signed at the Iraqi Ministry for Foreign Affairs on the 7th June by the Iraqi Minister for Foreign Affairs and the American Minister at Bagdad.

Treaties Signed or Ratified between Iraq and Foreign States during 1934.

99. Treaty of Friendship between Iraq and Afghanistan, signed the 20th December, 1932. Ratified at Tehran the 11th September, 1934.(*)

Turco-Iraqi Commercial Treaty, signed at Angora the 10th January, 1932. Ratified at Bagdad the 8th May, 1934.

Extradition Treaty between Iraq and the United States of America, signed the 11th June, 1934. Not yet ratified.

International Agreements and Conventions.

100. Laws authorising the Iraqi Government to accede to the following international conventions were passed on the dates noted hereunder:—

	Date of Enabling Law.
(1) The International Convention for Limiting the Manufacture and Regulating the Distribution of Narcotic Drugs (Geneva, July 1931) ...	January 29, 1934
(2) The International Agreement for the Creation of an International Office of Public Health (Rome, December 1907)	January 29, 1934
(3) Protocols dated the 15th June, 1929, and the 11th December, 1929, relating to the amendment of articles 3, 5, 7, 15, 34, 37 and 42 and to articles 34 and 40 respectively of the Convention governing Air Navigation of the 13th October, 1919	April 30, 1934
(4) The International Convention relating to the Amelioration of the Conditions of the Wounded and Sick in Armies in the Field (Geneva, July 1929)	August 6, 1934
(5) The International Convention for the Treatment of Prisoners of War (Geneva, July 1929) ...	August 30, 1934

The Iraqi Government have also acceded to the International Convention and Statute (signed at Geneva in July 1927) establishing an International Relief Union. Their adhesion was registered at Geneva on the 12th June, 1934.

(*) In last year's annual report it was erroneously stated that this treaty was ratified on 13th May, 1933. This was merely the date of the law enabling the King of Iraq to ratify.

بەڵگەنامەی بەریتانی بە کوردی

Military report on Iraq. Area 9 (Central Kurdistan) [141r] (286/394), British Library: (India Office Records and Private Papers, IOR/L/MIL/17/15/46

لاپەڕە -٢٥٩-

مزووری باڵا

٥			٦		٧
پیاوی چەکدار			تفەنگ		تێبینی
ئەسپ	پیادە	سەرجەم	نوێ	کۆن بەڵام چاک دەکرێتەوە	
-	٥٠٠	٥٠٠	٣٠٠	٥٠	دانیشتوو و کشتوکاڵ و شوانکاری، ئەوان میوە بەرهەم دێنن بە بڕی زۆر. ئایین – سوننی یەکگرتوویی نێوخۆیی – زۆر لاواز، محەمەد ئەمین ئاغا و خەلیل خۆشەوی دۆستایەتیان نییە لەبەر دوژمنداریەکی کۆن، تەیمار ئاغا و خەلیل خۆشەوی ڕکابەرن، سەرۆکێکی ڕاستەقینە بوونی نییە چونکە هەموو کەسێک لەژێر کۆنترۆڵی شێخ ئەحمەدی بارزان دایە، هەرکاتێک کاریگەری ئەو نەمێنێت محەمەد ئەمین ئاغا دەبێتە سەرۆک. ئەو دڵسۆزترینیانە بۆ شێخ ئەحمەدی بارزان، ئەوانی تر تەنها لە بەر ترس گوێڕایەڵی ئەو دەکەن. پەیوەندییە دەرەکییەکان – دوژمنداری هەیە لەگەڵ کەنجی ئاغای هۆزی ڕێکانی هەروەها لەگەڵ هۆزی ئیروەیی. هەڵوێستی سیاسی - بەپێی فەرمانی شێخ ئەحمەدی بارزان، ئەگەر بەتەنها بەجێ بهێڵرێن ئەوا بێدەنگن، بەڵام پێویستە بە دژبەری چەوەڕوانکراو هەژمار بکرێن. توانای شەڕکردن ـــ جەنگاوەری بەناوبانگی باشن لە گردەکان، باش چەکدارکراون بە زەخیرەیەک بە بڕی مام ناوەند.

(C16145)

K2

5			6		7
Armed Men.			Rifles.		
Horse.	Foot.	Total.	Modern.	Old but Serviceable.	Notes.
—	500	500	300	50	Sedentary, agricultural and pastoral. They produce fruit in large quantities. *Religion.*—Sunni. *Internal Cohesion.*—Very poor. Muhammad Amin Agha and Khalil Khoshawi are unfriendly owing to an old feud. Timar Agha and Khalil Khoshawi are rivals. There is no real chief as everyone is under the control of Shaikh Ahmad of Barzan. Were his influence to disappear Muhammad Amin Agha would be chief. He is the most loyal to Shaikh Ahmad of Barzan, the others only obeying him through fear. *External Relations.*—At enmity with Kalkhi Agha of the Raikan tribe and with the Nerva. *Political Attitude.*—As ordered by Shaikh Ahmad of Barzan. If left alone they are quiet, but must be regarded as potentially hostile. *Fighting Ability.*—Reputed good fighters in the hills; are well armed with a fair amount of ammunition.

لاپەڕە -٣٢٦-

جەواد پاشا، جەنەڕاڵ

ئەفسەری گشتی تورکی، پێشتر پشکنەری گشتی بوو لە پشکنەرایەتی سێیەم لە دیاربەکر. سەرۆکی شاندی تورکی بوو لە لیژنەی سنوری موسل لە بەهاری ساڵی ١٩٥٣، کەسێکی دەوڵەمەند و بەتوانا و خاوەنی ڕەفتارێکی سەرنجڕاکیشی بەرچاو بوو، دەگوترێ کەوا ئەو دژە عەرەب بوو.

جیهانگیر ئاغا کوڕی تاهیر ئاغا

پیاوێك نزیکەی ٤٥. کوڕی تاهیر ئاغا، سەرۆکی تیرەی سەراتی هۆزی هەرکی. جیهانگیر زستان بەسەر دەبات لە دەوروبەری ئاکرێ لەگەڵ تیرەی مەندان، ئەو تیرەیەی کە ئەو سەرۆکیەتی، هەروەها هاوین بەسەردەبات لە باکوری ڕواندز لەسەر سنوری وڵاتی فارس. باوکی لە وڵاتی فارس دەمێنێتەوە. بەشێوەیەکی تایبەت بلیمەت نیە، بەڵام وادیارە کەوا بەڕاستی ئارەزووی خزمەتکردنی حکومەتی هەبێت. دۆستایەتی هەیە لەگەڵ قادر ئاغای شوش، بەڵام دژی فارس ئاغای (زێبار) و شێخ ئەحمەدی بارزان و شێخەکانی سورچی یە. لەمیانی ئەم ئەو پلانگێڕیانەی کە ئەم شێخانە پێیان هەستان لە ساڵانی ١٩٢٧ ١٩٢٨، دەکرا پشت بە جیهانگیر ئاغا ببەسترێت بۆ پێشکەش کردنی زانیاری باش. لەم دووایینەدا گوندێکی پێبەخشراوە لەنزیك ئاکرێ بۆ ئەنجامدانی کشتوکاڵ.

کەلحێ ئاغای ڕێکانی

ئاغای سەرۆکی هۆزی ڕێکانە، یەکەم ئامۆزای وەهاب (هابی) ئاغایە، کەوا لەلایەن سوتۆ ئاغای هۆزەماری کوژرا لەمانگی تشرینی دووەمی ١٩١٩. بەڵێنی پێدرابوو لەلایەن خەلیل خۆشەوی کە کچێکی خۆی پێبدات کەوا پەنایدابوو، ئەو لە ڕێکان ئاغای مارەکرد، کە ئەمەش سەری کێشا بۆ بەرپابوونی شەڕ لەنێوان هەردوو هۆزی ڕێکانی و مزوری باڵا. کەسێکی شلەژاو بوو، بەڵام ڕێزێکی تەواوی هەبوو بۆ حکومەت. هێزێکی هۆزگەری دروستکرد بۆ یارمەتیدانی قایمقامی ئامێدی لە شۆڕشی ساڵی ١٩٢٢ و چەندین گوندی مزوری باڵای ڕوخاند. گوندی ڕەزکا.

خەلیل خۆشەوی

ئاغایەکی پێشەنگی هۆزی مزوری بالایە. بە تەواوی لەژێر کاریگەری شێخ ئەحمەدی بارزان بوو و بەشداری کرد لەو هێرشەی کە کرایە سەر ئامێدی لە ساڵی ١٩٢٢. زۆرێک لە گوندەکانی سوتێنران لە دەرەنجامی کەسانی ئاژاوەگێر، هەروەها لەلایەن هۆزی ڕێکانەوە، کەوا پشتیوانی حکومەتیان دەکرد. تەمەنی نزیکەی ٣٠ ساڵ بوو. پەیوەندی باش نەبوو لەگەڵ محمدامین ئاغا، کە سەرۆکێکی تر بوو لە هۆزەکە.

خەمۆ ی باز، مەلیك

سەرۆکی هۆزی باز بوو و ناوبانگی دەرکرد لەبەر سەرکردایەتی کردنی شەڕکردن لەگەڵ سوتۆ ئۆرەماری. پیاوێکی بوێرە لە جەنگدا، بەڵام سەقامگیر نیە لە ئەنجومەن. زیاتر کاریگەر بووە بە ئاغا پترۆس و پەیوەندی دروستکرد لەگەڵی لە ڕکابەریکردنی فەرمانەکانی حکومەت لەکاتی پەرت و بڵاوبوونی میندان، تەنها بەسەریدا زاڵ بوو بە زەحمەتێکی زۆر. ئێستاتا لە موسل دەژی. کەسێکی سەرنج ڕاکێش بوو. کوڕەکانی قوتابی بوون لە قوتابخانەی ئینگلیزی لە ڤان.

Jawad Pasha, General.

Turkish General Officer, formerly Inspector-General of the 3rd Inspectorate at Diarbekr. Was President of the Turkish Delegation on the Mosul Frontier Commission in the spring of 1925. Rich, capable, and possessed of considerable charm of manner, he is said to be very anti-Arab.

Jehangir Agha s/o Tahir Agha.

A man about 45. The son of Tahir Agha, Chief of the Serati section of the Herki. Jehangir winters in the vicinity of Aqra with the Mandan section, of which he is a chief, and spends the summer north of Rowanduz on the Persian Frontier. His father remains in Persia. Not particularly intelligent, but seems genuinely desirous of serving Government. Is friendly with Qadir Agha of Shush, but is against Faris Agha (Zibar), Shaikh Ahmad of Barzan and the Surchi Shaikhs. During the intrigues which were being carried on by these Shaikhs in 1927–28, Jehangir could be relied upon to give good information. Has recently been granted a village to cultivate near Aqra.

Kaikhi Agha of Raikan.

The leading Agha of Raikan; first cousin of Wahab (Habi) Agha, who was murdered by Sutu Agha of Oramar in October, 1919. Having promised a girl to Khalili Khoshawi, who had sheltered him, he married her to a Raikan Agha, which led to fighting between Raikan and Mazuri-Bala. Restless, but has a wholesome respect for Government. Produced a tribal force to assist the Qaimmaqam of Amadia in the 1922 revolt, and destroyed several Mazuri-Bala villages. Village, Razka.

Khalil Khoshawi.

A leading Agha of Mazuri-Bala. Completely under the influence of Shaikh Ahmad of Barzan, and took part in the attack on Amadia in 1922. Many of his villages were burnt in consequence by Irregulars and by the Raikan, who supported Government. Age about 30. Not on very good terms with Muhammad Amin Agha, another leading man in the tribe.

Khamu of Baz, Malik.

Leader of the Baz tribe, and gained a reputation for leadership in fighting with Sutu of Oramar. Audacious in war, but unsteady in council. Was much influenced by Agha Petros, and joined with him in his opposition to Government orders at the time of the Mindan dispersal; was only overcome with great difficulty. Now lives in Mosul. A pleasant individual. His sons were pupils in the English school at Van.

بەڵگەنامەی بەریتانی Coll 17/10(1) 'Internal: political situation; relations with HMG' [148r] (300/982), British Library: India Office Records and Private Papers, IOR/L/PS/12/2860)

P. Z.
207

<u>ئەم بەڵگەنامەیە مولكی حكومەتی خاوەن شكۆی بەریتانی یە</u>

<u>ڕۆژهەڵات (عێراق)</u> <u>١٩٣٥/١٢/٣٠</u>

<u>نهێنی</u> برگەی ١

[E 7553/433/93]

گەورەم ئا. كلارك كێر بۆ گەورەم سامویل هۆرس (وەرگیرا ٣٠ی كانونی یەكەم)

(ژمارە: ٦٥١)

گەورەم، بەغداد، ١٩٣٥/١٢/١٦

ئاماژە بە شاندكردنی بەڕیز بێتمان ژمارە: ٥١٢ لە ٢٦ی ئەیلول ی ڕابردوو، شەرەفمەندم كە ڕابگەینم كەوا خەلیل خۆشەوی دووبارە هێرش دەكاتەوە لە ناحیەی برادۆست.

٢. وادیارە كە هەركە وەرزی زستان هەردوو حكومەتی عێراق و توركیا ناچار دەكات بە كشانەوە یان كە ئەو هێزانە لەبەرچاو وون بكەن كە جێگیریان كردوون بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی ناوبراو، ئەو گەڕاوە بۆ گوندی زێت (ڕاستەوخۆ لە باشوری چیای گۆڤەند) لەگەڵ كۆمەڵێك لە شوێنكەوتووانی كە مەزەندە دەكرێن بە نزیكەی شەست پیاو. لەم بنكەیەوە ئەو سەرلەنوێ دەستی كردووە بەو تاڵانكاریە نەریتیەكانی. گوندە گەورەكان لەلایەن پۆلیسەوە دەپارێزرێن، بەڵام ئەوان توانای ئەوەیان نیە كە جووڵە بكەن بۆ ڕاوەدوونانی.

٣. لەم سەرووبەندەدا، پیاوانی هۆزەكان و گوندیەكان لە دۆخێكی ناهەمواردان. تاڵانكاریەكانی خەلیل خۆشەوی و بوونی هێزی گەورەی سەربازی و پۆلیس لەم كەرتە بۆ چەند مانگێك و گواستنەوەی زۆرەملێی خەڵكانێكی زۆر لە گوندەكانیان، خەڵكە ماوەكە لە جوتیار و

بەخێوکارانی مەڕ و ماڵات کە ئامرازی گوزەرانیانن، بەشێوەیەکی مەترسیدار دڵتەنگ کردووە، هەروەها لەم زستانەدا ئەوان بەدەست هەژاریەکی زۆر و نەبوونیەوە دەناڵێنن.

٤. من وێنەکانی ئەم شاندکردنە دەنێرم بۆ باڵوێزی خاوەن شکۆ لە ئیستەمبۆڵ و بۆ خاوەن شکۆ هەڵسوڕێنەری کارەکان لە تاران.

لەگەڵ ڕێزم

ئارچیباڵد کلارک کێر

[581 gg 1]

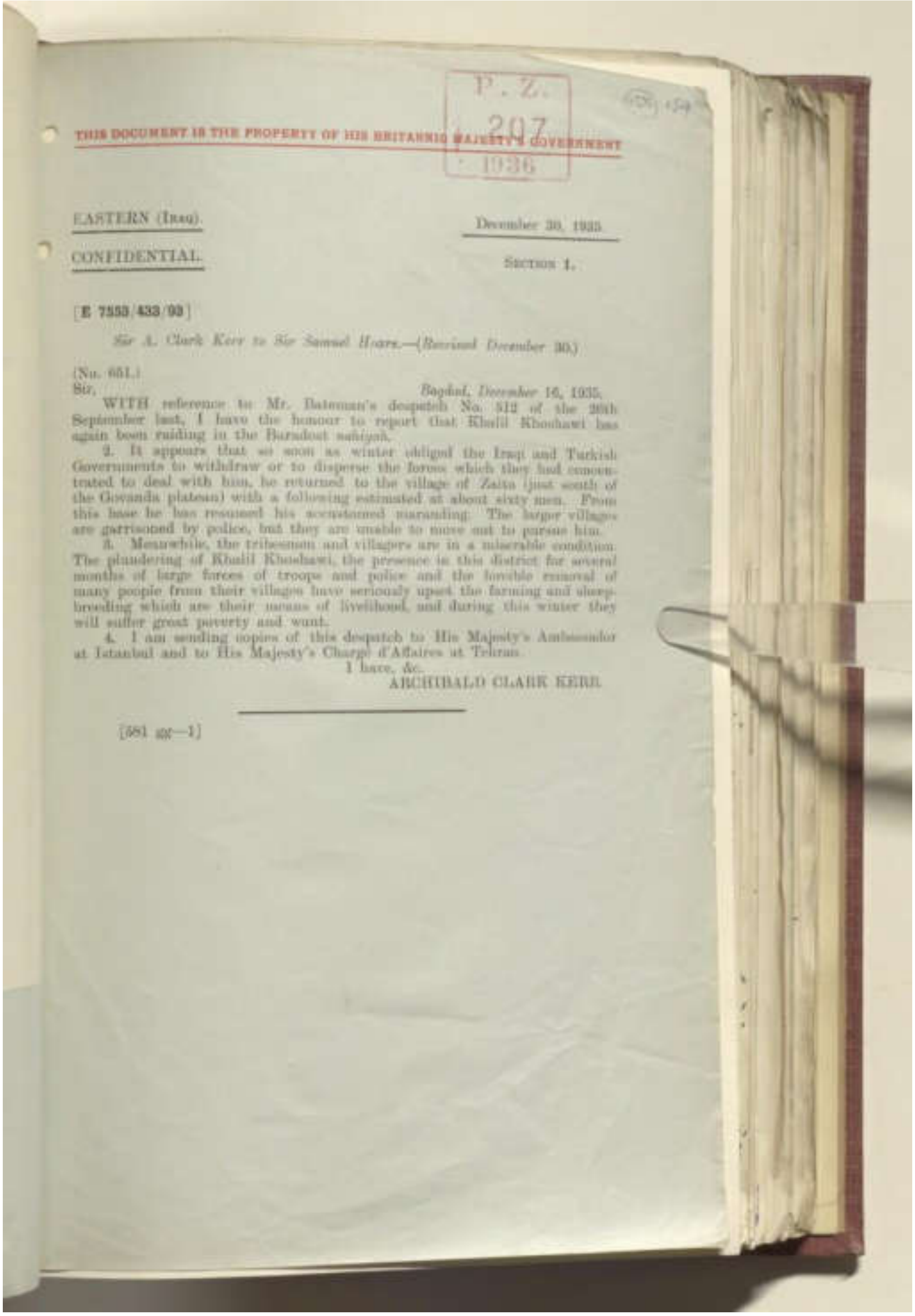

P. Z.
207
1936

THIS DOCUMENT IS THE PROPERTY OF HIS BRITANNIC MAJESTY'S GOVERNMENT

EASTERN (Iraq).

December 30, 1935

CONFIDENTIAL.

Section 1.

[E 7553/433/93]

Sir A. Clark Kerr to Sir Samuel Hoare.—(Received December 30.)

(No. 651.)

Sir,

Bagdad, December 16, 1935.

WITH reference to Mr. Bateman's despatch No. 512 of the 26th September last, I have the honour to report that Khalil Khoshawi has again been raiding in the Baradost *nahiyah*.

2. It appears that so soon as winter obliged the Iraqi and Turkish Governments to withdraw or to disperse the forces which they had concentrated to deal with him, he returned to the village of Zaita (just south of the Govanda plateau) with a following estimated at about sixty men. From this base he has resumed his accustomed marauding. The larger villages are garrisoned by police, but they are unable to move out to pursue him.

3. Meanwhile, the tribesmen and villagers are in a miserable condition. The plundering of Khalil Khoshawi, the presence in this district for several months of large forces of troops and police and the forcible removal of many people from their villages have seriously upset the farming and sheep-breeding which are their means of livelihood, and during this winter they will suffer great poverty and want.

4. I am sending copies of this despatch to His Majesty's Ambassador at Istanbul and to His Majesty's Chargé d'Affaires at Tehran.

I have, &c.

ARCHIBALD CLARK KERR.

[581 gg—1]

P. Z.
436

ئەم بەڵگەنامەیە مولکی حکومەتی خاوەن شکۆی بەریتانی یە

ڕۆژهەڵات (عێراق)
١٩٣٥/١٢/٣٠

نهێنی **برگەی ١**

[E 7553/433/93]

گەورەم ئا. کلارك کێر بۆ گەورەم ساموێل هۆرس (وەرگیرا ٣٠ی کانونی یەکەم)

(ژمارە: ٦٥١)

گەورەم، بەغدا، ١٩٣٥/١٢/١٦

ئاماژە بە شاندکردنی بەڕێز بێتمان ژمارە: ٥١٢ لە ٢٦ی ئەیلول ی ڕابردوو، شەرەفمەندم کە ڕابگەیێنم کەوا خەلیل خۆشەوی دووبارە هێرش دەکاتەوە لە ناحیەی برادۆست.

٢. وادیارە کە هەرکە وەرزی زستان هەردوو حکومەتی عێراق و تورکیا ناچار دەکات بە کشانەوە یان کە ئەو هێزانە لەبەرچاو وون بکەن کە جێگیریان کردوون بۆ مامەڵەکردن لەگەڵی، ئەو گەڕاوە بۆ گوندی زێت (ڕاستەوخۆ لە باشوری چیای گۆڤەند) لەگەڵ کۆمەڵێك لە شوێنکەوتووانی کە مەزەندە دەکرێن بە نزیکەی شەست پیاو. لەم بنکەیەوە ئەو سەرلەنوێ دەستی کردەوە بەو تاڵانکاریە نەریتیەکانی. گوندە گەورەکان لەلایەن پۆلیسەوە دەپارێزرێن، بەڵام ئەوان توانای ئەوەیان نیە کە جووڵە بکەن بۆ ڕاوەدوونانی.

٣. لەم سەروبەندەدا، پیاوانی هۆزەکان و گوندیەکان لە دۆخێکی ناهەمواردان. تاڵانکاریەکانی خەلیل خۆشەوی و بوونی هێزی گەورەی سەربازی و پۆلیس لەم کەرتە بۆ چەند مانگێك و گواستنەوەی زۆرملێی خەڵکانێکی زۆر لە گوندەکانیان، خەڵکە ماوەکە لە جوتیار و بەخێوکارانی مەڕ و ماڵات کە ئامرازی گوزەرانیانن، بەشێوەیەکی مەترسیدار دڵتەنگ کردووە، هەروەها لەم زستانەدا ئەوان بەدەست هەژاریەکی زۆر و نەبوونیەوە دەناڵێنن.

٤. من وێنەکانی ئەم شاندکردنە دەنێرم بۆ باڵوێزی خاوەن شکۆ لە ئیستەمبۆڵ و بۆ خاوەن شکۆ هەڵسوڕێنەری کارەکان لە تاران.

لەگەڵ ڕێزم

ئارچیباڵد کلارک کێر

[581 gg 1]

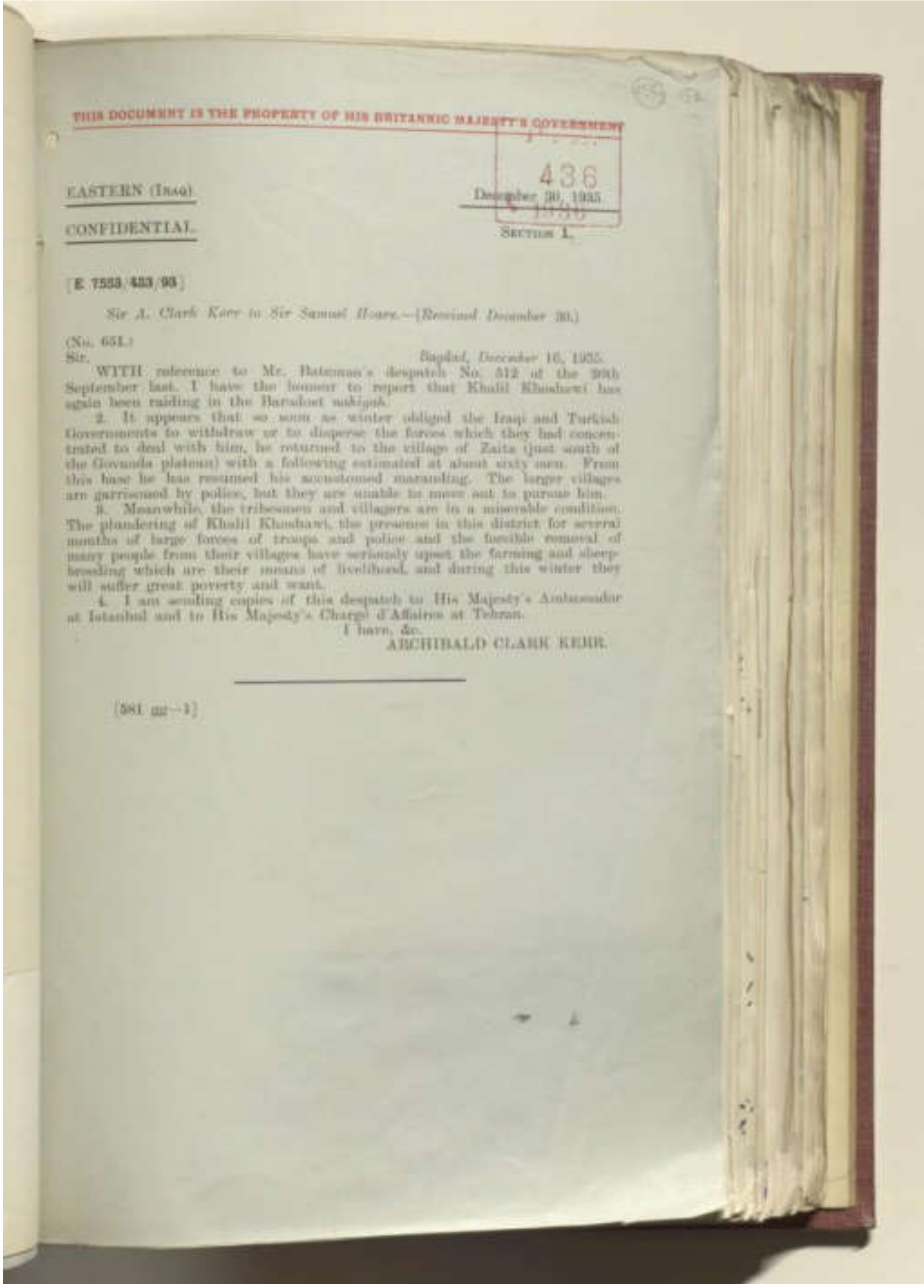

THIS DOCUMENT IS THE PROPERTY OF HIS BRITANNIC MAJESTY'S GOVERNMENT

436

EASTERN (Iraq)

December 30, 1935

CONFIDENTIAL.

Section 1.

[E 7553/433/93]

Sir A. Clark Kerr to Sir Samuel Hoare.—(*Received December 30.*)

(No. 651.)

Sir,

Bagdad, December 16, 1935.

WITH reference to Mr. Bateman's despatch No. 512 of the 30th September last, I have the honour to report that Khalil Khoshawi has again been raiding in the Baradost nahiyah.

2. It appears that so soon as winter obliged the Iraqi and Turkish Governments to withdraw or to disperse the forces which they had concentrated to deal with him, he returned to the village of Zaita (just south of the Govanda plateau) with a following estimated at about sixty men. From this base he has resumed his accustomed marauding. The larger villages are garrisoned by police, but they are unable to move out to pursue him.

3. Meanwhile, the tribesmen and villagers are in a miserable condition. The plundering of Khalil Khoshawi, the presence in this district for several months of large forces of troops and police and the forcible removal of many people from their villages have seriously upset the farming and sheep-breeding which are their means of livelihood, and during this winter they will suffer great poverty and want.

4. I am sending copies of this despatch to His Majesty's Ambassador at Istanbul and to His Majesty's Chargé d'Affaires at Tehran.

I have, &c.

ARCHIBALD CLARK KERR.

[581 gg—1]

P. Z.
3497

ئەم بەڵگەنامەیە مولکی حکومەتی خاوەن شکۆی بەریتانی یە

ڕۆژهەڵات (عێراق) **١٩٣٦/٧/١٤**

نهێنی **بڕگەی ١**

[E 1945/201/98]

گەوردم ئا. کلارك کێر بۆ بەڕیز ئێدن (وەرگیرا ١٤ی نیسان)

(ژمارە: ١٤٥)

گەورەم، بەغداد، ١٩٣٦/٣/٢٠

ئاماژە بە شاندکردنم ژمارە: ٦٥١ لە ١٦ی کانونی یەکەمی ڕابردوو، شەرەفمەندم بەپێی ئەم نامەیەم بە گواستنەوەی وەرگێڕانێکی بەڵگەنامەیەکی فەرمی کەوا بلاوکراوەتەوە لە ڕۆژنامەکاندا لە ١٦ی ئازار، کە سەرکەوتن بەسەر خەلیل خۆشەوی مردنی ڕادەگەینن لە بەیەکدادانێك کە ڕوویدا لە ١٢ی ئازار.

٢. ئەم سەرکەوتنە لەئەنجامی چەند ئۆپەراسیۆنێکی هاوبەش بوو کە ئەنجام دران لەنێوان هەردوو هێزی سنووری تورکی و عێراقی، کەوا بە توندی گوشاریان خستە سەر خەلیل خۆشەوی و کۆمەڵەکەی لە سەرەتای ساڵی نوێوە.

٣. بەپێی ڕاپۆرتەکانی ڕۆژنامەوانی چوار سەربازی تورکی کە لە دوا بەیەکدادانەکاندا بریندار بوون، هێنران بۆ نەخۆشخانەی موسل بۆ چارەسەرکردن. ئەوان زۆر بەباشی مامەڵەیان لەگەڵدا کرا، هەروەها هەریەکە موتەسەرف و موختار سەردانیان کردن.

٤. نەهێستنی ئەو باندەی ڕێگری، ئۆمێدی ئەوەی لێدەکرێ، کە وادەکات کە حکومەت بتوانێت ڕێکاری زۆر پێویست بگرێتەبەر بۆ گەڕاندنەوەی ئاشتی بۆ ناوچەی بەشمەینەتی بارزان.

٥. من وێنەکانی ئەم شاندکردنە دەنێرم بۆ باڵوێزی خاوەن شکۆ لە ئیستەمبۆل و بۆ خاوەن شکۆ هەڵسوڕێنەری کارەکان لە تاران.

لەگەڵ ڕێزم

ئارچیباڵد کلارك کێر

هاوپێچ

پوختەی ڕۆژنامەوانی

(وەرگێڕان)

ئێمە ئەم بەیاننامە فەرمیەمان وەرگرت لە فەرمانگەی بانگەشە و ڕاگەیاندن بۆ بڵاوکردنەوە:

"لە ئەنجامی ئەو ڕاوەدوونانەی کە ئەنجام درا لەلایەن هێزە سزاییەکانەوە لە کەرتی بارزان، خەلیل خۆشەوی و سەلیم خۆشەوی و سێ ئەندامی تری کۆمەڵەی خۆشەوی کوژران لە بەیەکدادانێکدا کە ڕوویدا لە ووچانی سێزدەهەمدا. شەش ئەندامی تری کۆمەڵەکە دەستگیر کران. بەپێی تۆپەرسیۆنەکانی ڕاوەدوونان لەو کەرتەدا لەوانەیە وا دانرابێت کە کۆتایی پێهێنرابێت بە لەناوبردنی ئەم کۆمەڵەیە.

[681 0 1]

THIS DOCUMENT IS THE PROPERTY OF HIS BRITANNIC MAJESTY'S GOVERNMENT

3497
1936

EASTERN (Iraq). April 14, 1936.

CONFIDENTIAL. Section 1.

[E 1945/201/93]

Sir A. Clark Kerr to Mr. Eden.—(Received April 14.)

(No. 145.)

Sir, *Bagdad, March* 20, 1936.

WITH reference to my despatch No. 651 of the 16th December last, I have the honour to transmit to you herewith a translation of an official communiqué, which was published in the newspapers on the 16th March, announcing the defeat and death of Khalil Khoshawi in an engagement which took place on the 13th March.

2. This success was the result of the concerted operations undertaken by the Turkish and Iraqi frontier forces, which have been pressing Khalil and his band hotly since the beginning of the new year.

3. According to press reports four Turkish soldiers, who were wounded in the final engagement, have been brought into the Mosul hospital for treatment. They have been shown every kindness and have been visited officially by the mutessarif and the mayor.

4. The elimination of this dangerous band of brigands will, it may be hoped, enable the Government to undertake the much-needed measures for the pacification of the distressed Barzan area.

5. I am sending copies of this despatch to His Majesty's Ambassador at Istanbul and to His Majesty's Chargé d'Affaires at Tehran.

I have, &c.

ARCHIBALD CLARK KERR

Enclosure.

Press Extract of March 16, 1936.

(Translation.)

WE have received the following communiqué from the Department of Propaganda and Publicity for publication:—

"As a result of the pursuit undertaken by the punitive forces in the Barzan district, Khalil and Salim Khoshawi and three other members of the Khoshawi gang were killed in an engagement which took place on the 13th instant. Six other members of the gang were captured. Accordingly the pursuit operations in that district may be considered as having ended with the extermination of this gang."

[681 o—1]

ئەم بەڵگەنامەیە مولکی حکومەتی خاوەن شکۆی بەریتانی یە

ڕۆژهەڵات (عێراق) **١٩٣٥/١٠/٧**

نهێنی **بڕگەی ٢**

[E 6011/433/93]

بەڕێز بێتمان بۆ گەورەم ساموێل هۆرس (وەرگیرا ٧ی تشرینی یەکەم)

(ژمارە: ٥١٢)

گەورەم، بەغداد، ١٩٣٥/٩/٢٦

ئاماژە بە شاندکردنم ژمارە: ٤٧٥ لە ٥ی ئەیلول ی ڕابردوو، شەرەفمەندم کە پێتان ڕابگەیەنم کەوا خەلیل خۆشەوی ڕایکردووە بۆناو خاکی وڵاتی فارس لەگەڵ بیست پیاو لە شوێنکەوتووە ماوەکانی. خانەوادەکەی دەستگیر کراوە، هەروەها کوێ شەست و سێ کەسێك لە شوێنکەوتووانی حوکم دراون لەلایەن دادگای سەربازیەوە. تاکو ئێستا، هەشت کەسیان حوکم دروان بە مردن و لەسێدارە دراون. ئەوانەی کە ماون حوکم دراون بە ماوەی جوداجودای زیندانیکردن و نێردراون بۆ زیڵدانە ناخۆشەکانی باشوری عێراق.

٢. لە گفتوگۆیەکدا بەم دووابیانە، یاسین پاشا پێی گوتم کەوا سیاسەتی چۆڵکردنی گوندەکان لە دەوروبەری ئۆپەراسیۆنەکانی خەلیل گۆڕا بۆتەوەی سەرکەوتنێکی تەواو بێت. ئەمە ئەوی بێبەش کردووە لە زانیاری و پێداویستی زۆر پێویست و لە دەرەنجامیشدا ئەو تا ڕادەیەکی زۆر دەورەدراوە لەلایەن ئەو بەکە عێراقی و تورکیانەوە کە بەیەکەوە کاردەکەن کاتێك مەزەندەی ئەو زاڵ بوو بەسەر ئازایەتی ئەودا و بازیدا بۆ وڵاتی فارس. بەڕێزی ئەوەشی گوت کەوا هەماهەنگی هێزە عێراقی و تورکیەکان کەمی هێشتۆتەوە لەوەی کە جێگای ئارەزووە.

٣. وەکو دیارە، پوختەی دادپەروەری کە دەفنووس کراوە بەپێی یاسای سەربازی کاریگەریەکی قوڵی بەجێهێشتووە لەسەر کەرتە زینلێکەوتووەکە و سەرۆك وەزیران ڕێنمایی داوە کەوا نابێ هیچ حوکمدانێکی زیاتر جێبەجێ بکرێ جگە لەوەی کە بە مۆڵەتی ئەو بێت.

٤. نیشانەیەکی تری هێزی ڕێژەیی پۆستەکەی خراوەتەڕوو بەهۆی ئەو ڕاستیەوە کە گرفتە نوێیەکەی قوڕنە (سەیری سێڤینگرامەکانم بکە بە ژمارە: ٢٢ و ٢٣ لە ٢٩ی ئاب و ٤ی ئەیلول)

دواجار بەرەو ئەمان چوو. پێبژاردنێک بە ٥٠٠ تفەنگ کۆکراوە و ئێستاش هەنگاوەکان دەنرێن بۆ کۆکردنەوەی پێبژاردەکان بە پارە.

٥. من وێنەکانی ئەم ناردکردنە دەنێرم بۆ باڵوێزی خاوەن شکۆ لە ئیستەمبۆل و بۆ خاوەن شکۆ وەزیر لە تاران.

لەگەڵ ڕێزم

سی ئێچ بێتمان

[531 g 2]

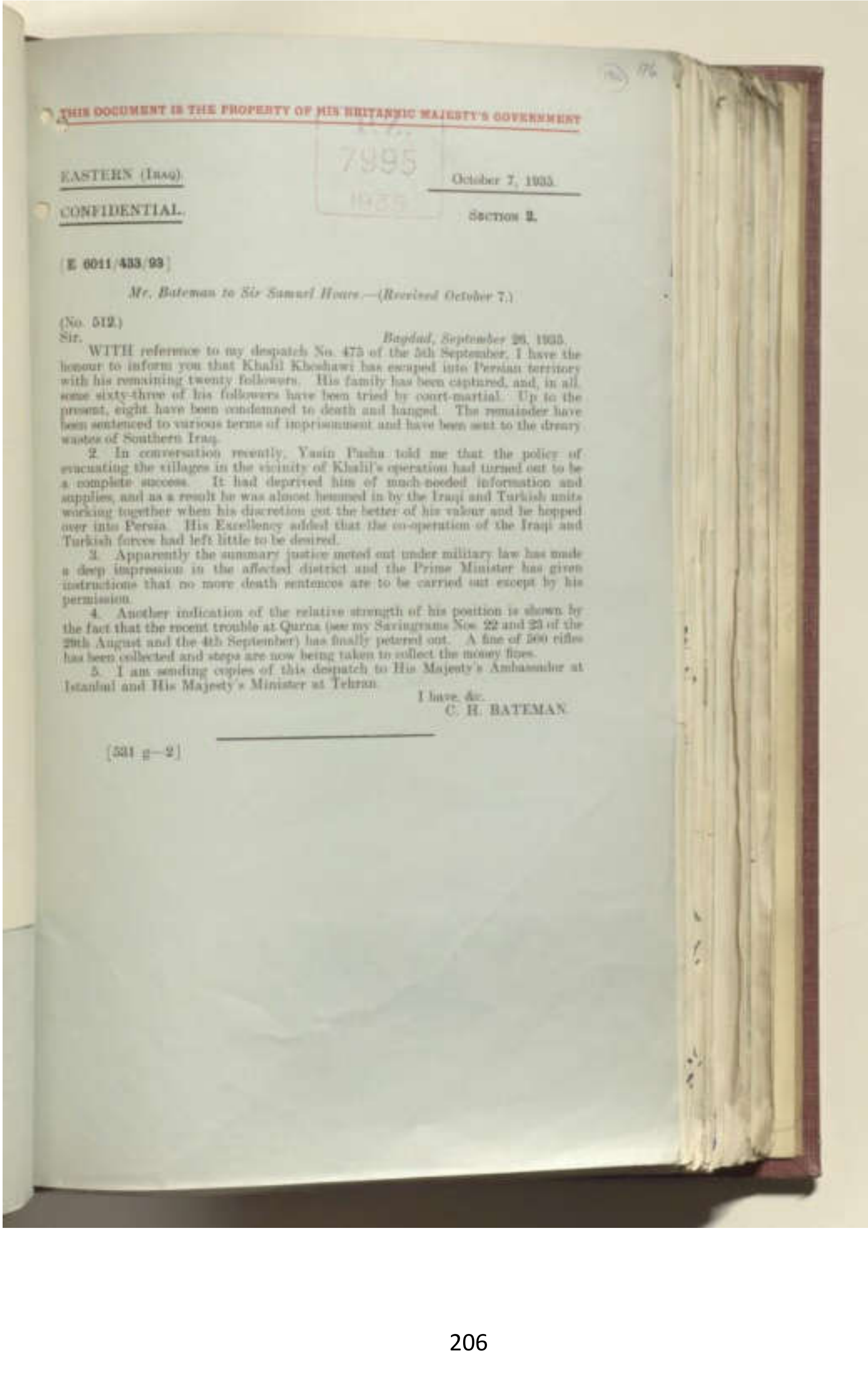

THIS DOCUMENT IS THE PROPERTY OF HIS BRITANNIC MAJESTY'S GOVERNMENT

7995
1935

EASTERN (Iraq).

October 7, 1935.

CONFIDENTIAL.

Section 2.

[E 6011/433/93]

Mr. Bateman to Sir Samuel Hoare.—(Received October 7.)

(No. 512.)

Sir,

Bagdad, September 26, 1935.

WITH reference to my despatch No. 475 of the 5th September, I have the honour to inform you that Khalil Khoshawi has escaped into Persian territory with his remaining twenty followers. His family has been captured, and, in all, some sixty-three of his followers have been tried by court-martial. Up to the present, eight have been condemned to death and hanged. The remainder have been sentenced to various terms of imprisonment and have been sent to the dreary wastes of Southern Iraq.

2. In conversation recently, Yasin Pasha told me that the policy of evacuating the villages in the vicinity of Khalil's operation had turned out to be a complete success. It had deprived him of much-needed information and supplies, and as a result he was almost hemmed in by the Iraqi and Turkish units working together when his discretion got the better of his valour and he hopped over into Persia. His Excellency added that the co-operation of the Iraqi and Turkish forces had left little to be desired.

3. Apparently the summary justice meted out under military law has made a deep impression in the affected district and the Prime Minister has given instructions that no more death sentences are to be carried out except by his permission.

4. Another indication of the relative strength of his position is shown by the fact that the recent trouble at Qurna (see my Saving-rams Nos. 22 and 23 of the 29th August and the 4th September) has finally petered out. A fine of 500 rifles has been collected and steps are now being taken to collect the money fines.

5. I am sending copies of this despatch to His Majesty's Ambassador at Istanbul and His Majesty's Minister at Tehran.

I have, &c.
C. H. BATEMAN.

[531 g—2]

بەڵگەنامە و ڕۆژنامە عێراقییەکان:

بەڵگەنامەکان:

دائـــرة المســـجلات العامـــة

اكس/ ام ٤٥٨٣ — ١٨٧ القســــم ٤ — المرجــع جـــو/ ٢٣

المرفـــــق ٦ ـ أ

من : ضابط الخدمة الخاصــة في الموصـــل
الى : مقر القوة الجويــة ـ قيادة العراق ـ خنهـدى .
المفتش الاداري ـ الموصـــل
ســرب القاصفات (٣٠) ق . ج . م في الموصل .
التاريخ : ١٢ تشـــرين الاول ١٩٣١
الرقم : ٤٥/ ام / آى
الموضـــــوع / كـرد ســـتان الشمالية والشـــرقية

بـــارزان

١ . زيـــارة (شـــيخ اغا) الى الموصـــل . قام شـــيخ اغا بزيارته الثالثة الى عقرة والموصل في ٢٥ ايلول ١٩٣١ . لقد سمح له عند وصوله الى الموصـــل بمقابلة المتصرف وحصـــل وعـــدا منه بحصول الملا مصطفى على ضمانات سلامته عند ذهابــه الى بغداد .

٢ . وصـــــول الملا مصـــطفى الى الموصـــــل . وصل يوم ٢٨ ايلول ١٩٣١ الملا مصطفى ورفقته ١٥٠ مسـلحا بارزانيا الى عقـرة . وغادر المـــلا في اليوم التالي مع ١٥ مسلحا الى الموصل . فذهب الملا عند وصوله الى الموصل الى النادي العســكرى العراقي وقد زاره المتصرف وقائد المنطقة الشمالية . غادر في نفس المساء الى بغـــداد ورفقتـــه البارزانيين المذكورين ادناه :

وليـــه بيك (شـــيروان)
طاهـــر اغا (مزورى) واخيه علي (اولاد حاجي حسن عقراوى)
خليل خوشابا (مزورى)
علـي محـــو
محمد شريف

٣ . كما رافقه ايضا ضابط من الجيش العراقي هارب من الجيش العراقي والتحق بالشيخ محمود خلال اضطرابات السليمانية الاخيـــرة .
لقد علم بان الملا ينوى طلب العفـــو عن ذلك الضابط .

٤ . ملحوظـــــــــــة . يحتمل ان يكون اسم ذلك الضابط هـــو (كمـــال) .

٥ . لقد كان الملا قبل خروجه الى بغداد باتصال مستمر بالتلفون مع ممثل الشيخ فـــــي عقـــرة .

٦ . عـــــودة المـــلا مصـــطفى الى الموصـــــل . عاد الملا مصطفى الى الموصل في يوم ٦ تشرين الاول ١٩٣١ عن طريق عـــرقاط . لقد كان خلال وجوده في هذه القرية بضيافة الشيخ (عجيل الياور) وقضى الليلة عنده .

٧ . نزل عند وصوله الى الموصل في (فندق بارون) وقد زارته الشخصيات الموصلية البارزة التالية اســـــماؤهم :ـ
داود جلبي الصباغ
قاسم جلبي الصابونجي
بكــر جلبـــي

دائـــرة الـــــسجلات العامـة

اكس/ام ٤٥٨٣ | ١٨٧ القـــــــــسم ٤ | المرجـــع جـــو / ٢٢

عبد القــادر جلبي زكـريا
صــلاح جلبـي حـــديد
الحاج عبد العزيز جلبي حسو القدو ٠

٨٠ بين الملا مصطفى الى احد المخبرين بانه طلب خلال وجوده في بغداد من رئيس الوزراء بان يعين الشيخ احمد زعيما اعلى للاكراد في قضائي عقرة والعمادية ٠ وافاد بان رئيس الوزراء كان غاضبا جدا بسبب طرحه لهذه المسألة ٠

٩٠ خـــروج المـلا مصطفى ٠ غادر الملا مصطفى الموصل متوجها الى با رزان يوم ١٠ تشـــرين الاول ١٩٦١ ٠

٦١/١٠/١٢

النقيب
ضابط الخدمة الخاصة ق ع ٠ م
الموصـــل

صورة كتاب مفوضية العراق الملكية في طهران المرقم ٨٠٧ والمؤرخ في ٢٣ حزيران

المعنون الى وزارة الخارجيــــة

سري

الموضوع - القاء القبض على شيخ احمد بارزان واتباعه عند دخولهم لايران

الحاقا بكتابنا المؤرخ ١٨ حزيران ١٩٣٢ رقم ٧٨٣ .

لقد طلبني وزير الخارجية فذهبت الى مواجهته يوم السبت الموافق ١٨ حزيران ١٩٣٢ الساعة العاشرة صباحا فكلمني بخصوص الطلب الذي قدم اليهم بشان القاء القبض على شيخ احمد بارزاني واتباعه وتجريدهم من السلاح وتبعيدهم الى محل بعيدة عن الحدود عند دخولهم الاراضي الايرانية فقال انه يعد باسم حكومته بان الحكومة الايرانية سوف تقوم بانفاذ رغبة الحكومة العراقية التي اعربت له عنها شفاها قبل ثلاثة ايام وانه يرجو من صميم القلب ان تنتهي الحركات العسكرية التي تقوم بها العراق ضد اشرار الكرد بكل نجاح وتعود السكينة في هذه المنطقة المجاورة بكل الـ على البلاد المجاورة .

فشكرته على حسن استعداد حكومته لاجابة الطلب عند الحاجة وانصرفت .

التوقيع / الوزير المفوض

٤٢٦
٥١

— برقية رمزية —

الرقم : ٤٢٣٠
التاريخ ٢٦ حزيران ١٩٣٢ ·

برقية
انقرة

يشكروا شكر الحكومة العراقية للحكومة التركية عن مساعدتها القيمة لسد الحدود بوجه احمد البارزاني العاصي واتباعه والقاء القبض عليهم وتجريدهم من السلاح عند فرارهم الى الاراضي التركية · ان جميع [illegible] العراقي الذين رابطوا في جهة العمادية اثناء الحركة شاهدوا في ... ونؤكد ان المعاملة ... لم تكن شاذة في ... هو سائد في ... رجال الحكومة التركية نرجو ازالة سوء الفهم الحاصل ·

الخارجية

الرقم / ٤٢٤١

التاريخ ٢٦ حزيران ١٩٢٢

سعادة الوزير

لي الشرف أن أرجو من سعادتكم أن تتفضلوا [illegible] شكر الحكومة العراقية لحكومة الجمهورية التركية [illegible] الحميدة والمساعي [illegible] في [illegible] الحكومة العراقية في [illegible] كردستان [illegible] مدة [illegible] الشيخ أحمد البارزاني [illegible].

أن التدابير [illegible] التي اتخذتها [illegible] الحكومة التركية [illegible] الحدود [illegible] العاصي [illegible] الحدود [illegible] [illegible] الأمن وإعادة الهدوء واستتباب الأمن في تلك المنطقة التي كانت محرومة منها منذ أمد بعيد.

أرجو يا صاحب السعادة أن تتقبلوا [illegible] فائق تقديري واحترامي.

التوقيع / وزير الخارجية

[illegible] صاحب المعالي [illegible]

[illegible] وزير الخارجية

[illegible] الجمهورية التركية

أنقرة

٤٣

الحكومة العراقية

وزارة الداخلية

شعبة المخابرات السرية

سري ومستعجل

بغداد ٢٧ شباط ١٩٣٣

العدد ك/٤٢٥

الديوان الملكي
٧٨/٤
١٩٣٣/٤/٢٨

وزارة الخارجيـــــــة

الموضوع – خليل خوشوي.

نود ان نعلمكم بان وزارة الدفاع قد بعثت لنا ان خليل خوشوي الشقي البارزاني مع ٢٠ مسلحا يكونون الآن في قرية حركي التركية فيرجى ان تعملوا ذلك في ضمن ما ستعمدونه الى الحكومة التركية عن اقصاء العصاة البارزانيين عن الحدود.

عن وزير الداخليـــة.

صورة الى –

– رئاسة الديوان الملكي }
سكرتارية مجلس الوزراء } للاطلاع مع الاشارة الى كتاب وزارة الدفاع
وزارة الـــــــدفاع } المرقم ٦٤٢ والمؤرخ في ١٩٣٣/٢/٢٢

٢١١/١١٤٤

د	٩٢
ص	٨٢

العدد ٤٢٨

التاريخ ٢٧ شباط ١٩٣٣

وزارة داخلية العراق

شعبة المخابرات السرية

سري

د/ ٩٠
٢٨/ ٤/ ٩٣٣

وزارة الخارجيـــــــــــة

الموضوع ــ العصاة البارزانيون ٠

لقد جاء في برقية من قوة بارزان ان حكيم مندرو وخليل خوشوي مع ١٨ مسلحا جاؤا الى قرية اورديل الواقعة في منطقة كانيرش وانهم هم يحاولون سلب مختار تلك القرية مطلقــا من الطلقات خرجت من القرية قوة من الشرطة فاضطروا الى الهروب هاربين الحدود التركية من جسر بامبا فالرجاء ان تخبروا ما تقدم الى ما تستنسبون لازمة الى الحكومة التركية عن ... عن الحدود ... مراعاة ... العصاة ٠

عن وزير الداخليــــة ٠

صورة الى ــ

رئاسة الديوان الملكي
وزارة الدفاع
مديرية الشرطة العامة

للاطلاع بالاشارة الى كتاب وزارة ... المرقم ... والمؤرخ في ٢٢ شباط ١٩٣٣ ٠

صورة مع صورة كتاب وزارة الدفاع المار الذكر الى ــ
مديرية الشرطة العامة للاطلاع ٠

ڕۆژنامە عێراقییەکان:

د. عبدالفتاح

صفحه ٢

حوادث محلية واخبار

المحكومون في المجلس العرفي

التجاء خليل خوشوي

الى الاراضي الايرانية

مدراء المعارف

اقبال اصحاب الاغنام

على التخليص

مدير التربية والتدريس

مفتش عام

مدير التعليم الابتدائي

مدير المباحث الفنية

عودة مدير شرطة

المفتش العدلي

قنصل بريطانيا

مدير امور البيطرة

مراكز جديدة

عقد قران

امتحانات الاكمال

مستشفى الامراض

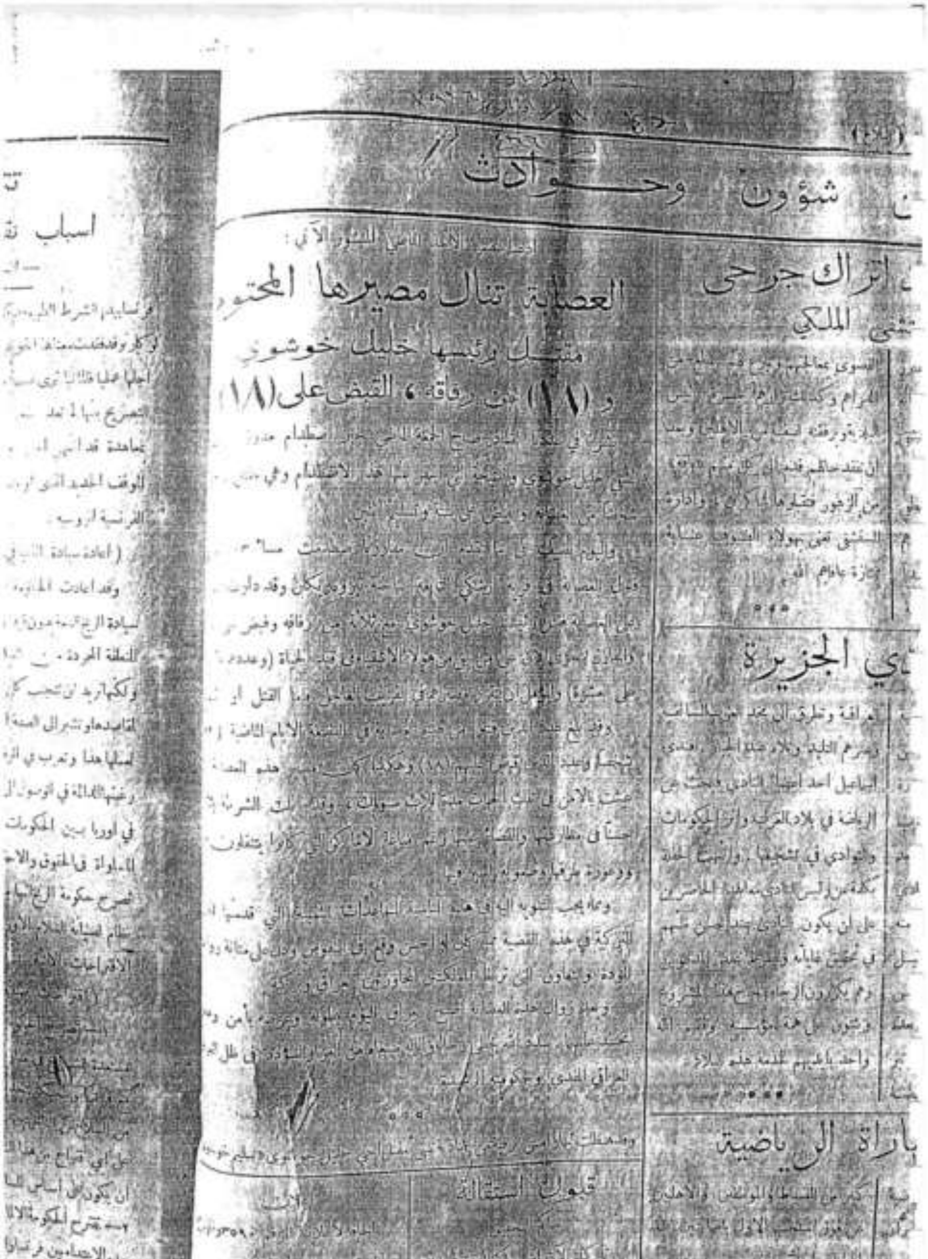

اسباب

شؤون وحوادث

العصابة تنال مصيرها المحتوم

مقتل رئيسها خليل خوشوي

و (١١) من رفاقه ، القبض على (١٨)

اتراك جرحى

الملكي

الجزيرة

باراة الرياضية

حة الخط الحديدي من الوجهتين الفنية والاقتصادية وذلك قبل اسبوعين تقريباً وبعدما انجز مهمته قفل عائداً الى اوربا لتقديم تقريره الى المقر العام للشركة

الحكومة وبين شركة (بي. او. دي) بمد خط حديد تل كوتشك الى قيارة فبيجي.

***

العدد ٢٩٥

عصابة الشقي خليل خوشوي

تجتاز الاراضي التركية

اتصل بنا ان عصابة الشقي خليل خوشوي اجتازت الحدود التركية (المطاردة الشديدة التي صادفتها من القوات العراقية) وشرعت تقوم هناك بالاعمال الاجرامية من سلب ونهب وقتل وان سكان القرى التركية اخذوا يستغيثون من الجور الذي تلحقه بهم العصابة المذكورة، وقد بثت السلطات العراقية الارصاد وجهزتها بالقوات اللازمة على طول الحدود فاصبح من العسير على فرد من العصابة دخول الحدود العراقية سالماً وتفيد الانباء الاخيرة ان المخابرات جارية بين الحكومتين المجاورتين لتضييق الخناق على العصابة المذكورة وقطع دابرها ويؤمل ان تسفر هذه المخابرات عن تحقيق الغاية المطلوبة.

الاختلاس في بلدية تلعفر

عاد محاسب اللواء من قضاء تلعفر بعد ان اكمل تفتيش معاملات البلدية هناك ونتيجة تحري (عدا القليل منها) كما انه عثر على اختلاس مبالغ غير قليلة وعلى مخالفات شديدة وسينظم تقريراً بتفتيشه ويرفعه

القطار من هناك في طريقه الى اوربا رافقه الشيخ عجيل والشيخ مشعان المحطة المذكورة.

لجان تسجيل نفوس

الغير مسجلين

بناء على الاوامر الصادرة من وزارة الداخلية بتأليف لجان لتسجيل نفوس الغير المسجلين لاعذار شرعية فقد الف خمس لجان وهذه هي:

١ — لجنة مدينة الموصل

الرئيس: عبدالله افندي الجالح علي افندي

العضو: عضو البلدية مجيد افندي حجاوي

الكاتب: طاهر افندي

٢ — لجنة ناحية الشرقاط

الرئيس: الحاج احمد افندي آل قاسم اغا

العضو: الشيخ علي الحماده رئيس عشيرة الجبور

الكاتب: سيد شهاب افندي

٣ — لجنة ناحية الشورة وحمام ...

اوعزت وزارة الداخلية ... الى
متصرف ... الاول المباشرة
بإجراء الانتخابات ...
المكة . وقد بلغ عموم هذه البرقية
الى بلدية الموصل واقضية اللواء .

ارسلت البلدية ... الى
مختاري المحلات تأمرهم باستحضار
الكشوف وانتخاب خمسة اشخاص من
كل محلة لانتخاب الهيئة
التفتيشية

جريدة السلام
العدد ٢٨٩
الاحد ٩ / رمضان / ١٩٦٥

الشقي خليل خوشوي

وقتل احد افراد عصابته

لا تزال قوات الحكومة محاصرة الشقي خليل خوشوي في جبل الزيبار وقبل ايام عثر على مهاجع بجمعة افراد من جماعة الشقي المذكور فاصلاهم نارا حامية فسقط في اثرها واحد من الاشقياء قتيلا ولاذ الآخرون بذيول الفرار .

والشقي المذكور قد ابدى مرارا عديدة استعداده للتسليم وعند انتهاء المدة المقررة ... وتمحل الاعذار رهبة من سطوة الحكومة وبعد العدالة ومهما طال امد القبض عليه فان مصيره كمصير امثاله من الاشقياء وقطاع الطرق على ان الاخبار الخاصة التي لدينا تفيد بان اجله قد حان وسوف لا تمضي مدة طويلة الا ويكون في قبضة القوات الحكومية التي امرت بمطاردته بشدة بعدما رأت منه من تردد بالتسليم .

مشاور الحقوق	٢٥	٣٠
مدير الحسابات	٢٠	٢٥
ملاحظ التحريرات	١٥	١٨
الصندوق	١٠	١٢
الكاتب الاول الواردات	١٠	١٢
الكاتب الاول المصرف	٨	١٠
كاتب الصحة	٧٥٠٠	١٠
مساعد الواردات	٦	٨
كاتب الطابعة	٧	٨
كاتب الاوراق	٦	٨
مامور الصحة ...	٦٧٥٠	٨
مامور الصحة ...	٧٥٠٠	٨
كاتب المحكمة	٦	٨
مساعد كاتب الاوراق	٥	٦
مامور الجزرة	٥٩٢٥	٦

مهندس البلدية

ذكرنا في العدد الماضي خبر تحديد عقد مهندس البلدية لمدة سنة واحدة ولكن المجلس البلدي ارتأى تجديد هذا العقد لمدة سنتين ...

شهادة طبيب البلدية

ارسلت وزارة الصحة والمعارف ...

تحويل صلاحية

خول محمد بهاء الدين افندي ... حاكم صلح ... صلاحية حاكم ...

جريدة : البلاد
العدد (٥٧٨)
١٩٢٥/٥/٢٧

شؤون محلية

نهاية عصابة خليل خوشوى

استسلم الى السلطة الحكومية من الفلول الباقية من عصابة خوشوى الشخصان للدعوان سليم عبد الله السياكى وعبد الله حسين الادودري . وقد افادا بانهما كانا مختفين في الطائفة الكردية وبالنظر الى احصاء آمر المفارز الاخير لم يبق من هذه الفلول غير اربعة اشخاص هم الان مختفون في المنطقة المذكورة ويتوقع القبض عليهم من حين الى آخر

اكتشاف آثار عراقية

قديمة

07/12/2009 22:24

تقع بالقرب من المبل الرابع لخط حديد | والثانية بعده

الشيبي وقد عقد مجلس الوزراء جلسة خاصة وبعد ان تداول بامر هذه الاستقالة قرر قبولها.

الاميرية صادق بك البصام وزيرا للمعارف.

البلاد

العدد ٤١٦

تشتيت عصابة خليل خوشوي

وهيام افرادها في الجبال

بنتيجة الرعب الذي احاق بعصابة الشقي خليل خوشوي لتضييق القوات عليها، فقد انقسمت الى جماعات وشرعت كل جماعة تهيم على وجهها في الجبال طالبة النجاة، وتفيد انباء هؤلاء الاشقياء ان الجوع قد عضهم بنابه، وحالتهم اصبحت حرجة جداً، اذ انه ليس بطوقهم مواصلة الاغتذاء بالبلوط مدة اطول. ويعتقد العارفون انه قد حان اوان القضاء على هذه العصابة، ومهما تكون هذه المدة فسوف لا تعدو الشهر القادم.

المحكمة العسكرية

سفر وكي...

سافر امس ال...
متصرف اللواء ال...
لتفقد شؤونه.

وسافر نهار امس...
الى راوندوز لاشغال...

انحراف...

حضرة ر...
اصيب حضرة...
اللوزتين اضطره ال...
الايام الثلاثة الماض...
من اعتكافه نهار ال...

جريدة : البلاد
العدد (٢١٤) ١٩٣٠/٩/٢٠

ما في البلد من

التجاء خليل خوشوى
الى الاراضى الايرانية

ذكرنا في العدد الماضي ان عصابة الشقي خليل خوشوي قد تشتت ايدي سبا، وهام افرادها في الجبال كل منهم متوجهاً شطر ناحية من النواحي، واليوم نزيد على ذلك قائلين : ان الشقي المذكور مع عدد من افراد عصابته يبلغ ثمانية عشر شخصاً وجلهم من اقاربه قد التجأوا الى الاراضى الايرانية تخلصاً من قوات الحكومتين العراقية والتركية التي تطاردهم بشدة، وشرع الآخرون بتسليم انفسهم الى القوات العراقية عارضين الدخالة ، وعلمنا ان عدد الذين سلموا انفسهم من هؤلاء ينوف على الخمسة والعشرين شخصاً فشملتهم رحمة الحكومة وعفوها .ولا تزال الحكومة العراقية تقبل دخالة كل من يسلم نفسه وتشمله بعفوها ورأفتها .

وآخر من سلم نفسه قد سرق بندقيتين من رفاقه وضعهما في مكان في الجبل، وبعد ما سلم نفسه دل رجال القوة العراقية على مكان البندقيتين عقيدة منه ان عمله هذا سيكون له وقع حسن لدى السلطة العراقية ومحبيها، فصودرت البندقيتان مع بندقيته ومسدسه وناظوره . ولا يزال العصاة يوالون تسليم انفسهم بالتتابع لان سبل العيش سدت بوجوههم وقد عجزوا عن ايجاد وكر يأوون اليه تخلصاً من القوات التي تطاردهم.

ولعل من المفيد ان نقول ان افراد العصابة هم الآن في الاراضى التركية والايرانية وان الاراضى العراقية خالية منهم بالمرة، هذا ولا يزال المطلعون يؤكدون ان هذه العصابة سيقضى عليها حتماً قبل حلول موسم الشتاء وتعذر القيام [illegible] بالحركات التأديبية ؟

شظف عيش

جريدة افق العراق
العدد (١٦١)
٢٢/٦/١٩٣٠

التجاء خليل خوشوى الى الاراضى الايرانية

ترامى الينا ان الشقي خليل خوشوى وبعض افراد عصابته الذين يبلغ عددهم ١٢ شخصا قد التجأوا الى الاراضى الايرانية تخلصاً من قوات الحكومتين العراقية والتركية التي لازالت تطاردهم بشدة وشرع الاخرون بتسليم انفسهم الى القوات العراقية عارضين دخالتهم وقد علمنا ان عدد الذين سلموا انفسهم من هؤلاء العصاة يربو على ٢٥ شخصا شملتهم رحمة الحكومة وعفوها ولا تزال الحكومة تقبل دخالة كل من يسلم نفسه من العصاة عليه فيؤمل القضاء على هذه العصابة بعد ايام قلائل

***

مدراء المعارف

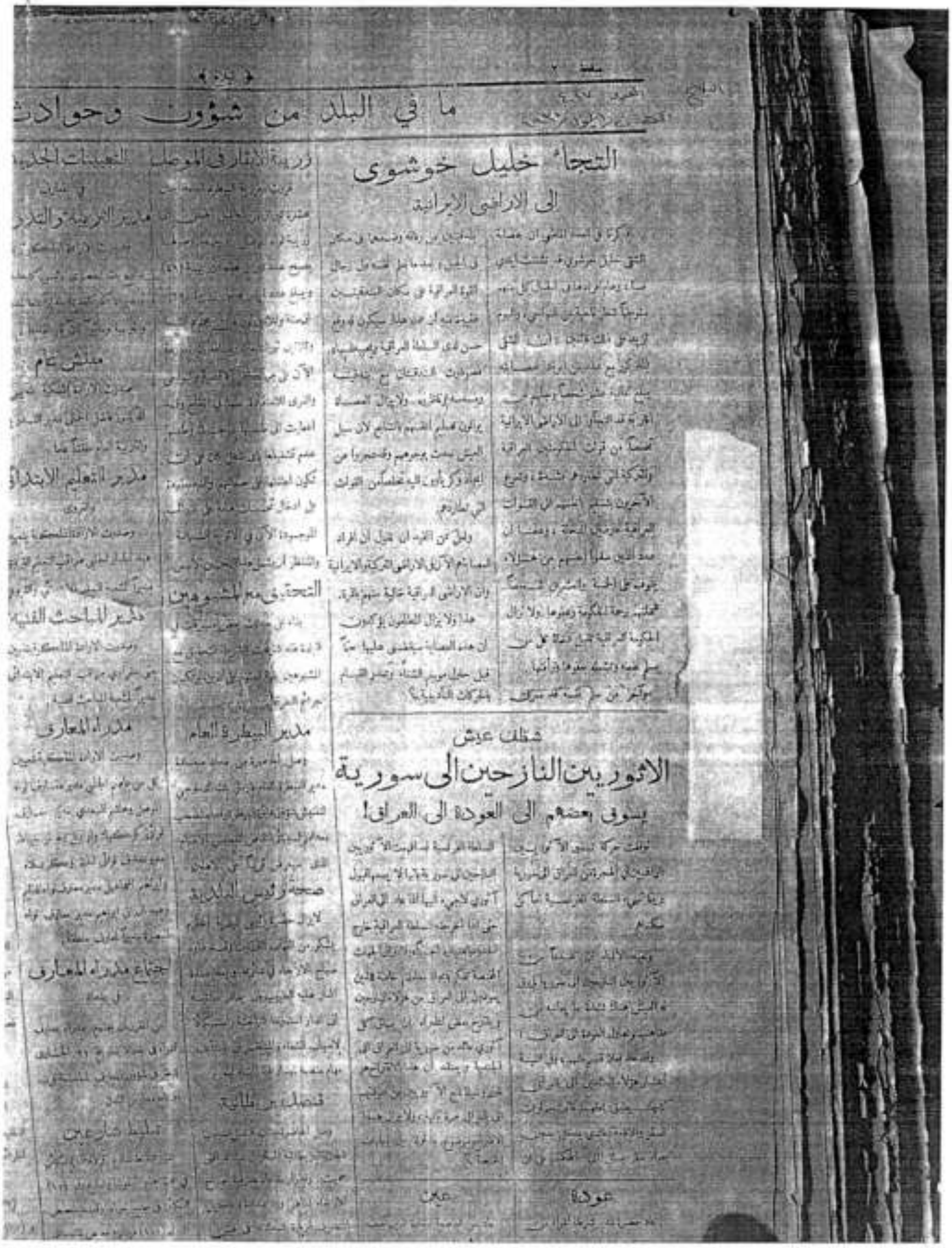

ما في البلد من شؤون وحوادث

التجاء خليل خوشوى

الى الاراضي الايرانية

شقلك عوش

الاثوريين النازحين الى سورية

يسوق بعضهم الى العودة الى العراق!

زريبة الابقار في الموصل

التعيينات الجديدة

مدير التربية والتدريس

مفتش عام

مدير التعليم الابتدائي

التحقيق مع المشبوهين

مدير المباحث الفنية

مدراء المعارف

مدير البيطرة العام

صحة رئيس البلدية

اجتماع مدراء المعارف

عودة

جريدة ا فتى العراق
العدد (١٦١)
٢٢/٦/١٩٣٠

التجاء خليل خوشوى

الى الاراضي الايرانية

تراءى الينا ان الشقي خليل خوشوى وبعض افراد عصابته الذين يبلغ عددهم ١٢ شخصا قد التجأوا الى الاراضي الايرانية تخلصاً من قوات الحكومتين العراقية والتركية التي لازالت تطاردهم بشدة وشرع الاخرون بتسليم انفسهم الى القوات العراقية عارضين دخالتهم وقد علمنا ان عدد الذين سلموا انفسهم من هؤلاء العصاة يتوقف على ٢٥ شخصا شملتهم رحمة الحكومة وعفو ما ولا تزال الحكومة تقبل دخالة كل من يسلم نفسه من العصاة وعليه فيؤمل القضاء على هذه العصابة بعد ايام قليلة

***

مدراء المعارف

« البلاغ » — صفحة ٢

البلاغ — العدد ٤١٩

ما في البلد من شؤو...

الحكومة التركية

تستقدم قوات جديدة الى الحدود

ذكرنا في عدد سابق ان الشقي خليل خوشوي مع جماعة من عصابته يمتون اليه بصلة القرابة قد التجأوا الى الاراضي الايرانية؛ وقد بلغنا نهار امس من مصدر ثقة ان الشقي المذكور ظهر قبل بضعة ايام في اراضي تركية وبرفقته (٢٥) شخصاً من افراد عصابته، اما بقية العصابة فمنهم من التجأ الى السلطة العراقية وقدم دخالته وسلم سلاحه وهؤلاء يبلغ عددهم نحو الثلاثين شخصاً، والاخرون ظلوا هائمين في الجبال وهم يتوسطون شتى الوسائل لعرض دخالتهم على السلطة الحكومية.

وقد علمنا ان الحكومة التركية قد عززت قواتها على الحدود بقوات جديدة استقدمتها حديثاً بقصد تطهير الاراضي التركية من افراد هذه العصابة باسرع ما يمكن

بظهور ...

امنت الا...

الرسمية بخبر ...

بعض جهات ... الذي ...

العدد الماضي ... وقد صدرت

الى مقام مقامية قضاء ...

هشيم الاراضي المنتشرة ...

الخطرة وارسلت دائرة ...

موظفيها للاشتراك بعملية ...

لحقه عصر امس مراقب ...

للاشراف على هذه العملية ...

هل بلغ ...

ما في البلد من شؤون واحوال الادارات

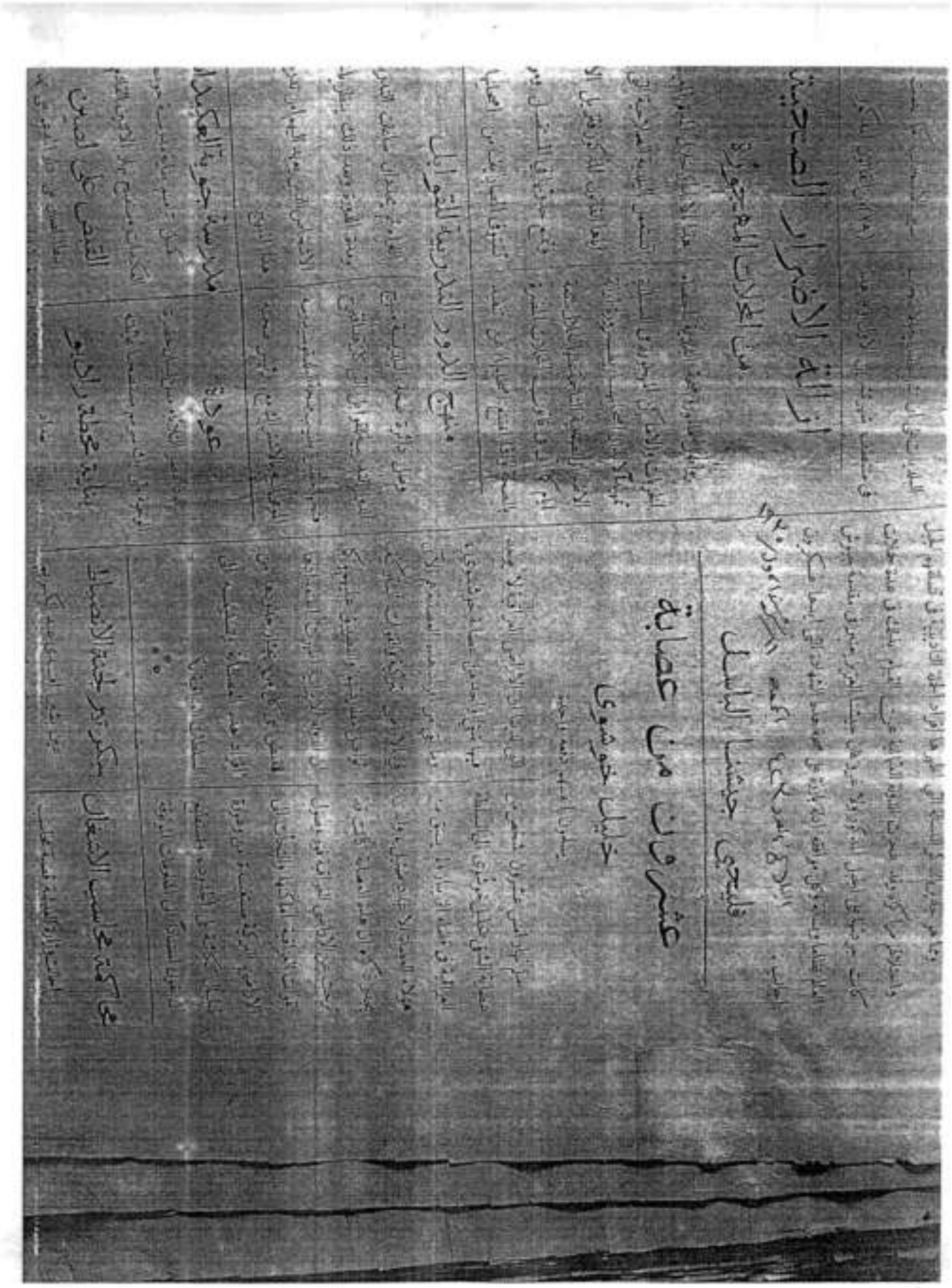

عشرون من عصابة

خليل خوشوي

يسلمون أنفسهم دفعة واحدة

فليحي جيشنا الباسل

ازالة الاضرار الصحية

من المحلات المهجورة

منهج الدور التدريبية للقوابل

عودة

مدرسة جوية العكيدات

بناية محطة راديو

القبض على لصين

محاكمة محاسب الاشغال

سكرتير لجنة الانضباط

جريدة البلاد
العدد (٤٦٢)
١٩٣٦/١/٩

المفيدة .

اتصل بنا امس ان لجنة تألفت برئاسة فخامة رئيس الوزراء ومعالي وزير المعارف

الحكومة التركية تشدد الاوامر

للقبض على خليل خوشوى

اتصل بجريدة « البلاغ » الموصلية ان الحكومة التركية شددت الاوامر على القرة التي تطارد فلول عصابة الشقي خليل خوشوي الملتجئ الان الى قرية (كايت) فى الاراضي التركية بضرورة مضاعفة الجهود للقبض على هذا الشقى بناء على اعمال الشقاوة التى اخذ يرتكبها هناك وقد حدث المقصرين منهم بالعقوبة و بناء على هذا التشديد شرعت القوات التركية على الحدود بمطاردة فلول العصابة بعنف فاضطر اربعة منها الى التسليم وبات من المنتظر ان يسلم الاخرون قريباً ، ونظراً الى التدابير التي اتخذتها حكومتنا على الحدود فمن الصعب جداً ان يجتازها احد افراد هذه العصابة .

***

في سبيل

جريدة البلاغ
العدد (٤٥٠)
٢٢/١/١٩٣٦

تسليم ثلاثة اشقياء

وقتل اثنين وجرح ثلاثة

من فلول عصابة الشقي خوشوى

ذكرنا في العدد الماضي خبر القبض على عدد من فلول عصابة الشقي خوشوى وجرح اثنين منهم وقتل واحد واليوم نزيد على ذلك ان ثلاثة من هؤلاء الاشقياء قد سلموا انفسهم الى السلطة العراقية في مخفر زيني وذلك نهار الثلاثاء الماضي.

وتفيد الانباء ان مفرزة تركية اصطدمت نهار الاثنين المنصرم ببعض الاشقياء من فلول هذه العصابة فقتل اثنان منهم وجرح ثلاثة ولا تزال عملية التطهير تجري بشدة في الاراضي التركية

ابعاد زعيمين سوريين

جريدة : البلاد
العدد (٩٠٦)
١٩٣٦/٢/٩

عصابة خليل خوشوي

تتالف الان من ٦٠ شقيا

محاصرة القوات التركية لبعض افراد هذه العصابة

ذكرنا في عدد سابق ان بضعة افراد من عصابة خليل خوشوي تصدوا الى دخول الاراضي العراقية من جراء تضييق القوات التركية لهم و بث العيون والارصاد لمعرفة مكامنهم وتعقبهم بصورة مستمرة وقلنا ان مفارز القوات العراقية على الحدود وقفت بوجه هؤلاء فصدتهم عن مبتغاهم ولاحقتهم الى ان عادوا عن الانظار وتحصنوا ببعض كهوف الجبال هناك

ويؤخذ من معلومات خاصة وصلت الى علم مندوبنا المحلي ان ما بقي من افراد عصابة خليل خوشوي حتى الآن لا يتجاوز عددهم الستين في ضمنهم رئيسهم. وبالنظر الى شدة التعقيبات المتخذة ضدهم فقد تفرقوا في الاراضي الداخلة ضمن الحدود التركية وصارت كل مفرزة من مفارز القوة التركية تعقيب شرذمة منهم فتضيق عليها الخناق. والآن فقد تمكنت هذه القوات من محاصرة عدد كبير من افراد هذه العصابة في قرى بيكور شيروين وكايت وهركشك وايشادار . ولما كانت القوات المذكورة قد احاطت بهذه القرى احاطة السوار بالمعصم فقد اصبح من المحقق ان تظفر بهذا العدد من افراد العصابة الذين تقول عنهم الانباء بانهم لا يقلون عن الثلاثين . وبهذا تكون القوات التركية قد قصمت ظهور بقية افراد العصابة واضعفت من قوتهم ونالت من كثرتهم وعليه فيمكن القول بأن القوات العراقية والتركية التي تضافرت على مطاردة هذه العصابة قد جاء تضامنها بأحسن النتائج وبرهنت على ان عهد عبث العصابات بالامن قد مضى وحل محله دور التعاون بين الدول المجاورة على قمع مثل هذه الحركات ومعاقبة من تحدثه نفسه القيام بأعمال الشقاوة عقاباً صارماً .

حسم المنازعات الواقعة

على الحدود العراقية السورية

كان من المنتظر ان يعقد في خلال الاسبوع [illegible]

07/12/2009 22:52

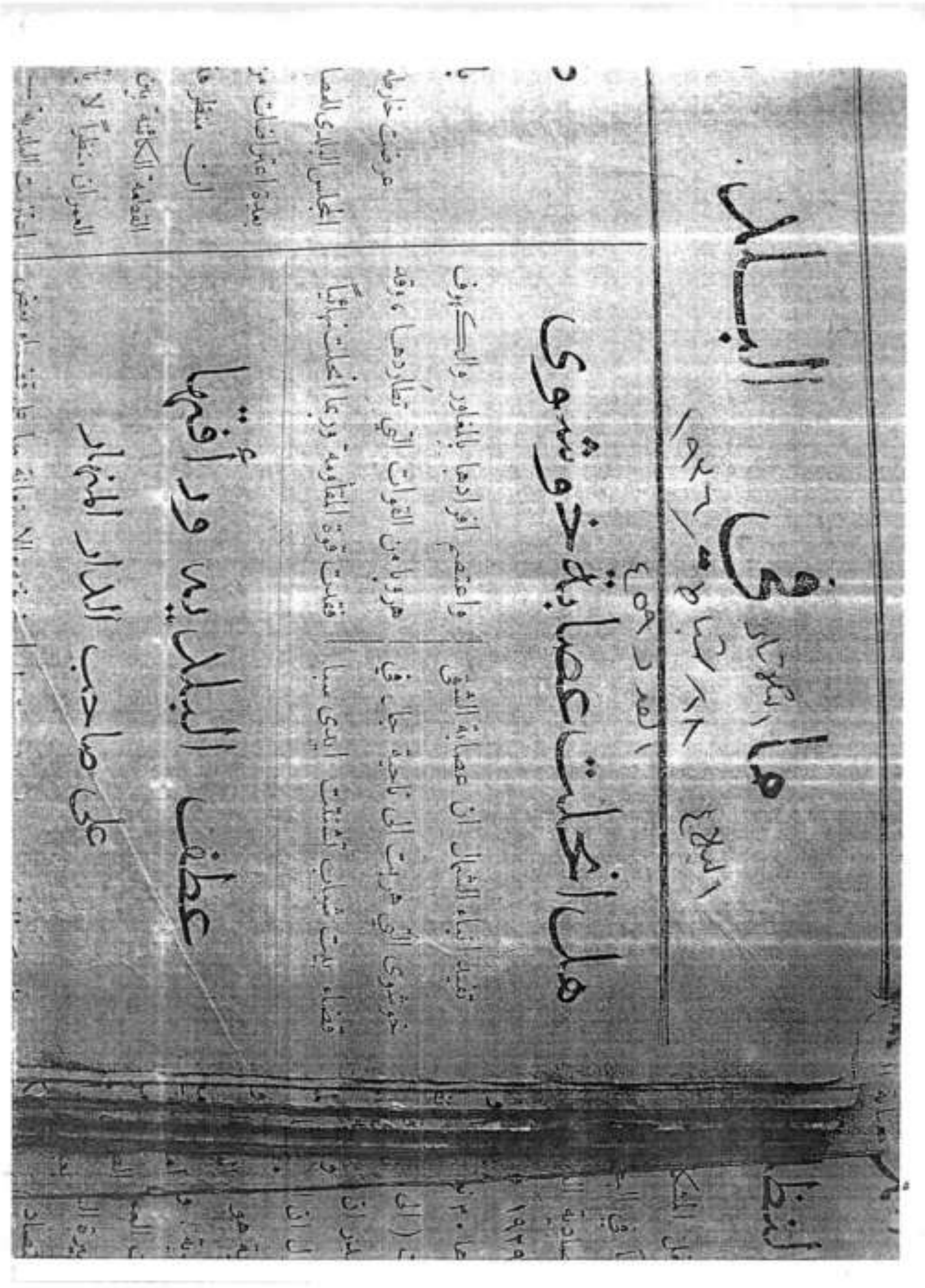

ما في البلد

البلاغ ٢٨ شباط ١٩٣٦

العدد ٤٥٩

هل انحلت عصابة خوشوي

تفيد انباء الشمال ان عصابة الشقي خوشوي التي هربت الى ناحية جال في قضاء بيت شباب آشتتت ايدي سبا واعتصم افرادها بالمغاور والكهوف هروبا من القوات التي تطاردها ، وقد فقدت قوة المقاومة وربما انحلت نهائياً

عطف البلدية ورأفتها

على صاحب الدار المنهار

ما في البلد من شؤون وحوادث

قوات الحكومتين العراقية والتركية

لجان التسجيل

التحقيق عن اختلاس دائرة اشغال الموصل

قلع الاحطاب يكون

حول مدرسة

عصابة سرقة في زاخو

صفحة ٢

البلاغ ١ الهجرة ٤٠٠
الجمعة ١٩ تموز ١٩٢٤

ما فى البلد من شؤون

توحيد الخطط

للقضاء على عصابة الشقى

خليل خوشوى

من المحتمل ان يعقد اجتماع فى الموصل يحضره متصرفو الوية الموصل وكركوك واربيل واميرا منطقتى الشمالية والشرقية للمداولة فى توحيد الخطط واتخاذ اللازم من التدابير للقضاء على عصابة الشقى خليل خوشوى. وقد ارتؤى عقد هذا الاجتماع بناء على قرب وصول القوة التركية الى الحدود لتعاون مع القوة العراقية على القضاء على العصابة المذكورة.

واتصل بنا ان افراداً قلائل من هذه العصابة تمكنوا من اجتياز الحدود العراقية قبل ايام وحرقوا مرعى لقرية من قرى ناحية [illegible] فطاردهم اهالى هذه القرية وجرحوا اثنين واحداً.

عودة سعادة المتصرف

وحضرة مدير الشرطة

عاد ظهر امس الاول سعادة المتصرف وحضرة مدير الشرطة من قضاء الزيبار.

وصول مفتش ادارى

وصل الحاضرة امس الاول سعادة [illegible] بك خالص المفتش الادارى لمنطقة الموصل [illegible] وقد [illegible]

اعتراض على تعليمات

[illegible]

اشتداد الحر

تعرضت الموصل واطرافها خلال اليومين الاخيرين لموجة شديدة من الحر اللافح مصحوبة برياح سامة وقد وصلت درجة الحرارة قبل ظهر امس فى مقر قوة الطيران البريطانية الى (١١٩) بميزان فرنهيت المقابلة (٤٨) بميزان سنتيغراد.

ولم يتذكر الموصليون ان مدينتهم شملها مثل هذا الحر فى السنوات العشر الماضية وقد اثر هذا الحر على المرضى بامراض القلب وحصر النفس والتدرن الرئوى تأثيراً قاسياً قضى على بعضهم.

وتفيد انباء قضاء زاخو وتعرك ان الحر فيهما على شدته وقد وصل الى درجة لم يسبق لها مثيل هناك.

لطف الله بعباده.

وزارة الاقتصاد

والمواصلات مرجع الشركات

اذاعت سكرتيرية مجلس الوزراء على الوزارات والدوائر المختصة كتاباً تلفت به الانظار الى تخصيص وزارة شركات النفط فى الامور المتعلقة بالامتيازات المنعقدة بين الحكومة وبين هذه الشركات مباشرة وطلبت التوسط بوزارة الاقتصاد والمواصلات فى مثل هذه الامور لانها المرجع [illegible]

[illegible]

مصير بعثة بلدية

الموصل

قبل ثلاث سنوات كانت بلدية الموصل قد اوفدت بعثة مؤلفة من طالبين الى كلية روبرت فى الاستانة ليدرس احدهم هندسة البنايات والطرق ويدرس ثانيهم هندسة الكهرباء والميكانيك وقد انهى الاول دراسته وتقرر ايفاده الى احدى كليات امريكا للتخصص بموضوع دراسته حتى يمكن الاستفادة منه بعد حصوله على الشهادة

اما الثانى فقد لازمه الحظ واصيب بمرض بعد اتمام السنة الاولى من دراسته وبقى يعالج فى مستشفيات سويسرة على حساب البلدية مدة سنة ونصف ثم شفى وعاد قبل اشهر قليلة الى مدرسته فى الاستانة وقد طلبت البلدية من المفوضية العراقية فى تركيا اجراء الكشف الطبى عليه للتأكد من شفائه وقابليته لاكمال دراسته التى ستعهد اليه بعد انتهاء الدراسة

وعلى هذا طلبت المفوضية من كلية روبرت اجراء الكشف الطبى على الطالب الموصلى واعلامها بالنتيجة ولدى اجراء الكشف اتضح انه لا يزال مريضاً [illegible] ولكن الاطباء اشاروا الى ضرورة ارساله الى سويسرة للاستشفاء وبقائه هناك مدة سنة ونصف او اكثر [illegible] خلال هذه المدة [illegible] لعدم موافقة مناخ الاستانة [illegible]

[illegible]

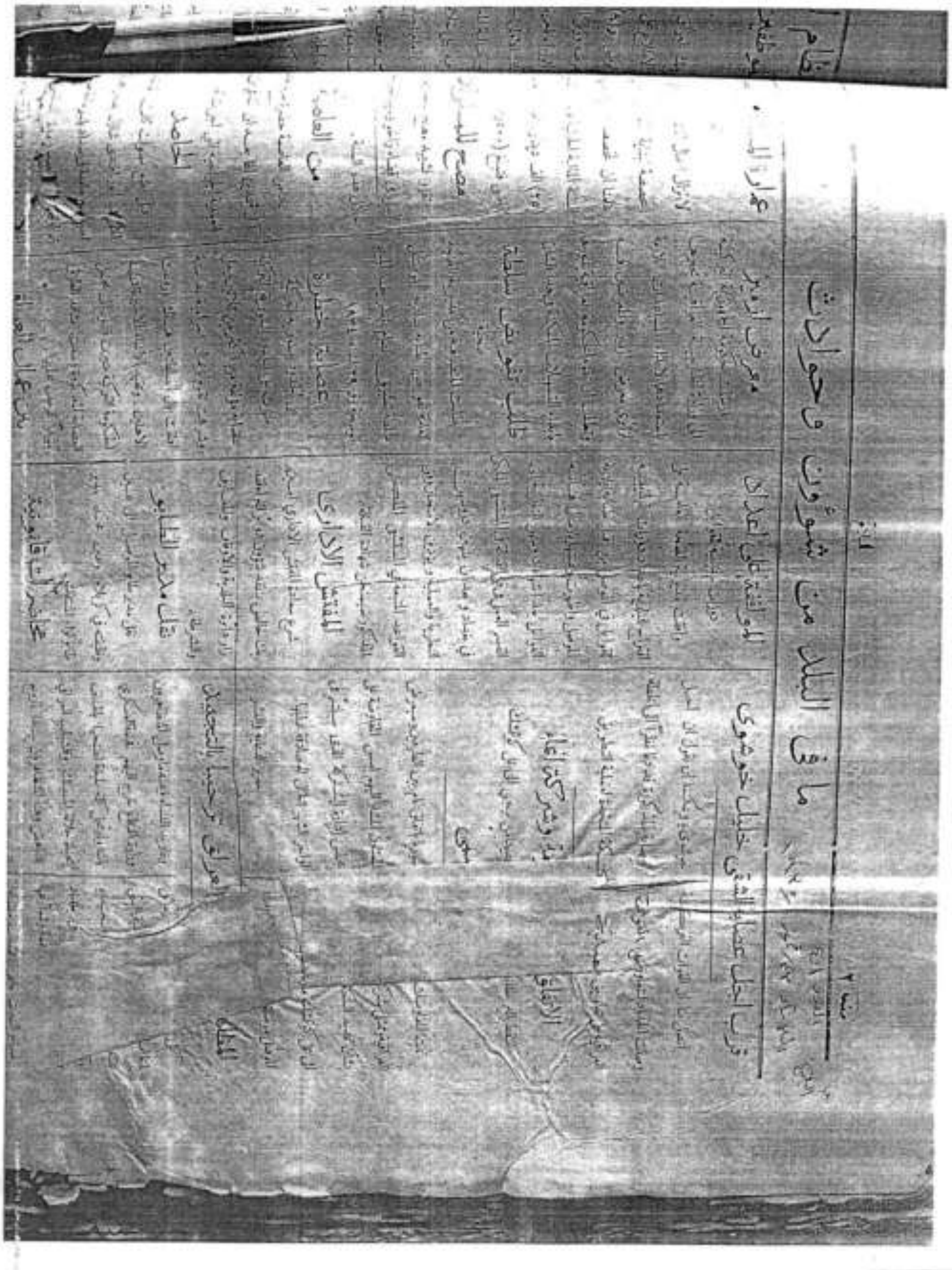

ما في الملك من شؤون وحوادث

صفحة ٢

ما فى البلد من شو

البلاغ
العدد ٤٠٤
الكتب ٨ / ١ / ١٩٢٥

تسجيل المكلفين

يجرى امس بتسجيل مكلفي محلتي باب الطوب والشيخ عمر وقد ذهب هؤلاء الى دائرة التسجيل بمظاهرة حماسية

وزير الدفاع بالوكالة

سافر فخامة وزير الدفاع الى اوربا بمهام رسمية وقد صدرت الارادة الملكية بتعيين فخامة رئيس الوزراء وكيلاً لوزير الدفاع مدة غياب وزيرها خارج العراق.

موعد انتخاب النواب

لم يبت مجلس الوزراء بتقرير عدد النواب بالنظر الى الارادة التي طرحت في احصاء النفوس لذلك فلا ينتظر ان يجرى انتخاب النواب قبل الاثنين القادم المصادف ٥ من الشهر الحالي

قدوم

عاد من فرنسا حضرة رؤوف افندي الامس بعد ان قضى فيها مدة تقارب الشهرين الاستشفاء.

اتفاق القوتين

العراقية والتركية على تطويق عصابة الشقي خليل خوشوي

بعد دخول القوات التركية الى الحدود العراقية اجتمع اميرا القوتين في شروان مازن وبعد المداولة في امر اتخاذ الوسائل اللازمة للقيام بمهامهما قررا ربط القوتين بواسطة اللاسلكي او البرق تسهيلا للمخابرات بين الطرفين، وقد تم هذا الاتصال بالفعل ثم وضعا خطة التعاون تمهيداً للقيام بعملية تطويق عصابة الشقي خليل خوشوي، ومن المنتظر ان يباشر بتنفيذ هذه الخطة في القريب العاجل بعد ان هيأت كل الاسباب اللازمة لها.

مدير مال قضاء دهوك

عين يحيى افندي كاتب الواردات في محاسبة لواء الموصل لمديرية مال قضاء دهوك ترفيعاً.

تقرير سنوي

عن وفيات الاطفال

تأليف شرطة اخ[...]

في نية مديرية شرطة ال[...] شرطة اخلاقية بختار افراده[...] الشرطة المشهود لهم بحسن [...] والذكاء يعهد اليهم امر مرا[...] ودور السينما والمقاهي والطرق [...] والمنتزهات وحانات الخمور [...] المخلة بالآداب ثم يناط بهم [...] البغاء العلني والسري والم[...] ويعهد اليهم ايضاً مراقبة شؤون[...] ومراقبة التلاميذ والتلميذات ع[...] من المدارس وذهابهم الى الـ[...] يتعرض اليهم احد من دو[...] الشين.

وقد نظمت تعليمات خاص[...] الشأن واذا وفقت الشرطة من[...] رجال مشهود لهم بالسمعة الطيبة والمقدرة فستريح البلد من كث[...] الموبقات التي تجرى فيها.

اظهار حقيقة

القاكتبي اسماعيل افندي[...]

سيكون همزة الوصل بين العراق والدول | في الديار الغربية

جريدة (البلاد)
العدد (٦١٥)
٢/٨/١٩٢٠

تدابير حكيمة

لالقاء القبض على

عصابة خليل خوشوي

تفيد أنباء الشمال انه بعد دخول القوات التركية الى الحدود العراقية اجتمع اميرا القوتين في شروان مازن و بعد المداولة في امر اتخاذ الوسائل اللازمة للقيام بمهامها قررا ربط القوتين بواسطة اللاسلكي أو البرق تسهيلا للمخابرات بين الطرفين ، وقد تم هذا الاتصال بالفعل تم وضع الخطة التعاون تمهيداً للقيام بعملية تطويق عصابة الشقي خليل خوشوي ، ومن المنتظر ان يباشر بتنفيذ هذه الخطة في القريب العاجل بعد ان هيأت كل الاسباب اللازمة لها

معرض المصورات التاريخية

لمدينة بغداد

07/12/2009 21:16

ام الرافدين من
ع المدني
ابطين
كة بترقية الضابط
ن الى رتبة امير
ط الرئيس الاول
رتبة مقدم
لقاء خدماتها
العملية التى
رات
راعية
ن
مناطق نشاطاً
الموظفين
الزراعة

اله
اصلا
ان ر
الشو
ق
انجم
بار ي
بار ي
والا
وهي اوا
وحه

حيث تفتح اليابان اسواقا جديدة .
وسيزور بلاد الهند وكابل وطهران والعراق
وانقرة والاسكندرية .

ساقر صباح هذا اليوم الدكتور دنلوب
على سيارات نيرن في طريقه الى انكلترا

جريدة : البلاد
العدد (٥٤٩)
١٧/٥/١٩٣٠

انذار خليل خوشوي

من انباء الشمال ان الشرطة المرابطة
في منطقة حصار الثائر خليل خوشوى
سبق لها ان طلبت اليه تسليم نفسه
وضرب مدة للتسليم وذلك يوم ٢٩ آيار
وعند انتهاء هذه المدة يوم الاربعاء
الماضي وهي آخر يوم من المدة المضروبة
لم يسلم نفسه والمفهوم ان قائد مفارز
الشرطة هناك سوف يتخذ في هذين
اليومين كل الاجراءآت الممكنة للقبض
على الثائر وعصابته او ان يسلم نفسه

اعضاء
بعثة الشرطة العراقية
في الصحف الانكليزية

اثمن ارض في الموصل

تملك بلدية الموصل قطعة ارض مساحتها
زهاء ٢٨٠٠ متر مربع يحدها من جهتيها

العدد ٨٨٧ — البلاد — الاحد ٢٨ نيسان ١٩٣٥ — الصحيفة ١

ایران

هزات ارضية متوالية

٦٠٠ قتيل والوف من الجرحى

لقد توالت الهزات الارضية على مازندران الكائنة على الساحل الجنوبي من بحر قزوين وقتل من جرائها اكثر من ٦٠٠ نسمة والوف جرحوا وقد نبأ من طهران بان ٤٨٣ جثة اخرجت من تحت انقاض الابنية المتهدمة في جوار ساري لما اصابها من جراء هذه الهزات [illegible] ٢٥٠ ميلاً مربعاً وقد تعطلت طرق المواصلات من جرائها

***

[illegible] الذي [illegible] وهو الذي لا يعدل [illegible] في [illegible] على [illegible] وحسن [illegible] البلاد

اخبار تركيا

تاديب العصاة

في تركية

تقوم الحكومة التركية بحركة منظمة لاخماد كل فتنة تحاول العصابات الكردية التي على حدودها نشرها في البلاد.

وقد علمنا ان قواماً من الجيش التركي ارسلت الى بيت الشباب والى ولاية حكاري لمطاردة فلول عصابات الكرد التي تجتاز الحدود من العراق الى تركيا

وتقول جريدة (حلوسي) الصادرة في ماردين ان ثلاث مصادمات دموية نشبت بين افراد هذه العصابات وبين قوات الحدود المذكورة كانت كافية لالقاء الرعب في قلوب الباقين فبادروا الى الاستسلام الى القوات التركية بعد ان يظفروا [illegible] ايران المدنية والجنود في تركية والعراق.

وتعتقد الجريدة المذكورة ان هذه التدابير [illegible] على كل حركة [illegible] في البلاد.

تركية تطالب بحرية

المضايق

جنيف ١٨ — فتح الوفد التركي مسالة الدردنيل بدون انتظار وقد قال انه في حالة تبديل الحالة التي قررتها معاهدة لوزان تطلب تركيا تعديل [illegible] شأن المضايق وقد قال السر جون سيمون (كل ما اقوله اني اقدم تحفظات) ووافق المسيو لافال والمسيو [illegible] على قول السر جون سيمون اما الرفيق لتفنوف فقال انه لا يعترض على طلب تركيا

اعلان

تقرر احالة [illegible] الانابيب في حمام العليل يوم الاحد المصادف ٢٨ نيسان ٩٣٥ الساعة الثالثة بعد الظهر فراغب مراجعة المجلس البلدي في حمام العليل

رئيس بلدية [illegible]

الى حضرات المشتركين

الكرام

نرجو من [illegible] حضرات مشتركينا الكرام ان [illegible] بدلات اشتراكهم الى معتمد الجريدة [illegible]

صابون بالموليف

[illegible]

جريدة العالم ١٠/٦/١٩٢٣
العدد (١٤٠)

لتستفيد الامة العراقية خاصة والامة العربية عامة من جهود جلالته العظيمة في سبيل الحرية والاستقلال . وستعطل الدوائر الرسمية والبنوك بمناسبة هذا العيد السعيد .

قنصل مصر العام

في الموصل

وصل الحاضرة عصر السبت الماضي سعادة محمد بك السعيد القنصل العام لمصر في بغداد وقد حل ضيفاً في دار حضرة عبد الحميد بك الطوخي مدير المستشفى وغاية سعادته التفاهم مع غرفة التجارة وكبار تجار الموصل لتنمية العلاقات التجارية بين القطرين الشقيقين وقد اجتمع مع حضرات اعضاء غرفة التجارة وتداول معهم بخصوص منتوجات العراق التي تحتاج اليها مصر ومنتوجات مصر التي يحتاج اليها العراق . وقد زار سعادته المصايف العراقية في العمادية اول امس وشاهد مناظرها الجميلة . وقد اقام لسعادته متصرف حفلة عشاء مساء اول امس وسيغادر الحاضرة هذا اليوم الى بغداد .

مدير البرق والبريد

العام

قدم الحاضرة سعادة الدكتور فائق بك شاكر مدير البرق والبريد العام لتفتيش دوائر البرق والبريد في لواء الموصل

هنا عدة ايام لاشغال رسمية وسيغادر الحاضرة الى بغداد حضرة رئيس بلدية الموصل لحضور حفلة رفع الستار عن تمثال صاحب الجلالة الملك المعظم

في منطقة بارزان

علمنا ان قوة من الشرطة تصادمت مع عصابة خليل خوشوي في ١١ الجاري في المحل المسمى كلي مولي في منطقة بارزان وقد قتل في المصادمة المفوض المرحوم جميل افندي سلطان . وقد فرت العصابة المذكورة الى الحدود بعد ان تركت عدداً من القتلى والجرحى . ويظهر ان خليل خوشوي رئيس العصابة المذكورة متأثر من عدم ادخال اسمه في قائمة الاشخاص الذين صدر العفو عنهم . ولم تحدث اية حادثة بعد هذه

في المصايف العراقية

رجعت اللجنة المؤلفة لانتخاب العرصات التي ستشيد عليها دار الحكومة ودور الموظفين في ارادن مركز قضاء العمادية الجديد بعد ان انتخبت العرصات المذكورة وبعد موافقة الجهات المختصة يباشر بالبناء عليها .

قصر صاحب الجلالة

الملك المعظم في المصايف العراقية

تم تصميم القصر الذي سيشيد

بقرار خاص .

٢ – ارتياد السينما مباح ولا مانع من ارتياد حفلات التمثيل الادبي .

٣ – يسمح بدخول فنادق الدرجة الاولى بقصد الطعام او تلبية حفلة فقط على ان لا يشترك المدرسون في اية حفلة رقص

٤ – ممنوع استعمال المشروبات الروحية بتاتاً على المدرسين .

٥ – مباح للمدرسين في بغداد ارتياد حدائق امانة العاصمة في الحيدرية وباب المعظم والسنك .

(ب) التلاميذ

١ – يمنع التلاميذ من ارتياد المقاهي والفنادق والمراقص كافة على اختلاف انواعها بصورة باتة ما عدا المقاهي التي يقرر السماح بارتيادها بقرار خاص .

٢ – ارتياد السينما مباح للتلاميذ في الفصل الاول فقط ولا مانع لهم من ارتياد حفلات التمثيل الا[illegible] .

٣ – ممنوع بتاتاً على التلاميذ استعمال المشروبات الروحية على اختلاف انواعها

٤ – مباح للتلاميذ ارتياد حدائق امانة العاصمة من الحيدرية وباب المعظم والسنك .

ح هيئة الرقابة

09/12/2009 01:22

العدد [illegible]
البلاغ ٢٨ نيسان [illegible]
البلاغ
الصحيفة [illegible]

بەڕێوەبەرایەتی م. ڕۆژ نەدرگوشی

ايران

هزات ارضية متوالية

٦٠٠ قتيل والوف من الجرحى

لقد توالت الهزات الارضية على مازندران الكائنة على الساحل الجنوبي من بحر قزوين وقتل من جرائها اكثر من ٦٠٠ نسمة والوف جرحوا وفي نبأ من طهران ان ٨٣ جثة اخرجت من تحت انقاض الابنية المخربة في جوار ساري اما المساحة التي تأثرت بهذه الهزات فتبلغ [illegible] ٢٥٠ ميلا مربعا وقد تعطلت طرق المواصلات من جرائها

[illegible]

اخبار تركيا

تاديب العصاة

في تركية

تقوم الحكومة التركية بحركة فعالة لاخماد كل فتنة تحاول العصابات الكردية التي [illegible] على حدودها نشرها في البلاد.

وقد علمنا ان قوة من الجيش التركي ارسلت الى بيت الشباب والى ولاية حكاري لمطاردة فلول عصابات الكرد الى تجتاز الحدود من العراق الى تركيا

وتقول جريدة (خلق سسي) الصادرة في ماردين ان ثلاث مصادمات دموية نشبت بين افراد هذه العصابات وبين قوات الحدود [illegible] كانت كافية لالقاء الرعب في قلوب العصاة فتقاووا الاستسلام الى القوات التركية [illegible] نظرا لعدم [illegible] والجرد في تركية والعراق

[illegible]

تركية تطالب بحرية

المضايق

[illegible] جنيف ١٨ — فتح الوفد التركي مسألة الدردنيل بدون انتظار وقد قال انه في حاجة لتبديل الحالة التي تورثها معاهدة لوزان الى تسطير تركيا لتسليم [illegible] شأن المضايق وقد قال السر جون سيمون (كل ما اقوله الي اقدم تهنئات) ووافق [illegible] لا [illegible] والسنيور الوازي على قول السر جون سيمون اما الرفيق لتفنوف فقال انه لا يعترض على طلب تركيا

اعلان

تقرر احالة [illegible] الاماكين في حمام العليل يوم الاحد المصادف ٢٨ نيسان ٩٣٥ في الساعة الثالثة بعد الظهر فالراغب مراجعة المجلس البلدي في حمام العليل رئيس لجنة ادارة الماء

الى حضرات المشتركين

الكرام

[illegible]

صابون بالموليف

[illegible]

جريدة [illegible]
العدد ٢٨٩ [illegible] ١٩٢٥

الشقي خليل خوشوي

وقتل احد افراد عصابته

لا تزال قوات الحكومة محاصرة الشقي خليل خوشوي في جبل [illegible] وقبل ايام [illegible] على جمعة افراد من جماعة الشقي المذكور [illegible] [illegible] واحدا من الاشقياء [illegible] الاخرون [illegible] والشقي المذكور [illegible] [illegible] الاحزاب [illegible] وهيبة من سطوة الحكومة ويد العدالة التي مهما طال امد القبض عليه فان مصيره كمصير امثاله من الاشقياء وقطاع الطرق على ان الاخبار الخاصة التي لدينا تفيد بان اجله قد دنا وسوف لا تمضي مدة طويلة الا ويكون في قبضة القوات الحكومية التي باشرت مطاردته [illegible] [illegible] من تودده [illegible]

● ●

تحويل صلاحية

شهادة طبيب البلدية

مهندس البلدية

حالة الخطط الحديدي من الوجهتين الفنية
والاقتصادية وذلك قبل اسبوعين تقريباً
ومما الجز مهمته قفل راجعاً الى اوربا
لتقديم تقريره الى المقر العام للشركة

الحكومة وبين شركة (بي. او. دى)
بمد خط حديد من كوتشك الى قيارة
فبيجي .

***

عصابة الشقي خليل خوشوي

تجتاز الاراضي التركية

أتصل بنا أن عصابة الشقي خليل
خوشوي اجتازت الحدود التركية
(الطاردة الشديدة التي صادفتها من
القوات العراقية) وشرعت تقوم هنالك
بالاعمال الاجرامية من سلب ونهب وقتل
وان سكان القرى التركية اصبحوا
يستغيثون من الجور الذي تلحقه بهم
العصابة المذكورة وقد [illegible] الشكايات
العراقية الارصاد وجهزتها بالقوات اللازمة
على طول الحدود فاصبح من العسير على
فرد من العصابة دخول الحدود العراقية سالماً
وتفيد الانباء الاخيرة أن المخابرات
جارية بين الحكومتين المجاورتين لتضييق
الخناق على العصابة المذكورة وقطع دابرها
ويؤمل ان تسفر هذه المخابرات عن
تحقيق الغاية المطلوبة

الاختلاس في بلدية تلعفر

[illegible] محاسب [illegible] من [illegible]
[illegible]
(عدا الفتيل منها) كما الحاجز على
اختلاس مبالغ غير قليلة وفي مخالفات
[illegible] تفتيشه ورفعه

القطار من هناك في [illegible]
رافقه الشيخ عجيل [illegible]
المحطة المذكورة

لجان تسجيل نفوس

الغير مسجلين

بناء على الاوامر الصادرة من وزارة
الداخلية بتأليف لجان لتسجيل النفوس
الغير المسجلين لاعذار شرعية فقد تألف
خمس لجان وهذه هي :

١ — لجنة مدينة الموصل

الرئيس : عبد الله افندي الحاج علي افندي
العضو : عضو البلدية مجيد افندي حجاوي
الكاتب : طاهر افندي

٢ — لجنة ناحية الشورة

الرئيس : الحاج احمد افندي آل [illegible]
العضو : الشيخ علي الحادم رئيس عشيرة
الجبور
الكاتب : [illegible] افندي

٣ — [illegible]

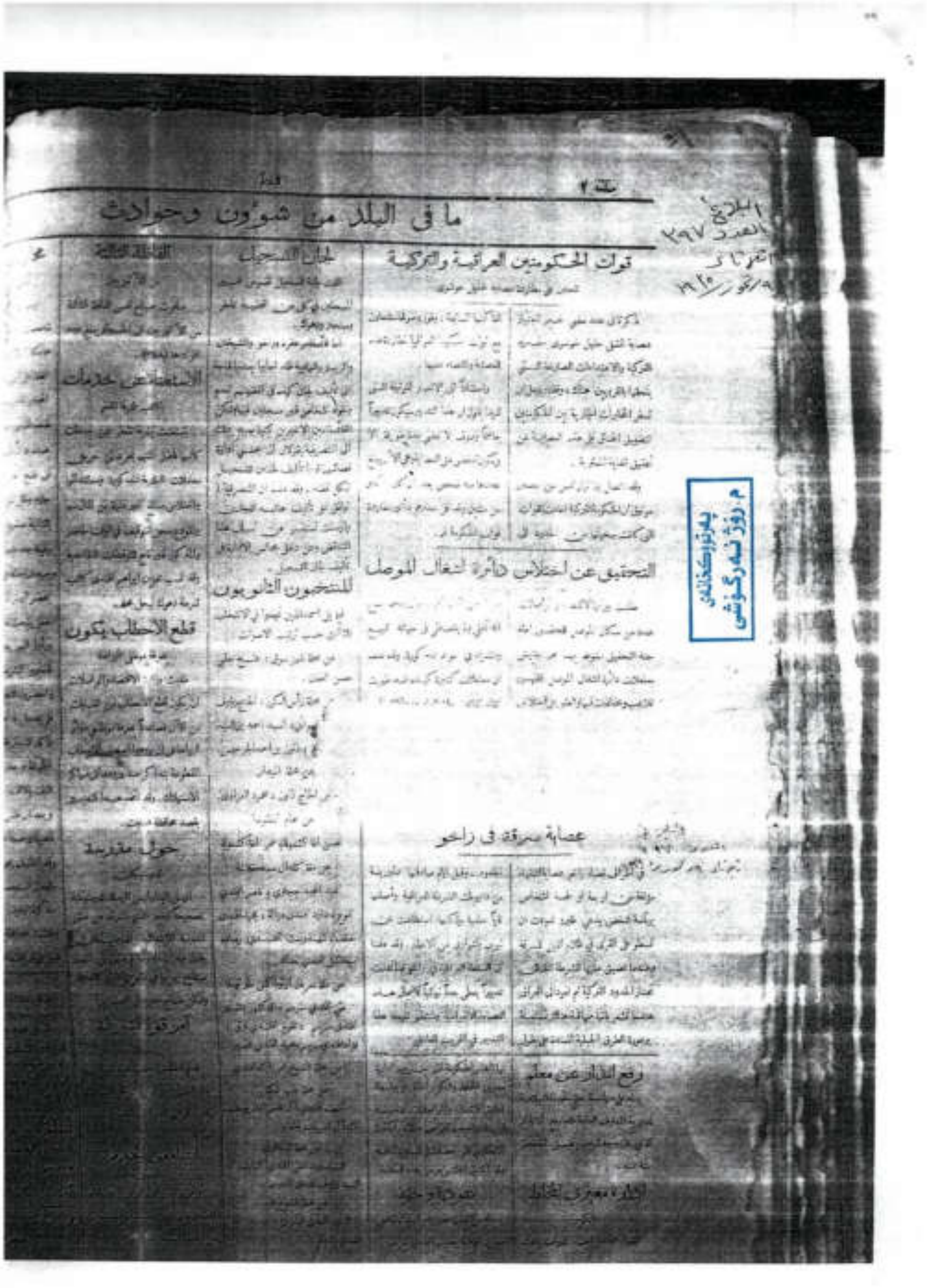

ما في البلاد من شؤون وحوادث

قرات الحكومتين العراقية والتركية

التحقيق عن اختلاس دائرة اشغال الموصل

عصابة سرقة في زاخو

صفحة ٢

ما فى البلد من شؤون

توحيد الخطط

للقضاء على عصابة الشقي خليل خوشوى

من المحتمل ان يعقد اجتماع في الموصل بحضور [illegible] الفرقة الموصل وكركوك واربيل وامراء مناطق الشمالية والشرقية للمداولة في توحيد الخطط واتخاذ ما يلزم من التدابير للقضاء على عصابة الشقي خليل خوشوى . وقد [illegible] عقد هذا الاجتماع بناء على قرب وصول القوة التركية الى الحدود لتعاون مع القوة العراقية في القضاء على العصابة المذكورة .

واتصل [illegible] ان [illegible] فللشقي من هذه العصابة تمكنوا من اجتياز الحدود العراقية [illegible] وحرقوا [illegible] القرية من قرى [illegible] واطاردهم اهالي هذه القرية [illegible]

عودة سعادة المتصرف

وحضرة مدير الشرطة

عاد ظهر [illegible] الاول سعادة المتصرف وحضرة مدير الشرطة [illegible]

وصول مفتش ادارى

وصل [illegible] الاول سعادة [illegible] [illegible]

اعتراض على تعليمات

اشتداد الحر

عمت الموصل واطرافها خلال اليومين الاخيرين موجة شديدة من الحر اللافح مصحوبة برياح سامة وقد وصلت درجة الحرارة قبل ظهر امس في معسكر قوة الطيران البريطانية الى (١١٩) بميزان فرنهيت المقابلة (٤٨) وثلث بميزان سنتيغراد ولم يتذكر الموصليون ان مدينتهم شملها مثل هذا الحر في السنوات العشر الماضية وقد اثر هذا الحر على المرضى بامراض القلب وعسر التنفس والتدرن الرئوي تأثيراً شديداً قضى على بعضهم .

وتفيد الانباء [illegible] وذهوك ان الحر فيها على شدته وقد وصل الى درجة لم يسبق لها مثيل هناك .

لطف الله بعباده .

وزارة الاقتصاد

والمواصلات مرجع الشركات

اذاعت سكرتيرية مجلس الوزراء على الوزارات والدوائر المختصة كتاباً تلفت به الانظار الى ان تماسي تجارية شركات النفط في الامور المتعلقة بالاعتبارات المشتركة بين الحكومة وبين هذه الشركات مباشرة وطلبت التوسط بوزارة الاقتصاد والمواصلات في مثل هذه الامور لانها المرجع [illegible] [illegible]

مصير بعثة بلدية

الموصل

[illegible]

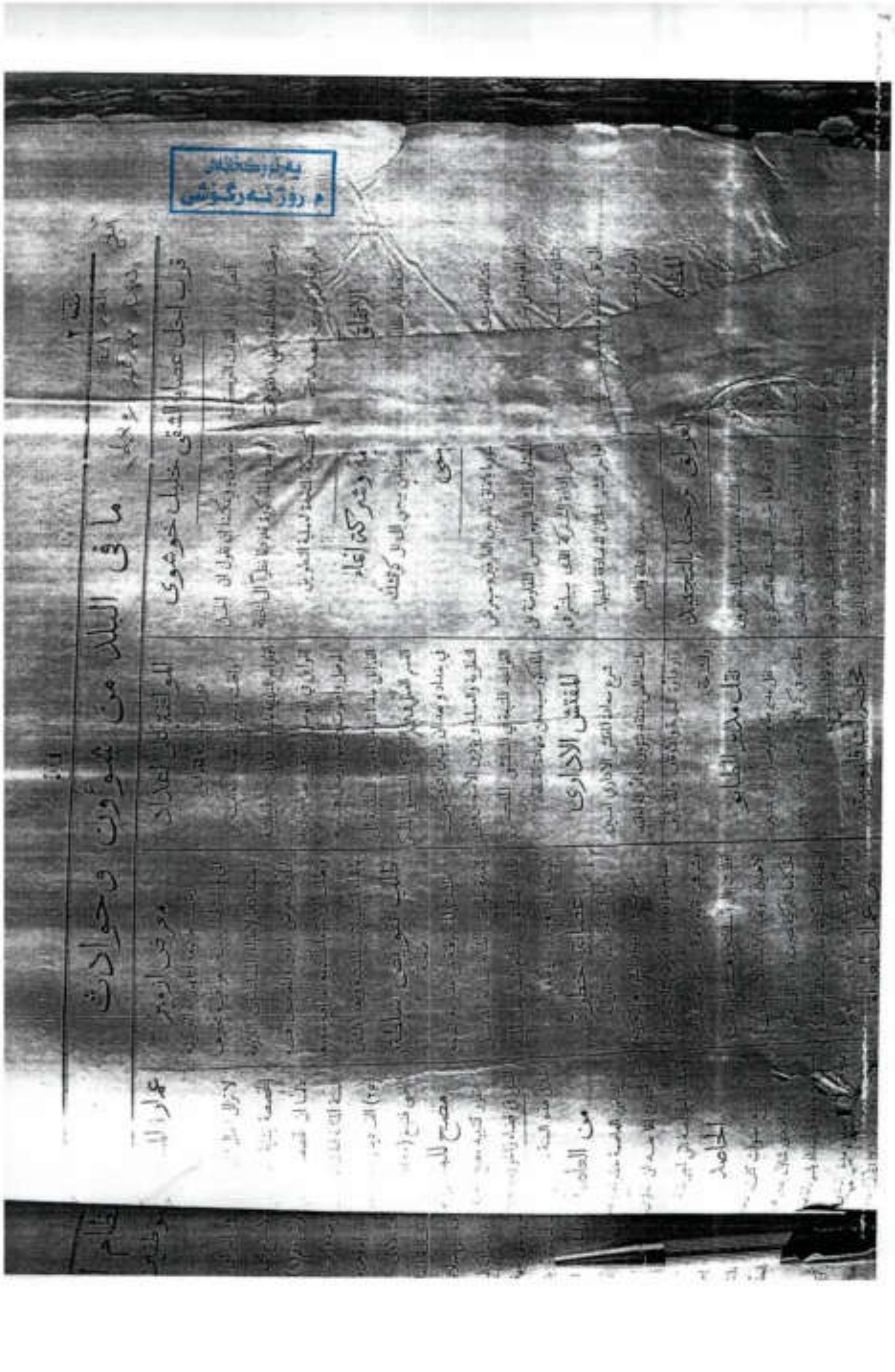

ما في البلاد من شؤون وحوادث

خليل خوشوي

ما في البلد من شؤ[illegible]

العدد [illegible] ١٩٢٥/[illegible]

تسجيل المكلفين

[illegible] باشر بتسجيل مكلفي محلتي [illegible] و[illegible] الشيخ عمر وقد ذهب [illegible] الى دائرة التسجيل بمظاهرة حماسية

وزير الدفاع بالوكالة

سافر فخامة وزير الدفاع الى اوربا بمهام رسمية وقد صدرت الارادة الملكية بتعيين فخامة رئيس الوزراء وكيلا لوزارة الدفاع مدة غياب وزيرها خارج العراق.

موعد انتخاب النواب

[illegible] مجلس الوزراء بتقرير عدد النواب [illegible] الى الارادة التي [illegible] في [illegible] السوى [illegible] [illegible] ان يجرى انتخاب النواب [illegible] الاثنين القادم المصادف [illegible] من الشهر الحالي

قدوم

[illegible] [illegible] الحضرة [illegible] افندي [illegible] [illegible] بعد ان [illegible] [illegible] مدة تقارب [illegible] [illegible]

اتفاق القوتين

العراقية والتركية على تطويق عصابة الشقي خليل خوشوي

بعد دخول القوات التركية الى الحدود العراقية اجتمع امرا القوتين في شروان مازن و بعد المداولة في امر اتخاذ الوسائل اللازمة للقيام بمهامهما قررا ربط القوتين بواسطة اللاسلكي او البرق تسهيلا للمخابرات بين الطرفين ، وقد تم هذا الاتصال بالفعل ثم وضعا خطة التعاون تمهيداً للقيام بعملية تطويق عصابة الشقي خليل خوشوي ، ومن المنتظر ان يباشر بتنفيذ هذه الخطة في القريب العاجل بعد ان هيأت كل الاسباب اللازمة لها.

مدير مال قضاء دهوك

عين يحيى افندي كاتب الواردات في محاسبة لواء الموصل لمديرية مال قضاء دهوك وكيلاً .

تقرير سنوي

عن [illegible] الاطفال

[illegible]

تاليف شرطة اخـ[illegible]

[illegible] مديرية شرطة اللواء [illegible] شرطة اخلاقية [illegible] الشرطة [illegible] والدكاكين [illegible] ودور السينما والملاهي والطرق والمتنزهات وحالات [illegible] المخلة بالآداب ثم يناط بهم [illegible] البغاء العلني والسري والمشـ[illegible] ويعهد اليهم ايضاً مراقبة [illegible] ومراقبة التلاميذ والتلميذات [illegible] من المدارس وذهابهم الى [illegible] يتعرض اليهم احد من [illegible] المشين .

وقد نظمت تعليمات خاصة [illegible] الشأن واذا وفقت الشرطة من [illegible] رجال مشهود لهم بالسمعة الطيبة والمقدرة فسترتاح البلاد من كثير [illegible] الموبقات التي تجري فيها

اطباء [illegible]

[illegible]

الشيبي وقد عقد مجلس الوزراء ...
خاصة وبعد ان تداول بأمر هذه ... المعارف .
الاستقالة قرر قبولها .

البلاد
العدد ٤١٦

تشتيت عصابة خليل خوشوى

وهيام افرادها فى الجبال

نتيجة الرعب الذي احاق بعصابة الشقي خليل خوشوي لتضييق القوات عليها، فقد انقسمت الى جماعات وشرعت كل جماعة تهيم على وجهها في الجبال طالبة النجاة، وتفيد انباء هؤلاء الاشقياء ان الجوع قد عضهم بنابه. وحالتهم اصبحت حرجة جداً، اذ انه ليس بطوقهم مواصلة الاغتذاء بالبلوط مدة اطول. ويعتقد العارفون انه قد حان اوان القضاء على هذه العصابة، ومهما تكون هذه المدة فسوف لا تعدو الشهر القادم .

المحكمة العسكرية

سفر وكيل ...
ومد ...
سافر امس ال...
متصرف اللواء ال...
لتفقد شؤونه .
وسافر نهار امس ...
الى راوندوز لاشغا...

انحراف ...
حضرة رئ...
اصيب حضرة ...
اللوزتين اضطره ...
الايام الثلاثة الماضي...
من اعتكافه نهار ...

[illegible]

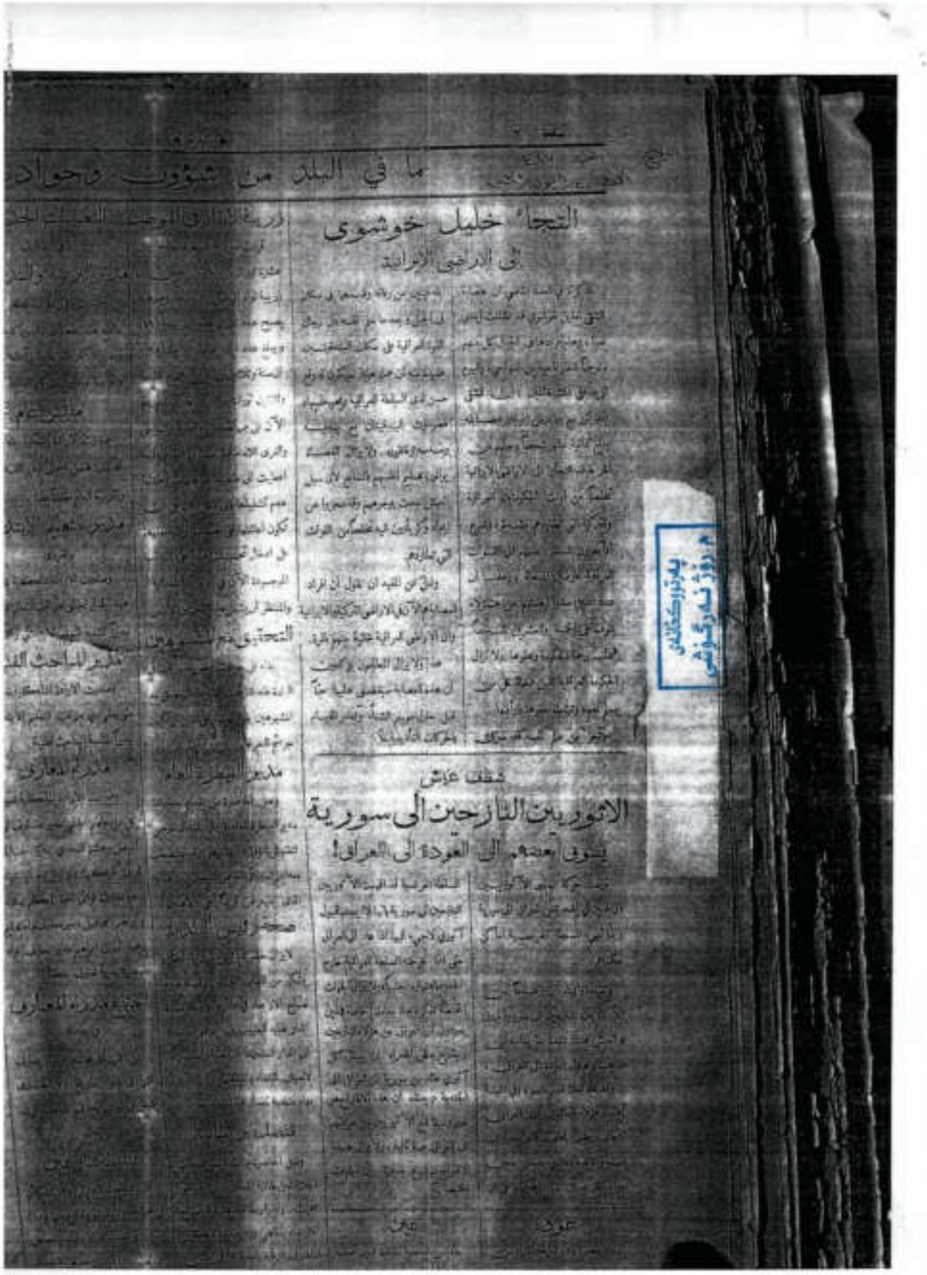

ما في البلد من شؤون وحوادث

التجاء خليل خوشوي

الى الاراضي الايرانية

الاثوريين النازحين الى سورية

يتوق بعضهم الى العودة الى العراق!

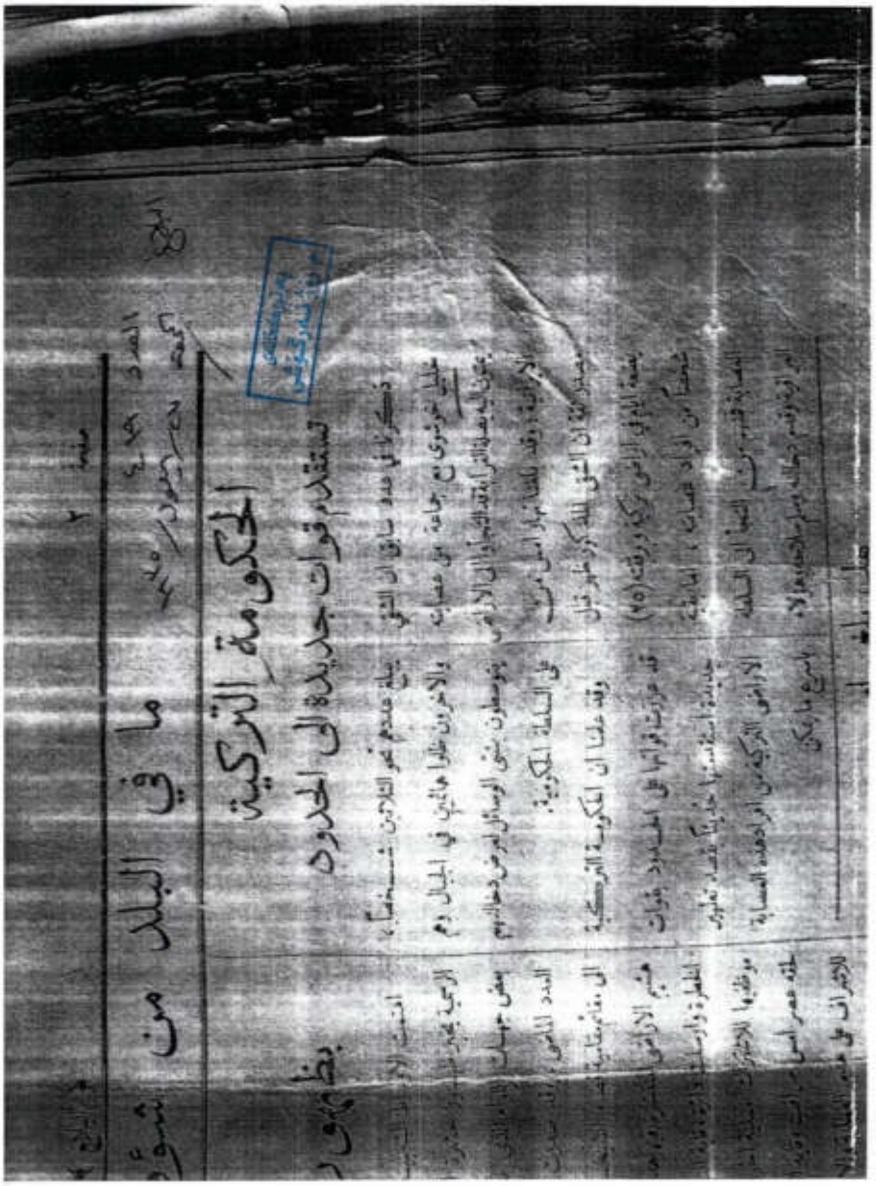

صفحة ٢

العدد ٤٢٩ — الجمعة ٢٧ ربيع ... ١٣٤٥

ما في البلد من شؤون

الحكومة التركية

تستقدم قوات جديدة الى الحدود

ذكرنا في عدد سابق ان الشقي خليل خوشوي مع جماعة من عصابته يمتون اليه بصلة القرابة قد التجأوا الى الاراضي الايرانية ؛ وقد بلغنا نهار امس من مصدر ثقة ان الشقي المذكور ظهر قبل بضعة ايام في اراضي تركية ورفقته (٢٥) شخصاً من افراد عصابته ، اما بقية العصابة فمنهم من التجأ الى السلطة العراقية وقدم دخالته وسلم سلاحه وهؤلاء يبلغ عددهم نحو الثلاثين شخصاً ، والآخرون ظلوا هائمين في الجبال وهم يتوسطون بشتى الوسائل لعرض دخالتهم على السلطة الحكومية.

وقد علمنا ان الحكومة التركية قد عززت قواتها على الحدود بقوات جديدة استقدمتها حديثاً بقصد تطهير الاراضي التركية من افراد هذه العصابة باسرع ما يمكن

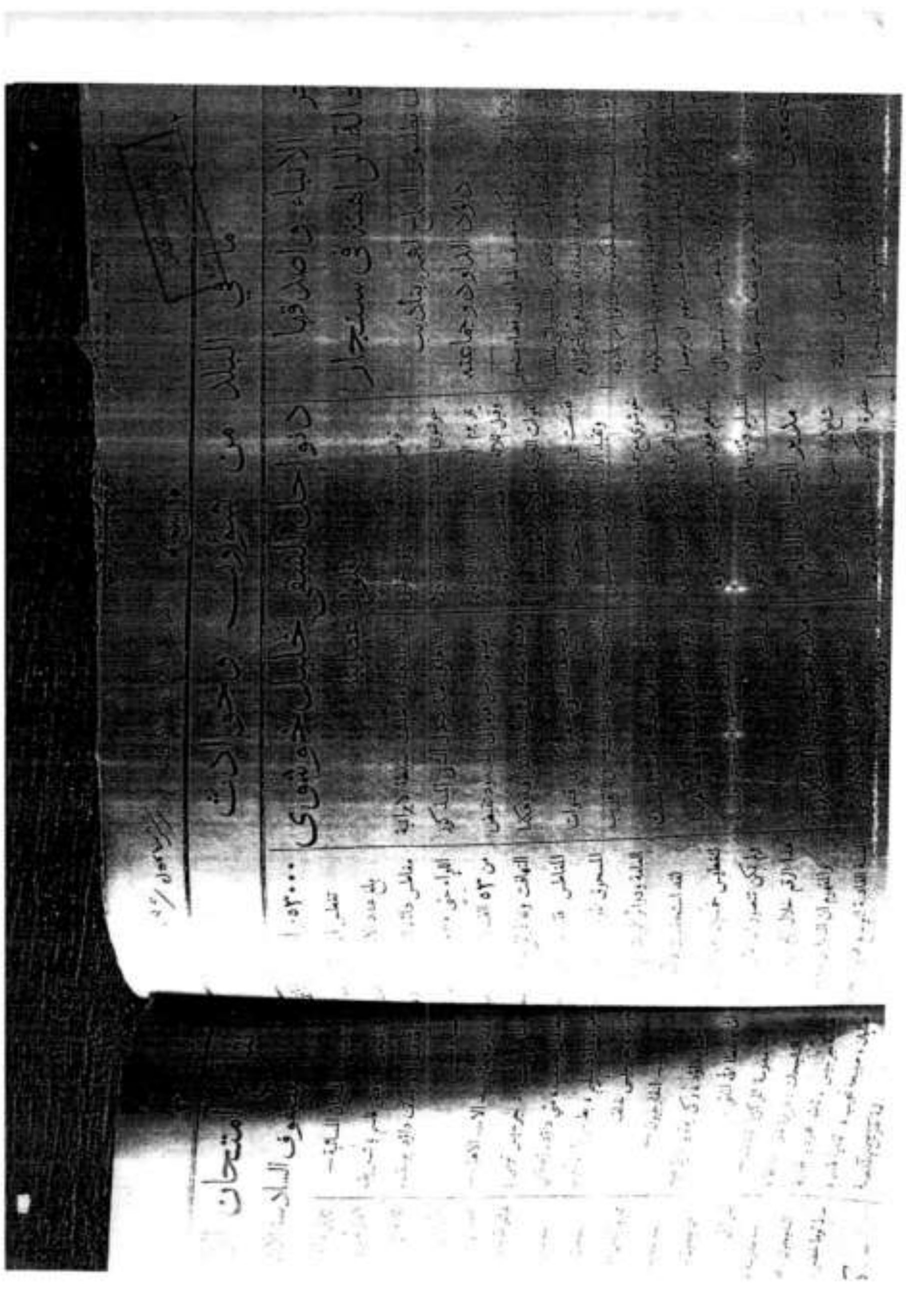

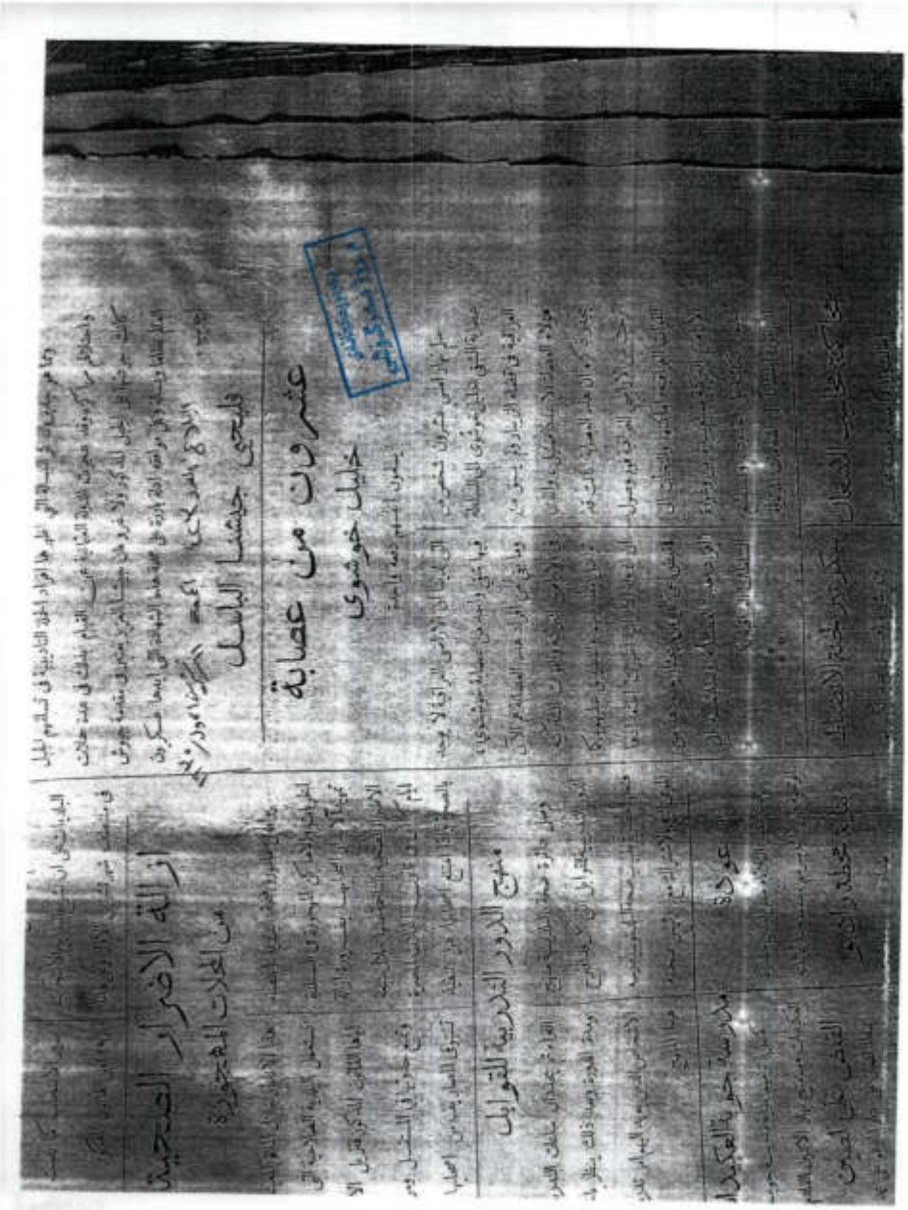

فليحيى جيشنا الباسل

عشرون من عصابة خليل خوشوي

يسلمون أنفسهم دفعة واحدة

ازالة الاضرار الصحية من المحلات المهجورة

منهج الدورة التدريبية للقوابل

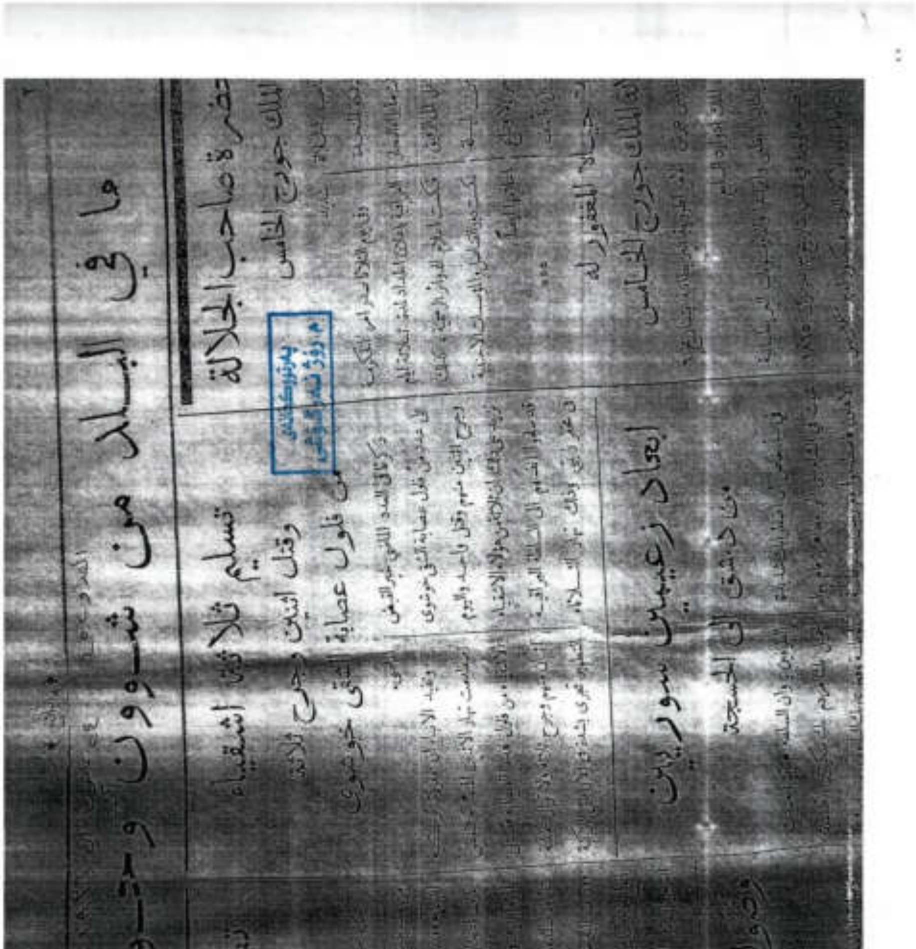
ما في البلاد من شؤون وحوادث

تسليم ثلاثة من اشقياء

حضرة صاحب الجلالة

الملك جورج الخامس

ابعاد زعيمين سوريين

ما يحدث في البلد

البلاغ ٢٨/شباط/١٩٣٦
العدد ٤٥٩

هل انحلت عصابة خوشوي

تفيد أنباء الشمال ان عصابة الشقي خوشوي التي هربت الى ناحية جال في قضاء ... بيت شباب تشتتت ايدي سبا واعتصم افرادها بالمغاور والكهوف هروبا من القوات التي تطاردها ، وقد فقدت قوة المقاومة وربما انحلت نهائياً

عطف البلدية ورأفتها
على صاحب الدار المنهار

شؤون وحوادث

العصابة تنال مصيرها المحتوم

مقتل رئيسها خليل خوشوي و(١١) من رفاقه ، القبض على (١٨)

اتراك جرحى

المستشفى الملكي

نادي الجزيرة

المباراة الرياضية

تبعات الاستقالة

اسباب

بەڕێوەبەرایەتی
م ڕۆژنەرگۆشی

البلاغ

العدد ٥١

الجمعة ٢ حزيران ١٩٦٢

٢٩ صفر ١٣٨٢

صفحة ٢

١١ ـ ان عداه من الرجال ، حتى اخوتها .

٤ ـ ان تعمل ، وتقدم له كل ما تثبت التجربة ميله اليه .

٥ ـ الا تظهر امامه الا انيقة جميلة على قدر الامكان .

٦ ـ الا تستقبله الا هاشة باشة ، مرحبة مؤهلة .

٧ ـ الا تخصص يوم راحته الاسبوعية لغسل ، او عجن ، او تنظيف المنزل .

٨ ـ ان تحافظ على مواعيد عمله وخروجه ، فتوقظه في الوقت المناسب وبالاسلوب المناسب .

٩ ـ ان تخصص نفسها لبيتها واولادها ولا تخصص نفسها لزيارة جاراتها وصويحباتها كما لوحظ ان الزوجة تحب من زوجها .

١ ـ ان يظهر حبه لها في كل الفرص والمناسبات .

٢ ـ الا يسيئها بكلمة واحدة امام الضيوف .

٣ ـ ان يظهر اهتمامه بها عن اي مخلوقة عداها من النساء ، ولا يهتم لاخته

٤ ـ ان يسرع باحضار كل ما تطلبه منه : من ملبوسات ، وحلي ، وزينة .

٥ ـ الا يقطب وجهه في حضرتها .

٦ ـ الا يتأخر عن موعد غدائه او

حوادث واخبا

دخالة البرزانيين

وقع الشيخ احمد صديق البارزاني عن نفسه وعن عائلته واخوانه وعن ابن الشيخ احمد البارزاني يوم ٢١ الجاري صك الدخالة والخضوع في ناحية شروان مازن امام ممثل الحكومة وقد هتفوا بحياة صاحب الجلالة الملك المظفر واقسموا ان يكونوا رعايا خاضعين

وفي هذه الدخالة قد اسدل الستار على الحركات الذميمة التي كانت جارية في منطقة بارزان . وسينعم اهالي هذه المنطقة بالهدوء والسكون والعدالة التي ستبسط ظلها على تلك الجهات ويدخلوا في عهد جديد سيشعرون بلذته ويجدون ثماره قريباً ولا بد ان اعقابهم سيندمون على اعمال الشقاوة التي ارتكبوها والحياة التعبة القلقة التي عاشوها .

متصرف اللواء ؟

سينفصل سعادة المتصرف الحالي من وظيفته لقضاء مدة اجـ

في ها ...

الصدد ١٢٥
البـــلاغ

...ب واسبابها

...ي تحديد التجارة الانكليزية .
... احتمال سقوط الباون الاسترليني ...
...ن ان كثيرين يعملون على ابتياع
...ع الاجنبية بسعر الباون الحالي حتى
... هبط الباون اكثر من قيمته وقت
... يستفيد البائع من ذلك فائدة عظمى
... قد يحدث من الضرر تجاه هذا الاحتمال
...ن اجتنابه بوضع خسارة معينة .
...لقد ارتفعت اثمان العملات الاجنبية عن
... سقوط الباون ، وكما ارتفعت الاسعار
...ت قيمة الباون في داخل البلاد وذلك
...اعد للشارى الاجنبي على الاستفادة
... هذا الفرق والتباين في قيمة العملة .
...ذا وان سقوط الباون ايضاً تبعه نزول
...ة الشراء الفعلية لرواتب الموظفين الانكليز
... يعمل على زيادة الرواتب لتلافي قيمتها
...لية وينتج من ذلك ايضاً هبوط اقيام
...هم والحصص وما شابه ذلك ، ثم يتبعه
...ط عام في اسعار المنتوجات الداخلية
...ية لقيمتها في السابق .
... بصرف النظر عن هذه التبدلات الحالية
... مثل هذا الهبوط يشوق ويجذب المشترين

حوادث واخبار محلية

في قضاء الزيبار

بين عشائر الشيخ بارزان وعشائر الشروانيين التابعة الى رشيد اغا خصومة قديمة يرجع عهدها الى قبل سنوات ولا يزال كل من الطرفين يستمنح الفرص للايقاع بخصمه والاخذ بثأره . وكانت كلما يحدث مناوشة بين الطرفين تتدخل السلطة وتقضية وتعيد المياه الى مجاريها .

وفي يوم ٢٧ من الشهر الماضي حدث اصطدام بين رجال العشيرتين فاضطر الجيش العراق المرابط في تلك الجهات الى التداخل بالامر وذهب قائم مقام الزيبار الى محل الاصطدام ودعا الطرفين الى الخلود الى الهدوء والسكينة ومن ثم عاد الى محل وظيفته.

وفي الانباء الاخيرة الموثوق بصحتها ان الحالة هدئت تحسنت وعادت المياه الى مجاريها.

« الغذاء والحوة في السنة الاتية »

علمنا بصورة اكيدة ان الحوة ستلقى في السنة الاتية فقد ايعزت وزارة الداخلية الى متصرفية اللواء بالقيام بالتمهيدات اللازمة ...

الهيئة الادارية للشعبة فانتخب باتفاق آراء الحاضرين كل من السيد محمد الباقر معتمداً والسيد شوكت السعدي اميناً للسر والحاج راجي علوش اميناً للصندوق .

جسر الموصل الجديد

نشرت « العالم العربي » في عددها الصادر في ١٣ الجاري الخبر الاتي :

« تقول البغداد تايمس في قسمها الانكليزي »

ان جسر الموصل الجديد سيتألف من ثمانية قناطر طول الواحدة منها ٢٠ قدما وتحملها دعامات تنزل في الماء بالمكبس الهوائي ويكون قطر الواحدة منها في اسفلها ٩ اقدام و ٦ انجات وفي اعلاها ٦ اقدام و٦ انجات وهي تقول ان قناطر هذا الجسر من نوع (هوبكنس) الممتازة بنيت ايام الحرب لغايات عسكرية ثم خزنت منذ ذلك الحين في دائرة تصريف ذخائر الجيش في ديدكوت واشتريت من شركة (ميدلندايرون اندهاردوير المحدودة)
... ٩٨٤ ...

قارس ... الشخص ... آخر ... فقبض عليها ... الجولاغ ... عليه جناية ... سنة ... (٢٧) سنة ... وقد جرحت ... الناس الى محل ... وجرح الثاني ... وقد رُج ... لنتيجة التحقيق

... على توسيع ... وافقت ... اللازمة من ... توسيع شارع ... حوله .
والامل ان ... الشرعية المحكمة ...

استحضت ...
وافقت الجمعية ... امس طلب ...

پەرتووکخانەی م.ڕۆژ ...

العدد ١٢٦

يلذ له القعود

وشعرك لم يحركها القصيد
(ومن يكسل يلذ له القعود)
فما تخيلها ... لا يسود
فما تخيلها طلائع ... السيد

...

مواليد ... والاحود
تميد الراسيات ولا تميد
وان ولت فوعد او وعيد
باسباب النهوض لما نريد
بنا تلك المواعد والعهود
يروي ... السدود

...

فقد خنت سواعدنا القيود
وقد نهض الورى حتى المنود
وذا ان السلاسل ....
كما عكفت على العجل اليهود
وفيها ينكم ... شديد
تألفت ... النفاق فلا نحيد
لتسع الشقوق فيستفيدوا
واقبال كلون الليل سود
وشدوا من عزائمكم وجودوا
بما ... غرائزها تهودوا
قوانين الحياة فلا يفيد

حوادث واخبار محلية

بلاغ رسمي

حول الحركات الاخيرة في بارزان

نوهنا في العدد الماضي عن الحركات الاخيرة التي جرت في قضاء الزيبار وقد امسكنا تعمداً عن ذكر كل ما بمعناه عن هذه الحركات نزولاً عند ما تتطلبه مصلحة الوطن. ... امس البلاغ الرسمي الاتي ... القضية :

لما كان اتباع الشيخ احمد بارزان قد اخذوا في الاونة الاخيرة يعتدون على القرى المجاورة ويعملون فيها حرقاً وتقتيلاً فقد ارعز الى الفوج المرابط في بله بان يقوم ببعض الاجراءات فحدثت مصادمة بين مفرزة من الفوج واتباع الشيخ في صباح ٩ / الجاري ادت الى وقوع ١٣ قتيلا مع ضابط و٩ جرحى من الجيش والشرطة وما قارب ٢٠ قتيلا وثلاثون جريحاً من العصاة والحكومة مجدة باتخاذ التدابير الفعالة لقطع دابر المفسدين الذين يعبثون بالامن ويخلون براحة الاهلين.

متصرف لواء الموصل

...

الشهر ومع تقديم احتج جلالة ذلك المعظم وتقديم معالي وكيل رئيس الوزراء سنة ١٩٣١ وتأكيد آخر الى الوزراء في ٥ ايلول سنة ١٩٣١ من ذلك الطلب حتى الان .

ان القانون الاساسي العراقي للعراقيين حرية الاجتماع وتأليف استناداً الى الحقوق الطبيعية للجماعات وان الحكومات ... المجال للاحزاب وان كانت ... ارائها في المسائل العامة لاجل ... تمحيص الحقائق وبيان الاغلاط اجتنابها وعليه ونظراً الى موا... على تأليف حزب الاخاء الوطني بموجب نظامه الداخلي ونظراً ... النظام بالشعب التي يؤلفها الحزب ... ان يكون للحزب حق تأ... وفتحها في الانحاء بدون احتياج جديد لذلك كله تكرر طلب الاذن الشعبة المذكورة ونرجو انباءنا بقرار مجلس الوزراء في ذلك الخصوص انا نفتح الشعبة وا... الاحترا...

پەرتووکخانەی م.ڕۆژ نەرگزەیی

العدد ٢٤٧

البلاغ

ة والطريق الذي يجب ان
ـــة تلك الشاريع التي في
ن مشروع ســـدة الفراف
ان فرازباط والشاســـارات
لحديد الى الوصل وتخفيف
بمة على طرق القرات .
اري : لقد كان للازمة تأثير
افنا التجارية وقد ظهرت
ين الدقم وتكررت حوادث
سنتين الاخيتيـــين بصورة
ولكن ميزان الصادرات لم
من هبوط الاسعار والنو
نوى على كميات الصادرات
:

		الى سنة
١٩	٣٠	١٩١ ،
التمور	٠٠٠ ر	١٥٠
الحبوب	٠٠٠ ر	٢٠٧

وبعد ان سمعت بيانات الوزراء المؤولين واصغت الى كل ما قدم من حجج واننا اعتقد مثلها بان الميزانية الحاضرة لم تستوعب كل الرغبـــات النطـــوية على تقدم البلاد ولم تتناول دوائر الدولة بفحص دقيق لاحلال الكفاءات وازالة ما بقي من آثار التشكيل الزدوج الى غير ذلك من الامور التي لا تزال نصب اعين المجلس فالوزارة ترجو فحص هذه الامور خلال الفترة بين المجلسين وتقديم الميزانية القادمة على اساسها .

وانتقل الان الى بعض المسائل التي اشير اليها في تقرير لجنة الامور التالية : —

اولا — تنقيص عدد الموظفين الاجانب لقد لاحظ المجلس المحترم فتح فصل خاص (الفصل ٣٢ آ) لتقدير الموظفين الاجانب وقد كان عدد الموظفين الرسميين منهم .

في ١٩٢٨	١٦٤
١٩٢٩	١٥٧
١٩٣٠	١٤٩

حوادث واخبار محلية

تخفيض رسوم

الاغنـــام

صرح فخامة الهاشمي باشا وزير المال في مجلس النواب ان الحكومة عزمت على سن لائحـــة قانونية تخفض بموجبها الرسوم على الاغنام .

هدية جلالة الملك الى فخامة الغازي

وصلت الحاضرة ست جياد عربية اصيلة بطريقها الى تركيا مهداة من قبل صاحب الجلالة الملك المعظم الى فخـــامة الغازي مصطفى كمال باشا .

الخبير الانكليزي لاسكان الاثوريين

كانت قد عقدت الوزارة السابقة اتفاقا مع

في برزان

علمنا ان الطيارات العراقيـــة القت على العصاة البارزانيين نسخ عديدة من قانون العفو العام الذي صدر حديثا عنهم مطبوعا في اللغتين العربية والكـــردية ثم امهلتهم مدة عشرة ايام لتقديم خضوعهم والامل ان العصاة بعد ان يطلعوا على حسن نوايا الحكومة نحوهم يقدموا على الطاعة والخضوع

كما انه شاع امس ان الحكومة التركية قررت تسليم شيخ احمـــد البرزاني الى الحكومة العراقية .

لجنة جمع التبرعات لانشاء جامعة المسجد الاقصى الاسلامية

تشكلت لجنة من سعادة المتصرف رئيسا وعضوية كل من حضرة مـــدير اوقاف

تصريحـــات

الهاشمي ...
حول مد سكة ...
الى الموصل

سأل الاستاذ ضياء افندي الموصل في جلسة مجلس النواب صباح الاحد المنصرم حول قصد حديد كركوك الى الموصل وطـــ الحكومة بهذه السكة فاجابه فخامة الهاشمي باشا وزير المال بما يلي :

اني اقول الان ان هذا المشروع من جملة المشاريع التي ستدرس بعناية وسيمـــ الخط الى الموصل واما قوله ان مدينة الموصل اصبحت منعزلة عن العراق فهذا لا ينطبق على الحقيقة لان السيارات سهلت الابعاد وقاربت ما بين البلاد تنقل البضائع والحاجيات بكلفة اقل تكاليف القطارات التي اتخذت ..

العدد ٤٠٢ جريدة البلاغ

٢

لسعود يعدم

جاسوسة فرنسية

ريدة القبس بتاريخ ١٢ ايار

من مكا وصلت صباح اليوم
دالدوران الفرنسية فـد
مكا امس محاكمة مختصرة ،
دام واعدمت في الحال !!
هذه الكوتس ! . . . ولماذا

دالدوران نبيلة فرنسية جاءت
نذ شهرين ، وزارت قنصل
يد الرواف بصحبة «هجان»
قبتها في زيارة الاراضي
طلبت ان
ل ان يسجل
يقها البدوى الم
كن
ول على جواز سفر يسمح لها
راضي المقدسة برفقة زوجها

القنصل بان هناك «حيلة»
لس اذا كانت زواجها صحيحاً
الكوتس ان هذا الزواج
زواج مصطنع» !
هذا التصريح نظر القنصل
اف البدوى فرفض القيام

حوادث واخبار محلية

م روژ ئەرشیف

الاحتفال بذكرى

جلالة الحسين

بمناسبة مرور سنتين على وفاة المغفور له جلالة الملك حسين اقامت دائرة الاوقاف عصر السبت الماضي حفلة في قاعة الثانوية دعت اليها عدد كبير من الاهلين على اختلاف طبقاتهم .

وافتتحت هذه الحفلة بقراءة آي القرآن الكريم والقيت فيها عدة خطب بينها خطبتان الاولى لفضيلة الاستاذ عبد الله افندي النعمة والثانية للاستاذ بشير افندي الصقال والخطب الباقية لبعض طلاب الثانوية وقد اطرى الجميع مناقب ابي الثورة ... دوا خدماته وتضحياته في سبيل اعادة مجد العرب. وختمت الحفلة بقراءة آي القرآن وانصرف الحاضرون وهم يصعدون الزفرات ويترحمون على صاحب الذكرى العظيم طيب الله مثواه وعوض الامة العربية عن الخسارة العظيمة التي منيت بها بفقدانه .

﴿ في ادارة الاوقاف ﴾

ضحايا القيام

بالواجب

اصطدم قبل بضعة ايام بعض افراد شرطة مخفر شروان مازن في قضاء الزيبار مع عصابة اشقياء واسفرت النتيجة عن قتل مفوض الشرطة جميل سلطان مامور مركز شرطة لواء الموصل الاسبق وقتل شرطي وساعي وجرح شرطي آخر ويقال ان خسارة العصابة في الانفس اكثر من هذا العدد وقد اهتمت الحكومة الامر وهي مجدة بتعقيب الائمة المجرمين .

ومما يؤسف له ان هذه الحادثة وقعت بعد صدور العفو على مجرمي تلك الجهات بايام قليلة مما دل على ان هولاء غير اهل للرحمة التي تريد الحكومة ان تخصهم بها

اننا نطلب من ذوي الشأن ان يشددوا النكير على الاشقياء في تلك الجهات ويطاردونهم بدون هوادة حتى يقضي عليهم القضاء الاخير والامل انهم سوف لا يألون جهداً في سبيل تحقيق هذه الغاية .

﴿ ٦ ف مدير الاوقاف الجديد ﴾

تصرف د

حدثت في الايام الا
استرعت الانتباه ولا
والاستغراب في جميع
رمي بعض الدور في ج
بالحجارة والغريب في
هذا الرمي منذ خمسة ايام
رجال الشرطة في تلك ا
واحد بهذه والحادثة الا
الاستنكار ولا بد ان يجدوا
معرفة القاتلين لينالوا جز
بدون مبرر يمثل هذه ا

﴿ قرارات اللجنة
في وزارة ا

اجتمعت اللجنة الاخ
المارف يوم ٩ الجاري و
اولا – منع المدرسين
ارتياد الاوتيلات والقاهو
ثانياً – مباح للمعلمين
دور السينمات وحضور ا
الادبية .
ثالثاً – مباح للمدرسين
حدائق امانة العاصمة ا
والحيدرية وحديقة الكرك

جريدة : العالم ١٠/٦/١٩٢٣
العدد (١٤٠)

لتستفيد الامة العراقية خاصة والامة العربية عامة من جهود جلالته العظيمة في سبيل الحرية والاستقلال . وستعطل الدوائر الرسمية والبنوك عطلة رسمية بمناسبة هذا العيد السعيد.

قنصل مصر العام

في الموصل

وصل الحاضرة عصر السبت الماضي سعادة محمد بك السعيد القنصل العام لمصر في بغداد وقد حل ضيفاً في دار حضرة عبد الحميد بك العلوجي مدير المستشفى وغاية سعادته التفاهم مع غرفة التجارة وكبار تجار الموصل لتنمية العلاقات التجارية بين القطرين الشقيقين وقد اجتمع مع حضرات اعضاء غرفة التجارة وتداول معهم بخصوص منتوجات العراق التي تحتاج اليها مصر ومنتوجات مصر التي يحتاج اليها العراق . وقد زار سعادته المصايف العراقية في العمادية اول امس وشاهد مناظرها الجبلية . وقد اقام لسعادته متصرف حفلة عشاء مساء اول امس وسيغادر الحاضرة هذا اليوم الى بغداد .

مدير البرق والبريد

العام

قدم الحاضرة سعادة الدكتور فائق بك شاكر مدير البرق والبريد العام لتفتيش دوائر البرق والبريد في لواء الموصل هنا عدة ايام لاشغال رسمية

وسيغادر الحاضرة الى بغداد حضرة رئيس بلدية الموصل لحضور حفلة رفع الستار عن تمثال صاحب الجلالة الملك المعظم

في منطقة بارزان

علمنا ان قوة من الشرطة تصادمت مع عصابة خليل خوشوي في ١١ الجاري في المحل المسمى كلي مولي في منطقة بارزان وقد قتل في المصادمة المفوض المرحوم جميل افندي سلطان . وقد فرت العصابة المذكورة الى الحدود بعد ان تركت عدداً من القتلى والجرحى . ويظهر ان خليل خوشوي رئيس العصابة المذكورة متأثر من عدم ادخال اسمه في قائمة الاشخاص الذين صدر العفو عنهم . ولم تحدث اية حادثة بعد هذه

في المصايف العراقية

رجعت اللجنة المؤلفة لانتخاب العرصات التي ستشيد عليها دار الحكومة ودور الموظفين في ارادن مركز قضاء العمادية الجديد بعد ان انتخبت العرصات المذكورة وبعد موافقة الجهات المختصة سيباشر بالبناء عليها .

قصر صاحب الجلالة

الملك المعظم في المصايف العراقية

تم تصميم القصر الخاص الذي سيشيد

بقرار خاص .

٢ - ارتياد السينما مباح ولا مانع من ارتياد حفلات التمثيل الادبي .

٣ - يسمح بدخول فنادق الدرجة الاولى بقصد الطعام او تلبية حفلة فقط على ان لا يشترك المدرسون في اية حفلة رقص

٤ - ممنوع استعمال المشروبات الروحية بتاتاً على المدرسين .

٥ - مباح للمدرسين في بغداد ارتياد حدائق امانة العاصمة في الجعيفية وباب المعظم والسنك

(ب) التلاميذ

١ - يمنع التلاميذ من ارتياد المقاهي والفنادق والمراقص كافة على اختلاف انواعها بصورة باتة ما عدا المقاهي التي يقرر السماح بارتيادها بقرار خاص .

٢ - ارتياد السينما مباح للتلاميذ في الفصل الاول فقط ولا مانع لهم من ارتياد حفلات التمثيل الادبي .

٣ - ممنوع بتاتاً على التلاميذ استعمال المشروبات الروحية على اختلاف انواعها

٤ - مباح للتلاميذ ارتياد حدائق امانة العاصمة من الجعيفية وباب المعظم والسنك .

ج هيئة الرقابة

م. رۆژ قەرەگوشی
09/12/2009 01:22

صفحه ٢ — في العراق العدد ٢٠٨ — ١٩٢٥/٧/

حوادث محلية واخبار

الوزير ال...

في لندن

صدرت الارادة الملكية على جودت الايوبي وزيراً فوق العادة في لندن

مدير المعارف

والتدريس والتر...

وصدرت الارادة الملكية الاستاذ فهمي المدرس ... وتعيين حضرة الا... مدير المعارف العام مديراً والتربية .

معالي حكمة سليمان

مدير شرطة العاصمة

قدم الحاضرة حضرة الاداري وجيه يونس مدير شرطة العاصمة لقضاء مدة اجازته البالغة شهراً واحداً في هذا الربوع

فرع جمعية الهلال الاحمر

في الموصل

ارسل مركز جمعية الهلال الاحمر بطاقات انتساب للجمعية الى عدد من رجال الموصل ليوقعوا عليها وسيعقب هذا الانتساب فتح فرع للجمعية المذكورة في الموصل . وقد اصبح من الضروري أن يقوم كل منا بما يحتمه الواجب في مؤازرة هذه المؤسسة الخيرية الانسانية .

القوات تطوق

جبل كاوندة للقضاء على عصابة خليل خوشوي

عندما بلغ عصابة الشقي خليل خوشوي استعداد القوتين العراقية والتركية للقيام بعملية التطويق التجأت الى جبل (كاوندة) الكائن في الاراضي التركية وهو جبل قليل المسالك فطوقت القوات هذا الجبل وسدت منافذه وشرعت مفارز الاستطلاع للقوات التركية بتسليط المشعر المصلة بقرب وصولها اليهم تركوا اسلحتهم واطفالهم وتفرقوا في مغاير الجبل وكهوفه فساقت القوة عوائلهم الى المعسكر ولا تزال القوات تحيط بهذا الجبل للقضاء على هذه العصابة

***

المباشرة بتسجيل المكلفين

من شباب قضاء الموصل

فرغت اللجنة من تسجيل المكلفين بالخدمة الوطنية من شباب مدينة الموصل وشرعت

فى العلم

د. عبد الفتاح بغداد

١٩٢٥ / ٧ / ٢٠

صحيفة ٣

حوادث محلية

المحكومون فى المجلس العرفي

ت الموصل مساء الخميس قافلة من
من قبل المجلس العرفي في منطقة
بيار وهي مؤلفة من ١٧ شخصاً
بس لمدد مختلفة وقد سفرت شرطة
الجمعة قسما منهم الى سجن الناصرة

وكركوك حسب قرار المجلس المشار اليه
القاضي بسجنهم هناك وارسلت الباقون الى
سجن الموصل لسجنهم فيه . ولايزال المجلس
يواصل عمله بالنظر فى القضايا المعروضة
عليه .

التجاء خليل خوشوى
الى الاراضى الايرانية

الينا ان الشقي خليل خوشوى
راد عصابته الذين يبلغ عددهم
قد التجأوا الى الاراضي الايرانية
قوات الحكومتين العراقية والتركية
. طاردهم بشدة وشرع الاخرون
بهم الى القوات العراقية عارضين

دخالتهم وقد علمنا ان عدد الذين سلموا انفسهم
من هؤلاء العصاة ينوف على ٥٠ شخصا ممثلهم
رحمة الحكومة وعفوها ولا تزال الحكومة تقبل
دخالة كل من يسلم نفسه من العصاة وعليه فيؤمل
القضاء على هذه العصابة بعد ايام قلائل

***

مدراء المعارف

نظام وزارة المعارف رقم ٣٥
قد صدرت الارادة الملكية بتعيين
رات عاصم الجلبي مدير معارف
وهاشم السعدي مدير معارف

كركوك واربيل الى مديرية معارف منطقة
الموصل وتشمل هذه المنطقة لواء الموصل
و بنقل حضرة جعفر خياط مدير معارف
منطقة الحلة وكربلا الى معارف منطقة كركوك

مدير التربية
صدرت الارادة ا
المصري رئيس كا
القديمة مديراً عاماً
للآثار القديمة .

مفتش
صدرت الارادة
الدكتور فاضل الجمالي
العام مفتشاً عاماً .

مدير التعليم
صدرت الارادة ا
الجبار الجلبي مراقب
لشعبة التعليم الابتدائي

مدير المباحث
صدرت الارادة
الدكتور متي عقراوي
مديراً لشعبة المباحث

عودة م
عاد الى الموصل
عبدالله عوني مدير
ان مكث فيه بضعة

المفتش

بنكەی ژین

سافر صباح هذا اليوم الدكتور دنلوب
على سيارات نيرن في طريقه الى انكلترا

حيث تفتح اليابان اسواقا جديدة .
وسيزور بلاد الهند وكابل وطهران والعراق
وانقرة والاسكندرية .

جريدة / البلاد
العدد (٥٤٩)
١٩٢٠/٥/١٧

انذار خليل خوشوي

من انباء الشمال ان الشرطة المرابطة في منطقة حصار الثائر خليل خوشوى سبق لها ان طلبت اليه تسليم نفسه وضرب مدة للتسليم وذلك يوم ٢٩ آيار وعند انتهاء هذه المدة يوم الاربعاء الماضي وهي آخر يوم من المدة المضروبة لم يسلم نفسه والمفهوم ان قائد مفارز الشرطة هناك سوف يتخذ في هذين اليومين كل الاجراءآت الممكنة للقبض على الثائر وعصابته او ان يسلم نفسه

اثمن ارض في الموصل

تملك بلدية الموصل قطعة ارض مساحتها زهاء ٢٨٠٠ متر مربع يحدها من جهتيها

اعضاء
بعثة الشرطة العراقية
في الصحف الانكليزية

07/12/2009 21:42

جريدة : البلاد
العدد (٥٧٨)
١٩٦٥/٥/٢٧

شؤون محلية

نهاية عصابة خليل خوشوى

استلم الى السلطة الحكومية من الفلول الباقية من عصابة خوشوى الشخصان للدعوان سليم عبد الله السياكى وعبد الله حسين الاىدورى . وقد افادا بانهما كانا مختفين في المنطقة الكردية وبالنظر الى احصاء آمر المفارز الاخير لم يبق من هذه الفلول غير اربعة اشخاص هم الان مختفون في المنطقة المذكورة ويتوقع القبض عليهم من حين الى آخر

اكتشاف آثار عراقية

قديمة

07/12/2009 22:24

تقع بالقرب من الجبل الرابع لخط حديد | والثانية بعده

پەرتووکخانەی
م.ڕۆژ نەرگوشی

سيكون همزة الوصل بين العراق والدول | في الديار الغربية

جريدة : البلاد
العدد (٦١٥)
١٩٢٠/٨/٢

تدابير حكيمة

لالقاء القبض على

عصابة خليل خوشوى

تفيد أنباء الشمال انه بعد دخول القوات التركية الى الحدود العراقية اجتمع اميرا القوتين في شروان مازن و بعد المداولة في امر اتخاذ الوسائل اللازمة للقيام بمهامها قررا ربط القوتين بواسطة اللاسلكي أو البرق تسهيلا المخابرات بين الطرفين ،

وقد تم هذا الاتصال بالفعل تم وضع خطة التعاون تمهيداً للقيام بعملية تطويق عصابة الشقي خليل خوشوي ، ومن المنتظر ان يباشر بتنفيذ هذه الخطة في القريب العاجل بعد ان هيأت كل الاسباب اللازمة لها

معرض المصورات التاريخية

لمدينة بغداد

07/12/2009 21:16

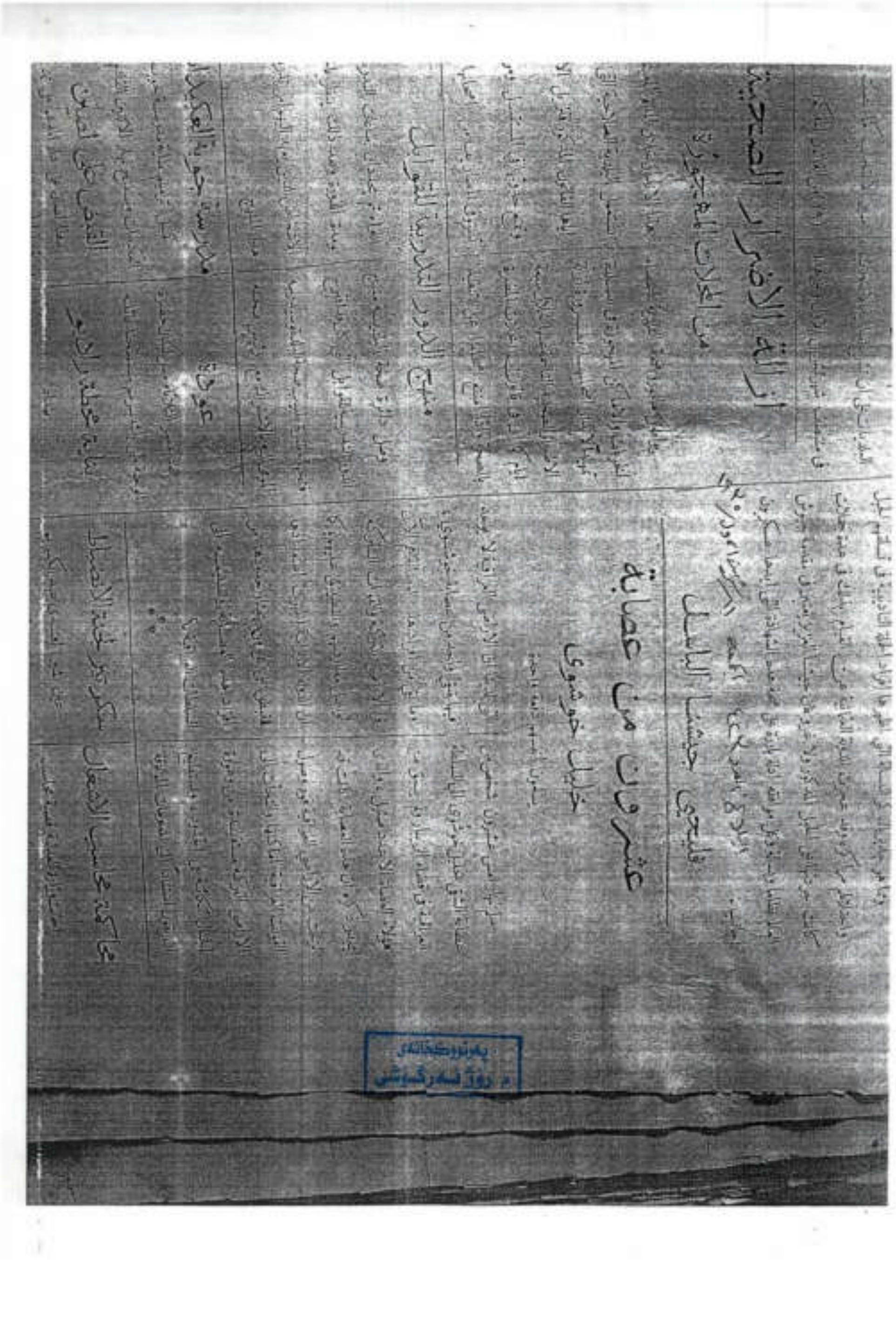

عشرون من عصابة

ازالة الاضرار الصحية

جريدة/ البلاد
العدد (٩٠٧)
٣٧/٢/٩

عصابة خليل خوشوي

تتالف الان من ٦٠ شقيا

محاصرة القوات التركية لبعض افراد هذه العصابة

ذكرنا في عدد سابق ان بضعة افراد من عصابة خليل خوشوي أصدوا الى دخول الاراضي العراقية من جراء تضييق القوات التركية لهم و بث العيون والارصاد لمعرفة مكامنهم وتعقيبهم بصورة مستمرة وقلنا ان مغارز القوات العراقية على الحدود وقفت بوجه هؤلاء فصدتهم عن مبتغاهم ولاحقتهم الى ان غابوا عن الانظار وتحصنوا ببعض كهوف الجبال هناك

ويؤخذ من معلومات خاصة وصلت الى علم مندوبنا المحلي ان ما بقي من افراد عصابة خليل خوشوي حتى الآن لا يتجاوز عددهم الستين في ضمنهم رئيسهم. و بالنظر الى شدة التعقيبات المتخذة ضدهم فقد تفرقوا في الاراضي الداخلة ضمن الحدود التركية وصارت كل مفرزة من مفارز القوة التركية تعقيب شرذمة منهم فتضيق عليها الخناق. والآن فقد تمكنت هذه القوات من محاصرة عدد كبير من افراد هذه العصابة في قرى بيكور شيروين وكايت وهر كنك وايبادار. ولما كانت القوات المذكورة قد احاطت بهذه القرى احاطة السوار بالمعصم فقد اصبح من المحقق ان تظفر بهذا العدد من افراد العصابة الذين تقول عنهم الانباء بانهم لا يقلون عن الثلاثين. وبهذا تكون القوات التركية قد قصمت ظهور بقية افراد العصابة واضعفت من قوتهم وفلات من كثرتهم وعليه فيمكننا القول بأن القوات العراقية والتركية التي تضافرت على مطاردة هذه العصابة قد جاء تضامنها بأحسن النتائج وبرهنت على ان عهد عبث العصابات بالامن قد مضى وحل محله دور التعاون بين الدول المجاورة على قمع مثل هذه الحركات ومعاقبة من تحدثه نفسه القيام بأعمال الشقاوة عقابا صارماً.

حسم المنازعات الواقعة
على الحدود العراقية ـ السورية

كان من المنتظر ان يعقد في خلال الاسبوع ...

ما في البلد من شؤون وحوادث

حضرة صاحب الجلالة الملك جورج الخامس

تسليم ثلاثة اشقياء وقتل اثنين وجرح ثلاثة من فلول عصابة الشقي خوشوي

ذكرنا في العدد الماضي خبر القبض على عدد من فلول عصابة الشقي خوشوي وجرح اثنين منهم وقتل واحد واليوم نزيد على ذلك ان ثلاثة من هؤلاء الاشقياء قد سلموا انفسهم الى السلطة العراقية في عقره ... وذلك نهار الثلاثاء الماضي.

وتفيد الانباء ان ... ان ... نهار الاثنين ... الاشقياء من فلول هذه العصابة ... اثنان منهم وجرح ثلاثة ولا تزال عملية التطهير تجري بشدة في الاراضي التركية

تصدير التمر والسي... الى المانيا

ابعاد زعيمين سوريين من دمشق الى الحسجة

وصول المندوب السعو... الى العاصمة

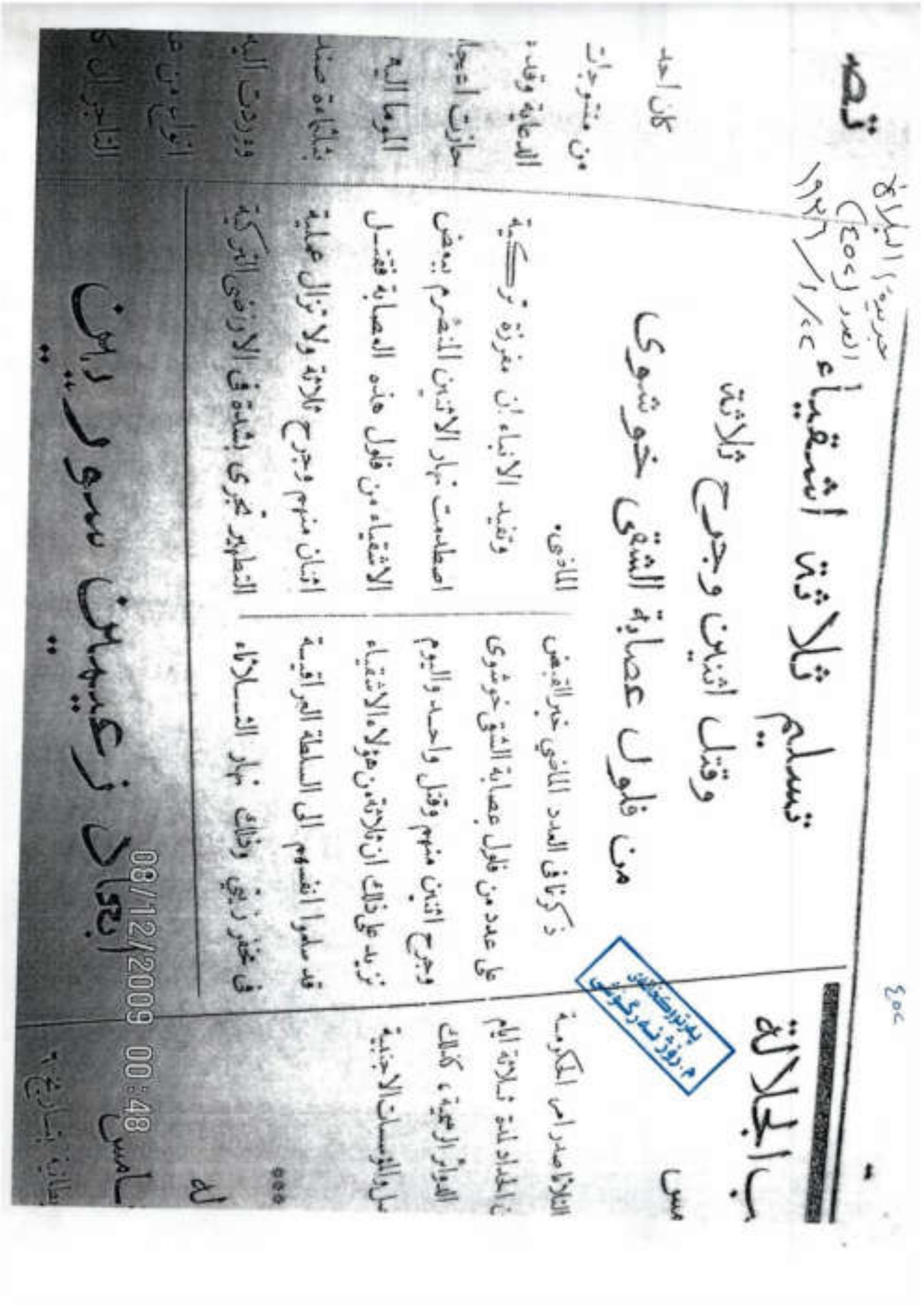

جريدة البلاد
العدد (٤٥٢)
٢٢/١/١٩٣٦

تسليم ثلاثة اشقياء
وقتل اثنين وجرح ثلاثة
من فلول عصابة الشقي خوشوي

ذكرنا في العدد الماضي خبر القبض على عدد من فلول عصابة الشقي خوشوي وجرح اثنين منهم وقتل واحد واليوم نزيد على ذلك ان ثلاثة من هؤلاء الاشقياء قد سلموا انفسهم الى السلطة العراقية في مخفر زيني وذلك نهار الثلاثاء الماضي.

وتفيد الانباء ان مفرزة تركية اصطدمت نهار الاثنين المنصرم ببعض الاشقياء من فلول هذه العصابة فقتل اثنان منهم وجرح ثلاثة ولا تزال عملية التطهير تجري بشدة في الاراضي التركية

ابعاد زعيمين سوريين

08/12/2009 00:48

جريدة البلاد
العدد (٤٦٢)
١٩٢٦/١/٩ ***

المفيدة .

اتصل بنا امس ان لجنة تألفت برئاسة فخامة رئيس الوزراء ومعالي وزير المعارف

الحكومة التركية تشدد الاوامر

للقبض على خليل خوشوى

اتصل بجريدة « البلاغ » الموصلية ان الحكومة التركية شددت الاوامر على القوة التي تطارد فلول عصابة الشقي خليل خوشوي الملتجئ الان الى قرية (كايت) في الاراضي التركية بضرورة مضاعفة الجهود للقبض على هذا الشقي بناء على اعمال الشقاوة التي اخذ يرتكبها هناك وقد هددت المقصرين منهم بالعقوبة و بناء على هذا التشديد شرعت القوات التركية على الحدود بمطاردة فلول العصابة بعنف فاضطر اربعة منها الى التسليم و بات من المنتظر ان يسلم الاخرون قريباً ، ونظراً الى التدابير التي اتخذتها حكومتنا على الحدود فمن الصعب جداً ان يجتازها احد افراد هذه العصابة .

***

في سبيل

پەرتووکخانەی م.ڕۆژ بەرگوشی

07/12/2009 22:44

جريدة : البلاد
العدد (٤١٧) ١٩٢٥/٩/٢١

ما في البلد من

التجاء خليل خوشوى

الى الاراضي الايرانية

ذكرنا في العدد الماضي ان عصابة الشقي خليل خوشوي قد تشتت ايدي سبا، وهام افرادها في الجبال كل منهم متوجهاً شطر ناحية من النواحي، واليوم نزيد على ذلك قائلين : ان الشقي المذكور مع عدد من افراد عصابته يبلغ ثمانية عشر شخصاً وجلهم من اقاربه قد التجأوا الى الاراضي الايرانية تخلصاً من قوات الحكومتين العراقية والتركية التي تطاردهم بشدة، وشرع الآخرون بتسليم انفسهم الى القوات العراقية عارضين الدخالة، وعلمنا ان عدد الذين سلموا انفسهم من هؤلاء يربو على الخمسة والعشرين شخصاً فشملتهم رحمة الحكومة وعفوها. ولا تزال الحكومة العراقية تقبل دخالة كل من يسلم نفسه وتشمله بعفوها ورأفتها. وآخر من سلم نفسه قد سرق بندقيتين من رفاقه وضعهما في مكان في الجبل، وبعد ما سلم نفسه دل رجال القوة العراقية على مكان البندقيتين عقيدة منه ان عمله هذا سيكون له وقع حسن لدى السلطة العراقية ومحببه لديها، فصودرت البندقيتان مع بندقيته ومسدسه وناظوره. ولا يزال العصاة يوالون تسليم انفسهم بالتتابع لان سبل العيش سدت بوجوههم وقد عجزوا عن ايجاد وكر يأوون اليه تخلصاً من القوات التي تطاردهم.

ولعل من المفيد ان نقول ان افراد العصابة هم الآن في الاراضي التركية والايرانية وان الاراضي العراقية خالية منهم بالمرة. هذا ولا يزال المطلعون يؤكدون ان هذه العصابة سيقضى عليها حتماً قبل حلول موسم الشتاء وتعذر القيام بالحركات التأديبية؟

شظف عيش

08/12/2009 01:51

٢

في العراق العدد ٨ ... ٢٣ / ... / ١٩٦٣

حوادث محلية واخبار

القوات تطوق

جبل كاوندة للقضاء على عصابة خليل خوشوي

عندما بلغ عصابة الشقي خليل خوشوي ... لتعداد القوتين العراقية والتركية ... سلبية النظر بين التجأت الى جبل (كاوندة) الكائن في الاراضي التركية وهو جبل قليل المسالك ... طوقت القوات هذا الجبل ومدت ... وشرعت ... الاستطلاع للقوات التركية ... والشقي العصابة يقترب ومرة اليهم تركوا ... واطفالهم وتفرقوا في ... الجبل وكهوفه ... القوة ... الى المعسكر ولا تزال القوات تحيط بهذا الجبل للقضاء على هذه العصابة .

***

المباشرة بتسجيل المكلفين

من شباب قضاء الموصل

فرغت اللجنة من تسجيل المكلفين بالخدمة الوطنية من شباب مدينة الموصل وشرعت بتسجيل المكلفين من ابناء قضاء الموصل وقد قسمت التسجيل حسب الترتيب التالي —

في ٢٠ الجاري (امس) خصص لتسجيل قرى : ... و ... و كوكجلي والارجية

٢١ منه (اليوم) قرى : بلبل ... و ... و ...

٢٢ « : ... و ... و ... عليا و ...

٢٣ « : ... و ... و ... و ...

٢٤ « : ... و ... و ... و ...

٢٥ « : اليوسفية و ... و ... و ...

... العسكرية

و بعد الانتهاء من تسجيل القرى المذكورة اعلاه ستباشر بتسجيل بقية المكلفين من النواحي التابعة للواء الموصل .

مكائن كهرباء البلدية

ستشتغل باخراج الثلج

بلغنا ان في نية متصرفية اللواء ودائرة البلدية القيام بوضع الترتيبات اللازمة لتشغيل مكائن الثلج في مكائن الكهرباء وذلك لاخراج الثلج وبيعه الى الاهلين باسعار ... لان المشروع ... يصرف لايكلف ... النفقات الباهظة بل غاية ما هنالك ... شراء الجهاز ... وقيمته لا تتجاوز الـ ٥٠٠ دينارا فقط ... الاهلين ... في آن واحد ولاننا ... ان العمل سيخرج (١٠٠٠) ... من الثلج يوميا ويباع ... الواحد منه بـ (٢٠) فلسا وهو اقل من الذي سيجلب التجهيز الثلج باقل من شهر واحد وعندها تكون قد تمكنت من ايجاد مورد كبير يدر المال على صندوق مشروع اسالة الماء والكهرباء وفي عين الوقت تكون ... الاهلين مما يعانونه وخاصة في ايام ... من فداحة اثمان الثلج وقلته في الموصل .

هل ... نأمل ان تتحقق هذه الفكرة وتخرج الى حيز العمل في اقرب وقت لما فيها من الفوائد الكثيرة التي ستجنيها البلدية مع تخفيض الاهلين من غلاء اسعار الثلج اذا ان النجاح الذي ...

مدير شرطة العاصمة

قدم المباشرة حضرة الاداري وجيه يونس مدير شرطة العاصمة لقضاء مدة اجازته البالغة شهراً واحداً في ...

فرع جمعية الهلال الاحمر

في الموصل

ارسل مركز جمعية الهلال الاحمر بطاقات انتساب الجمعية الى عدد من رجال الموصل ليوقعوا عليها ويعقب هذا الانتساب فتح فرع الجمعية المذكورة في الموصل . وقد اصبح من الضروري ان يقوم كل منا بما يحتمه الواجب في مؤازرة هذه المؤسسة الخيرية الانسانية .

احداث دائرة الجوازات

مخفر في فيشخابور

كتبنا في العدد الماضي كلمة حول كثرة دخول الغرباء الموصل وطالبنا الجهات المختصة بضرورة تكثير المخافر على الحدود منعاً للتسرب ودخول هؤلاء الغرباء وقد بلغنا ان مديرية الشرطة قد احدثت دائرة جوازات مخفر في فيشخابور لمراقبة الحدود وحيث ... احد المقترحين فنحن نقدر لعناية مديرية الشرطة بهذه القضية الحيوية .

تعطيل الزميلة العقاب

عطلت وزارة الداخلية الزميلة جريدة ... القراء لمدة عشرة ايام

لقراءة المقاييس

الكهربائية

عين ... مراقب الاسلاك الكهربائية في دائرة اسالة الماء والكهرباء ... موقتاً لقراءة المقاييس الكهربائية براتب قدره (٨) دنانير

منع السفر الى خارج

العراق

اوعزت وزارة الداخلية الى مديرية جوازات السفر لمنع كل عراقي من السفر الى الخارج ...

ڕۆژنامە عێراقییەکان، کە بە دەستنووس وەرگیراون:

جامعة دهوك

كلية

شؤون التسجيل والطلبة التاريخ: / / ١٩٩

استمارة غيابات الطلبة

القسم : .... المرحلة : ....

المادة : .... الساعة : ....

التوقيع :

مدرس المادة :

(البلاغ)

العدد ١٢٦ الخميس ٢٧ ك١ ١٩٢١
شعبان ١٣٤٠

اصدر متصرف الموصل بلاغ رسمي حول
حركات بارزان
وان الحكومة ستتخذ بحقها الاجراءات

العدد ٢٩٥
الجمعة ٢ حزيران ١٩٢٢
~~ذو القعدة~~ ١٣٥١
٨ صفر
~~صفحة~~ ١

نقلاً عن حكومة تركيا الشيخ احمد بارزان
الارهابي - اسكن سنة مع...

الجمعة ٢٨ تموز ١٩٢٢ العدد ٢٥٨
٥ ربيع ١٣٥٢.

الشيخ احمد البارزاني
طلب منا وكيل سعادة متصرف اللواء ان
ننفي الخبر الذي اذاعته صحف العاصمة
~~...~~ بخصوص سكنة الشيخ احمد البارزاني في
العاصمة. وعلمنا انه سيعود الى الموصل بعد
ايام قليلة ومن الميسر ارجاعه الى المنطقة
ليسكن فيها ص ٢

الثلاثاء ١٥ آب ١٩٢٢ . العدد ٢٦٣
٢٢ ربيع ١٩٥٢
اخبار التمرد الكردي ص ٢

الثلاثاء ٢٩ آب ١٩٢٢ العدد ٢٦٧
حديث مع الشيخ احمد البرزاني
زار محرر الجريدة حضرة الشيخ / الصفحة الاولى
حول حسن استقبالهم اثناء عودته من تركيا الى بارزان و...

عام ١٩٢١ - ١٩٢٣

پەرتووکخانەی
م. ڕۆژ نەرگوشی

١٣/آذار/١٩٦٣

العدد/ ٤٦٥

البلاغ

کوژرانی ١٧ کەس [illegible]

[illegible]

العدد ٣٤٨٤ ٢١/تموز/١٩٣٠

الاعلام الحربي

موسڵ، ٢٠ [illegible] بڵاوکانا بۆ لە ناوبردنی تاقمی ئەشقیای خەلیل خۆشەوی

واپیادەیە بڵاو دەکرێتەوە کە کۆبوونەوەیەک لە موسڵ بەسترێتە کە متصرفەکانی لیواکانی موسڵ و کەرکووک و هەولێر و هەروەها مدیری ناحیەکانی باکوور [illegible] ئامادە ببن بۆ باس کردنی [illegible] بڵاوکانی و [illegible] بۆ لە ناو بردنی تاقمی ئەشقیای خەلیل خۆشەوی وە ئەم کۆبوونەوەیەش [illegible] دەبەسترێت لە [illegible] [illegible] هێزەکانی تورکی [illegible] لە گەڵ هێزەکانی عێراقی بۆ لە ناو بردنی تاقمی ناوبراو.

وە [illegible] تاقمی [illegible] لە سنووری عێراق [illegible] لە گوندەکانی [illegible] [illegible].

ئەرشیفی د. محمد صالح [illegible] زێباری

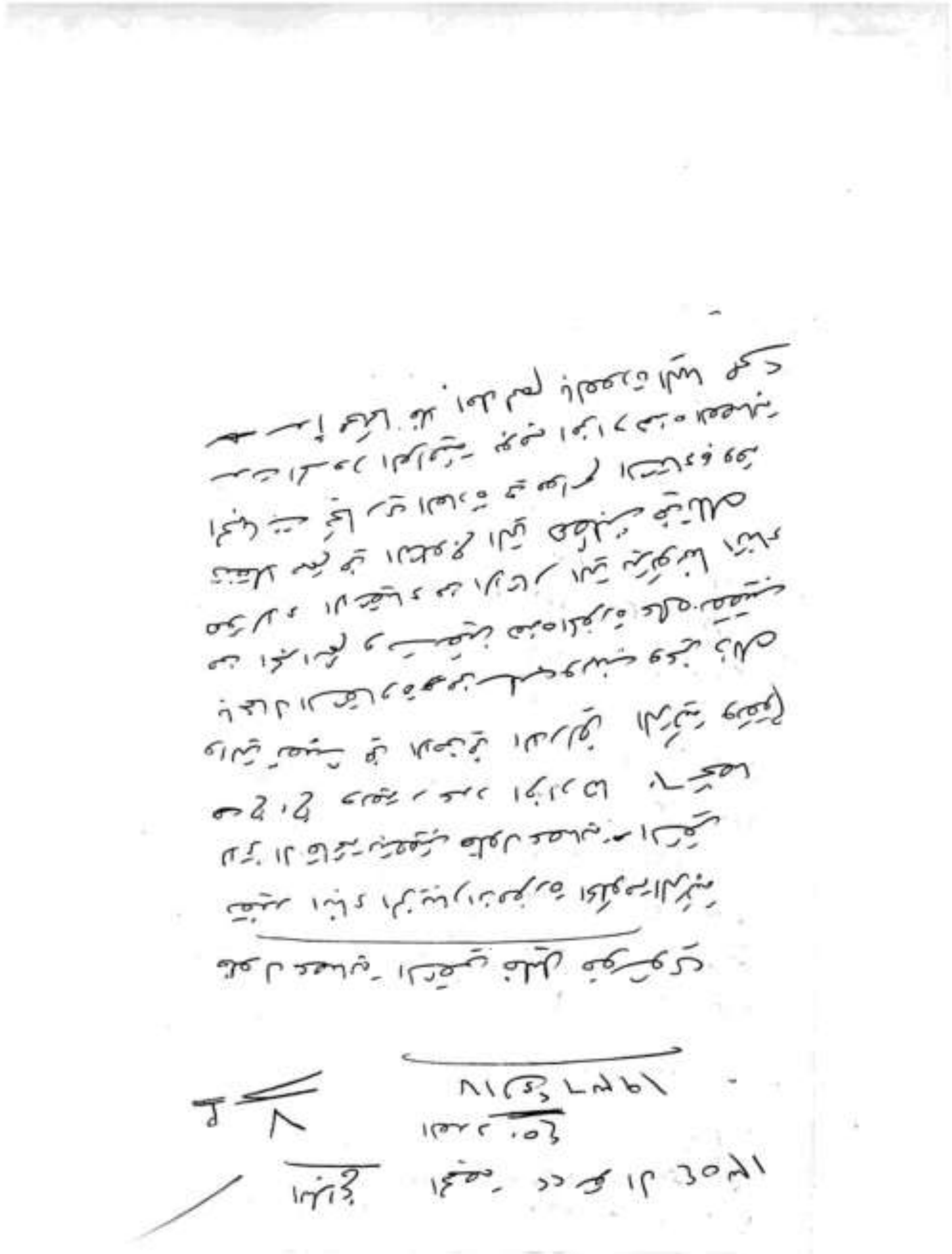

٤٥٩ دووبارە

٩

الثلاثاء ٢٥ ذي القعدة ١٣٥٤

١٨ شباط سنة ١٩٣٦

رقم العدد ٤٥٩

هل انحلت عصابة خوشوي

تفيد انباء الشمال ان عصابة الشقي خوشوي التي تعربت الى ناحية جالدي قضاء بيت الشباب بدشتشتمرة الذي سبق واعتصم افرادها بالمغاور والكهوف هربا من القوات التي تطاردها فقد فقدت المقاومة وربما انحلت نهائيا م ح

٤

الجمعة ٢٨ ذي القعدة ١٣٥٤

٢١ شباط ١٩٣٦ العدد ٤٦٠

دوبارە بووەتەوە ←

انحلال العصابة المعلومة

من دلائل انحلال عصابة الشقي خوشوي مشاهدة القوات التركية افرادا من هذه العصابة متفرقين في الجبال القريبة من قضائي العمادية وزاخو يسيرون على وجوههم ولايلوون على شيء وهذا ستعقب القوات المذكورة بالتقاطهم واحدا اثر اخر م ح

بوكارم حضناوه

الجمعة ٥ ذي الحجة ١٣٥٤ هـ
٢٨ شباط ١٩٣٦ العدد ٤٦٠٢

اجتماع امر المفرزة التركية بامر المغافرز العراقية في
عروان حارث

علمنا ان امر المفرزة التركية المرابطة على حدود قضاء الزيبار وصل مع مخفر سروان حارثا مع خمسين من رجاله للمداولة مع امر المخافرز العراقية حول الخطط الواجب اتخاذها لتكرار عصابة السكي خوشوي من تلك الجهات ، حتى وصل نبأ نهار امس يفيد ان علو لدى العصابة المذكورة عبرت نهر الخابور في الاراضي التركية بمساعدة بعض العشائر التركية وهي الان بالقرب من حدود قضاء زاخو ورجالها بحالة رعب شديد يحاولون ان يجدوا لهم وسيلة لعرض دخالتهم على الحكومة العراقية وتقديم ندامتهم على اعمالهم العصيانية م ح

١٣

الجمعة ١٩ ذي الحجة ١٣٥٤

١٣ اذار ١٩٣٦ العدد ٣٦٥٤

مقتل ١٢ شخصا من العصابة والقبض على ستة وتسليم اثنين

ذكرنا فيما مضى ان التضييق الشديد على عصابة خوشوي ادت الى تشتت افرادها وهيامهم في الجبال واليوم علمنا انهم تجمعوا في ناحية لوري المحاذية لقضاء العمادية ومنذ حاصرتهم مفارز و ١١ من هذا الشهر فقتلت (١٢) شخصا و ١٠ الجرحى) وقبضت على ستة اخرين وسلم اثنان انفسهما الى مخفر كاني مازي احدهما ابن خال خوشوي واسمه شاكر محمد واستولت المفارز على سبع بنادق وتفيد الانباء ان الذين سلموا من هذه العصابة فتشتتوا مرة اخرى دون كل منهم نحو ناحية لايلوي على شيء ولا تزال القوات تقتفي اثرهم وتحاول ابادتهم

العدد ٤٢٧ الجمعة ٢٥ ت١ ١٩٣٥ ٢٨ رجب ١٣٥٤ (البلاغ) ٦

حكمت المحكمة العسكرية في قضاء الزيبار على المدعو عيسى بجو عقراوي بالسجن مدة سبع سنوات

العدد ٤٢٨ / الثلاثاء ٢٩ ت١ ١٩٣٥
٢ شعبان ١٣٥٤هـ

كذلك وصلت بغداد الاحد قافلة مؤلفة من ثمانية عشر شخصا في الزيبار حكمت المحكمة العسكرية هناك على البعض منهم بالاعدام وحكمت على الاخرين بالسجن لمدد مختلفة وقد سفروا أيضا الى الالوية الجنوبية لقضاء مدة محكوميتهم

العدد ٤٢٩ / الجمعة ١ ت٢ ١٩٣٥ ٥ شعبان ١٣٥٤

الغاء الاحكام العرفية في منطقة الزيبار / تمهلة مما راس على العامات الرسمية العربية التالية من وزارة الداخلية : بناء على اعادة الامن الى نصابه وقرار مجلس الوزراء صدرت الارادة الملكية اليوم جلد بالغاء الاحكام العرفية في النواحي والمناطق المذكورة في الفقرة (١) من مرسومنا ١١٥٥ في ١٩٣٥/٨/٦ وكذلك بالغاء احكام ما جاء في الفقرتين (٢) و(١٢) من مرسومنا المذكور .

البلاد

دووبارە ٤١٧

العدد ٤١٧ الجمعة ٢٠ أيلول ١٩٣٥ م ٢٢ ج٢ ١٣٥٤ (البلاد) ٤ ج (٤)

التجاء ش. ح. الى الاراضي الايرانية / ذكرنا في العدد الماضي ان عصابة الشقي ش. ح قد تشتتت ... الذي ... وصار افرادها في الجبال كل منهم متوجها شطر ناحية من النواحي واليوم نؤيد على ذلك قائلين: ان الشقي المذكور مع عدد من افراد عصابته يبلغ نحو ثلاثة عشر شخصا وعليهم من اقاربه قد التجأوا الى الاراضي الايرانية تخلصا من قوات الحكومتين العراقية والتركية التي تطاردهم بشدة وشرع الآخرون بتسليم انفسهم الى القوات العراقية خارجين الى الطاعة وعلمنا ان عدد الذين سلموا انفسهم من هؤلاء ربيو على الخمسة والعشرين شخصا شملتهم رحمة الحكومة وعفوها. ولا تزال الحكومة العراقية تقبل دخالة كل من يسلم نفسه وتشمله بعفوها ورأفتها.

وآخر من سلم نفسه قد سرق بندقيتين من رفاقه وضعهما في مكان في الجبل ولما سلم نفسه دل رجال القوة العراقية على مكان البندقيتين خشية منه ان علمه هذا سيكون له وقع حسن لدى السلطة العراقية ويحسب لديها ما صودرت البندقيتين مع بندقيته وعتاده ومناظيره ولا يزال العصاة يحاولون تسليم انفسهم بالتتابع لان سبل العيش قد ضاقت بوجوههم وقد عجزوا عن ايجاد ... تخلصا من القوات التي تطاردهم

ولعل من المفيد ان نقول ان افراد العصابة هم الآن في الاراضي التركية والايرانية وان الاراضي العراقية خالية منهم بالمرة. هذا ولا يزال المطلعون يؤكدون ان هذه العصابة سيقضى عليها قضاء تاما قبل حلول موسم الشتاء وبفضل الحركات التأديبية ...

دووبارە ٤١٩

العدد ٤١٩ / الجمعة ٢٧ أيلول ١٩٣٥ ٢٨ ج٢ ١٣٥٤

الحكومة التركية ستقدم قوة ارهابية الى الحدود / ذكرنا في عدد سابق ان الشقي ش. ح. مع جماعة من عصابته ... الى ... قد التجأوا الى الاراضي الايرانية:

وقد بلغنا نهار امس من مصدر ثقة ان الشقي المذكور ظهر قبل بضعة ايام في اراضي تركية وبرفقته (٢٥) شخصا افراد عصابة ... العصابة فمنهم من التجأ الى السلطة العراقية وقدم دخالته وسلم سلاحه وهؤلاء يبلغ عددهم نحو الثلاثة عشر شخصا والآخرون ظلوا هائمين في الجبال وهم يتوسلون بشتى الوسائل لعرض دخالتهم على السلطة الحكومية.

وقد علمنا ان الحكومة التركية قد عززت قواتها على الحدود بقوات جديدة استقدمتها حديثا بقصد تطهير الاراضي التركية من افراد هذه العصابة بأسرع ما يمكن

ژمارەی ٣٩٥

العدد ٣٩٥ (البلاغ) عصابة الشقي خليل خوشوي تجتاز الأراضي التركية

الثلاثاء ٢ تموز ١٩٣٥

٣ ربيع الأول ١٣٥٤

علمنا بأن عصابة الشقي خ.خ اجتازت الحدود التركية (بالطاوة الكبيرة التي صادفتها من القوات العراقية) وشرعت تقوم هناك بالأعمال الإجرامية من سلب ونهب وقتل وأن سكان القرى التركية أخذوا يستغيثون من الجور الذي لحقهم من العصابة المذكورة، وقد تمكنت السلطات العراقية الأرصاد وحيرتها بالقوات اللازمة حتى دخول الحدود فأصبح من العسير على أفراد العصابة دخول الحدود العراقية سالما وتفيد الأنباء الأخيرة أن المخابرات جارية بين الحكومتين المجاورتين لتضييق الخناق على العصابة المذكورة وقطع دابرها ونؤمل أن تسفر هذه المخابرات عن تحقيق الغاية المطلوبة حي.

ژمارەی ٣٩٧

الثلاثاء ٩ تموز ١٩٣٥ ٧ ربيع الثاني ١٣٥٤هـ العدد ٣٩٧

قوات الحكومتين العراقية والتركية تتعاون على مطاردة عصابة خ.خ

ذكرنا في عدد مضى مراسلنا في عصابة الشقي خ.خ في الحدود التركية والاعتداءات الصارخة التي يلحقها بالقرويين هناك وقلنا: نؤمل أن تسفر المخابرات الجارية بين الحكومتين الخناق على هذه العصابة عن تحقيق الغاية المطلوبة. وقد اتصل بنا الآن من مصدر موثوق أن الحكومة التركية أعادت القوات إلى الحدود إلى أماكنها السابقة وفور وصولها ستتعاون مع قوات الحكومة العراقية لمطاردة هذه العصابة والقضاء عليها. ونستطيع أن نقول إن هذا التدبير سيكون تدبيرا حاسما وسوف لا يمضي موعد مدة طويلة إلا ويكون قد قضي على العصابة. واستنادا إلى الأخبار الموثوقة التي لدينا أن لا يبلغ عددها مئة شخص بعد أن كانت أكثر من مئتين وقد قل عددهم بتأثير مطاردة قوات الحكومة لهم.

العدد ٤٠١ الثلاثاء ٢٣ تموز ١٩٣٥ ٢١ ربيع ١٣٥٤

قرب أجل عصابة الشقي خ.خ / اتصل بنا أن القوات التركية وصلت الحدود لكي تتعاون مع القوات العراقية على تطويق عصابة خ.خ ويمكننا أن نقول أن أجل العصابة المذكورة قد دنا نظرا إلى الخطة المحكمة المتخذة لعملية التطويق.

العدد ٤٠٨ ٢٠ آب ١٩٣٥ ٢٠ ج١ ١٣٥٤

عصابة الشقي خ (خوشوي) تلوذ بجبل كاوزة / لما علمت عصابة الشقي خ.خ بدنو أجلها المحتوم إثر استعداد القوتين العراقية والتركية للقيام بعملية التطويق التجأت إلى جبل كاوزة الكائن في الأراضي التركية وهو جبل قليل المسالك وعر فطوقت القوات هذا الجبل وسدت منافذه وشرعت طائرات الاستطلاع للقوات التركية تحلق فوقها وعندما عرف العصاة بقرب وصولها إليهم تركوا نساءهم وأطفالهم وتفرقوا في مغاور الجبل وكهوفه ...

١٩ ١٢ ٢٣ ذي الحجة ١٣٥٤ / البلاد

١٧ آذار ١٩٣٦ العدد ٤٦٦

جرح أربعة جنود من المغاوير التركية التي اشتركت
في مطاردة العصابة التي قضي عليها فاحضروا الى المستشفى
الملكي في الموصل وهذه اسماؤهم
محمد درويش وعبد الرحمن مصطفى ونيازي عثمان
وطالب رسول وقد زارهم سعادة المتصرف في المستشفى
فتفقدهم وقدم اليهم الهدايا واوصى بالعناية القصوى
بمعالجتهم وتبرع لهم بمبلغ من الدراهم وكذلك زارهم
حضرة رئيس البلدية وبرفقته نفر من الاهلين وبعد
ان تفقد حالهم قدم الى كل منهم باقة من
الزهور فتقبلوها شاكرين وادارة المستشفى
تعتني بهؤلاء الضيوف عناية ممتازة جزاها
الله خير

الثلاثاء

٢٣ ذي الحجة ١٣٥٤

١٧ آذار ١٩٣٦

العدد ٤٦٦

٩٥ #١٤

دوباره ص١٧٥ ، ٤٦٦

اذعنا عصر الاحد الماضي المنشور الاتي !

العصابة تنال مصيرها المحتوم

مقتل رئيسها خليل خوشوي و (١٨) من رفاقه ، والقبض على (١٨)

نشرنا في عددنا الصادر صباح الجمعة الماضي خبر اصطدام مفارزنا بعصابة الشقي خليل خوشوي والنتيجة التي اسفر عنها هذا الاصطدام وهي مقتل ١٧ شخصا من العصابة والقبض على ستة وتسليم اثنين .

واليوم نضيف على ما تقدم ان مفارزنا صطدمت مساء ١٣ الجاري بفلول العصابة في قرية ارشكي التابعة لناحية بيروه ريكان وقد دارت الدائرة على العصابة فقتل رئيسها خليل خوشوي مع ثلاثة من رفاقه وقبض على ستة . والمفارز تتحرى الان على من بقي من هؤلاء الاشقياء في قيد الحياة (وعددهم لا يزيد على العشرة) والمؤمل ان تتقرر مصيرهم في القريب العاجل فاما القتل او التسليم . وقد بلغ عدد الذين قتلوا من هذه العصابة في النصف الاول من الاعوام الماضية (١٩) شخصا وعدد الذين قبض عليهم (١٨) وهكذا كان مصير هذه العصابة التي عبثت بالامن في تلك الجهات مدة ثلاث سنوات ، وقد ابلت الشرطة بلاءً حسنا في مطاردتها والقضاء عليها رغم مناعة الاماكن التي كانوا يتنقلون فيها ووعورة طرقها وصعوبة السير فيها

ومما يجب التنويه في هذه المناسبة المساعدات الثمينة التي قدمتها المفارز التركية في هذه القضية مما كان له احسن وقع في النفوس ودل على متانة ~~روابط~~ روابط المودة والتعاون التي تربط المملكتين المجاورتين العراق وتركية

وبعد زوال هذه العصابة اصبح العراق بطوله وعرضه بأمن وهدوء يخيم عليها . سدد الله خطى رجاله وناله مبتغاه من العز والسؤدد في ظل العرش العراقي المفدى وحكومته الرشيدة . [illegible]

١٦

الثلاثاء ١٥ محرم ١٣٥٥هـ
٧ نيسان ١٩٣٦ العدد ٤٧٢

تسليم اشقياء اخرين
عودة القوات الاضافية من قضائي
الزيبار والعمادية

ذكرنا في عدد سابق ان المدعو فارس اغا حاجي كاني سوطي من رفاق الشقي خليل خوشوي المقتول عزم على تسليم نفسه للقوات الحكومية مع نفر من رفاقه واليوم علمنا ان المذكور وعشرة من رفاقه سلموا انفسهم مع اسلحتهم يوم السبت الماضي الى جعفر ريزان جي ناحية ميرگه سور ولم يبق من العصابة الا الشقي عبد الله كوكو ومعه عدد لا يزيد على الخمسة اشقياء وتقيم الانباء الاخيرة ان هؤلاء في الاراضي التركية وفي ناحية سيدكان

الثلاثاء ٢٨ صفر ١٣٥٥هـ
١٩ آيار سنة ١٩٣٦ العدد ٤٨٣

علم من سليمانية/ علم القراء ان الشقي عبد الله كوكو ومعه خمسة الاشقياء الذين فارين نفسهما في الاراضي التركية من السلطة العراقية وقد علمنا اخيراً ان اثنين منهم سلما نفسيهما قبل ثلاثة ايام لاحد المخافر العراقية الكائنة على الحدود

صاحبها ومحررها عبد المجيد حجاوي
مدير مطبعة الحداد

الثلاثاء ٤ ربيع الثاني ١٣٥٥
بكام هلتاو ٢٣ حزيران ١٩٣٦ العدد ٤٩٢

توزيع الاكراميات على الذين ساعدوا
على القضاء على العصابة المعروفة

سافر سعادة المتصرف وحضرة مدير الشرطة الى قضاء العمادية فقاما بتوزيع الاكراميات على الذين ساعدوا مفارز الشرطة في تعقيبها عصابة الشقي خوشوي وقد نالت عشيرة البركية من هذه الاكرامية مبلغ (٤٠) دينار وكان نصيب عشيرتي اورمار وزيبار وريكان (٣٣١) دينار

الجمعة ١٤ ربيع الثاني ١٣٥٥هـ
٣ تموز ١٩٣٦ العدد ٤٩٦

قطع دابر الشقاوة من قضاء الزيبار
تسليم الشقي كوكو ورفاقه للسلطة العراقية

علمنا من مصدر رسمي صار امس ان الشقي عبد الله كوكو مع خمسة من رفاقه (وهم بقية عصابة الشقي خليل خوشوي) قد سلموا انفسهم الى وكيل قائمقام الزيبار نهار امس وبذلك اسدل الستار على اعمال الشقاوة التي ظلت تعبث هناك بضع سنوات وكانت سبباً للكثير من المتاعب وتقييد ابناء القضاء المذكور ان الامن سيسود المنطقة الحكومية تظل جميع ارجائه والاهلون منصرفون الى اعمالهم الخاصة تحت ظل العدل والقانون فيه

العالم العربي ، العدد ٢٤٨٤ (٢٤) ١٢ تموز ١٩٢٥ .

الموصل ، توحيد الخطط للقضاء على عصابة الشقي خليل خوشوي .

.. من المحتمل ان يعقد اجتماع في الموصل بحضور متصرفو الويه الموصل وكركوك واربيل واخيرا منطقتي الشمالية والشرقية للمداولة في توحيد الخطط واتخاذ ما يلزم من التدابير للقضاء على عصابة الشقي خليل خوشوي . وقد ارتؤي عقد هذا الاجتماع بناء على قرب وصول القوة التركية الى الحدود للتعاون مع القوة العراقية على القضاء على العصابة المذكورة .

واتصل بنا ان افرادا" قليلين من هذه العصابة تمكنوا من اجتياز الحدود العراقية قبل ايام وهجموا فجأة لقرية من قرى ناحية مارگيسور فطاردهم اهالي هذه القرية وجرحوا منهم واحدا"

العالم العربي ، العدد (٢٤٧٦) ، ١٢ تموز ١٩٢٥ .

قوات الحكومتين العراقية والتركية

تتعاون على مطاردة عصابة خليل خوشوي ، حيث اجتاز عصابة الشقي خليل خوشوي الحدود التركية والاعتداءات التي يلحقها بالقرويين ويؤمل ان تسفر المخابرات الجارية بين الحكومتين لتضييق الخناق على هذه العصابة حتى تحقيق الغاية المطلوبة ... وان الحكومة التركية اعادت القوات التي كانت قد حشدتها في الحدود الى اماكنها السابقة بالفور وصولها ستتعاون مع قوات الحكومة العراقية بمطاردة هذه العصابة والقضاء عليها .

ان هذه التدابير سيكون تدبيراً حاسماً وسوف لا تمضي مدة طويلة الا ويكون قد قضي على العصابة وهي الان يبلغ عددها مئة شخص بعد ان كانت اكثر من ثمنين مئتين وتحمل صدهم بتأثير مطاردة قوات الحكومة لهم .

الجمعة
٢٦ ذي الحجة ١٣٥٤هـ ١٥
٢٠ آذار ١٩٣٦ العدد ٤٦٧

ليلة ١٦/١٥ شاهدت الشرطة المرابطة عند جسر سندور
على نهر زويتة شبحين من الجانب الثاني فاطلقت
عليهما النار وفي الصباح عند تعقيب افرادها النهر
وجدوا آثار دماء فتعقبوا وعلى بعد مسافة شاهدوا
الشبحين في الاسكفيا و مطروحين على الارض وقد جرحا
جرحا بليغا فاحضرهما الى اهل قرية
هيدة التابعة لناحية شيروان مازن وفي عين
التاريخ سلم ابنا احمد الشكاك نفسه .
وقد اوردت صنا رامس رسالة تلفونية من
شيروان مازن تفيد ان الشقي فارس حاجي
كان في موطنه في طريقه الى كاني ماران مع
جماعته من رفاقه للتسليم وان الشقي عبدالله
... توسط باولوبله في قرية زاران ليسلمه
الى القوات الحكومية مع جمعة من رفاقه وبعد
ان يتم التسليم نعتبر الحركات منتهية وستصدر
الاوامر بحل مفارز التعقيب وسحب القوات
الاضافية من تلك الجهات بعد ان ظللتها
راية الامن وسادها الهدوء

العدد ٣٣٣
برقية - من عمادية تنبئ - مقتل اخي خليل خوشوي سليم خوشوي

الجبهة ٩ شوال ١٣٥٤ — ٨ —

٢٤ ك٢ ١٩٣٦ العدد ٢٤٥٢

تسليم ثلاثة اشقياء وقتل وجرح ثلاثة من فلول عصابة الشقي خوشوي

ذكرنا في العدد الماضي خبر القبض على عدد من فلول عصابة الشقي خوشوي وجرح اثنين منهم وقتل واحد واليوم نزيد على ذلك ان ثلاثة من فلول الاشقياء قد سلموا انفسهم الى السلطة العراقية في مخفر زيتي وذلك نهار الثلاثاء الماضي . وتقضي الانباء ان مفرزة تركية اصطدمت نهار الاثنين المنصرم ببعض الاشقياء من فلول هذه العصابة فقتل اثنان منهم وجرح ثالث ولا تزال عملية التطهير تجري بشدة في المناطق الاخرى التركية

١١ و

العلاك ر

٩ ذي القعدة ١٣٥٤

٣ آذار ١٩٣٦

العدد ٤٦٣

صاحبها ومحررها عبد المجيد محاوي

بتاريخ ٢٨ من الشهر الماضي (شباط) اصطدمت المفارز التركية ~~بعصابة~~ بفلول عصابة الشقي خوشوي بالقرب من قوريتي تبة وسيرسبي التابعتين لناحية لعربين من اعمال ولاية حكاري فقتل عدة اشخاص من العصابة لم يتصل بنا عددهم بالضبط وتفيد الانباء ان المفارز التركية قد ابلت بلاء حسنا في هذا الاصطدام وابدت من ضروب الشجاعة ما تستحق عليه الاعجاب، وفور علم الشرطة العراقية بهذه الحادثة اللاسلكي حتى تكون على استعداد لمساعدة المفارز ارسلت مفارزها الى حدود قضاء العمادية وجهزتها بجهاز التركية في تطهير الاراضي التركية من شرور هؤلاء الاشقياء وقد عهدت لقيادة هذه المفارز الى المعاون عزيز بوقي بك محمد

الجمعة ١٩ ذي الحجة ١٣٥٤ ١٣ آذار ١٩٣٦ (العدد ٤٦٥) كرر نص النبأ ان السلطات العراقية تحفظ لدى تحقيقه ... المجرم داود الداود الى العراق ... و تسليمه ...

الحميد - ٦٢ ذي الحجة ١٣٥٤ / العدد ٢٦٧

٢٠ آذار ١٩٣٦

احتجاجات على بيان ناسيه السليمانية حكمدار علي كمال

زاهو تستنكر وتحتج على كل فكرة تنتقص الوحدة العراقية

حاجي خليل

سعيد

يوسف

حضر عضو المجلس البلدي

حزور

ابراهيم

صديق

رشيد مختار محلة الدوت

علي الرشيد

الحاج ابراهيم النجار

عبد الله

سعيد

عارف مختار محلة قصاب

ابراهيم مختار محلة الكوران

محيي الدين مختار محلة السوق

رمضان مختار محلة الكوندل

رئيس الجوتكي ميرزا احمد

رئيس عشيرة السليفي نعمت حاصم

رئيس عشائر الكلي حاجي صادق

صالح عبدي اغا

من رؤساء السندي جميل عبدي اغا

من رؤساء السليفاني / السندي الكلي سيمري اغا

رئيس عشيرة نيشاني حسين غازي

من رؤساء السليفاني حاجي رمضان

من رؤساء سنجق ارضي ميرخان

من رؤساء السندي علي حاجي

من رؤساء السليفاني عزيز

رئيس سنجق ارضي حاجي نوري

الحميد -

٤ محرم ١٣٥٥ / العدد ٢٦٩

٢٧ آذار ١٩٣٦

رؤساء عشائر العمادية ودهوك

تعليقات استنكارهم حول تقدم النائب علي كمال الادارة والمعارف

رئيس عشيرة الدوسكي سعيد ديوالي

الشيخ نور الدين البريفكاني

رئيس عشيرة المزوري الحاج ملو

من رؤساء عشيرة الدوسكي شفيق

رئيس عشيرة الكوران طيار اغا

رئيس عشيرة الشرفان حاجي محمد اغا

من رؤساء عشيرة الدوسكي مصطفى

م. ڕۆژ نەمرگوشی

العالم العربي في جريدة بغداد

١، ٢١ تموز ١٩٢٥

٤، ١٨، ٢٢، ٢٩ آب ١٩٢٥

١٦ أيلول ١٩٢٥

١١، ١٤، ٢١ أيلول ١٩٢٥

١٠ أيلول ١٩٢٥

١٩ تشرين الثاني ١٩٢٥

والاعداد الاخرى عن حركة خليل خوشەوی

العدد ٤١٠ الثلاثاء ٢٧ آب ١٩٢٥ ٧ جمادي الاول ١٣٤٤هـ ج ٣ ص (٣٣)

المحكمة العسكرية في الزبير / تفيد انباء الزبير ان المحكمة المؤلفة من وفق قانون الاحكام العرفية المعلنة في تلك المنطقة قد اصدرت احكاما مختلفة على المتمردين الذين قبض عليهم وقد صادق ركن الجيش العام ج ٢ ع وصدق عليه الملك

(جريدة البلاغ)

العدد ٤١٦ / الثلاثاء ١٧ أيلول ١٩٢٥ ١٨ ج ٢ ١٣٤٤

دووبارە ٤١٦

المحكمة العسكرية تحكم على شخص بالاعدام وعلى ٢٦ شخصا بالابعاد وعلى سبعة بالسجن

لاتزال المحكمة العسكرية المؤلفة في قضاء الزبير قائمة باعمالها وقد حكمت هذه الايام على سبعة اشخاص بالحبس الصارم لمدد مختلفة وعلى ٢٦ شخصا بالابعاد الى الالوية الجنوبية بينهم عائلة الشيخ ج ح التي كانت في قضاء عقرة فرأت المحكمة المحترمة ان المصلحة ابعادهم عن منطقة الحركات وقد استقدموا هؤلاء امس الاول الى الموصل بخفارة الشرطة وسيسفر المبعدون منهم الى الالوية الجنوبية. وقد حكمت المحكمة العسكرية ايضا بالاعدام شنقا على احد ساكني عقرة لثبوت التجسس لمصلحة الاشقياء والمذكور من سكان عقرة وقد نفذ حكم الاعدام فيه صباح امس في القصبة المذكورة علناً.

ج ٣ ص

ضياء الصفر

١٩٢٥

ڕۆژنامەی کوردستان:

کوردستان

هەرازادی

نطقی حضرتی پیشوا

راجع بەجەنگی مامەشای سەقز

قارەمان

خوشەوی خلیل

مزوری

دەربارەی نووسەران

یەکەم: بژار عوسمان ئەحمەد

بەروار و شوێنی لەدایکبون: ٢٥ ١١ ١٩٨٩ / هەولێر

شوێنی نیشتەجێ: هەولێر   گەرەکی ١٢١ی گوڵان.

باری کۆمەڵایەتی: سەڵت

پیشە: مامۆستا لە زانکۆی کۆیە.

ئیمەیڵ: bzhar1989ahmed@gmail.com

ژمارەی تەلەفۆن: +9647722064397   +9647503527898

زمان:

کوردی: زمانی دایك

ئینگلیزی: زۆر باش (تێزی دکتۆرام پێی نوسیوە)

تورکی: زۆرباش (نامەی ماستەرم پێی نوسیوە)

تورکی عوسمانی: زۆر باش (وەرگێرانی سەدان لاپەرە لە تورکی عوسمانی بۆ کوردی وە نووسینی چەندین کتێب لە بارەی مێژووی کورد لە بەڵگەنامەکانی عوسمانییەوە)

فارسی: باش

عەرەبی: ناوەند

بڕوانامە زانستی و پیشەییەکان:

١- دکتۆرا لە بەشی مێژوو و شارستانییەت / زانکۆی ئیسلامی نێودەوڵەتی مالیزیا (بە ئینگلیزی)/ ساڵی ٢٠٢٠

ناونیشانی تێز: ژیان و رۆڵی کورد لە ئیدارەی دەوڵەتی عوسمانی لە سیاحەتنامەی ئەولیاچەلەبی دا.

(Kurdish Life and Role in the Ottoman administration in Evliya Çelebi's Seyahatname "Book of travel")

٢- ماستەر لە بەشی مێژوو و شارستانییەت / زانکۆی ساکاریا- تورکیا (بە تورکی) ساڵی ٢٠١٧

ناونیشانی تێز: ویلایەتی موسڵ و شارەزور وە میرنشینی بادینان لە سیاحەتنامەی ئەولیاچەلەبی دا.

(Evliya Çelebi Seyahatnames'ine gore Musul, Şehrizur ve İmadiyye)

٣- بەکالریۆس لە بەشی مێژوو / زانکۆی صلاح الدین- کوردستانی عێراق (بە کوردی)/ ساڵی ٢٠١٢

ناونیشانی تێز: بارودۆخی سیاسی کوردستانی سوریا ١٩٤٦ ١٩٧٠.

٤- دیپلۆما لە زمانی ئینگلیزی - ئاستی باند ٦ ی ئایلتس / سەنتەری (CELPAD)/ ساڵی ٢٠١٨.

٥- دیپلۆما لە زمانی تورکی - ئاستی باند جێ بیری پلەس (C1+) / سەنتەری زمانی تورکی زانکۆی ساکاریا (TÖMER)/ ساڵی 2015.

٦- دیپلۆما لە زمانی عوسمانی (عوسمانلیجە - تورکی کۆن)/ وەزارەتی پەروەردە و خوێندنی باڵای تورکیا (Mili Eğitim Bakanlığı)/ ساڵی ٢٠١٦.

٧- سەنتەری (Canadian Training Center of Human Development) **/(بە عەرەبی و ئینگلیزی)/ ساڵی ٢٠١٨.**

بابەت: ١٠ یاسا بۆ وەبەرهێنان و سەرکەوتنی دارایی (The ten laws of investment and financial success).

٨- سەنتەری (Canadian Training Center of Human Development) /(بە عەرەبی و ئینگلیزی)/ ساڵی ٢٠١٨.

بابەت: ڕاهێنانی ڕاهێنەران (Training of trainers).

٩- سەنتەری (Sofara Tanmia Global Academy) /(بە کوردی)/ ساڵی ٢٠١٦.

بابەت: پلانی ستراتیژی تاکەکەسی (Personal Strategy Planning).

١٠- وەزارەتی پەروەردەی حكومەتی هەرێمی كوردستان/(بەكوردی)/ ٢٠١٩.

بابەت: ڕێگاكانی وانە وتنەوە.

١١ قوتابخانەی نێودەوڵەتی بەریتانی لە كوردستان/(بە ئینگلیزی)/ ٢٠١٩.

بابەت: مامۆستایەتی كردن لەم قوتابخانەیە وەكو مامۆستایەكی سەركەوتو لەوانەكانی كۆمەلایەتی و ئایین.

ئەزمونی پیشەكان:

١ **وانە وتنەوە لە قوتابخانە و زانكۆ** / هەر لە ساڵی ٢٠١٢ تاكو ئێستا.

٢ **ڕاگەیاندن كار:**

كەناڵ: بەڕێوەبەری گشتی كەناڵی نیولاین / ساڵی ٢٠١٢.

وێنەگر و پەیامنێر و بێژەر و پێشكەشكار و دەرهێنەری بەرنامە: كەناڵی دیموكراسی، ڕادیۆی پایتەخت ، رادیۆی كۆمەڵ، ڕۆژنامەی یاری (پاشكۆی رۆژنامەی دەستور)/ لەساڵی ٢٠٠٩ بەدواوە.

٣- دیزاینەر: لە مانگانەی كۆلێژی زانستە كۆمەلایەتییەكان لە زانكۆی ئیسلامی (IRKHS Newsletter)/ ساڵی ٢٠١٨.

٤ **فۆتۆگرافەر:** سەنتەری زمانی توركی زانكۆی ساكاریا (TÖMER) / مزگەوتی زانكۆی ساكاریا.

- خاوەنی دوو پیشانگای فۆتۆگرافیم لە توركیا لە بەشی ناوەخۆیی (سەباحەدین زەعیم كەیەكە).

٥ **دروستكردنی فیلم و دەرهێنان:** لە ئەكادیمیای نیۆرك بۆ دروستكردنی فیلم (New York Filmmaking Academy).

- خەریكی ئامادەكردنی سیناریۆی فیلمێكی سینەماییم لە بارەی ژیانی مەحوی.

- ڕاوێژكاری درامای مێژوویی فیلمی (كێخوا سێوی)م.

بڵاوکراوە زانستی و ئەکادیمییەکان:

أ/ کتێبەکان:

١ بارودۆخی سیاسی کوردستانی سوریا ١٩٢٠ ١٩٧٠ / (بەکوردی نووسراوە)/ ساڵی ٢٠١٢ چاپکراوە.

٢ مێژووی ئاڵای کورد و کوردستان/ (بەهاوبەشی لەگەڵ پ.د. ئاکۆ برهان مەحەمەد نوسراوە)/ (بەکوردی نووسراوە)/ ساڵی ٢٠١٣ چاپکراوە.

٣ مێژووی یانەی وەرزشی هەولێر/ (بەکوردی نووسراوە)/ ساڵی ٢٠١٤ / لەژێر چاپە.

٤ مورسەل حوسێن: پاریزانی هەولێر و گیانفیدای کوردستان/(بەکوردی نووسراوە)/ ساڵی ٢٠١٥ / ئامادەیە بۆ چاپ.

٥ ڕێزمانی دەریا: شیکردنەوەی ڕێزمانی تورکی بەزمانی کوردی/ (بەکوردی نووسراوە)/ ساڵی ٢٠١٦ / ئامادەیە بۆ چاپ.

٦ کوردستان لە سایحەتنامەی ئەولیاچەلەبی دا/ (بەکوردی نووسراوە)/ ساڵی ٢٠١٩ چاپکراوە.

٧ کۆیە لە بەڵگەنامەکانی عوسمانیدا/ (بەکوردی نووسراوە)/ ساڵی ٢٠١٩ چاپکراوە.

٨ حەمەئاغای کۆیە لە بەڵگەنامەکانی عوسمانیدا/ (بەکوردی نووسراوە)/ ساڵی ٢٠١٧ / ئامادەیە بۆ چاپ.

٩ مەحوی لە بەڵگەنامەکانی عوسمانی و دەستنوسەکانیدا(بەهاوبەشی لەگەڵ م. دیدار عوسمان نوسراوە)/ (بەکوردی نووسراوە)/ ساڵی ٢٠١٩ چاپکراوە.

١٠ ژ دیرۆکا میرگەها بەهدینان (لەگەڵ کۆمەڵێك نووسەر نوسراوە))/ (بەکوردی نووسراوە)/ ساڵی ٢٠٢٠ چاپکراوە.

١١ کوردستانییەتی کەرکوك لە بەڵگەنامەکانی عوسمانیدا (بەهاوبەشی لەگەڵ م. دانیال صابر نوسراوە)/ (بەکوردی نووسراوە)/ ئامادەیە بۆ چاپ.

١٢ عەلمانییەتی کورد وەکو خۆی: دیدارێك لەگەڵ دکتۆر عوسمان عەلی / (بەکوردی نووسراوە)/ ساڵی ٢٠٢٠ چاپکراوە.

١٣ ڕۆڵی ئافرەتانی کورد لە شارستانییەتی ئیسلامیدا (بە ئینگلیزی لەژێر نووسیندایە).

١٤ ئەرگوش لە بەڵگەنامەکانی عوسمانی و بەریتانیدا (بەهاوبەشی لەگەڵ مامۆستا ڕۆژ عەبدوڵڵا عادل نووسراوە)، لەساڵی ٢٠٢٠ چاپکراوە.

١٥ شارباژێڕ لە تۆمارە دێرینەکان و ئەرشیفەکانی عوسمانیدا. (بەهاوبەشی لەگەڵ پ.ی.د. دڵشاد زامۆا نووسراوە) ئامادەیە بۆ چاپ.

١٦ خەلیل خۆشەوی لە ئەرشیفی بەریتانی و تورکی و عێراقیدا. (بەهاوبەشی لەگەڵ مامۆستا ڕۆژ عەبدوڵڵا عادل نووسراوە).

ب/ وتارە زانستییەکان لە کۆنفراس و جۆرناڵە زانستییەکاندا:

یەکەم: بەکوردی/

ئەولیا چەلەبی و ناوەندە زانستییەکانی شاری ئامێدی/ جۆرناڵی زانکۆی ڕاپەرین، ژمارە ٩ ، ساڵی ٢٠١٦.

پەیوەندی نێوان حکومەتی بەریتانی و ئەرمەنەکانی کوردستان / سێیەمین کۆنفراسی نێودەوڵەتی زانکۆی زاخۆ، ساڵی ٢٠١٩.

حەمەئاغای کۆیە لە بەڵگەنامەکانی عوسمانیدا / جۆرناڵی نویەرهار ئەکادیمی، ژمارە ١١ ، ساڵی ٢٠١٩.

ژیانی میر بەدرخان لە دوای ڕوخانی میرنشینی بۆتان / چوارەمین کۆنفراسی نێودەوڵەتی زانکۆی زاخۆ، ساڵی ٢٠٢٠.

شنگال لە سیاحەتنامەی ئەولیا چەلەبی دا / چوارەمین کۆنفراسی نێودەوڵەتی زانکۆی زاخۆ، ساڵی ٢٠٢٠.

هەڵبژاردەی کوردستان: یەکەم هەڵبژاردەی نیشتمانی ساڵی ١٩٧٤/ بۆ کۆنفراسی زانکۆی سۆران ٢٠١٨.

مێژووی یانەی وەرزشی هەولێر لە ڕوانگەی دەستنووسی یەکەم کاپتنی یانەکەیەوە/ زانکۆی صلاح الدین، ٢٠١٩.

بەیاننامەی ١١ی ئادار ، زانکۆی ساکاریا، ٢٠١٦.

دووەم: بە ئینگلیزی/

Kurdish woman's role in politics under the Ottoman Empire, 2020.

The history of Kurdistan flag, Journal of Intellectual Discourse, 2020.

The History of Music in Islam, International Islamic University Malaysia, 2019.

The Algerian Treaty in 1975 reasons and results, Sakarya University, 2016

سێیەم: بەتورکی/

Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'ne Göre İmâdiyye'deki İlim ve Medreseler, PESA ULUSLARARASI

SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ, Sayı 2, 2017

Fransa mandası altındaki Suriye Kürtlerinin durumu/ Uluslararası Konferans, Sakarya Üniversitesi, 2018.

Irak Bayrağında İslâm Simgesi

سکۆلەرشیپ:

یەکەم: سکۆلەرشیپ بۆ خوێندنی ماستەر لە تورکیا، لە لایەن حکومەتی تورکیاوە (Türkiye Bursları)، ساڵی ٢٠١٤.

دووەم: سکۆلەرشیپ بۆ خوێندنی دکتۆرا لە مالیزیا، لە لایەن پەیمانگای جیهانی فیکری ئیسلامی (International Institue of Islamic Thouts)، ساڵی ٢٠١٧.

دووەم: ڕۆژ عەبدوڵا عادل مەحەمەد ئەرگوشی

لەدایکبوی: شێروان مەزن پایزی ١٩٨٠

شوێنی دانیشتن: هەولێر هەولێری نوێ

ژمارەی تەلەفۆن: ٠٧٥٠٤٦٤٢٦٤٢

ئیمەیڵ:rojargoshy@yahoo.com

خوێندنی سەرەتایی تاکو ئامادەیی لە شارۆچکەی هەریر تەواو کردووە.

بڕوانامەکان:

ژ	جۆری بڕوانامە	پسپۆری	زانکۆ	ساڵی وەرگرتن	پلە
١	بەکالۆریۆس	مێژوو (مێژووی کورد)	صلاح الدین - ئاداب	٢٠٠٤	شەشەم لە کۆی (٧٢) قوتابی،تێکرای چوار ساڵی خوێندن٧١,٣٢٢
٢	ماستەر	مێژووی نوێ و هاوچەرخ	صلاح الدین - ئاداب	ژمارە:٦٨ بەرواری:٢٠١١/١/٣٢	زۆر باشە(٨٣,٥)
٣	ڕێگاکانی وانە وتنەوەی زانکۆیی		زانکۆی صلاح الدین	٢٠١١	زۆر باشە(٨٤)

کارکردن:

- (٢٠٠٤/٩/٢٢) دامەزراوم وەك (ماموستا) لە وەزارەتی پەروەردە / حکومەتی هەرێمی کوردستان

- (٢٠٠٤_٢٠٠٨) مامۆستای ئامادەیی لە ئامادەیی خانزادی کچان، لە شاروچکەی هەریر، بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی شەقلاوە.
- (٢٠٠٨_٢٠١٠) قوتابی خوێندنی باڵا /ماستەر، لەبواری مێژووی کورد، بەناونیشانی: ناوچەی بارزان لەنێوان ساڵانی ١٩٣١ ١٩٤٦ لێکۆڵینەوەیەکی مێژوویی سیاسییە.
- (٢٠١١ _ ٢٠١٤) فەرمانبەر لە دیوانی وەزارەتی پەروەردە (هۆبەی لێکۆڵینەوە و توێژینەوە/بەڕێوەبەرایەتی گشتی پلان، وە دیوانی بەڕیوەبەرایەتی گشتی دیوانی وەزارەت، نوسینگەی بەڕێوەبەر).
- لە (٢٠١٤) تاکو (٣٠ ٨ ٢٠٢٠) فەرمانبەرم لە دیوانی بەڕیوەبەرایەتی پەروەردەی شەقلاوە/ هۆبەی (خۆیەتی) یەکەی سەرپەرشتیکردنی پەروەردەیی.
- لە (٣٠ ٨ ٢٠٢٠)هوە تاکو ئێستا فەرمانبەرم لە دیوانی بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی مێرگەسۆر/ هۆبەی کارگێری، لەهەمانکاتدا (منسق هەماهەنگکار)ی پەروەردەی مێرگەسۆر دیوانی وەزارەتی پەروەردە و وەزارەتی دارایی و ئابوری.

<u>**شـــارەزایی:**</u>

- زمـــانـەکـــان:

✓ کوردی(زمـــانی دایك) هـەردوو شێوەزاری ســۆرانـــی،کـــرمـانجـــی.

✓ عەرەبـی (باش) لـەخـوێندنـەوە،تێگەیشــتن،قسـەکـــردن.

- کومـپیوتەر:

✓ بەرنامـــــەکانی مایکرۆســــــوفت ئۆفیس(ووٚرد_ئەکســــــل_پاوەرپۆینت_ئینتەرنێت)،پلەی شارەزایی: (باش).

<u>**خــــول:**</u>

- رێگاکـانی وانەووتنـەوەی زانکـۆیی لـەزانکۆی ســەلاحەددین لـە سـاڵی(٢٠١١)،بەپلــەی زۆرباشـە،لەمـاوەی(٤٠) رۆژدا.

- خولی پەروەردەیی بۆ وڵاتی تورکیا(سیستەمی خوێندن لە وڵاتی تورکیا)لە ساڵی(٢٠١٢) بۆ ماوەی (٨) رۆژ.

- ئەندامی لیژنەی باڵای ئەزمونە گشتی یەکان / لیژنەی پشکنین و ووردبینی ئینووسەکانی تاقیکردونەوە گشتی یەکانی قۆناغی ئامادەیی بەشی وێژەیی ساڵی (٢٠٠٧ ٢٠٠٨) بابەت (مێژوو / دوئزدەهەمی وێژەیی). بۆ ماوەی مانگێك.

<u>کۆنفرانس:</u>

ئەندام لە:

* کۆنفرانسی- یەکەمی بارزان (سەدەیەکەبارزان پێشەنگی هزرا مرۆڤایەتی و ژینگە پارێزییە)،بلێ/بارزان، ١٤_١٥/ تازار/٢٠١٠.

* توێژینەوەکانی یەکەمین کۆنفرانسی پرۆگرامەکامەکان (ئێستای پرۆگرامەکان وتێروانینمان بۆ داهاتوو)،هەولێر، هوتێل دیدەمان، ٢٢_٢٤/تشرینی دووەم/٢٠١٦.

<u>زانکـــــۆ:</u>

*ماموستای وانەبێژ، <u>زانکۆی سوران</u>، فاکەلتیی زانست، بەشی:(جیۆلۆجی نەوت_ بایۆلۆجی)، بابەت:کوردۆلۆجی،کورسی یەکەم و دووەم، ساڵی خوێندنی(٢٠١٦ ٢٠١٧).

*ماموستای وانەبێژ، <u>زانکۆی سوران</u>، فاکەلتیی زانست، بەشی: (جیۆلۆجی نەوت_ بایۆلۆجی)، بابەت: کوردۆلۆجی، کورسی یەکەم و دووەم، ساڵی خوێندنی(٢٠١٧ ٢٠١٨).

ناسنامەی پرۆژە

پرۆژەی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان، لە پێناو ناساندن، کۆکردنەوە، بە دیکۆمێنتکردن و بلاوکردنەوەی مێژووی پڕ لە سەروەریی کار و خەباتی پارتی دیموکراتی کوردستان، لەسەر پێشنیازی ڕێزدار مەسرور بارزانی، ئەندامی مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان، لە ساڵی٢٠١٤ دامەزراوە.

ئەم بەرهەمەی بەردەستی بەڕێزتان بەشێکە لە هەوڵ و ئامانجەکانی ئەم پرۆژەیە.